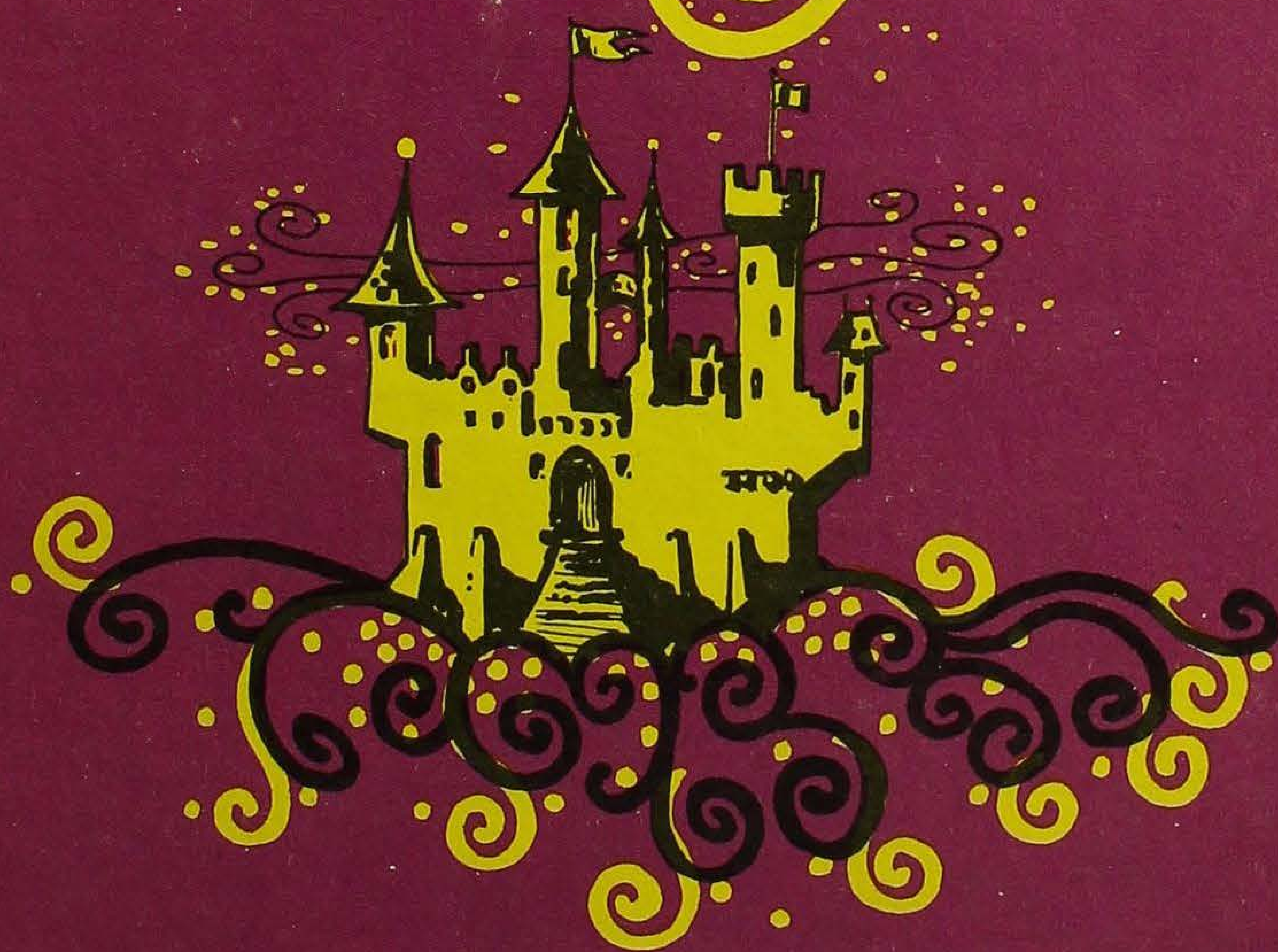
BALINT VUJKOV

Zlatni prag

Zlatni prag

Zlatni prag

Hrvatske i srpske narodne pripovijetke iz Mađarske

Sakupio i obradio

BALINT VUJKOV

Biblioteka *Dunav*

Tankönyvkiadó, Budapest, 1990

Izdanje Demokratskog saveza Južnih Slavena u Mađarskoj

Pripremio

LAZAR MERKOVIĆ

Uredio

ŽIVKO MANDIĆ

Vanjska oprema

ĐURO ŠARKIĆ

Recenzent

STIPAN FILAKOVIĆ

ISBN 963 18 2371 7

Predgovor

U velikoj sam dilemi, dragi čitatelju. Razmišljam kako da napišem predgovor zbirci narodnih pripovjedaka koje je sakupio i obradio Balint Vujkov. Kome da se obratim: domaćima ili inozemnima? Probirljivim kritičarima ili onima koji će ovu knjigu uzeti u ruke sa željom da upoznaju dio kulturnog nasljeđa pripadnika naše narodnosti u Mađarskoj, koji samo žele uživati u bogatstvu i raznolikosti, nepatvorenoj ljepoti našega narodnog blaga? Razmišljajući tako, dođe mi u ruke jedno pismo Balinta Vujkova, u kojemu, uz drugo, piše sljedeće: „Naravno, nisam pretendirao na znanstvena raspredanja – nikada nisam patio od ludosti te sorte – nastojao sam stvoriti zrcalo ljubavi i ljepote. Jer to i narod čini u svojim divnim umotvorinama." Zato ću i ja slijediti njegov primjer.

Ovo me je pisanje ražalostilo, jer pišem predgovor za knjigu u vezi koje mi je, uoči svoje smrti, Balint Vujkov pisao ovo: „Volio bih tu knjigu doživjeti i poradi toga što smatram svojim dugom da te pripovijetke u oplemenjenom ruhu vratim narodu u kojemu sam ih pobrao. Ako to ne bi bilo moguće, sav bi moj trud ostao polovičan, možda i uzaludan. Volio bih tu knjigu dok sam još živ i pri svijesti, jer ja se – priroda je neumoljiva – sve više primičem kraju puta." Njegov životni put trajao je 75 godina.

Desetljećima je taj sveti zanesenjak obilazio naše krajeve tražeći i pronalazeći možda posljednje kazivače, otkrivajući svu ljepotu jedne bogate usmene književnosti, što je na izdisaju. I uoči svoje smrti radio je na ovoj zbirci, što potvrđuje pismo njegova sina: „Posebno ga je radovala vijest da će kod Vas objaviti svoju zbirku pripovjedaka, i posljednje svoje trenutke posvetio je pripremi materijala za tu knjigu."

Još kao mladić, Balint Vujkov se zainteresirao za usmenu narodnu književnost, zavolio je s trajnom ljubavi, koja se pretvorila u plemenitu strast. Prve pripovijetke zabilježio je davne 1931. godine kao devetnaestogodišnji mladić, a prva njegova zbirka narodnih pripovjedaka objelodanjena je 1936. godine. Cijelog života skupljao je narodno blago bez kompleksa staromodnosti. Tragajući za narodnim blagom, slijedio je čvrstu nit što povezuje naš rasuti narod: naš materinski jezik, pa je tako prije više desetljeća taj „subotički Bunjevac" došao i u naše krajeve. Stalno se amo vraćao, naravno, kada su to prilike omogućavale. Bolto i Antun, Bara i Mate, Stipan i Roza te vrlo mnogo drugih (registrirao je 98 kazivača u Mađarskoj) prenijeli su mu bisere naše usmene knji-

ževnosti: ukupno 236 pripovjedaka. Tijekom tih desetljeća lutao je od Prisike do Tukulje, od Erčina do Dušnoka, od Martinaca do Birjana, Kaćmara i Deske. Čak i u Umoku i Vedešinu, gdje su se pripadnici hrvatske narodnosti potpuno odnarodili, našao je kazivače koji rekoše kao ona osoba iz narodne pripovijetke: „Rano moja, dida već odavna ne može spavat noćom, pa vidi šta drugi ne vide." Obilazeći naša sela, pronalazio je, uočavao ono što drugi nisu vidjeli, nisu opažali, budući da nisu ni tražili. Na svojim putovanjima otkrio je jednu bogatu usmenu književnost visokih umjetničkih i estetskih vrijednosti, što je s ponosom mogu svojatati i pripadnici naših narodnosti i matični narod te kultura ove zemlje u kojoj živimo.

Čitajući pripovijetke sabrane u ovoj knjizi, učinilo mi se da one pričaju i o sakupljaču. U njima prepoznajem „momka zlatne kose" koji je „išo ovamo, išo onamo, i naišo u ovaj kraj di sto godina ni tica ne nalîće". Tumarao je zabranjenim, čarobnim, čudesnim vrtom i snalazio se kako kad. Išao je zlatnim tragom, noć mu sterala postelju, sunce ga budilo, rosa umivala a vjetar sušio. Išao je nikada ne sumnjajući da će njegov trud biti blagoslovljen. Uspio je naći i ključ trinaeste, zabranjene sobe. Na put je nosio pogaču i ćupić pekmeza ostavljajući usput mrvice da se ptice (pa i grabljivice) imaju čime hraniti. Kazivanjima upoznao je uboge sirote i bogataše, zlato i bisere, ali i suhi kruh, koji treba sjekirom razlupati da bi ga mogao pojesti. Upoznao je kolibe i kraljevske palače, lijenost i radinost, poštenje i podlost. Svladao je silu prepreka, i na kraju je našao svoju vilu.

Bio je majstor od zanata. „A čudan to zanat: nit se plaća nit isplati." Slijedio je trag zlatne niti donoseći, pronoseći poruke predaka, zavičaja, vremena, a godine su letjele... I sam je bio simpatičan pučanin. U radu pomagao mu je „pivčić", koji je „...raščeprkao mahovinu a ispod nje zasvitlilo". Našao je „zlatni prag" da bi se i sâm čudio: „Otkaleg u takoj trcavoj kućici prag od suvog zlata?" Svuda su „...vidili da je čestit deran pa su ga svuda dočekali drage volje govoreći mu: mi odavno čekamo ovakog čovika". Pričali su mu o Erčinu, u kojemu je svojedobno bilo mnogo „ilirskih" kuća, u kojima se u skupini radilo, jelo i čuvalo, u svakoj kući bilo je mnogo čeljadi a jelo se iz jedne „zdile". Slušao je o Aljmašu i vremenu kada je još tu bilo dosta bunjevačkih Hrvata da prođe naša prošencija. I kralj je tada bio rodom iz bunjevačkoga kraja a carević mu se ovako obraćao: „Svitla kruno, baćo moj". Zabilježio je i to da je „car Vranje Josip" htio oponašati kralja Matiju.

U narodnim pripovijetkama što ih je zabilježio Balint Vujkov nalazimo sve bogatstvo, svu ljepotu, izražajnu moć naših dijalekata. „...55 godina vjerujem da je taj jezik krasan i prekrasan. Vjerujem čak i to da sam ga ponekad uspio fotokopirati u toj ljepoti" – piše u pismu upućenom autoru ovih redaka. Pripovijetke – zabilježene u Erčinu, Hrvatskom Židanu, Dušnoku, Aljmašu, Santovu... – nude bogatu građu istraživačima. Naprimjer za proučavanje jezične interferencije (parasnik, ris, upajtašio se, hasnirat), također za proučavanje sličnosti i podudarnosti naših i mađarskih narodnih pripovjedaka (Pupko i Babszem Jankó). U narodnim pripovijetkama naći ćemo i druge vrste usmene narodne književnosti. Npr. pjesme ili izreke, kao što su: Na kraju švigar puca, Kaka vrića, taka i bundiva, Znanje i volju ne ubija batina. Ima tu i zagonetaka, kao što je: Nema noge, a ide, Nema ruke, a pendžere lupa, Nema grla, a piva (vino).

U zbirci se može napabirčiti sijaset divnih, slikovitih izričaja: Oči narasle ko šljiva, Meni oma svanilo, Ružna kraljeva kćer da ni mraz ne bi pao na nju, Nevaljalac da ga ni

vatra ne bi spalila, a lip ko da su ga vile dojile, itd. Pa divnih narodnih riječi: nâna, bâćo, kolumići, ležica, potiti, šturak...

Slušajući kazivače, bolje reći njihova kazivanja, i Balint Vujkov je potanko upoznao pučki govor, način pripovijedanja a i sam je postao vrsnim pripovjedačem, interpretatorom narodnih tekstova. Dokaza za ovu trvdnju ima podosta u fonoteci Radio-Pečuha, gdje mnoge vrpce čuvaju glas Balinta Vujkova.

Zašto se i u ovoj knjizi navodi da je pripovijetke sakupio i „obradio" Balint Vujkov? (Uostalom i u svom pismu navodi da zabilježene pripovijetke „...u oplemenjenom ruhu" želi vratiti narodu u kojega ih je pobrao. Kao vrhunski stručnjak, Balint je Vujkov u tančine poznavao riznicu narodnog blaga, narodnu dušu, izražajnu moć dijalekata. „Obraditi" kod njega znači „otkloniti natruhe", skratiti suvišno, popuniti šupljine, ali tako da se ništa ne izopači, pokvari. „...sve što sam obradom unosio, ubrajajući ne samo fond riječi već i način mišljenja, oblikovanja i izričaja, naučio sam od naroda, u njemu sam to pobrao." Pošteno priznaje: „...meni je često bilo teško uzdignuti se na razinu narodnog pripovjedača".

Sve u svemu, s punom odgovornosti možemo tvrditi da je ovo jedna izvorna građa, zahvaćena iz bogate riznice duhovnog folklora. Ova knjiga ima posebno kulturno značenje za pripadnike naših narodnosti u Mađarskoj. Prije svega zbog toga što je sve manje kazivača (možda ih više i nema) i jer su dijalekti na izdisaju. Balint Vujkov je u posljednji čas otrgao od zaborava ovo silno bogatstvo, koje će, nadamo se, dobiti sve više mjesta u školskim udžbenicima, priručnicima i drugim izdanjima, te biti poticaj za čuvanje nacionalne samosvojnosti. Nadamo se također da će poslužiti kao građa za pisanje znanstvenih rasprava o našim govorima i narodnom blagu. Ova zbirka potrebna je narodnosnoj kulturi kao njena legitimacija, uvjerljiv dokaz jedne bogate, autentične narodnosne kulture.

Idući tragom naše materinje riječi (to mu je uvijek bila zvijezda vodilja) i naše narodne tradicije, Balint Vujkov je „prigazio po svita", mnoge hatare i granice, dapače i državne. Čitajući ove pripovijetke, ja sam ga i nehotice poistovjećivao s „momkom zlatne kose", koji uporno traži i na kraju pronalazi „zlatni prag", ulazi u naizgled ruševnu čatrlju, zapravo u čudesan, čaroban svijet. Poistovjećivao sam ga s dobrim starcem, to prije jer se u svojim pismima dosljedno potpisivao kao Balint Vujkov Dida. Dida, koji po junacima pripovjedaka kaže: „Ja sam uvik volio moje malo, neg tuđe tušta."

Ovo obilje bogatstva (za života objavljeno mu je dvanaestak zbirki narodnih pripovjedaka) oplemenilo je i njega. Njegov plodan život nije bio bajka, ali je on, nesavitljiv, ponosan, znao muževno podnositi tegobe i nepravde života i šutke nosio svoj križ na životnoj golgoti. Kada mi se nakon duge šutnje (petnaestak godina pisali smo jedan drugom samo za Novu godinu) potkraj 1986. javio, u svom pismu piše: „A sada nešto o mojoj izanđaloj kreaturi. Ništa veselog. Starost je neumitna. Već desetak godina izgubio sam vid jednog oka a drugo mi prijeti. Prošlog studenog preselila se u vječnost moja najveća potpora u životu, moja nikada prežaljena Milka". (Njegova supruga. S.F.)

Kontaktirao je s dosta pripadnika naše narodnosti. Našim studentima koji studiraju u Jugoslaviji slao je knjige. Radovao se što je, kao u jednoj pripovijeci: „Kadgod i sad, to je velika razlika". Što se sve više tiska narodnosnih knjiga. Radovao se što se planira tiskanje onih pripovjedaka što ih je zapisao u Mađarskoj.

Ovom svojom zbirkom Balint Vujkov Dida dao je svoj veliki prilog čuvanju naše kulturne baštine. Njegove pripovijetke, pune jednostavne ljepote, zdravog narodnog humora, zahvaćaju veliko razdoblje narodnog života: od davne do nedavne prošlosti. Od razdoblja kada je u Erčinu bilo velikih hrvatskih obitelji, dosada kada ih nije ostalo ni da se sakupe „na divan". Zaista: „Kadgod i sad, to je velika razlika. A sada? Kako je, tako je" – kaže rezignirano jedan pripovjedač. Ipak: „Dragi Bog je zato stvorio rič da kazat mož svašta."

Balint Vujkov je žarko volio pripadnike naše narodnosti, stalno se zanimao za njihov kulturni prosperitet. Svoju ljubav očitovao je na stvaralački način. Na kraju, neka mi je dopušteno da, kao što nam je on slao svoje knjige s posvetom, „Predgovor" ovoj zbirci pripovjedaka završim posvetom. Zaslužnom sakupljaču našega narodnog blaga, s poštovanjem: pripadnici naših narodnosti u Mađarskoj.

Stipan Filaković

Hrvatske narodne pripovijetke

Divojka ni od majke rođena ni od oca pođena*

Bio jedan sin u kralja; mater i otac ga jedva dočekali na svit, a kad se rodio, on plačkav, drečkav. Da šta rade š njim, on samo plače u kolivki.

– Čovče, šta ćemo s ditetom, dušu će isplakat? – sirota kraljica od čovika traži pomoći.

A šta će on? Baš mož svašta naredit, al kako mož ditetu u kolivki začepit usta?! Sav svit već bio umorit, svaki bi da kraljevskom sinu ugodi, al nema pomoći – dok jedared nije naišo niki dida. Kaže on kralju šta da uradi, mož bit da će to pomoći. Kralj bi poslušo već i metlu, di ne bi starog čoika. Ode do kolivke i kaže:

– Buji-boji, baćo će te oženit divojkom što ni od majke rođena ni od oca pođena.

Ko da je kogod rukom odno plač. Derančić zaćutio i daj mi sad tako dobrog diteta u kolivki! Nestalo muke i nevolje, nestalo i dide. Kralj bi mu zafaljivo, na dlanu bi ga valjda nosio, al dide nigdi. Tako sad deran i rasto, nema š njim nikake nevolje, al vrime prolazi ko da vreje, i jedared došo red i da se momak ženi. Sin stao prid oca:

– Znate vi, baćo, šta ste mi obećali dok sam još bio u kolivki?

– Znam ja to, sinko, al ode ne mož nać taku divojku.

– Vi ćete kazat di se mož nać, meni neće bit teško otić.

Kazo bi baćo samo kad bi i on znao, al ako ne zna do kraja, zna bar kako će se počet, jel je onaj dida ostavio poruku. I kaže kralj:

– Sinko, kad je mater tebe donela na svit, onda nam se oždribilo i jedno ždribe. To je tvoj konj. Još ga niko nije osedlo ni jašio, a zlatom je potkovan. Ić ćeš na njemu dok sve zlato ne sažulja s kopita, a onda šta ti bog da.

Baćo ga naoružo, torbu napunio dukatima, i momak uzo put pod noge. Putovo, naputovo se, nikog ne pita, nit kaže kojim poslom ide, al kako dođe veče, njemu priko puta pritrče velik crn mačak.

– Šic! Nije meni dosta nevolje, još i ti donosiš nesriću!

Mačak se provalja u stopama konja, zaprede „mr-mr", ko da kaže:

– Ništa ti ne brigaj.

I kako dođe, tako i ode u šumu. Tako momak putovo valjda već i godinu. Nikog drugog ne sustrije samo mačka. Kad jedno jutro vidi: konju nestalo zlata s kopita. Stao on sad pa se okreće, i tako došlo veče, al sad nema ni crnog mačka. Šta će?! Otac mu kazo da iđe dok konj zlato ne sažulja. Dočeko i veče. U šumi nigdi ništa, nigdi nikog, al u niko doba noći ugleda sviću. On će na svitlost, a to kolibica.

Na banku dida prostro bradu, tolika je, pa se opružio, a na peći prede zlatan mačak.

– Dida, el bi ja tu mogo noćit?

* Građu ove knjige, što je skupljana desetljećima i bilježena uglavnom starim pravopisom, priopćujemo prema pravilima važećeg pravopisa. Apostrof smo zadržali samo ondje gdje je to radi razumijevanja teksta bilo potrebno. *(urednik)*

– Šta veliš ti? – dìda pita mačka.

A onaj se provaljo, pa „mr-mr":

– Ako ide rad divojke, pa i tako ga mi moramo uputit.

– Baš tamo sam krenio.

Momak se obradovo, pa mu nije ni čudo što mačak divani ko čeljade, a ona dvojca se opet smijuckaju, ta znadu oni bolje neg on kuda je krenio. Momak bi da ga oma upute, al dida kaže nek on samo lipo večera, prinoći i dobro konja odmori.

– E, sinko – ujtru ga dida budi – sad pazi kako ćeš. Vidiš trag u rosi? Samo se drži njega.

I kaže da će tim putom doć do jedne kuće u šumi. Tamo je visok zid, a kapije nigdi. Priko tog zida je jabuka u rodu. Nek uzabere tri jabuke, al dobro nek pazi da se zida ne dotakne i rič da ne izusti.

Momak srićno došo do te kuće, a tamo zid sav od zlata. Priko njeg jabuka, a na zidu drima onaj zlatni mačak. Siroma momak mal nije zapito mačka šta on tu traži, al onaj švićnio bisno repom ko da ga po jeziku oće ošinit, pa momak oma stisko zube. I sad se propo na konju, uzabro tri najlipče jabuke pa će mećat u nidra, al kako se pozabavio s jabukama, omakne se u sedlu i rukom se odupre o zid. Ko da je sva kuća zazvonila! Al mačak skoči pa „fr-fr", dune na konja, i momku:

– Drž se za grivu, a da se nisi obaziro ni za živu glavu!

Konj skoči ko varnica iz odžaka, i ode, sve zemlju ore pod sobom. Iza momka štogod ušti i puca, ko da velika vatra plamta. Kako ta uka bliže, a konj sve većma odvađa put, al jedared momak samo osti da konj posustaje. Umorit je, al kako da će on olakšavat, a mačak iza njeg „fr-fr"! Mačak dune, a konj opet skače ko da sa žeravice biži. Momak se ne smi obazrit, dobro pamti šta mu je mačak kazo, al jedared se samo zagledo u konja, a ono konju ni traga, već on na mišu jaši.

Dokle je to trajalo, dokle nije, samo jedared evo kolibe. A dida zalupi vrata. Oko kolibe ušti, grmi, i kad je momak malo došo sebi, onda vidi da nika vragbaba jaši na metli, a s dvi ruke drži još veću vatrenu metlu i s njom lupa po kolibi.

– Sad nek lupa – dida se mirno opružio na banak, i sve razgrće onu veliku bradu.

Gleda momak: i mačak već na peći pa liže dlaku. A to sad crni mačak, samo mu po dlaki još digdi malo zlata, i to on liže i skida.

– Pa šta je to sad?! – momak će na didu.

– E, da ja tvog konja nisam pritvorio u miša i da se miš nije bojo za život od mačka, ne bi ti izbigo od višćure – nasmija se mačak.

A dida kaže i sve drugo. Ovo je taj mačak što se svako veče valjo u tragu njegovog konja, i od onog zlata što se konju sa kopita sažuljalo njemu se dlaka pozlatila. Da nije bila pozlaćena, višćura bi mačka spalila onom vatrenom metlom dok su bižali od nje. Al ovako on je čuvo momku leđa. Al da je još malo potrajalo, spalila bi sve zlato, i evo nevolje.

Između tog višćurina metla dogorila, i jedared momak samo vidi da je nestalo čuda oko kolibe, a i od miša opet posto njegov konj. Kaže njemu dida da sad mož mirno ić, jel ovdaleg već nije višćurin atar.

– Sinko, sad ne pitaj više ništa, a kad dođeš kući, rasiči jadnu jabuku, al, pazi, nemoj kako ranije, jel će bit nevolje.

Krene on oma kući pa cili dan putuje. Došlo veče, al on neće ni noćit. Dida je ka-

zo da otaleg već nije višticin atar, al on se opet boji da ga kako ne uvati na loži. Bilo lipo večerno vrime, pa on putuje dalje. Dida mu zapritio, al on miluje te jabuke, i od dragosti jedared nije mogo izdržat, rasiče jednu. Kako je rasiko, iz jabuke iskoči zlatna divojka.

– Daj mi kap vodice jel ću oma umrit.

Ne mož on dat kap vodice kad nema ni suzu, i divojka umrla, nestala ko da se isparila. Putuje on sad dalje, lipa misečina, pa opet miluje one dvi jabuke, i od dragosti opet nije mogo izdržat. Izvadi iz nidara drugu, i rasiče je. Kako rasiko, iz jabuke iskoči zlatna divojka.

– Daj mi kap vodice jel ću oma umrit.

Ne mož on dat kap vodice kad nema ni suzu, i divojka umrla, nestala ko da se isparila. E, sad mu ostla još jedna jabuka, njeg sve vaća muka. Zna on šta mu je dida zapritio, vidi kako je prošo kad ne sluša, al lako je divanit, a ded to pritrpi! I bilo bi nevolje, al jedared se prosvitlilo, svanjiva, i on vidi da je došo kući. Oma on uzbune kuću:

– Ustajte!

Istrčo kralj, istrčala kraljica, pa ga ljubu, grlu, a on kaže nek se malo sklonu, pa očo na bunar, izvuko kabo vode i rasiko jabuku. Iskočila lipa divojka, zlatna sva i zlatna kosa na glavi, al je golušava, iz jabuke se rodila.

– Daj mi kap vodice jel ću oma umrit.

– E, sad nećeš, evo ti čitav kabo vode!

Lipo on nju zagrne u onu zlatnu kosu, pa će materi vikat da dade ruvo, al uto mu ruvo već prid rukom. Kad on pogledo, tu se zaustavila zlatna kola, a s nji' ruvo pruža onaj dida sa banka, a konje deka crni mačak. Al kako mačak skočio, od njeg se stvorio lip momak.

E sad sav svit istrčo, a kralj čim je vidio onog didu, zagrlio ga ko rođenog brata.

– Pa di si ti, pretelju?! Nesto si ko u vitar?! Sto godina te tražim, nikad da te nađem.

Kraljev sin se samo čudi:

– Pa vi se poznate?!

– Kako se ne bi poznavali – kaže kralj – kad je on taj pretelj što mi je kazo kako ću te umirit u kolivki.

– A baš borame smo mi pretelji – dida će onda kralju – jel ova divojka nije niko drugi već moja ćer jedinica, a ovaj što je bio mačak je moj sin.

O, sad je bilo grljenja i ljubenja na sve strane. I divojkin otac onda kaže kako je to bilo: on je imo nikog zlog računa sa onom višticom, pa je ona njegovu ćer jedinicu ukrala iz kolivke i pritvorila u jabuku, da joj spasa nema dok se kakom ditetu u kolivki ne pogodi želja. Vragbaba mislila da nema tog stvora što će ditetu u kolivki želju pogodit, a eto on pogodio da se kraljev sin želi oženit baš takom divojkom što ni od majke rođena ni od oca pođena.

– Borme se želim s njom oženit – nato će kraljev sin.

I sad su bili svatovi. I ja sam u njima bio i vina pio, još i sad mi je jezik mokar.

Znanje i volju ne ubi ni batina

Bio u davna vrimena jedan kralj. Rodio se njemu sin. Tog dana i u taj čas rodi se sin i jednom njegovom slugi. Sluga se raduje što mu se sin rodio u isti čas kad i kraljev, al se kralj ne raduje. Nije njemu pravo što mu sin ima para u sluginom sinu. Još manje mu je bilo pravo što su dica više rasla.

Nije prošlo ni šest miseci, a kralj jedno jutro izašo u obore pa se svima fali kako mu je sin već pošo nogom.

– To je lipo i fale vridno – kaže nato onaj sluga – al moj već i prag priskoči.

Ne kaže kralj ništa, al ko da mu se trn zabo pod rebra, tako se trgo, i otrčo u svoje dvore.

Prošlo tu malo vrimena, a kralj jedno jutro osvane u košarama pa se fali:

– Jutros mi sin proguguto ko golupčić pa zove imenom mater i mene.

Našo se tu opet onaj sluga pa veli:

– Svitla kruno, to je fale vridno, al moj već zna kazati kad je gladan i žedan.

Kako i ne bi znao kad je otac sluga, pa mu sin uvik željan i zalogaja i gutljaja.

Ne kaže kralj ni sad ništa, al se trgo ko da mu se trn zabo u srce. Bio je on zlopamtilo. Doduše nije tog slugu napastovo više neg druge, al se staro da mu prid oči ne izađe.

Tako je to bilo dok dica navršila deset godina. Onda kralj sazove goste pa će pokazat kako mu sin sidi u sedlu ko jablan. Što je istina, sakrit se ne mož. Ruku na srce, pa se mora kazat da je kraljevski sin lipo sidio u sedlu. Al baš kad se on pokazo prid gostima, otrgne se iz ergele divlji ždribac pa upravo med svit! Od bisa krvavo zapinušio a kopitima sve zemlju ore! Leti ko vijar, pa se, dok treneš, počelo sklanjati i malo i veliko. Bilo bi veće nevolje pod kopitima ždripca, al se uto stvori prid njim slugin sin. Nit ga je ko vidio nit ga čuo, stvorio se tu ko da je iz zemlje niko. Svi biže, al ne biži on. Stao ko da se nogama u zemlju ukopo, pa kad je divlji ždribac sunio na njega, a momčuljak se samo izvio ko trava prid vitrom i nije se dobro desnicom grive ni dovatio, već je sidio na ždripcu.

Jašio je lipo i kraljev sin, al u sedlu, na pitomoj kobili. Al kad je slugin sin zajašio divljeg ždripca, ta ni triput ga nije nogama stisko, konj se razigro pod njim ko sito mače. Stalo srce od čuda u svakog kad su vidili momčuljka kako sve raste na ždripcu.

Kad je kralj čuo čiji je to sin, tu više nije bilo razgovora. Oma dozove slugu i kaže mu:

– Il se ti gubi iz kraljevine, il tog derana šalji u svit, da mu se i trag zametne. A još najbolje će bit da ga daš za šegrta kod jednog mog kovača, tamo na kraj moje kraljevine.

Kud će sluga drvetu, kamenu, kad je u njega sijaset dice, već odvede sina kovaču. Taj kovač bio u jednoj pustolini za koju se i sunce svake sedme godine siti, a kralj mu već poručio šta će činit s ovim momčuljkom.

Deran došo da bajage uči zanat kod kovača, a nakovanj onda vidi kad ga majstor polegne priko njega da bi ga batinom častio. Slugin sin je bio konten na svačeg ko strmoglavac, al ni govora o tom da štogod uči il zapita, već od jutra do mraka mora napasat i češljat pačiće.

Od jutra do mrknuća iđe on po šumi za pačićima, a u ruke mu ne daju ni struk kukuružne. A njeg nazlaba i lisica, pa čak i kurjak. Tako ga jedared skoli čitav čopor kurjaka. Šta će on prazni' ruku, već potrže jedan rastić, koji nije bio mlađi od njega. Potrže on njega, pa kako ga se lako dovatio, još i grumen-dva kamena mu je sa žilama iščupo.

Kad je onda počo po kurjama činiti kože, za čas je svima odilio opaklije od mesa a meso od kostiju. I od tog vrimena kako ga buva dirne, a on dovati koje drvo, pa udri. I što dalje, a momak sve veća drva trza iz šume.

Nije prošla ni godina šegrtovanja, a u njega nabubrila pleća i mišnice ko da je rastov panj. Majstor ga i jutrom i večerom časti i batinom i vrengijom, pa misli da je deran natečen, a ni u snu ne bi pomislio na to, kad je slipo slušo kraljevu zapovist i derana mučio, al se jedno veče mogo zamislit, samo nije imo kada.

Deran došo u mrak kući iz šume, a kovač po starom: nađe on uvik za čega će derana natući, pa tako i sad:

– Kako ti pačići izgledaju?! Tako ti nji' češljaš?! Vidi patka! Zašto se njem rep zavrnio gori?! A perje u patke? Ko da se vitar ugnjizdio!

I oma on derana po ušima, pa mu ni to nije dosta, neg će ga poleći na nakovanj. To bi tako i bilo da nakovanj nije bio pod velikim dudom. Al kad se šegrt dovatio duda pa počo s njim češljat kovača, za tren oka je kovačka žena ostala udovica.

Nestalo majstora, pa sad neće bit ni šegrta. Smisli momčuljak da krene u svit. Nakovanj natuče na dudovo deblo, pa sad ima buzdovan. Da bi od službe imo i zarade, pokupi on pačiće u jednu torbu pa je baci priko buzdovana.

Iđe on sad od drveta do kamena pa traži službu. Kaže on da je kovač, al kad vide kako u torbi nosi pačiće, ljudi mu se smiju:

– Ta nisi ti kovač, već pačiji čoban!

Ne mari on ništa što mu se smiju, pa ni ne dira nikoga kad njega ne diraju. Tako je odio, brodio i povrimenu dođe i do dvora kralja, u kojeg je njegov otac bio sluga. Al prije neg će ući, on buzdovan sakrije u šumi pa uzme u nidra samo svoje pačiće, i tako se javi kralju.

– A šta bi ti? – pita njeg kralj kad ga je pripozno.

– Pa ja bi' da radim u svom zanatu – kaže momčuljak.

Kralj misli da je onaj kovač derana istiro iz pameti pa ga je zato i poslo da se tu osramoti, a kako to ne bi i mislio kad vidi momka koji bi tio biti kovački kalfa, a pačiće drži u nidrima. Kralj se već unaprid smije i oma ga i primi, al mu kaže:

– Slušaj ti, momče, ja imam već devedeset i devet kovača, pa ćeš ti biti stoti. U tom zanatu sam i ja majstor jel volim da jutrom jačam ruke. Primit ću te, al kod mene nema buđenja. Ako te ma koje jutro zateknem da spavaš, po jedan prst ću ti otkinit.

Momak pristane i tako, pa onda ode do svoji' roditelja. Kad ga je otac vidio, sirotom starcu i kosti zadrćale od stra, pa ovako dočeko:

– A koja te nesrića, sinko, ovamo nanela! Ta kralj će te stamanit, samo ako dozna da si ovamo smio koracit.

– Neće, babo, jel i da oće, ne bi mogo. A još me je primio za kovačkog kalfu – kaže mu momčuljak, al nije pričutio ni pod kakom pogodbom ga je primio.

– Di ćeš, po nesrići, sinko, još i za kalfu kod njega kad je kralj i u kovačkom zanatu majstor na glasu. A šta si ti mogo za tako kratko vrime izučit u toj pustolini?! A kralj ustaje prija prvi' pivaca, a ti si mlad, pa ćete tako nejakog san savladat.

– Ne bojte se vi, babo, ništa, već mi pokupite iz nidara ove pačiće što sam u službi zapatio – kaže momčuljak.

Starcu nije ni do čega, al kad je sin navilio, uzeće već pačiće. Maši se otac, pa će i mater pomoć, al kad prvo pače izvadili, a njima oči stale. To pače je zlatno. Iznenadi se i momčuljak, pa brže-bolje vadi i on pačiće, al kako kojeg izvadi, a ono svako zlatno. Navadio on tako dvadeset i jedno pače, pa sva soba svitli.

– Šta je to postalo od moje službe?! – začudio se momčuljak.

Sad se on čudi, al se otac umirio kad je to vidio, pa kaže:

– Sinko moj, mora da si pošteno zaradio kad ti se služba ovako platila.

Sad otac već viruje u sina, samo kaže da te pačiće zatvore, kako i' kralj ne bi opazio, jel će njim od zlobe napakostiti. Sin posluša oca, i pačiće ponese na tavan, pa će njim dati pregršt kukuruza, da se zabave. Zavati on šakom iz krušne kotarice pa baci zrnje prid pačiće. Baci momak, pa se opet ima čemu čuditi: kako zrno padne prid pačiće, a ono zlatno.

Zasvitle zrna, pa momak nije ni stigo ni da zalupi tavanska vrata, a kraljev pivac već spazio zrna. Skoči on s pajante pa s kraljevskog tavana upravo na slugin. Tira njega i momčuljak i sluga:

– Iša,đavolski skote! Da te gazda vidi, pa još da nas obedi! Ništa nije lakše reć neg da smo te mi, siromaci, ukrali.

Tiraju oni njega, al jedva ga otirali.

Legli oni sad spavat, al cila kuća štrepi neće l' momčuljak prispavati pivčije kukurikanje. A di ne bi i štrepili kad kraljev pivac svako jutro skoči s pajante pa prvo kralju iznad glave zakukuriče. Al ovo jutro pivcu prvi put nije bilo do kraljevog kreveta, već na siromaškov tavan. Provuko se pivac kroz budžu, pa kad je volju napunio zlatnim kukuruzom, a on se oglasi:

– Kukuriku, privario sam vas! Kukuriku, ako i sve jame na tavanu začepite, ja ću se i kroz trsku uvuć, kukuriku!

Tako se on oglasi pa iskoči kroz budžu i ode da budi kralja. Pivac iskoči, al momak u opanke uskoči i već je u kraljevoj kovačnici. A kralj ni ne ide u kovačnicu, već do slugine kolibe, pa već vadi nož od trske. Kido bi on prst momčuljku, al se grdno iznenadi. Kad dođe do kolibe, a iz kovačnice začuje da momčuljak piva i zvoni po nakovnju.

Tako jutro za jutrom, a momčuljak uvik ranije stigne za nakovanj. Šta će sad kralj, već zanovetat radu. A lako je zanovetat kad je momčuljak sad zapravo stao za nakovanj i uči ono što kradom može naučiti, jel je kralj zabranio svima da ma šta pokažu momku. Kvrca momak po nakovnju, pa što nauči, sve to dvared proznoji, al di će šta i znati kad je samo pačiće napajo. Kralj ga nazlaba iz dana u dan:

– Kako ti kuješ ovo, kako si iskovo ono?!

Tako to išlo jedno vrime, a momak ćuti sve dotle dok nije naučio što mu triba. Niko njemu ne pokaziva ništa, al on što danjom vidi, to noćom na nakovnju uči. Kad se već izvištio, a kralj od bisa još jače počo zanovetat, momak onda skoči:

– A koliko puta triba da ja uranim prije vas pa da vam jedan prst otkinem?!

– Šta je?! Ti još smiš i zivat?! – drekne kralj, pa će nož od trske i ocić momku obadva uva i jezik.

Oće kralj, al oće i momak, pa kad je onda pačiji pastir podigo velik čekić i malecno udario, nakovanj je u zemlju satiro. Kralj zinio, pa zanimio, al se momčuljak zasuko. Dovatio kralja za vrat pa kaže:

– Šta zivaš sad ti? Nisi valjda pače da te kljukam?!

I kad je onda s njim otreso, tri zida je kovačnici izbio.

Slomio se kralju nož od trske, al ga nije požalio, kad je opipo rebra i vidio da su mu sva čitava. Ode on iz kovačnice pa je još manje žalio za nožom od trske kad je vidio da mu je i glava ostala čitava, samo se čvorgama načičkala. A momak poviče za njim:

– Svitla kruno, zanovetat mi može onaj ko me čemu uči il me pouči. A ko me ničem nije učio ni poučio, a misli mi pokazat kako ima suviše pameti, ja ću mu i na glavi lako udarit slavinu, da napravim oduška za onu pamet što pritiče.

Vidi sad kralj da sa momkom ne može ni prste vuć, a kamol mu prste kidat, pa bi ga se kurtaliso. A kako i ne bi kad je momak steko taku snagu dok je samo pačiće napajo, a šta će još postat od njega ako ostane u kraljevskoj kovačnici.

Kaže kralj ženi svoje nevolje, a ona će ga svitovati:

– Znaš ti, čovče, šta ćeš uradit s njim?! Kaži mu da je svakog miseca red na jednog kalfu, da iđe po ugalj u šumu, i pošalji ga u crnu planinu do zmaja od devet glava. Taj će ga valjda stamanit.

– Tako je, ženo – obraduje se kralj. – Tamo ćemo ga poslat, pa će mu zacrnit zmajov ugalj.

Oma kralj otpremi momka po ugalj, al dabome ne kaže da je u toj planini devetoglavi zmaj. Ne kaže kralj, al kaže jedan patak. Med zlatnim pačićima izmetnio se jedan pa u tog izrasto crven oroz ko u pivca a kandže ko u orla, al vatrene.

– Goso moj mladi – javi se on momku kad se ovaj spremo po ugalj – oderi vola pa u kožu uzmi smole. To ponesi a mene povedi kad pođeš u crnu planinu.

– Šta će mi to?!

– U uglju vatra, u smoli vatra: vatru ćeš donet, vatru i ostavi – kaže patak. – Nek ne kaže goso od planine da smo oštetili njegovo blago.

Momak učini tako i pođe, a patak crvenog oroza za njim. Srićno oni stigli u crnu planinu, al je tu nikla nesrića. Jedva su došli do prve žile uglja, a iz planine se digne crni zmaj sa devet glava.

– Ko to hara moje blago, a za svaku glavu mi ni divojku ni jagnje nije dono – zagrmi on iz oblaka.

– Otkud tvoje ovo blago kad ni oro ni kopo nisi ovu planinu?! – kaže njemu momčuljak.

– Sa jačim nema divana, već smlati uši pa slušaj, ako ti je glava mila.

– Ko je jači, to će se vidit na mejdanu, a rič je svakom data, kome u glavi vitar ne

ćarlija. Meni ugalj triba, da štogod korisno iskujem, a ne da glave kidam za njega, pa ću ga i uzeti – kaže još momak.

Zmaju više nije tribalo. Kad se zaušiljo iz oblaka pa sunio na momka, čovik bi samo pomislio: sad je tu planina, al sad je biti neće. Strmoglavio se zmaj, a zlatni patak uto vikne:

– Goso mladi, volovskom mišinom po očima, a ja ću vatru iskresat!

Kako patak to izustio, a zmaj već iznad glave. Al ga momak ošine mišinom po očima pa zaspe sve zmajeve glave smolom. Jedva je polak mišine ispraznio, a patak skoči zmaju med oči pa očeše kandžama crveni oroz. Uto iz oroza sunu varnice, i smola bukne crnim i modrim plamenom. Upalila se smola, al se sva i uvatila med oči i po krilima, pa zmaj začas opigavio plamenim pigama. Zaurla on pa sve lupa devet glava i o drvo i o panj, i od muke sune med oblake ne bi li ga oni orosili. Al uto i zlatni patak prne pod oblake pa kako u kojem začeprka s onim plamenim kandžama, u njima sivne, i zmaj se sve više pali. Nije tu ni prošlo vrimena koliko da očima treneš, devetoglavi je misto krila imo prženicu, i padne doli ko kamen.

– Sad ga zaspi smolom što ti je još ostala u mišini – naredi patak momku.

Izgori zmaj ko suv ugarak a mast mu se topi i sve potokom lije, pa tako poplavi i momkove opanke. Kako se mast opanaka dotakla, tako se na nji' vaća kost, i opanci čvršći od čelika. Kad je momak to vido, nije mu patak tribo kazat da se u zmajevoj masti okupa. Uvatila se na njega kost, al od pete do glave, pa da se bucka s bikom kamenog čela, ta i tog bi smrsko u paramparčad.

Nije njemu tribo sad ni budak ni čakanjac, već šakama načupa uglja pa napuni mišinu. Zabacit će on nju na rame, al se javi zlatni patak.

– A što bi, goso moj mladi, išo pišice kad imaš konjica!

– Otkud mi sad konjic?! – začudi se momak.

– Šta sam ja?! – izbekari se patak i kaže mu samo nek ga jaši i mišinu tovari.

Kad je to patak reko, tu riči ne triba trošit, i momak ga je već i zajašio. Jedva on mišinu pribacio, a patak zastrugo onim plamenim kandžama pa sve put izorava kuda kasa.

Skloni se patak na tavan, a momak s mišinom uglja u kovačnicu. Kad ga je kralj ugledo zdravog i veselog i još s toliko uglja, bome mu se žuč uzmutila od bisa, pa ga zapita:

– Zar nisi nikog sustrio u crnoj planini?!

– Jesam niku zoljicu. Uzmuvala mi se oko nosa, al kad sam zvrcnio malim prstom, od nje ni pepela nije ostalo – nasmije se momak.

Kralj bi od bisa skočio sebi u usta, al vidi da se momka neće ružnim kurtalisat. Mora sad i lipim, samo da momak ode, jel će u kralja od zlobe oči pobilit ako ga dan u dan stane gledat kako je bolji junak od njegovog sina. Nema druge, već se kralj stane prinemagat i kaže momku:

– Sinko, vidim da ti sve iđe od ruke, al su tvoji deset nokata pritvrdi za moje nakovnje, pa pođi u svit tražit boljeg majstora.

Momak se nije ni zgrijo na svom ognjištu, pa mu baš nije pravo da opet krene od nemila do nedraga, al nije još ni zaustio, vikne mu s tavana zlatni patak:

– A divojku tribaš tražit kad si već dorasto za ženidbu.

Ne bi momak poslušo kralja, al kad se patak tako misli, tu nema pokrke.

– Što si me dosad služio, platit ću ti dobro, da imaš usput lulu duvana i na čašu vina – prinemaže se kralj i dalje, samo da bi ga otpravio u svit.

– Ne triba meni ništa, samo mi dajte nakovanj i drugo na čemu sam zanat učio, a dok ja imam deset nokata i zdravu pamet, nastačit ću ja sebi svega – lipo odgovori momak.

– I za tolike godine službe ocu ledinu u planini devetoglavog zmaja, i da ga tu niko ne nazlaba – vikne petak s tavana.

Dat će kralj, a najviše bi dao otrove, da i' pomori ko pacove. Momak sad oma za nakovanj, pa će ga u volovsku mišinu, a kralj još zapita:

– A ko to viče s tavana?!

– Ta jedan moj pobratim koji je još jači i još više konten na sve neg ja. Taj di po miluje, tamo živa rana ostane, a di udari, tamo sunčev ždrak pogrudi, samo što njemu nije još vrime, jel mu još nisu izrasli zubi.

Kad je kralj tako što čuo, oma je priskočio i sam počo tovarit momkovu prćiju. Kurtala i ovakog kalfe – misli se kralj – a još više kurtala takog pobratima. Nit pita nit želi čut više za tog pobratima, al momak već vidi da kralj ne zna je l' krv crvena, je l' žuta, pa veli:

– Otić ću ja, svitla kruno, al mi je žao što mi niste dali vrimena da s mojim pobratimom pokažemo šta znamo. On bi još siso nikoliko nedilja i linčario se, al posli tog bi bilo zašto razrogačit oči.

– Ne kažem da ne bi' volio viti to – prinemaže se kralj, al nisam ja tako bogat da možem toliku snagu ranit. Prid vama je srića a svit je širok.

Tako kralj kaže pa još i uzicu veže na mišini, samo da momak krene što brže. Ode momak smijuć se pa krene i svoje roditelje. Nije nji' bilo teško krenit kad su kod kralja bili i soparni i goli. Uzeli starci ono malo bućurića pa usput pitaju sina kuda će on s njima.

– To nek vam kaže moj konjic – nasmije se momak.

– Kazat ću ja. Usta su mu prorizana, a rič nije u njima zamrla – nasmije se sad i patak onim njegovim pačijim smijanjem – samo kad stignemo na vaše ognjište. A sad se tovarite svi na moja pleća.

Začas on nji' stovari u planini di je kadgod haro i pustošio devetoglavi zmaj pa zastruže vatrenim kandžama po jednom velikom kamenu. Kako ga optrčo, a tu lipa koliba. Spolja drvena, a iznutra zlatnim cigljama zidana.

– Sad svakom pačetu istrgnite po jedno perce iz desnog a jedno iz livog krila – kaže on momkovim roditeljima – pa i' zadite u zemlju oko kolibe.

Kako rečeno, tako i urađeno, i taj čas misto zlatni' pera oko kolibe stoje lipe mlade voćke i na njima rod, da ti srce lipčeg ne može zaželit.

– Sad vi samo timarite moju braću i sestrice – kaže onda patak – a oni će vam danas snet četri jajeta pa onda po četri svakog mladog miseca. Prva četri bacite na četri strane oko kolibe, pa vam niko neće moć tisnit na nju, ta ni vitar ni snig neće prić priko nji'. A kad vam što triba, vi samo zakoturuškajte po jedno jaje po ledini, pa će vam se sve stvoriti dok nas dvojca ne dovedemo sebi mlade.

Lipo se oni sad oproste od staraca i od oni' drugi' zlatni' pačića, i momak zajaši svog konjica, pa i' začas nestane iza planine.

– A kud mi to sad iđemo? – zapita jedared momak.

Isprosit divojke tebi i meni, i naći mladoženje za moji' dvadeset sestara.

Idu oni sad, kad li se momak siti:

– Pobratime, ja sam zaboravio svoj buzdovan!

– A šta će ti taj nakovanj, imaš već jednog u torbi!

– Imam, imam, al na ovom sam učio radit, pa ću to i odsele činit, a na onom su me samo tukli, pa ako dođe usput do kavge, i ja bi' s njim po nepreteljima.

– Tamo di mi idemo, nećemo zamećat kavge, već pamet osvitlat – kaže na to patak. – A kad dođe do kavge, mi ćemo se vratit do tvog buzdovana.

Momak se već naučio da sluša svog pobratima, i ni sad mu se ne protivi.

Putovali su oni tako do druge misečeve mine i dođu do komšijskog, kralja. Kako stigli prid dvore, a patak se pritvori u običnog, i momak ga uzme u nidra. Tako se javi kralju i kaže da ima kovački zanat i alat pa bi rad bio kod njega kruv zaradit.

– Kod mene možeš, al od mene ne možeš kruv zaradit, sinko moj – kaže mu taj kralj.

– Kako to?! – začudi se momak.

– Tako što sam i ja majstor od tog zanata. Možeš tu radit, al kod mene nema ni plaće, nit ću ti ja zapovidat. Kod mene je služba ovaka: što znaš, nauči me, a što znam, nauči od mene – to će ti bit zarada, a što je u mojoj zdili, to će biti i u tvojoj, jel mi svi iz jedne 'idemo.

– Pristajem ja, svitla kruno, samo ja imam jednog patka, pa da se i njemu nađe zalogaj – kaže momak.

A kralj njemu odgovara ovako:

– Što ti je u nidrima, to ti je na srcu, a što ti je na srcu, to će pokazat plod tvoji' ruku. Kako bilo tebi, tako će bit i tvom patku.

Tu je sad pogodba bila gotova, i momak oma ode u kovačnicu. Tu dvadeset jedan nakovanj pa za dvadeset momci, al na dlaku ko novi kalfa, a jedan nakovanj je ostavljen za kralja. Oma momak svoj nakovanj i alat iz mišine pa se uputio na poso. Zna i on iskovat što ovi još nisu vidili, al bome tu svaki nakovanj izgleda ko rodna njiva: ugrijano gvožđe je sime, a kad momci počnu kovat, gotov i dobar rod. Pa još kad se stari kralj lati! Iskuje on i ružu od gvožđa, pa se sve rumeni.

Tako oni samo rade i rade od ishoda sunca do smrknuća, a za zdilom svi zajedno, pa i patak, al i kraljeva ćer jedinica. A ta jedinica bila lipa ko da je zora svaki dan u obraze ljubila a sunce joj kosu milovalo. Dorasla divojka za udaju, i kralj oglasi da će je dati za onog ko iskuje kolivku od zlata, al da bude laka ko perje.

Jedva to kralj razglasio, kad mu stiže u goste mlađi brat koji je imo kraljevinu u komšiluku. I u ovog kralja ćer jedinica, mezimica, al ko jaje jajetu slična jedinici kralja kovača. Kad je gost čuo kako stariji brat udaje ćer, razglasi sad i ovaj da će svoju ćer udat za onog ko mu donese zlatnog patka.

Kažu još obadva kralja:

– Ostavit ćemo mi mladencima i zlatnu kolivku i patka, ne triba to nama. Mi oćemo samo da vidimo koliko koji mladoženja vridi!

Diglo se sad mladoženja sa svi' strana, kad su udavače lipotice na glasu, a koliko su lipe, nisu manje ni dobre ni vridne. Nije to šala zapatiti take dobre žene, jel ništa na svitu ne vridi toliko ko dobro čeljade s kojim ćeš vik vikovati. Bilo je sad sijaset mlado-

ženja koji u životu ruke radom nisu natrudili, al se sad svi dali, koji u kovače, koji u lovce. A dva kralja kažu:

– Divojke će dobit samo dvojca, al će bar tušta nji' naučit pošten poso.

Dabome da su se prvi latili posla kraljevi kovači, pa dan-noć kolivke iskivaju, a novi kalfa samo plugove kuje. Čudi se ono dvadeset momaka što se najmlađi kalfa ne laća posla, a ni ne primećuju da ti' dana nema njegovog patka.

– Ti se ne misliš ženit?! – pitaju momci patkovog gosu.

– Kako da ne mislim kad ćemo se svi zajedno okućit – kaže on.

– Kako to?! – čude se momci još više.

– Uskoro će bit, pa ćete onda čut i vidit, a sad me više ne pitajte jel i da oću, ne smim vam ništa kazat.

A ne može njim reć kad ga je patak učvrstio da samo ćuti i radi svoj poso dok se on ne vrati od kuće. Kad su kraljevi razglasili kako će udat svoje ćeri, patak to veče reko momku:

– To su divojke za nas. Našeg gose ćer će bit tvoja, a njegovog brata ćer moja. A ovo dvadeset momaka će bit moji šogori.

I kaže momku da on samo i nadalje kuje plugove. Patak se to veče krene na put i ode do svoji' sestara. Sedmi dan se vrati i donese tri torbe zlatnog maška, što je napabirčio od sestara. Kad su uveče svi zaspali, patak razbudi svog pobratima i šapne mu:

– Hajde, sad ćemo nas dvojca kovat zlatnu kolivku.

Patak grije i drži zlatan mašak, a momak kuje, i kad zora na prag, a zlatna kolivka gotova.

– Sad ti pođi do našeg gose pa pridaj dar njegovoj ćeri, a ja ću u stopu za tobom do moje divojke.

Oma momak posluša, i kad je kralj kovač uzo kolivku u ruke, od radosti je momka poljubio u obadva obraza.

– Sinko moj, pa ovo je lakše od paperja, a lipo je da bi se svaka tica pozlatila koja bi stala na kolivku.

Kako on to kazo, a vrata se otvore i na kolivku skoči momkov pobratim patak. Kako skočio, on se u zlatnog pritvorio.

– Evo i mojoj ćeri jabuka – obraduje se mlađi brat kralja kovača.

– A di je đuvegija? – zapita onda kralj kovač.

– Mora da je stidljiv, kad je osto napolju – kaže mlađi kralj.

– Nit je stidljiv nit je osto napolju – začuju oni nato glas.

Pogledaju oni ko to govori, al tu đuvegije nema, pa će vratima, a na patka ni ne gledaju, kad su sad svi na đuvegiju ljubopitljivi. Nagrnu svi na vrata, al ni prid vratima nikog nema.

– Pa di je taj đuvegija, kad mu glas čujemo, a njega nema?!

– Evo ga! – vikne onda patak i skoči svojoj divojki u krilo.

– Ko, zar ti?! – začude se sad svi osim patkovog pobratima.

– A šta se čudite! Vi ste razglasili – kaže sad patak svom didi – da će divojka bit onog ko donese zlatnog patka. Ja sam došo, eto, sam.

– Kad si došo sam, ja ću se za tebe udati – kaže nato divojka.

Kako ona to izustila, a patak vatrenim kandžama očeše svoj crveni oroz, i zine, a iz usta mu iskoči momak, ni manje ni više lip neg njegov pobratim.

Sad je tu bilo veselja i veselja, pa obadva kralja pitaju kako je on to bio običan patak, pa zlatan patak, i sad posto ovako lip momak. Kaže on njima sve po redu.

– Moj otac je bio kralj, al ko što ste vas dvojca braća – kaže kraljevima – tako je imo i on jednog mlađeg brata. Pazio ga i mazio, al taj mlađi brat je bio zloban i nenavidan, pa u potaji smisli da mom ocu dođe glave i kraljevine.

– Da to nije onaj pogani kralj kod koga je moj otac bio sluga?! – zapita patkov pobratim.

– Dobro pogađaš – kaže momak patak.

I onda dalje ispripovida šta je bilo. Ta pogana duša ode u svit da bajage uči kovački zanat, a zapravo je pošo u svit da nauči kako će svog rođenog brata stamanit, samo da bi zasitio svoju lakumost. A zloban je bio na svog starijeg brata i zato što je ovaj imo sina i dvadeset lipi' ćeri, a u njeg nikako poroda.

Vrati se pogana duša kroz koju godinu u dvore svog brata i oma se pofali da je zapatio taku vodu s kojom može vola u panj pritvorit, drvo u kamen, i druga čuda stvarati.

– Samo me niko ne smi gledat kad ja s tom vodicom škropim – kaže on još bratu, patkovom ocu.

Oma će on kralju i pokazat šta zna i može, pa kralj i kraljica i sva njeva dica krenu s ovim nesrićnikom u šumu. Jedva su oni stigli u šumu, kaže njim ova pogana duša da se svi okrenu od njega, pa će vidit čuda.

Poslušaju oni njega, a on iza leđa poškropi sve nji', I svog brata pritvori u rast, kraljicu u vitu jelu, a svu dicu u pačiće. Utamanio on nji', al je tio ostat i čisti' ruku. Niko mu ne može kazat da i' je ubio, al u sebi je mislio ovako: rast i jelu će kogod posić, il će i' grom opalit, a pačiće će valjda koja lisica ščepat za vrat. I još da bi mu duša bila mirnija, odnese pačiće svom kovaču tamo u pustolinu, di je i patkovog pobratima otpravio, pa mu još zabrani da ni za živu glavu ne zakolje nijednog.

Uzo on sad i dvorac i kraljevinu svog brata, pa ga ni brige. Al nije on znao jedno: ako kogod tim pačićima pokloni svu svoju muku, bar za tri misečeve mine, onda će se oni pritvoriti u zlatne, a ako se koje od nji' oženi il uda u kraljevski rod, onda će se svi spasit.

– Eto – pokaže on onda na svog pobratima kovača – on nam je poklonio sav svoj trud, pa smo postali zlatni pačići, a ja sam dobio za ženu kraljevsku ćer, i evo sad od pačića momak, a kod kuće moji' dvadeset sestara sad već čekaju mladoženje.

Sad je tu bilo veselja, pa se svi grle i ljube, a najviše dva pobratima. Dva kralja bi oma i svatove sazivali, al će na to dva pobratima:

– I oni' naši' dvadeset drugova iz kovačnice će se zajedno s nama ženiti.

– Da nam neće bit šogori? – patkova divojka će.

– Baš tako – odgovori patak – jel su moje sestre divojke baš za njim stvorene. A svatove ćemo zvat kad i moji siroti roditelji budu tu.

Svima je to pravo i drago pa se obadva kralja i svi mladenci skupe i odeše u patkovu kraljevinu. Tu je sad bilo radosti već kod kovačeve kolibice. Kad su stari sluga i njegova baba vidili kaku snaju vodi sin, njima srce umalo nije puklo od dragosti. A kad su dvadeset kovački' momaka vidili kake sestre ima patak, bome je i njevim srcima bilo tisno u prsima. Sad su svi pošli do onog starog rasta i vite jele.

Kad su oni stigli, a stari rast se orosio zlatnim suzama pa mu pukne najdeblja žila

u panju, i iz nje skoči patkov otac zdrav i veso. Kako on iskočio, a rast sav zasja, a kako i ne bi kad je posto zlatan.

Oma oni otrče i do vite jele. Zasuzi ona srebrnim suzama, i uto i na njoj pukne najveća žila na panju, i iz nje iskoči zdrava i vesela stara kraljica. Kako je kraljica svoju dicu zagrlila i izljubila, sva se jela zasja, a kako i ne bi zasjala kad je postala srebrna.

– A kud ćemo sad? – zapita kralj kovač.

– U tvoje dvore, pretelju – progovori prve riči patkov otac. – Svatkovat ćemo a nećemo se u radosti svetit onoj nesrići, mom crnom bratu.

Kako rekoše, tako i učiniše, al još nisu bili ni priko planine u kojoj se sad sjao zlatni rast i srebrna jela, a ona crna duša već dotrčala sa slugama. Udario sjaj čak do dvora, pa je onaj potrčo na svitlost ko mušica. Čim je stigo, vidio je da je zlo za njega, al je prva kod njega lakomost. Oma on vikne sluge da siku zlatno i srebrno drvo. Poslušaju sluge, al kako koji udari, sikira sklizne a varnice udaraju u oči. Kralj se malo nije zagušio od srdžbe, pa dovati on sikiru, al kad je udario, na rastu nisu iskočile varnice, već crven plamen mu obavio glavu.

Kad je onda bacio sikiru, do dvora se nije ni zaustavio. Ode on kukajući, a svatovi sa planine poviču za njim:

– Ej, nevoljo nenasita!

Odeše sad oni, pa kad su se siti nasvatkovali, onda su se opet latili svaki svog nakovnja, a žene preslica, i živili su u srići i blagoslovu.

Al nije to potrajalo dugo. Onoj crnoj duši sad nije bilo mira. Dan za danom se muva oko zlatnog rasta i srebrne jele pa tumara okolo po šumi i jedared naiđe i na buzdovan sluginog sina. Sad mu se klin još više zabio u glavu pa krene u planinu di je bio kadgod devetoglavi zmaj. Nađe on tu kolibicu sa najlipčim voćem na ledini, pa će njoj. Pođe, al jedared mu se noge usikle u zemlju, pa ni stope dalje. Pogleda on, a prid njim zlatno pačije jaje. Oma se maši, al jaje ni da pomakne. Krene on okolo, al i tu naiđe na jaje, i tako sa sve četri strane. Što onaj buzdovan nije mogo niko živ pomaknit, to ga još nije čudilo, al se, bome, grdno začudio što ova jaja ne može ni dignit a ni prići priko nji'.

Buzdovan je pozno po nakovnju, pa mu se sad uvrtilo u glavu da su u svem ovom prsti sluginog sina. I oma pošalje svog povirnog čovika u pustolinu kod onog svog kovača. Kad je dozno kako je taj kovač prošo od sluginog sina, onda ovoj poganoj duši nije tribalo drugo zlamenje. Procunja on okolo, i čuje di je slugin sin i šta je od njega postalo, al bome čuje i to kako mu je brat oživio sa svom čeljadi.

Oma on pošalje onom kralju čiji je zet bio slugin sin svog povirnog čovika s ovakom porukom: nek mu kralj kovač za tri dana odgovori ko ima duži korak: pivac il riba. Ako odgovor ne bude kako triba, on će udarit na kralja kovača s velikom silom.

Kod kralja kovača baš bilo prelo, pa svi na okupu, ko što su bili u svatovima. Dvadeset mlada, koje su bile zlatne patke, namotavaju vunicu na svoje ranije zlatno tilo, žena njegovog brata namotava oko zlatnog patka, a mlada sluginog sina namotava oko zlatne kolivke. Ljudi, kad svrše poso, pomažu ženama, a starci ko starci. I baš su bili tako na okupu kad dođe poruka od one pogane duše.

– Baš neće da se smiri ta nevolja nikaka – kaže njegov brat, patkov otac.

– Šta ćemo sad s njim?! – nato će kovač kralj. – Brez nevolje čovik da ima s njim nevolje. Nama nije do kavge, a ako mu ne odgovorimo, eto nam krvnika na pragu.

Javi se uto slugin sin.

– Ajde da mu odgovorimo. Nek ga nosi andrak, šta da nam smeta prelu.

– A šta ćemo mu odgovorit?!

– Šta?! Sitio se taj kako narod kaže: drugom u oku vidiš trn, a sebi ni balvan. Misli on da mi vodu imamo u glavi, pa se vode nećemo ni sitit.

– Kako to?! – začude se svi.

– Tako – na to će ko razgaljena glava slugin sin – što ni pivac nema duži korak od ribe, a ni riba od pivca, a i tako što pivac ima duži korak od ribe, a i riba duži od pivca.

Bome su sad sva čeljad pripazila na ovaj zamršen divan, a momak onda kaže i šta misli.

– Evo, da mi tom mom crnom gosi ovako odgovorimo: metni pivca do ribe u vodu, pa će riba imati duži korak, a izvadi ribu iz vode pa je metni na suvo do pivca, pa će pivac imati duži korak.

Cilo prelo vidi da je to tako, pa oma taj odgovor i vrate onoj poganoj duši. E, al se prelo nije još ni razišlo, već je stigla i druga poruka. Poslo onaj sad tri ždribeta, jedno od godine, drugo od dvi, a treće od tri godine, al sva tri jednaka ko tri jajeta. Ako mu za tri dana ne kažu koje je koliko lita, on će udariti velikom silom. Opet se prelo pomutilo, al se slugin sin nije dugo mislio, već kaže svom didi:

– Imamo l' mi, babo, zobne slame od ove, lanjske i priklanjske godine?

– Kako ne bi imali!

– No, onda će ždribad dat odgovor.

Oma momak ode na guvno pa jedan naramak zobne slame od ove godine, dva naramka od lanjske i tri naramka od priklanjske godine, pa to lipo metne na ledinu. Onda pusti ždribad, a ono od jedne godine oma na naramak slame od ove godine, ždribe od dvi godine na lanjsku, a ždribe od tri godine na priklanjsku slamu.

Tako oni udare žig na svako ždribe i vrate i' natrag.

Misle sad ljudi da će onom dodijati nazlabanje, al se ljuto privarili. Nisu za ždribad još ni zaboravili, a prid dvore pade buzdovan. Bacio onaj buzdovan i poručio da će udarit velikom silom ako mu buzdovan ne dobace natrag.

– Možemo mi njega i malo dalje dobacit – nasmije se slugin sin i oma se lati buzdovana.

– Ne moraš dalje – kaže nato patkov otac – samo do njega, jel u ovo vrime on uvik puši lulu.

– E, da mu dim ne bi nagrizo oči, onda ćemo baš po luli – nasmije se slugin sin i kad je onda zaušiljo buzdovan, začas je onoj crnoj duši izbio lulu iz usta i još sedam zidova na dvorima.

Onaj je po buzdovanu pozno sluginog sina, i oma poruči da mu se pošalje glavom taj delija koji je buzdovan vratio, jel će drukčije udarit velikom silom.

– E, sad je došlo vrime da se vratimo rad tvog buzdovana – kaže momak patak i skoči na noge. – Nećeš ići sam, već ću i ja i moji' dvadeset šogora s tobom.

Naoružali se svi ko jedan, obukli se svi ko jedan, pa su nalik ko jaje jajetu. Tako oni odeše do tog poganca. Dočeko on nji' pa bi da zna koje je slugin sin, al štogod on zapita, svi odgovore, štogod naredi da uradi njegov bivši kovački kalfa, svi ko jedan urade.

Šta će on, već njim u sobu sakrije svog sina, pa će taj priko noći izvrebat koji je slugin sin. Nije to bilo ni teško, jel čim su momci ostali sami, a slugin sin počo pripovidat

kako je tu kadgod patio. Kako on rič izustio, a ruka ispod kreveta se pruži pa mu ociče skut. E, al je tu ruku oma i vidio momak patak pa onog ispod kreveta i utamane ga ko gnjidu.

Ujtru oni izašli prid ovog kralja poganca, a svakom momku ocičen skut.

Šta će kralj, već iznese prid nji' bili kruv za ručak, al sladak kako se ritko nađe, pa pita:

– Zašto je ovaj kruv tako sladak? Ako mi oma ne odgovorite, svima će vam kosti u podrumu istrunit.

– Zašto?! To je bar lako pogoditi! Možeš se čime većma zasladit neg materinim mlikom?! Ovaj kruv je zakuvavala kaka dojilja, pa joj je kaplo mliko u tisto, zato je tako sladak – odgovori oma slugin sin.

– Ti si taj kojeg tražim – drekne kralj pa poviče svoje ljude i sune na momka sabljom.

Navali poganac, al uto vikne i momak patak:

– A ti si taj kome nikad nije dosta tuđe nevolje, pa je i sebi vazda tražiš.

Zgrabi on velike zdile vrilog mlika, u koje su kruv drobili, pa vikne na sluginog sina:

– Pobratime, ja ću polivat, a ti suši!

Oma on žbućne svom stricu vrilog mlika med oči, a slugin sin se maši u zapećak svojim buzdovanom pa kad je udario po pogancu, oma mu je desno rame odvalio. Kad je drugi put udario, za zemlju ga prikovo, a kad je treći put zamanio, na buzdovanu ga je izno zajedno sa dvanejst zidova.

Buzdovan se nije zaustavio dok ovoj crnoj duši ono malo kosti nije satiro u zemlju, baš na tom mistu di je momak spalio devetoglavog zmaja.

I onda spale i sve dvore, da ni spomena ne bi ostalo tom mistu di je za nji' toliko nevolja nicalo, pa se svi zdravi i veseli vrate po patkovog oca, dovedu ga natrag na njegovo ognjište i tu mu pod zlatnim rastom i srebrnom jelom sazidaju nove dvore od zlatni' cigalja.

Tako su sad svi srićno i dugo živili. Ljudi kovali, mlade vunicu na zlatne patke namotavale, a starci ko starci žive još i sad, ako nisu umrli: ako su umrli, onda je iza nji' ostala ova pripovitka.

Pupko

Bio edan siroma čovik. U njeg deset nokata, u žene deset nokata, pa kidaju zanoktice kako znadu i iz tog žive. Nedaleko od kraljevski' dvora kralj imo edan stari salaščić. Na tom se rodio i odrasto kraljev dida, jel je bio siroma čovik, a glavaš je posto kad se oženio kraljevom ćeri. E, ovaj siroma čovik je sad bio subaša na tom salaščiću. Kad je došlo vrime, žena rodila muško dite, al malo da je za pripovitku. Derančić nije veći od pupka, a di bi i bio veći kad mu je sirota mater uvik bila i ladna i soparna. No, dite je malo, al je njevo, pa svakom svoje i najbolje i najlipče. Sirota čeljad ne griše dušu, ne zakiljivaju oni što je njim dite tako malo, već čovik kaže:

– Ženo, glavno je da mi odranimo čovika, onda će uvik biti vridan sebi nać života, makar bio ko glava u špiode! A kaki smo mi kukavci, još je i dobro što je ovako mali, bar će bit zadosta ovo malo rane pa neće trpit glad.

Ne misli se drugačije ni žena, pa čuva dite ko oči u glavi, al ga nije dugo čuvala, jel sirota nije mogla sebe sačuvat. Ko i druga subašinca, morala je ić priko nedilje u dvore prat košulje, pa prve zime prizebla za kortom, i ode ko suvo lišće. Pokrila nju crna zemlja i zelena trava, a čovik osto sam sa onom špicom od derana. Udovac se edno vrime mučio s ditetom, al teško i ditetu i ocu kad ovaj mora ić trbuvom za kruvom. Čovik vidi da će brez ženske ruke propast i on i dite, pa se poče obzirat da nađe kaku ženu što bi se priklonila njemu i njegovom siročetu. Neće on sad gledat lipotu, ta ne ženi se momkom, već je glavno da žena zna rasporedit život u toj sirotinji. Nađe on jednu udovicu. Nije baš ni lipa, nije baš ni mlada, ta ko i druga svršena žena, a i ona ima ednu curu. E, kaki džak, taka i zakrpa, a još ima i malo siromaštva. Donela ona drvenice, koji stoc i lonac, pa to čoviku baš dobro došlo jel mu iza prve žene ostalo nije baš ništa, osim ednog zarđnog naprstka.

Prvi' dana ona lipo oko čovika i njegovog diteta, pa čitava kuća nika svanula. Vidi čovik da je ženi drago što se tu skućila, pa i on ode sad brez brige u nadnicu. Al ne zna on zašto je njoj drago. Nije njoj ni na kraj pameti čovik i njegovo ditešce. Ne zna siroma čovik da je to viščura. A ona se udala za njega samo za to da mož ko subašinca odlazit u kraljeve dvore. Lipo je ona smislila sve. I u kralja bio derančić, baš vršnjak njezine curice, pa će ona malo pomalo povest curicu u dvore. Curica nije ružna, a dica ko dica, već će se zasigrat, pa će od ditinjstva naučit jedno na drugo. Kad bude vrime da se kraljev sin ženi, onda će viščura već nać puta da njezinu ćer uzme.

Kako je sve lipo naumila za curicu, tako je zabataljila čovikovog derančića. Oma ona njemu i nadila ime.

– Kad nisi veći od pupka, nemoj se ni zvat drugačije već Pupko. Za tebe i nije ime ko za redovnog čovika – ruga se ona tom nevinom diteščetu.

Neće ona njemu ni kolivku, već uzela onaj naprstak što je osto iza njegove matere, metnila u njeg struk pivčijeg perja pa veli Pupku:

– Nemoj kazat da ti ne dam tvoje materinstvo.

A čovik ni ne sanja šta viščura udešava, jel ona uveče metne naprstak u zapećak pa mu kaže:

– Znaš, čovče, tamo je za njeg najbolje. Kako je mali taj naš Pupko, na drugom mistu bi ga mogli zgazit.

Prolazi sad vrime, pa viščurina cura raste, kad viščura u nju trpa svaki zalogaj, a Pupko ostaje koliki je, ko da su ga ostavili na tavan za sime. Otac vuče na leđima kuću, maćva Pupka ni da zgleda. Otac nije imo kada, maćva nije imala srce da Pupka zakrili. Deran nije znao šta je to milošća, pa se ocu nije znao ni tužit. Više je on sebi našo koju mrvicu neg što mu je maćva dala, pa naprstak privrne, i na njemu užna. Mali je on, al okretan ko hrčak. Radi on sve oko kuće, pa još i ono što drugi ne može, i kad je prošla koja godina, a on s ocom na poso. Kad dođu s posla, još ga maćva tira da i oko kuće spremi, a zimi je njegov poso bio da donese slame el čutaka za peć. Ne kaže Pupko ništa, kad je dobre ćudi, već je još i volio baratat oko peći.

– Ti se griješ najviše kad spavaš u zapećku – još se maćva s njim istirava da on ne bi kako kazo što njezina ćer nikad ne nosi ogriv.

Al njemu to na edno uvo uđe, na drugo pušti. Nasprema on ogriva pa onda sidi na banku i gleda kako maćva žari peć. Gleda on tako u vatru pa ko zna šta vidi i šta misli, al kad se plamen zasigra, Pupko se tako slatko smije da se sve vaća za trbu.

– Šta je ovom deranu, je l' i u glavi pod manom? – maćvi je to nepravo.

– Ta pušti ga, ženo – umirivat će nju čovik. – Ti, eto, povedeš curu u dvore pa se tamo nasigra s kraljevim sinom, a ovaj moj šaka duše po čitav dan sa mnom na poslu. Dite je on još, pušti ga nek se bar uveče malo zabavi.

– Pa ne kažem ja od zlobe, samo eto divanim da mi usta ne stoje ko pusta – zataška ona oma svoj trag.

A Pupko pomalo, pomalo pa sve bliže plamenu. Tako iz dana u dan, pa kad se edared slegla žerava, a on ušo u peć pa je priskakiva. Peć vruća, u žeravi još i tinja, al Pupka ne peče. Kad drugi dan došlo veče pa žarili peć, maćva će da razgrne žeravu. A Pupko kaki je mali, kradom sio na grnjaču. Maćva razgrće žeravu, a on naedared poviče otaleg:

– Drugo baš nemate za večeru? Spali ste na to da mene ispečete na žmaru?! Šta ćete imat od mene – ni za edan zub?!

Deran se šali, al' kad je viščura vidila da je on, bome njoj oma sinilo u glavi da bolje prilike ne triba tražit da ga se kurtališe. Zatresla grnjaču, da Pupka zbaci u žeravu, a bajage poviče u sobu:

– Juj, čovče, pomozi!

Pupkov otac dotrčo a ona kad je vidila da se deran drži na grnjači bolje neg mačak, bajage je od stra ispuštila.

– Juj, juj, to nisu čisti poslovi – zajauče još više kad je vidila da deran igra na žeravi. – Juj, juj, kaku još nevolju neće na nas navući ovaj deran. Juj, tugo moja, šta će u peći, ne bi valjda guto plamena?!

Čovik je turio od peći pa će Pupka vuć napolje, ako je još živ. Otac se uplašio, stalo srce u njemu. Prvo se oladio od stra, al kad je pogledo u peć, onda je zanimio od čuda. U peći još tinja pa se Pupko nagnio nad žeravom i guta plamen.

Žena kad je vidila kako se čovik skamenio, misli da je deran sad prisvisnio. Raduje se ona u sebi da bi podvikivala, al se prinemaže ko da će joj srce puknit.

– A, juj, juj, čovče, ja to ne možem ni vidit.

Čovik je za tolike godine vidio da žena njegovo dite baš ne trpi, makar koliko mu ona oči zamličivala. Sad je vidio da kod derana ima štogod što nije za svačije oči i uši, pa se oma sitio da će biti dobro ako to ženi ne veže za nos.

– Iđi, iđi, bolje je da ne vidiš? – otisne je u sobu.

Ode ona, a u sebi poskakiva od dragosti, a čovik deranu ne kaže ni rič, već se pravi da mu nije neobično to što je vidio. Otac se boji da će se deranu dogodit nesrića ako o tome divane, jel o takim stvarima nije dobro pripovidat. Kad je Pupko proguto sav plamen šta je još tinjo, on se udario dlanom po trbuvu pa podviknio:

– Av, čiča, što sam se večeras slatko navečero!

Al otac neće nikako da navede divan na to, već samo kaže:

– Ajde, rano, napolje. Poslušaj čiču.

Oće Pupko, al kad će na vrata od peći, čini mu se da je tako velik da će zaglavit. Osića on ko da se napio snage pa nabubrio od nje. Deran se čudi, al se još više začudio otac. Čovik uvatio derana da ga skine s banka, al oćeš! Ni makac! Ta i volovska kola s tovarom može bar malo pomaknit, al Pupka ni za dlaku! Težak ko zemlja. Otac se zablenio pa ne zna kud bi se okrenio, al kako iznenađenje ga je još čekalo? Deran njega uzo za ruku pa ga odigo ko perce!

Otac se pomalo i ustravio pa ni rič da izusti. Šta će, već se ni ne viščini, neg će derana uleć u naprstak u zapećku. Ne viščini se ni žena, al kad je vidila di deran živ i zdrav ulazi u sobu, njoj stao zalogaj u grlu. Baš je viščura, al se sad i ona pripala. Ne govori ona cilo veče o tom, već samo pucka u večeru ko da ništa nije ni bilo, al cile noći njoj to ne izlazi iz glave. Ujtru već nije mogla zauzdat jezik.

– Sinko – kaže – pa kako si sinoć mogo živ izać iz peći?!

– Ko?! Iz kake peći?! – bajage se iznenadio Pupko.

– Sinko, pa nećeš valjda od stare žene pravit plenđupu?! Valjda sam vidila kako si se pentro na grnjači.

– Nane, šta je vama?! – onaj se čudi bajage, al ko da će od čuđenja propasti u zemlju. – Jeste l' vi noćos rđavo ležali pa štogod sanjali el vam je sinoć vatra oči zasivnila?! Kako sam zadrimo na banku, ni mako se nisam dok me čiča nije dono u naprstak.

A i čovik će onda:

– Ženo, nisam te tio sinoć uzbunjivat, al baš i ja gledam, šta ti je bilo?! Jujučeš sinoć pa bižiš od peći, a kad ja tamo, deran drima na banku pa se u snu još i smijucka.

Maćva sluša pa se zblenila i sad ne viruje njima, al ne viruje ni sebi. Prikratila divan, al edva čeka da opet dođe veče pa da žari peć. Pupko dono ogriva ko i obično, a i grije se u vratima peći ko i obično. Kad se žerava stinila, a maćva se oma mašila za grnjaču. Kako će ona žeravu razgrćati, a Pupko se u potaji već uspentro na grnjaču. Kad ga je maćva opet vidila nad žeravom, lupila ona grnjaču.

– E, sad ću te saranit u tu vruću raku – mrnđa ona sebi.

Al nije grnjaču dobro ni lupila o žeravu, iz peći sunio plamen da joj je sve obrve i trepavice opalio. Kad je došla malo sebi, a Pupko se izvalio na banku pa će:

– Alaj, nane, šta je vama?! Je l' koga tučete u peći el vas kogod tuče iz peći?! Šta se vama pričinjava kad toliko ordinjate i karate?!

Ona je baš viščura, u vragolijama ne bi ostala nikom dužna, al je sad razrogačila oči od čuda. Deran drima ko da se zapravo nije ni mako. Bisna na sebe, pa opet cilu noć oka ne može sklopit. Čeka da deran priko noći neće štogod uradit, al se on sklupčo u naprstku pa se do zore nije ni pokrenio.

Maćvi sad zagorčio i dan, i jedva dočekala opet veče. Čim su otac i sin uveče došli s posla, a ona oma na derana da vuče ogriva pa da se žari peć. Pupko zatoliko navuko čukanjica, pa ukraj vrata od peći grije leđa i drima.

Viščura sad smislila drugo. Kad je deran zadrimo, a ona iza skuta grnjaču pa će ga s njom turit u plamen. Zamanila ona iz sve snage, al tako da je i sama glavom utrčala u peć, pa sad i kosu opalila. Skoknila pa glavu u škip s vodom, a kad došla malo sebi, vidi di deran grije leđa ko i ranije.

A on se protego, rastiro malo drimež pa kaže:

– Alaj, nane, jeste l' me vi tako slatko počukljikali po leđima al sam to samo sanjo kako sam slatko zadrimo?!

– Nemam ja drugi' briga, već da se staram i o tom – ocikla se ona i ode.

Ušo stra u nju, i od tog vrimena se nije više obzirala na derana kad se večerom grije. Ona je baš viščura, zna sto vragolija, al sad ušo stra u nju. Kako i ne bi kad je baš viščura, a sad ne zna je l' sve to s Pupkom vidila el sanjala, toliko se splela.

Edva je čekala da prođe zime, da ne mora više peć žarit. Pupko sve vidi pa se u sebi smije da se sve goji od smija. Kad je zima sve pucala, a on edno veče kaže:

– Čiča, ja ne znam šta mi je, al već edno vrime meni je tako zagušno u ovom zapećku. Iđem ja digod pod naslon spavat jel ću se tu raspuknit od vrućine.

Otac još nije stigo do riči, a maćva kaže:

– Pa iđi! Bar se nećemo strašit da ćeš priko noći pasti iz zapećka, pa da te u mraku zgazimo.

Tako ona samo kaže, a misli da će derana pod naslonom poisti kaka mačka. Mislit će da je mali miš, pa eto mački zalogaj, a maćvi ode briga i teret s vrata. Al nek ga mačke ne poidu, i onda se maćva raduje što joj neće biti u sobi.

On uzo svoj naprstak pa ode upravo na striju. Tamo bila velika čuvarkuća. Pupko razgrnio malo snig pa namistio naprstak pod čuvarkuću. Spava sad tu ko pravi. Od zime ni govora kad ga grije onaj silan plamen što ga se navečero, a vitar svira oko njeg, pa ga sve uspavljiva.

Pupko ne kaže ni ocu ništa, onaj ga ne pita, al vidi deran iz dana u dan sve više jača. Što tuce ljudi ne može ni maknit, Pupko se s tim lopta, pa otac poče primat sve veće poslove. Nezadugo zaradili oni toliko da su kupili kola i konje. Sad oni kirdžijase, pa su se uskoro još bolje skućili. Kako i ne bi kad je kod nji' začas natovareno i stovareno, a di je blato da nijedan kirdžijaš ne bi natiro, tu otac i Pupko iđu ko da perje nose. Pupko samo podupre, a kola već lete.

Maćva se boji Pupka, kad bi mogla, zavrnila bi mu vratom, al zaradu voli, pa ne smi ni zube obilit. Iz zarade može bolje zaodit curu pa zato ćuti i guta, makar joj nije pravo što je deran tako okoprcan.

Prolazile su tako godine. Pupko se nije ni protego ni projedrio, al što je više plamena povečero, sve je jači bio. Ni nisu konji njemu tribali da kola vuku, ta mogo je on sav teret ponet na dlanu, već da ljudi vidu šta se u njemu krije.

Došlo vrime da je i brkove zasuko, a i maćvina ćer dorasla za udaju. Sad je maćva samo kopala nogama i rukama da joj ćer uvik bude nuz kraljevog sina. Svu Pupkovu zaradu bacila na nju, a na njega i na oca ni čestitu zakrpu. Pupko se pravi nevišt, a otac već davno naučio da bude kako sin oće.

Al upinjale se maćva i njezina ćer koliko oće kad je kraljev sin na drugu bacio oko. Očo on edared daleko u lov i kad se vratio, dovo sebi i mladu i svatove. Nije ni čudo što je oma sa svatovima došo, kad je divojka zlatne kose, a starom kralju i kraljici za milošću donela sime od kruške, za kaku se ne može ni čut u svaki' sto godina. Kad su počeli svatkovati, ona to sime posadila, a drugi dan izraslo drvo da mu se vr izgubio u oblacima. I oma kruška procvatala, a priko noći i sazrijala. Kad su stari kralj i kraljica 'ili od ti' krušaka, sve su se pomladili. Nije ni čudo što su drvo tako zavolili ko ništa drugo na svitu.

E, al ako je svako volio krušku, bome je Pupkova maćva zamrzila ko nikog na svitu. A da je bila toliko tanka koliko je debela, maćvina ćer bi krušku prigrizla u samom panju, samo da se osuši. A još da su njim dali u šake onu koja je krušku donela! Reže one ko keruše, al to ništa ne pomaže. Al uskoro se dogodilo štogod što je i njima donelo bar malo radosti. Ni keru ne dotekne mesa, al dobije bar koščura. Tako maćvina ćer nije dočekala da bude kraljeva snaja, al se uskoro mogla bar zlobe nauživat i ona i njezina mater.

A šta se to zdesilo? Udarila žalost u kraljeve dvore. Velika je bila dragost kad je kruška počela rodit, al je još veća žalost nastala kad je drvo edno jutro osvanilo brez iedne kruške. I kako se to dogodilo prvi put, tako odsele svako jutro. Kruška priko dana cvata, priko noći zrija, al do ponoći je kogod svu obere.

Maćva svako jutro otpravi ćer u dvore, pa ova počela okolo pripovidat da ta kruška i nije bila baš nikako čudo, već opcina, što je mlada zlatne kose nabacila. Pupkova maćva misli da će to doprit u uši starom kralju, da će snaju zamrzit i otirat. E, al na mladu zlatne kose tako štogod ne smi niko starom kralju i njegovom sinu ni spomenit, a, bome, niko ni neće. Svi u dvorima vole mladu kad je još i više dobra neg što je lipa, pa misto da nju omrznu, počeli maćvinu ćer tirati s praga.

Stari kralj se najviše dao u žalost. Obećo polak kraljevstva onom ko mu krušku sačuva, al ne pomaže ništa. I sam stari kralj i sin, side po cilu noć pod kruškom, al ona ujutru već obrana. Popet se ne može niko kad je kruška tako debela da je ni dva tuceta momaka ne može obuvatit, a visoka ko zna koliko. Izređali se na straži i kusi i rusi, ta svaki bi da zaradi polak kraljevstva, al jutro za jutrom, a vitar s drveta ne svali nijednu krušku. Kad se već niko nije tio javit, edno jutro Pupko kaže:

– Čiča moj, sad je meni kirdžijašenja dosta. Ode vaš Pupko da čuva kraljevu krušku.

A kad je to maćva čula, od bisa joj sve oči pobilile, pa graknila:

– No, baš ti tribaš tamo! Di su se osramotili najveći junaci, tamo će se vrkočiti edan ovaki prampurac! Stvora nikakog, jezika na pritek! A bolje bi bilo da naprstak malo očistiš od rđe neg da nas ideš sramotiti.

Al Pupko njoj ni rič, već prišaplje ocu:

– Nek baba puca samo od zlobe, a ja znam šta znam, i odem za mojim poslom.

I oma on prid starog kralja pa mu kaže:

– Dajte mi samo torbu ora i tikvu vina, da imam šta grist i pit dok se ne popnem na krušku. Tako neću zaspat. A vi se još sámo postarajte da se priko noći niko od vaše čeljadi ne muva ispod drveta.

Da je Pupko zaisko kola zlatni' ora, kralj bi dvoja dao drage volje. Oma kralj naredio da se Pupku dade što je tražio i da se do zore niko ne miče iz kuće. A Pupko sačeko mrak pod kruškom pa se onda krenio. Kaki je mali, lako mu je naći i di će se uvatit i stati na kruškinoj kori. Ode on ko mačak pa se začas dovatio prvi' rašalja. Tu se oma latio lupat ora. Orase 'ide, iz tikve vinom zaliva, a lupinje pomećo u rašlje. Tako on od rašalja do rašalja pa svake natrunio lupinjama. Kad došo do poslidnji' rašalja, a na grani vranino gnizdo. Matore nema, al u gnjizdu male vrane. Pupko je volio svaku ticu, pa oma iz torbe ora i napuni sve gnjizdo.

Ode on s otim na vr drveta pa kad je vidio da i tamo nema još nikog, on će se sakrit u granje. Kad se vratio do najgornji' rašalja, a matora vrana već u gnjizdu.

– Eto, ovaj momak nas je naranio – čuje Pupko di kažu male vrane.

– Zašto si njim dao ora – zapita njeg vrana.

– Pa neće valjda tvoji mali gladovat dok ja 'idem. Kaki bi' ja čovik bio da 'idem, a da mi gladni gleda u usta? Slađi je zalogaj kad ga podiliš s kim.

– Ti si pio i vina – istirava se vrana dalje – zašto njim i od tog nisi dao?

– No, još bi to tribalo da sam ti dicu opio, pa da su ispala iz gnjizda! Lipa bi to bila milošća kad bi ti dicu upropastio!

Kad je vrana to čula, onda veli ovako:

– E, sad vidim da si sve od srca činio. Dobro si radio, dobru se i nadaj. Ja ću ti bit u pomoći.

– A u čemu bi mi bila u pomoći? – zapita Pupko.

– U tom poslu kojim si ovamo došo. I znaj da mi male nisi naranio, slabo bi se hasnio, makar si Pupko.

Momak se začudio što ga ona zna imenom, al se vrana nasmije, već kako ona zna, pa mu sve kaže šta će i kako će radit. Sluša on nju, a kako i ne bi kad je ona tamo na kruški i odrasla, pa ko će znat šta se tamo zbiva ako ona neće.

Sakrio se on u njezino gnjizdo pa drima ko i druga mala vrana. Kad zakukurikali prvi pivci, u vr drveta zašušti štogod. Pupko se oma razdrimo pa vidi kako je doletila golubica. Bila ko snig, al kad je stala na vr kruške, samo se stresla, i Pupko je više nije vido. Nit šta vidi nit momak šta čuje, al se naedared u gnjizdu rasuli orasi zlatne lupinje i začuje se lip divojački glas:

– Evo vam milošće za sutra.

Uto je Pupko već začuo da se drobe lupinje ora što i' je raso u rašljama. Sad je znao di je stao taj čudan gost pa oma skoči prama glasu. Kako je skočio, oma je ositio na licu divojačku kosu. Divojka se trgla pa će bižat prama vrvu kruške, al se Pupko brže umrsio u njezinu kosu. Kako je to uradio, a divojka s njim pala doli. Kad su se našli pod kruškom na travi, ona njemu lipo:

– E, sad izađi iz kose jel ćeš je pokidat, koliko si težak.

Pupko se čudi, di bi on tako malecan bio težak, al bi izašo i tako, jel je ljubopitljiv da vidi divojku koja je svaku noć obrala kraljeve kruške. Kad je izišao iz kose, bome je

imo šta gledat! Divojka lipa da se ne stidi ni žene kraljevog sina, a kosa i u nje zlatna. Obradovalo je to Pupka, al se obradovo i drugo čemu. Kad je pogledo sebe, a on višlji od divojke za dobru glavu.

– Šta je sad to?! Otkud sam naedared toliko porasto? – i raduje se i čudi se momak.

A divojka ga zagrlila pa se od dragosti smije i kaže:

– Pa nisi valjda mislio da će ovaku golubicu s kruške srušit makovo zrno? Za to triba momak, al baš ko što si ti!

Raduje se Pupko što je posto tako krasan momak, al mu je još draže što se toliko dopada tako lipoj divojki. Razumili se oni i brez divana, i sad tu provode ko i drugi mladi, pa Pupko zaboravio na cili svit, a kako ne bi zaboravio da zapita zašto je ona svake noći brala kraljevu krušku.

Zaboravio on na čitav svit, to je i mnogo, al samo na jedno nije tribalo zaboraviti na maćvu viščuru. Ona kad je vidila da će Pupko baš ozbiljno ić čuvat krušku, razmislila pa kazala ćeri:

– Znaš ti da to podmeče još može krušku i sačuvat. A onda je njegovo polak kraljevstva. Ćeri moja, ako je kraljev sin propo za te, al onda ni ovaj neće bit gori, makar se s njim ko s čovikom neš baš podičit.

– Ta nek je ko ren, samo da su meni kraljevski dvori. A ako dobije polak, ni kraljevom sinu neće ostat više kraljevstva pa nek ga nosi mutna voda – kaže ćer svoje račune.

Tako se nji' dvi udivanile pa se maćva uveče pritvorila u slipog miša, i samo leti ispod kruške. Kad je vidila kaku je divojku Pupko dono s kruške i kaki je krasan momak posto od njega, a ona oma odletila među svoje drûge da dokonaju šta će radit.

Ono dvoje mladi se zaboravili, pa bi bili pod kruškom do sami' zorni' pivaca, al jedva prišla ponoć kad divojka najedared skoknila. Pupko skočio da obrani divojku, al je samo to mogo vidit di joj iz kose prnio slipi miš. Potrčo on za njim, al se oma i obazro da vidi neće l' ko drugi napast divojku. Obazro se, ne obazro, al divojke više nije bilo. Vidio je još samo kako je bila golubica odletila i čuo da mu je viknila:

– Tu me više ne čekaj, jel doć neću!

Spleo se on siroma pa mu suze same potekle od muke i žalosti što i on nema krila.

– Bar da sam crni gavran, samo da možem letit! – zaico on.

Al se čestito nije ni zaplako, a njemu već iđe maćvina ćer. Opuštila dvi pletenice, a u svakoj po struk zlatne kose, al baš onake ko što je imala njegova divojka. Ne kaže ona ništa, već došla do Pupka pa s jednom pletenicom otrla suze iz jednog oka, a s drugom pletenicom iz drugog.

Dok mu je trla suzu iz prvog oka, Pupko se sitio da je slipi miš bila njegova maćva. Oma je znao da je ona otkinila dva struka iz kose njegove divojke i uplela u pletenice svojoj ćeri. Oma je on i tio turit od sebe maćvinu ćer, al ona brže i drugom pletenicom otare njemu suze iz drugog oka. E, kad je Pupko zakasnio da je oturi, oma je i zaboravio da je divojka zlatne kose kadgod i bila na svitu.

Maćvina ćer ga zagrlila ko da rođenijeg i milijeg nema na svitu pa ga lipo vodi kući. Ode on s njom, ta miran je ko jagnje, al kako koraci, tako se Pupko i smanjkava. Maćvina ćer ga obgrljava sve jače, ko da se boji da će ga izgubit, al što ga više grli, on

se sve brže smanjkava. Uplašila se ona da će Pupko nestat ko snig u proliće. Kad su došli do kuće, Pupko opet mož da se sklupča u naprstak pod čuvarkućom.

– Šta si š njim radila kad je opet ko žmara? – maćva oma zinila na ćer.

– A šta bi radila? Grlila ga. Al nek je ko trun mekinja, baš me briga, samo nek mi donese polak kraljevstva. Ako je već sačuvo krušku, nek iđe kralju čim svane.

– Sačuvo je, bome, tako da nikad više neće bit obrana – izbekarila se viščura.

Pupkov otac to sluša i gleda pa će edared:

– Puštite tog derana da malo prodrima. Šta ga napastujete toliko ko da ste poludile?! Kako vas kraljevstvo napolapo?!

– Tako, u kojem tebe neću ni za svinjara primit, saklamo jedna puljava – dreknila maćva kad je vidila da je tamo i njezin čovik, pa ga turila napolje da malo nije vrat skrndavio.

I čim će zora zazoriti, ona Pupka oma otpravi kralju da traži polak kraljevstva. Momak ko jagnje. Ode on dvorima, a maćvina ćer ga ispratila do po puta pa ga grli i ljubi a u uši mu zvoni:

– Kralju nek je kruška, al ti uzmi onu polu kraljevstva di su dvori. Obećo je, mora dat.

On sluša, al čim se iskopeljo iz njezini' šaka, suze mu opet navrle na oči. I čim je zamako za jedno kukuruzište, sio na džombu pa, ni sam ne zna zašto, al plače ko malo dite. Tako se tu isplako pa će krenit dvorima, al kad je došo pod krušku, a vrana ga već čeka. I dok se on nije ni sitio, ona ga krilima ošine po očima. Ednim krilom mu otrla suze iz ednog oka, drugim krilom iz drugog, a momak nato ko da se trgo iz teškog sna. I kad je pogledo na krušku, oma se sitio divojke zlatne kose i svega što se dogodilo.

– No, pobratime, kud si krenio? – zapita vrana.

– Kralju, da ištem što je obećo. Tamo su me poslale maćva i njezina ćer, al sam ja tamo samo krenio, a sad iđem da tražim moju divojku.

– Tako sam i mislila – potvrdi vrana. – Ako su te one dvi obrlatile, al te ne možedu prominit.

Pupko sluša vranu, al i gleda sebe, pa se rastužio.

– Posestrimo – kaže – al otkud sam se onda opet smanjio ko smedžurani krumpir?!

– Otud što te je grlila ćer tvoje maćve, a u nje srce ledeno.

Tako se oni tu zadivanili, kad edared zaćarlijo vitrić, pa kruške počele padat. Zazvonili od tog dvori ko da stotine zvona zvoni, i uto iz dvora stari kralj već i trči, a za njim svi njegovi. Vrana oma prnila, pa kralj Pupka zateko samog. Grli on njeg, ljube ga svi, i stari kralj mu oma nudi da bira koju polu kraljevstva oće.

– Svitla kruno, na čast vama kraljevstvo, a ja odem tražit ono što meni vridi više od svi' kraljevstava na svitu – nato će Pupko.

Kralj se bome začudio kad je vidio kako je momak žalostan, pa bi mu pomogo. Oma i zapito u čem bi mu mogo biti na pomoći, al Pupko ne traži ništa drugo, neg da kralj njegovom ocu da kruva dok on bude na putu i svaki dan da ostavi džak ora pod kruškom.

– To će bit za vrane, i, svitla kruno, naredite da te vrane ne smi niko dirat.

Obeća kralj da će tako i bit, pa još pita šta bi Pupku mogo učinit, al se momak za-

fali na svemu i oma krene u svit. Nije išo daleko sam jel čim je zamako u šumu, a vrana ga već čeka na ednoj grani.

– Pobratime, kud si krenio ko brez glave? Šta me ne zoveš pa da te uputim. Ej, ej, ti se staraš za mene, a ne staraš se za sebe – kara ga ona.

Pođe on sad za njom pa je do podne išo tamo di je vrana letila. Onda je došo na jednu ledinu di je iz jednog panja raslo sedam deblja žalosne vrbe.

– E, tu se odmori sutra do zore – kaže vrana – pa onda kreni za suncom. Al pazi šta radiš dok si brez mene, jel znaj da je tvoja maćva višćura. Ona je već i krenila za tobom jel zna kud si pošo. Al ni brige te, jel ću i ja doznat šta je ona naumila.

– Kako ćeš to udesit?

Vrana se nasmijala, već kako ona zna, pa veli:

– A da šta se nađem med švrakama?! One vas dan blebeću, al i načuju sve šta se blebeće. A misliš da viščure imaju katanac na ustima.

Uputi ona njeg pa onda kaže:

– A sad, pobratime, moram ić da i ja još nađem koji' ora u džaku za moje male. Sad nema tvoje divojke da njim svake noći donese zlatni' ora.

Tako su se oni rastali pa Pupko provo noć pod vrbom, a druge zore skočio na noge i ode za suncom. Sad je odio, brodio, pa tako dan za danom. Vrime je prolazilo, i momak je već zabradatio ko pustinjak, al živog stvora nikako da susrije. Al ne putuje on na miru nikad. Edne noći duva vijar pa se drva ruše, i umalo ga ne ubiju. Druge noći se kiša izlije, pa poplava oće da ga odnese. Treće noći pada led ko šaka. Nikad nema noći da ga ne skoli kaka nevolja, al on uvik ima pozor dok nije vrime da se zorni pivci jave, jel zna da ni kiša ni led nije drugo već maćvino maslo. Tako je ona njemu iz noći u noć stajala na pete, al se on uvik izvuko živ, makar ne i čitav.

Rovašen je bio već na sve strane. Edna rana ni ne zaraste, drugu već zaradi od višćurini' majstorija, al ne posustaje. Doduše, dotužilo mu je već da se od nje samo brani i biži, već ga šake svrbe da se š njom uvati ukoštac, al nikako da je skoli. Sve gleda siroma neće l' mu se vrana javit, al nje ni od korova. Pomislio već i da ga je zaboravila, kad edno podne evo nje na grani.

– Av, posestrimo, oću l' još dugo samo tabane lupati? – oma on njoj poče jade jadit.

– Sad ćeš već malo i drugo šta lupat – nasmije se vrana. – Načula sam od švraka da je već i tvojoj maćvi dosadilo što ne mož s tobom izać na kraj. Noćas je otrčala isprid tebe i nagovorila ednog njezinog deliju da te dočeka kako ovakom gostu i priliči.

Kaže onda Pupku kaku perjanicu mu maćva sprema, i da ga zato te noći neće ni napastovat. Pupko sve lipo saslušo pa još samo zapita:

– A ne može ona mojoj divojki naudit?

– Dok je tvoja divojka na svom ognjištu, višćura joj ne mož al baš ništa. Al ni da pomete trunje isprid praga!

E, to je za Pupka više neg da mu je vrana dala po svita. Zafalio se on njoj pa će onda zapitat:

– Posestrimo, nemaš ti možda već druge male?

Imam. A zašto pitaš?

– Da ne zaboraviš da njim još danas moraš iz džaka ponet malo ora, jel moja di-

vojka još ni sad ne nosi zlatne orase u tvoje gnjizdo. Iđi, posestrimo, a ja ću se već postarat za sutra.

Čim je vrana očla, Pupko se latio da spremi ogriva. Pridveče zapalio vatru da bi se na njoj mogo ispeć čopor volova. Gori vatra, a on samo večera plamena. Tako je večero sve do ponoći, a onda lego da se edared već čestito i snom okripi kad ga te noći višćura neće više nazlabati.

U zoru skočio na noge i ode kudan ga je vrana uputila. Sad je opet odio i brodio dok prid samo podne nije izašo iz šume na ednu veliku ledinu. Na toj ledini sidi edan orijaš pa baš užina. Oko njeg vatre gore, al puno vatre ko čička, pa se na svakoj peče vo. Orijaš ednog po ednog skida s vatre, pa onako s papcima i rogovima zajedno guta.

– Hej, rođače, ti mora da se na krupan poso spremaš kad take jake temelje udaraš snagi – poviče Pupko na orijaša.

Onaj podigo one krupne oči pa gleda otkale glas dolazi. Kad je kojikako ugledo Pupka, oma je bacio pečenog vola.

– Šmrljo edan – puštio niki glas ko u krmčeta – što ni nos ne znaš čestito otrt! Još se marvašiš, a ne znaš da baš tebe čekam. Ajde, ajde, sad ću te malo istrest iz kože kad ti smiš tisnit baš priko moje ledine.

A Pupko se smije i odgovara:

– Mani se pritnje, već se lati posla ako zapravo smiš tisnut na mene. Čuo sam ja da ti samo na slabijeg smiš navalit. Ako je to baš i istina, onda je bolje da mi se čistiš s puta dok te ne skrućim.

O, kad je orijaš zaurliko! Njeg da tarma edna špica od čovika, jedna šuša!

– Sad ću te živog posadit u ledinu, al tako da ni trava neće rast iznad tebe! – drekne on i skoči do Pupka.

A momak puštio da ga onaj uzme u šaku. Kako i ne bi kad orijaš ima toliku ručerdu da mu Pupko mož protrčat kroz prste makar koliko šaku stisnio. Orijaš lud pa jak, i kad je onda zamanio šakom, ta prokinio zemlju da je upo u nju do ramena. Ušla šaka u zemlju, al nije Pupko, kad je prija iskočio kroz orijašove prste.

A orijaš tako šta ni ne sanja, već dakti od bisa:

– E, sad kašlji od pra, al pod zemljom, gnjido jedna!

– Kad meni ne bi dobro bilo i tu, onda bi' možda i očo pod zemlju – nasmije se na to Pupko.

O, kad je orijaš čuo glas iza leđa, od srdžbe zakrvavio očima. Obazrit će se on da vidi di je Pupko, al ne mož čestito ni vratom micati kad je do lakata u zemlji. Počo izvlačit ruke, a Pupko se opet javi:

– Ludi čoviče, šta čeprkaš i vazdan me tražiš pod zemljom kad sam tu!

– A di si, mače edno od čovika?! – orijaš urliče, pa kad je onda trgo ruku, ostala jama da bi svatovi mogli u njoj kolo povesti.

Nema tu ni divana od svatova, al orijaš sve igra kako se obzire da vidi Pupka. A momak to i čeko. Kako orijaš počo skakat, a Pupko se sklupčo njemu pod stopalo. Tvrd je Pupko ko kamen pa zakotrlja onom pod stopalo ko ora, i orijaš se omakne, pa čelom o zemlju. Kako đipi, a Pupko mu se opet kortlja pod stopalom i viče:

– O, ljudi ljucki, ludog čovika! Još će nosom orat zemlju da me traži u njoj, a ja se valjam po travi.

Orijašu pao mrak na oči pa sve ganca po ledini, al kako kojom nogom stane, a ona

se već izmakne ispod njega ko da mu je izbijaju. Tako se on našeđivo dok nije došo pod šumu. Pupko je to i tio. Tamo je tako srićno izvuko noge ispod orijaša da je strvina svom snagom lupio čelo o jedan panj. Kako se slatko s panjom bucnio, tako ga je i razbio, al ni panj nije osto dužan orijašovoj glavi – rastroćkala se i ona ko trula bundeva.

– E, sad nek te tvoja višćura saranjiva, ja neću gadit zemlju s tobom – kaže Pupko i ode lipo dalje.

Te noći je čeko čime će ga maćva iznenadit, al je osto na miru. Al ga u podne vrana opet čekala na grani.

– Ej, za sutra se opet spremi – kaže mu ona. – Švrake su sve promukle tako blebeću o tom šta ti višćura sprema. Al ću sutra i ja bit tamo.

– A sad tiraj do džaka pod kruškom jel mi se čini da moja divojka još ni sad ne rasipa zlatne orase u gnjizdo – na nju će Pupko kad je sve razumio kako ga je ona uputila.

Opet je naložio veliku vatru pa do ponoći samo guta plamen, a od ponoći se kripi snom. Prid zoru je već na nogama čeko sunce, i čim se ono pokazalo, on za njim. Prid samo podne opet stigo na jednu veliku ledinu. Svud okolo šuma, živog stvora nigdi, pa se Pupko stao obzirati. Al nije moro dugo tražit očima. Naedared se s onu stranu ledine zatresla zemlja i momak ugleda velikog crnog bika. Toliki je da bi dva onaka orijaša mogla na njemu jašit. Trči bik pa rogovima izvaljiva najveće panjove, a baš i' je bilo od drva što su tu porasla koju stotinicu godina.

– Ti si taj, dakle, što mi brata orijaša stamanio! – bambuče bik. – Sad ćeš mi glavom platit.

Pupko se samo nasmije pa podvikne:

– Eto sad divana, baš ko od bika! Esam ja kriv što je tvoj brat dilio mejdan s panjom?! A šta mu je taj panj skrivio dok mu glavu nije rascopo, al baš ništa!

Bik samo zaurliko, pa se još jače zauko na Pupka. Al kad je dopro do ledine, ni momak ga više nije čeko skrštenih ruku, već i on potrči u kob. Kad su bili jedan naspram drugog, bik zamûko, al tako da se šuma zatresla ko od groma. Onda zamanio glavom pa iz nozdrva mu dune taki plamen da je opalio svu travu na ledini – a Pupku samo trepavice.

Pupko se nasmije pa podvikne:

– E, baš si pogodio kako ćeš sa mnom vuć prsta!

Kad je on onda dunio plamen, biku je svu dlaku opalio. Zaurlika onaj, okrenio se i ode u šumu da se rasladi. Al Pupko nije dobro ni odanio, već je opet ugledo bika di se vraća. Prvo je panjove izvaljivo, al sad rogovima izvaljiva čitava drva. I dotrči on opet do Pupka pa kad je onda zaurliko, sve tice popadale iz gnjizda. Dunio plamen iz nozdrva, al taki da je svud okolo šumu opalio – a Pupku svu onu bradu što mu je usput izrasla.

Momak se opet samo nasmije pa veli:

– E, rođače, i ti ćeš biti oderan kako još nikom na svitu nisu kožu oderali!

Kad je onda dunuo plamen, biku je svu kožu spalio. Od sveg bikovskog ruva ostao samo jedan stražnji papak i krnjetak roga. Bik sad urliče ko da će grlo razderat, pa i progovori:

– E, kad je tako, onda ćeš me zapamtiti kad se napasem vatrene trave!

– Ako te ona ne spali, samo ti dođi, od mene ćeš to već dočekat – ruga se Pupko.

Ode bik da sve ruši prid sobom, a Pupko začuje di se na grani smije vrana:

– Pobratime, što te je taj lipo obrijo! Ljudi ljucki, ko da zna da ćeš uskoro izać divojki na oči!

Kad se vrati, mogo bi me još podšišat. Toliko sam bar zaslužio od njega – smije se Pupko.

Nasmijali se oni do mile volje, a vrana onda kaže:

– Nek on pase vatrenu travu koliko oće. Pobratime, tučniji je kruv od trave.

Vrana uto prne, a Pupku nije tribalo kazati da pođe za njom. Nije on dugo išo kroz šumu pa za vranom dođe na ednu drugu ledinu. Tamo u kraju komad zemlje posijan pa žito obisilo klasje i čeka da ga pokose. Kako vrana naletila iznad njeg, žito se zapalilo. Gori zrilo žito na nogama, a Pupku nije tribalo kazat šta će radit. Iđe po njivi i guta sav plamen od žita. Kad je sve použno, vrana kaže:

– Eto, pobratime, začas ispečen kolač za tebe! Sad ajdemo na onu ledinu. Kad si se već na'io, tamo ćeš leć i sit se naspavat dok se bikonja ne vrati s njegove vatrene paše.

Tako Pupko i uradi, i kad bilo drugi dan prid zoru, vrana ga prodrma:

– Ustaj, pobratime, iđe mejdandžija – smije se ona.

Pupko skočio prid bika. Iđe crni bikonja, al klamiće glavom, vidi se da mu dalek put nije baš slatko pao. Kad je došo do Pupka, razvalio one crne žvale, al ne kaže ni rič, toliko je bisan, već dunio taki plamen da je Pupku kosu opalio do ušivi. Ne kaže ništa ni Pupko, al kad je on dunuo plamen, ispod bika se i zemlja zapalila. I začas bikonju plamen proguto tako da mu vitar nije našo ni pepela.

– Samo kad je još toliko snage imo da me je tako lipo podšišo! – smije se Pupko na vranu.

– A šta je drugo i mislio postignit s tobom, koji si se od ditinjstva na žeravi sigro – smije se i vrana.

– Barem da mu malo dima ostane dok moja maćva ne dođe, ovako sirota neće ni znati šta je s njeg, pa ga može još i tražit.

– Za maćvu se staraj sad već ti, a meni je već vrime da vidim ima l' još koji ora u mom gnjizdu. Možda su mi mali već gladni – kaže vrana i odleti.

Uto počelo izlazit sunce, pa ni Pupko nije imo kada da odane. Išo je sad kroz šumu, al edva je sunce odskočilo kad se sa svi' strana počele strčavat srne. Izlaze one iz šume pa sve trču baš na tu stranu di i Pupko iđe. Trču one, al momak vidi da ne bižu, neg su se kudgod uputile. Vidi da ne bižu od koga, kad i oko njega iđu, ko da on i nije tamo.

– Kuda će sve ove srne? – i neotice on iskazo šta misli.

Nije ni čudo, čovik tako dugo putovo sam, pa se naviko da divani sam sa sobom. Al sad nije sam sa sobom divanio, jel edna srna na to progovorila:

– Svako jutra iđemo u ednu doljaču. Tamo nas 'rani edna dobra divojka – kaže ona.

– Vidi, vidi, a ne bojite se vi mene? – zapitat će Pupko kad se već upuštio u razgovor.

– A što bi te se bojale?

– Valjda se zato ne bojite što sam ovako malecan?

– E, pobratime, može i u malom čoviku bit zla i naopaka ćud, pa još kako. Mi se tebe ne bojimo jel ostimo da si dobar čovik – kaže srna i otrče za drugima.

– Vidi, vidi – zamislio se Pupko i opet poče sa sobom divaniti – dobrog čovika osti i živinče.

Ode on sad za njima, al je požurio jel je ljubopitljiv kaka i' to divojka 'rani. Kažu da je dobra, a on na cilom putu samo na zlo i rđavo nailazio. Uskoro je stigo u tu doljaču. Prvo što je vidio, kad je izašo iz šume, bili su orasi na ledini. Veliko je drveće, al ga to ne bi baš začudilo da drva nisu bila puna roda sa zlatnim lupinjama. Kad je Pupko to vidio, ko da mu se u glavi naedared počelo razgaljivat, i, bome, je tako bilo kako je natuknio. Pod ednim velikim drvetom 'rani srne. Ko? Njegova divojka.

Okupile se srne oko nje pa se sve miluju i iz ruke joj 'idu, a ona međ njima ko srna, al ponajlipča. Kad je Pupko to vidio, bome on ništa više nije vidio, već potrči divojki. Sva je srića da je bio tako mali, drugačije izgazio sve srne kako je srnio. Al je i divojka zaboravila srne i sve na svitu kad je čula kako je on od radosti podviknio.

E, tu je sad bilo dragosti pa se nji' dvoje ne bi otud micali ko zna dokle da jedared kogod nije Pupka kvrcnio po glavi. Obazre se on, a na njeg se smijucka jedan lip rumen dida u papučama, širokim gaćama i košulji. To je Pupka taj dida kvrcnio kamišom po glavi pa veli:

– Nečini mi se baš ko Pupko, al bi reko da si baš ti Pupko. Pa ako mi prosiš ćer, ne bi se, sinko, i meni javio?

Pupko divojkinog oca oma poljubio u ruku, pa se onda niki trgo i zamislio zašto divojkin otac kaže da on ne izgleda ko Pupko. Poćo se on gledati i onda se samo iznenadio: on opet za dobru glavu veći od divojke.

– To je već tako i drugačije ne mož više bit čim si nuz nju – začuje uto vranin glas.

Pogleda Pupko, o ona baš sletila iznad njeg na granu. Iznenadio se sad što je i ona već tu, al se još više iznenadio kad je vidio na kakoj grani ona sidi. Dosad on drugo nije ni vidio osim divojke, a sad vidi da vrana sidi, al ni na kakoj drugoj, već baš na grani od iste kruške ko što je ona u bašči njegovog kralja.

– No, šta si sad zanimio, sinko moj?! – nasmije se divojkin otac ko da ne vidi zašto se momak iznenadio. – Neš valjda kazat da ne znaš da je ova tvoja divojka rođena sestra snaje tvog kralja?

– Bome ne znam! – zamucao Pupko kad je tu čuo.

– E, pa onda znaj da su to dvi rođene sestre, ni mlađe ni starije, jel su dvojke. Kad to znaš, onda se valjda neš više čudit što i tu vidiš krušku. Dobit ćeš i ti, sine, lipo zdravo sime od nje. Nek bude i tvom starom ocu milošće. A sad ajde malo u kuću da se odmoriš od puta. Virujem da ti pristaje malo odmora.

I dida s otim krene naprid, a vrana mu oma sletila na rame. Dida i vrana štogod šaplju, smiju se, a mladi idu za njima, i kad su izašli ispod ora, Pupko ugleda krasne dvore.

– Pa ko je tvoj otac? – prišaplje on divojki kad je ugledo dvore.

– On je kralj u ovim šumama – kaže ona njemu na uvo.

Misle oni da stari kralj ne čuje, al se on obazre pa se nasmije.

– Da, da, sinko – kaže on u šali – i da nisi stamanio moja dva najveća nepretelja, orijaša i brata mu bika, moro bi te kaštigovat što si mi zapalio žito, jel i to je bilo moje.

E, sad je tu bilo veselja i veselja, a to je stari kralj najviše volio, jel je bio udovac.

Kad su se kod divojačke kuće naveselili, kralj mladma da karuca sa zlatnim točkovima, za Pupkovog oca spremi sime od kruške, pa pošalje š njima silu svatovaca.

– Pa kad ja umrem, onda ti, sinko, sidi u moj stoc – kaže još Pupku kad i' je ispraćo – a pašancu onda ostavi čitavo njegovo kraljevstvo.

Odu sad svatovi, a u divojkinom krilu sidi vrana. Čim su malo odmakli, a Pupko će divojki:

– Sad sve znam, samo da mi je znat još to zašto si dolazila svaku noć brat onu krušku kad su je i kod kuće imala? Ne virujem da si samo zato dolazila da žalostiš mog starog kralja.

Divojka ga samo pogledala ispod oka pa se nasmijala.

– To su ženski poslovi, a kaki, to sam pronađi – kaže ona.

Kad je tako Pupko se zamislio pa tare pamet i tare, al edared kaže:

– E, valjda bi i crvu lakat znao pronać, al te ženske poslove nikako.

– A ja ne možem kazat – divojka se opet samo nasmijala.

– A ja ne možem dopuštit da se već u svatovima proričite – uplete se u razgovor vrana. – Ako ti, Pupko, ne možeš pronaći a ona ne može kazat, nek ne bude ni na tvoje ni na njezino – ja ću kazat. Može tako? – zapita još divojku.

– Šta ja marim. Znam da ja ne možem kazat, a ti kako oćeš – divojka se i opet nasmije.

– E, kad je tako, onda, Pupko moj, čuj: ona te je vidila i zavolila. A znala je da ti ne bi ni sanjo da je ona na svitu da nije na krušku dolazila. No, kaži, kako bi se onda drugačije vas dvoje našli?

Kad je Pupko to čuo, bome je od dragosti poljubio vranu. E, al je sad posto ljubopitljiv, pa kad je dozno edno, on bi i drugo, i oma zapita divojku:

– A što si tako očla ispod kruške, pa te nikad više?

– Nisi me dobro čuvo, pa bi ti tamo propala, a i ti.

Nato Pupko ne kaže ni rič, jel vidi da je to baš tako, a u svojoj glavi misli: al sam se sad naučio pazit. Nij on to samo tako mislio, već i činio.

Putuju svatovi tako, mladi se raspripovidali, svatovci pivaje i podvikaje da sve šuma eči, i edared će ugledat i dvore Pupkovog kralja. Kad su došli na edno raskršće, a tamo sidi stari prosjak.

– Alaj, dobri ljudi – kaže on kad su došli naspram njeg – stanite dok je još zavrimena. Ne vidite da vam čivija edva visi. Spast će vam točak, pa ćete se ubiti.

Pupko zatego kajase, a prosjak oma turi glavu pa ni tamo ni vamo, već baš med špice, pa će tamo štogod udešavat na točku.

– Ajd nek udesi, pa da mu udilim – kaže divojka i već vadi dukate.

– Ostavi, ja ću mu udilit darak kaki nije dobio, nit će ga više dobit – nato će Pupko.

I kako prosjak glavu med špice, a Pupko ošine konje. Kola trgla, i točak u taj čas prosjaku zavrnio vrat, a uto bukne plamen, i misto prosjaka divojka vidi di gori Pupkova maćva višćura.

– No, el sad dobro pazim na te? – zapita Pupko divojku.

– Ni meni to nije na štetu – začuje Pupko niki nepoznati glas.

Kad on poglede, a vrana se pritvorila u lipu staru ženu.

– Dabome, nema više vrane – sva radosna kaže majka. – Ja sam rođena sestra tvo-

je maćve. Ona je i mene tila upregnit u svoja kola, a kad sam je svitovala da se i ona mani, onda me je pritvorila u vranu. Bojala se da ću je odat. A sad sam se oslobodila njezine snage.

Sad je samo bilo dragosti. Pupko i divojka poljubili majku u ruku, kako već doliči, a kako i ne bi kad njim je toliko pomogla, pa oma kažu da je više neće ni puštit. Ona će živit š njima dovika.

E, tvoj otac je stariji od vas – nato će majka divojki – pa ćemo vidit šta će on kazat na to. Kako bude njegova volja.

– Ta dobar je moj otac, neće se on protivit da se mi vama ovako odužimo na svem dobrom što ste za nas učinili – kaže divojka.

Al majka je samo pogledala ispod oka pa se nasmije i veli:

– E, to ćemo još vidit!

Sad su srićno stigli u dvore. Kad su i' tu vidili, nije se znalo ko se više raduje, el stari kralj s kraljicom el Pupkov pašanac i njegova mlada. A još kad je Pupkov otac vidio šta mu je od sina postalo, i šta mu pretelj šalje za milošću, bome je poljubio onaj naprstak u kojem je momka odranio.

– E, sinko, nije ostalo drugog materinstva – kaže on Pupku – al si i iz naprstka posto čovik.

– Kad ko materinstvo ništa nije, makar to bilo manje od mrvice.

Sad je tu bilo veselja i veselja, a najviše kad je Pupkova mlada posadila sime od kruške pa ona drugi dan već i rodila. Stari kralj oma uzo pod ruku Pupkovog oca pa kaže:

– Evo nama starcima kruške, a moj i tvoj sin nek kraljuju, oni su mladi.

I bilo je tu svakom veselja, svatova i svatova dok od veselja nisu počeli posustajat. Edared će svatovi počet divanit već i o tim da se razilaze, al baš uto dotrči na zlatnim karucama, ko?, već drugi stari kralj, otac divojaka zlatne kose.

– Kako ne bi, pa ćete se razilazit? – smije se on. – A ja ću s mojom babom valjda svatkovat brez svatovaca?

Pa on oma zu ruku majku što se iz vrane stvorila, i kaže da je to njegova mlada.

– A, zato je vrana oma vama sletila na rame! – šali se Pupko, sad sa novim mladoženjom.

– Sinko, svaki teret ima svoje misto – ne ostaje njemu dužan u šali njegov dida.

I sad je opet bilo svatkovanja i veselja za svakog, edino nije bilo radosti za maćvinu ćer. Stari kralj doduše nije dao da je kogod dira, da njim to ne bi kvarilo veselje, al je naredio da za života ne smi nikud iz salašića a ni njoj ne smi niko da koraci.

– Nek divojkom plete side kose, ne triba za nju veća kaštiga – kaže on.

Tako je to bilo, pa je svakom bilo srce na mistu, samo još Pupku nije bilo sasvim. Njeg je još morila znatiželja, i kad će se svatovci na kraju razilazit pa se njegova nova baba, vrana, popela na karuca do svog mladoženje, on joj prišaplje:

– Al samo to mi još kažite otkud da sam sad opet tako narasto?!

– Otud, sinko, što te ova grli – pokaže ona na mladu zlatne kose. – A u nje je srce plameno.

Zmaj, Šargaripko i Pepelko

U jednoj velikoj šumi živio mlad lovac. Nikog nije imo osim stare matere, koja ga je ispraćala i dočekivala.

Poranio on edno jutro da ulovi štogod, i kad sunce granilo, on odmako već daleko od kolibe. Iđe on po šumi i u ednoj dolji učini mu se da se rosa sjaji ko drago kamenje. Pođe bliže, pa ima šta i da vidi. Nije to rosa, već zlatna divojačka kosa. Suvim lišćem se pokrila pa spava divojka lipa ko jabuka, a oko nje se rasula kosa, pa zlatna.

Lovac sio pa će čekat dok se divojka ne razbudi – čuvat će je da je ko ne dira. Al nije dugo čuvo njezin san, jel čim se sunce zasigralo na njezinoj kosi, divojka se probudila.

– Ko si i čija si kad te ode nikad nisam vidio, a baš od ponika iđem po ovim šumama? – zapita lovac.

– Ja nisam od majke rođena, pa ni ne znam čija sam – lipo ona veli pa stane kose plesti.

Tako oni rič pa ni ositili nisu da dan odmiče i razgovoru je kraj bio taj da se oni neće više ni rastajat. Divojka se momku dopala još dok je spavala a on njoj čim se razbudila, a još više joj se dopo što joj je čuvo san.

Krenu oni sad njegovoj kolibi. Momak, doduše, nije ništa ulovio, al nji' dvoje nakupili pečuraka i kojikakog korenja pa to nose staroj materi da ima što u kući. O, obradovala se mater kad je vidila kaku snaju joj vodi sin. Raduje se što će u kući imati desnu ruku, a dvostruko se raduje što je i divojka odrasla tamo u šumi.

Žive oni sad u njegovoj kolibici srićni i zadovoljni pa kad je došlo vrime, mlada donese na svit dvojke. Obradovala ona lovca i njegovu mater sa dva sina. Raduje se porodu lovac, al najviše stara njegova mater.

– Bit će majki pomoći, bit će ko će je u starosti zakrilit – sve plače od radosti.

Otac i mater volu dicu ko oči u glavi, al se oko dice najviše bavi majka pa rastu pod njezinom rukom. Sigraju se oni oko majke pa po vazdan zvone po kući i oko kuće. Tako dica napunila i šestu godinicu, pa već pravi mali lovci. Al nisu to dica ko druga. Edan ko dobra šargaripa, a drugi najviše voli čeprkati po garnjaku i izgleda ko purovak. Onom ko čargaripa otac nazadivo čudo perjanica za šeširić, pa i to izgleda baš ko šargaripino zelje. Zato majka dicu i nije zvala drugim imenom, već jednog Šargaripko, a drugog Pepelko Purovak.

Mala su to dica, al smišna i živa ko mačići. Nisu badava u šumi rođeni, pa se momci po čitav dan veru po drveću. Idu oni za ticama i donose svakake mladice da i' usade

oko kolibe. Lipa dičica, a kaka bi i mogla bit drugačija od take matere i takog oca. Mater im lipa, i sad da se sunce sve smije na nju kad jutrom grane. Otac zabrkatio, čvrst, ta lupi ga o kamen pa će varnice izletit.

Tako oni tu u šumi brez svita žive tri i po svita. Ništa više ni ne žele, nit se tu čuje ružna rič i bili bi tako zadovoljni dovika. E, al ednog dana se nebo zamračilo, pa i njima život. Ljuti zmaj čuo za lovcovu ženu zlatne kose i doleto glavom baš rad nje. Bubno on iz oblaka ko kamen, zavio se u plamen pa će se oma mašit žene, ko da je njegova prćija, al je tu i lovac. Nije se lovac uplašio makar je došla zmajevska sila, već tisne u kob. Snaga je u zmaja, al ni lovac nije mačji kašalj.

Šargaripko i Pepelko Purovak 'ranili vrepce u šumi pa naišli na dvi lipe rastove mladice. Baš iskopali te mladice, da i' prisade prid kolibu, kad začuju buku. Dotrčali oni, al kasno. Ljuti zmaj je krvavi znoj proznojio dok lovca nije strovalio, al baš kad su dica dotrčala, zmaj lovcu podmetnio nogu pa ga buzdovanom lupio po srcu.

Šargaripko i Pepelko Purovak digli one rastiće pa će na zmaja. Niko nji' ne bi zadržo, osim matere, pa ona poviče:

– Sklanjajte se, dico moja!

Kako čuli materin glas, a oni na dvi strane. Zmaj će za Šargaripkom, al lovcova stara mater njemu batnicu med noge, pa se on splete i zabode nosom u zemlju.

– E, srića tvoja što se s babama tučem – drekne zmaj na baku, al dici onda već ni traga.

Trči sad zmaj da i' traži, a žena dotle zagrli lovcovo mrtvo tilo pa mu kane ednu suzu na usne, ednu na srce, i zapriti zmaju:

– Ni sto tvoji' buzdovana nisu ravni ednoj ženskoj suzi!

Ne sluša bisna zmajevska sila, već samo trči i njuši za dicom, a žena zna da je njezina dica čuju, pa vikne:

– Mili moji, ne bojte se! Nema te sile koja će vam oca maknit odavde di se on rodio. A kad ojačite, tražite mu žive vode.

Zmaj bisni, pa duše i produše svaku jamu i slamku ne bi l' dicu našo, da i' povede za sluge. Cunja on pa sav zapinušio, a baka samo za njim s batinicom pa tira u sav glas:

– Ded, ded, al ako si kurjaka usmrtio, kurjačići su ostali. Njima ćeš platiti glavom.

Zmaj je svud zavuko nos, al di će dicu nać kad se Pepelko Purovak zavukao u garnjak, a Šargaripko otrčo med šargaripu. Tu je skočio u jednu mišiju jamu pa mu gori osto samo šeširić s perjanicama, a to ko zelje u šargaripe. Zmaj je dunio u garnjak, al sav zaslipio od pepela. A di će naći Šargaripka kad je promrnđo čim je dotrčo do šargaripine lije:

– A nisam valjda baba da plivim šargaripu!

Srdit je dozlaboga pa oće da bar mrtvo tilo baci isprid sebe. Oće on, al kako će se lovca dotaknit, a zmajevski nokti se cipaje i lomu, a lovca ni da makne.

– Di je njeg ženina suza zalila, tu ne pomaže ni tvoja zmajevska sila – naruga mu se žena.

E, sad je zmaju bilo dosta i pridosta. Sune on na ženu pa će je nositi. U taj čas ona raspušti kosu pa se š njom zaogrne.

– Dico moja – vikne opet – ne bojte se ni za mene. Ovaj zlotvor ne mož me odnet, al ništa više mi ne može dok sam zaogrnita kosom. Ne može sa mnom on odletit, već

mora puzat el me na konju nosit. Kad ojačite, krenite konjskim tragom pa ćete već nać ovo krmče!

Zgrabi nju sad zmaj pa će poletit. Oće on, al neće krila, već sve lupaje o zemlju. Naduvo se on od srdžbe ko pućak, ta još malo pa bi puko. Al puco, a sivo, nema šta, već otrči i donese velikog konja. Baci prida se lovcovu ženu pa krene. Potrči konj do kamene planine, ta lako ko perce, al kad su tamo stigli, a žena trgla i bacila s glave dlaku. Kako dlaka prid konja, a kamen prid njim razmekšo – ta pravi pekmez. Upada konj, pa ne trči, već edva izvlači kopita. Zmaj ga šiba, mamuza, al sve badava. Kamen mekša ko vosak, vaća se ko da su konju planinu vezali za noge. Ednu izvuče, tri upadnu, pa zmajevski konj mili, a stope mu ostaju ko da su urasle u kamen.

Zmaj je doletio ko vijar, al je netrag išo puni' deset godina.

Čim je zmaj zapo u gnjecav kamen, a Šargaripko i Pepelko Purovak došli do mrtvog oca. Čuli su oni dobro šta njim je mater poručila, tiši i' i majka, al dica ko dica – plaču za materom i ocom. Kad su se isplakali, a oni zaboravili kako njim je mater rekla da mrtvo tilo njevog oca niko ne mož pomaknit dok je njezinim suzama prikovan. Oni bi oca uneli u kolibicu, al kad su ga uvatili, dlaka na glavi nije velika ni teška, al ni nju pomaknit. Ne lome se dici nokti ko zmaju, već ko da njim i mrtvo tilo miluje ruke, al pomaknit ga nikako.

– Ta mi našeg oca ne možemo ovako ostavit da ga sunce peče i kiša poliva – zaplače opet Šargaripko.

– Ako drugo ne možemo, da usadimo nuz njeg ova dva rasta – nato će Pepelko Purovak kazat šta misli. – Kad porastu, oni će ga bar ladom zakriliti.

– Ta čuvat ću ga ja dan i noć ako drugo ne možemo – zaplače nato lovcova mater.

Oma dica rastiće pa edan s edne, drugi s druge strane sadi. Rastić sade, suzama ga zalivaje, a ni ne glede šta radu, već samo gledaje u oca. Kad su rastiće usadili, onda će pogledat jesu l' i' dobro namistili. Al sad su imali šta da gledaju! Di su rastići?!

Teška je materina suza, al teže od siročetove nema. Kako su rastići suzama zalivali, tako su mladice rasle, i sad stoje dva rasta, ta stogodišnjak njim nije ravan. Grane puštili guste, prava strija, a mrtvo tilo opkolili žilama ko da su oko njeg kolivku napravili.

– E, ne bojim se ja za vas kad je vama i u suzama tolika snaga – u nevolji se i obradovala njeva majka.

I dosad se ona najviše volila bavit s dicom, al sad su sasvim pali na njezinu brigu. Oma drugi dan ona dičicu za ruke pa odu pod kamenu planinu. Tamo se stope zmajevskog konja stvrdle, osto trag ko kameni čačak. Krtina iđe ispod zemlje, pa joj se trag pozna, a kako se ovaki trag ne bi očuvo.

Obradovalo to nji', a koliko su se još obradovali kad su pogledali gori! Tamo se još vidi zmajevski konj kako edva vuče noge.

– Nekrećite dok ne ojačite! Ovaj vam neće pobić – začuju oni di njim mater viče iz daljine.

Izlazili su oni svako jutro tamo. Oca poljube pa odu pod kamenu planinu da gledaju mater. Još sedam dana su je vidili, a osmi dan se zmajevski konj izgubio iz vida i materin glas dica više nisu čula.

Ostala sad dičica sama, pa svaki dan oca poljube i misto matere, a njegovo tilo ko da nije mrtvo. Čovik lip, rumen, samo što se ne miče i glasa ne daje od sebe. Rastovi ga

čuvaje od vitra, sunca i kiše. Kad je došla prva jesen, onda pokrili suvim lišćem, pa ga čuvaju i od zime.

Tako je to sad bilo iz godine u godinu. Dica uzela očeve stvari pa iz dana u dan u lov, iz dana u dan poljube oca, odu pod kamenu planinu i gledaje trag, a njeva stara majka i' isprađa i dočekiva. Kadgod ujtru poljube oca i misto matere, i vide onaj trag, a njima snaga raste ko da kroz žile teče vruće gvožde.

Životu se uče u šumi, a majka i' uvek svituje da budu pravi, pa će bit i zdravi, a najviše i' uči da sirotog i nevoljnog pomognu. Kako i' ne bi tako učila kad su i oni ostali siroti i nevoljni od male maloće.

Šargaripko i Pepelko Purovak su uvik volili tice, al sad još više. 'Rane oni nji' i pokupe svako tiče što ispadne iz gnjizda pa ga donesu. U granama ona dva rasta tica toliko da je pravi šareni oblak kad se dignu.

– Možda to mater vidi, pa će znat da uvik mislimo na nju – kažu dica kad god se tice dignu iz rastova.

Tako su oni tu živili, godina iza godine prolazila i jedared Šargaripku i Pepelku Purovku počeli izbijati brkovi. Šargaripku niki žuti baš ko šargaripa, a Pepelku Purovku garavi.

E, sad su oni već ositili momačku snagu pa kažu:

– Majko, esmo l' sada već dosta ojačili da krenemo rad žive vode čiči i rad naše nane?

– To ćemo vidit – kaže majka, pa nji' za ruke, ko kadgod kad su bili još dica, i odvede i' pod kamenu planinu.

Kaže njim nek udare šakom po kamenu kojim je zmaj odjašio kad njim je odno mater. Poslušaju oni pa stisnu šaku jedan pa drugi i udare po zmajovom tragu. Kako koji udario, a iz kamena iskoče varnice.

– E, sad smo jaki ko naš čiča. Možemo krećat – obraduju se oni.

Obraduje se i majka, al kaže:

– Nemož'te krećat jel za to triba veća snaga neg vašeg oca. Valjda vi nećete ić da u zmajevskim dvorima ležite, već da mu se osvetite.

Vide momci da majka ima pravo, pa se strpili još ednu godinu. Sad već počeli brkove i sukat pa opet stanu prid majku:

– Esmo l' sad već dosta ojačili?

– To će kamen kazat – kaže ona, pa nji' opet za ruke.

Sad njim već nije morala kazat šta da radu. Kako došli do traga zmajevskog konja, Šargaripko stisne šaku pa lupi po kamenu. Kako je lupio, a kamen se sav rastroćko. Udari za njim i Pepelko Purovak, a kameni čačak već samliven.

Majka sve roni suze radosnice pa poljubi unučad i kaže:

– E, čim vam majka spremi pogače za put, sad mož'te krećat.

– Daklem, dosta smo ojačali? – raduju se momci.

– Kako da niste kad ćete mu moć i trag zatrt.

Drugi dan je nji' majka već i ispratila. Poljubili oni mrtvo tilo očevo, na'ranili još edared tice, torbe na leđa, majku poljubili u ruku i odu po tragu u kamenoj planini. Zmaja su na njoj vidili puni' sedam dani, a momci se majki izgubili iz vida već oko podne. Odmiču oni tako, pa i' prvo veče zateklo već na drugoj planini. Odu oni ko dva zeca, al su odili, brodili, majkinu pogaču već odavno po'ili, a na živog stvora nikako da na-

iđu. Nije to šala proć jedan zmajov let. Iđu oni pa ne sustaju, a ne plaše se da će put izgubit kad je prid njima vazda trag zmajevog konja. Al da i tog traga nema, ni onda se ne bi zbunili.

Di je njeva mater bacila zlatnu kosu, tamo je svagdi niko jablan zlatnog lišća. Pa kako mu oni dođu blizo, a on šuška na vitru:

– Šu-šu, aca-coja! Šu-šu, aca-coja!

A Šargaripko i Pepelko Purovak razumidu da njim mater kaže:

– Tu, tu, dico moja! Tu, tu, dico moja!

Sve lete kad to čuju, pa njim ne bi bilo daleko ić ni na kraj svita, samo kad će edared već naći mater i zmaju se osvetit. Izderali oni već koji par opanaka kad su došli edno veče u zdravo gustu šumu. Požure oni da nađu kakog zaklona za noćište i baš kad se mrak vaća, u ednoj dolji naiđu na prvog ljudskog stvora otkako su na putu. Al kaki je to ljudski stvor?! U dolji je kadgod morala biti kolibica, al od nje ostala svega dva krnjetka od dovratka. Je l' vijar kolibu odno, el je vatra progutala, samo od nje ništa drugo nije ostalo neg na pedalj-dva od zemlje odlomljeni dovratki i na njima polomljene šarke. Iza dovrataka se savio edan malecni dida, metnio niki zakrpljen džačić pod glavu pa spava ko da je u zapećku na opakliji. Smišan niki dida, edva ako je po pedlja dugačak, a sav niki oštar ko šilo. Očice ko u miša a obrve velike ko mali paunov rep.

Kad su momci došli od njega, a edan miš baš nagriza didin džačić.

– Alaj, brate – kaže Šargaripko – tu bi mogli i mi prinoćit, al da ne budimo didu. Cigurno se siroma stari čovik umorio od puta.

– Buditi ga nećemo, al ću mišu dati koricu krušca da ne dira džak – nato će Pepelko Purovak. – Vidiš da je i dida ko prosjak. Nije red da miš od prosjaka uzima torbu, a nek se nasiti i on.

Oma on iz torbe jednu koricu što je ostala od majkine pogače pa prid miša, al je ovaj džačić već progrizo. Pepelko Purovak dao koricu, al kako se sagnio, onda vidi šta se iz džačića rasulo.

– Av, Šargaripko, esi ti u životu čuo za ovako štogod?!

Pogleda onda i ovaj pa ima šta i da vidi: iz džačića se rasulo drago kamenje i zlato. Kad su oni vadili, oma će didu budit. Drmaje ga pa mu šaplju na uvo:

– Ustajte, dida naš slatki! Di ste tu legli spavat, možedu vas haramije ubit za ovo blago.

Drmaje oni njeg, viču mu na uši, al dida spava ko zaklan.

– Pa šta ćemo sad?! – počeše se Pepelko Purovak iza uva.

– Ništa drugo, već stražarit dok se dida ne razbudi – kaže Šargaripko šta on misli. – Znaš, ti, brate, da je ovaj dida sluga kakog velikog gospodara. Cigurno ga je gospodar poslo po to blago, a on se siroma umorio, a možda je popio i čašicu rakije. Šta triba starom čoviku, čaša-dvi, pa ga oma uvati.

Drugo nam nema, već ćemo ga čuvat – pristane Pepelko Purovak. – Ovako ga mož kogod pokrast, pa bi sirotog čovika gospodar al cigurno ubio kad bi mu došo brez blaga.

Tako oni divane pa kažu da vatru neće palit za večeru, da ne bi haramije navukli ovamo kad iznenada začuju glas:

– Samo vi večerajte i spavajte, momci, dok su ova dva dovratka tu.

Čudili se momci makar koliko, al to baš onaj dida divani. Nisu ni vidili kad je brže

skočio, i već sidi na džačiću. Sidi on ko da nikad nije spavo, a u džepu od prsluka, baš iznad srca, sidi mu onaj miš i gricka koru od pogače. Momci sad vide da to nije dida, neg čovičak. Nije dida, al sav izgleda baš ko šilo, i tako se sav niki i migolji.

– Šta je sad? – zinio Šargaripko. – Kako si se sad naedared razbudio?

– Nisam ja ni spavo, pa mi se lako rasanit – počo se onaj nato smijati.

E, taj divan se braći ni najmanje nije dopadao. Uvridili se oni, pa bi Pepelko Purovak već i zaprznio.

– Pa esi l' ti nas zaluckivo? – naoštrio se on na čovička.

– To baš nisam, al prokušavo esam. Tio sam vidit je l' vridilo da vas tolike godine ode strpljivo čekam – ozbiljno veli čovičak, al časa ne može biti miran, već se vrti ko pundrav.

– Ako si nas čeko, borme te je moralo teško past kad se ti moraš uvik vrtit ko šilo – kaže svoje Šargaripko.

Čovičak se slatko nasmijo prije neg će kazat:

– Kako se ne bi' baš tako vrtio kad me i zovu Šilo Krmečak. Eto, sad bar znate ko vas je čeko da već edared krenete do zmaja.

Braća se sad začudiše. Vidi, vidi, otkud ovaj zna kud oni iđu i šta i' je tu godinama čeko?! Oma ga lipo zapitaju, a nato i on lipo veli:

– Tom zmaju sam dužan i ja, al mu se ne možem odužit, a vama možem pomoći. A znao sam da ćete doć jel sam čuo šta vam je mater dovikivala.

O, kad njim je mater spomenio, momci se oma raskravili.

– Ništa joj nije naudio, a borme nije davno š njom ni stigo u dvore. Iđete vi za njim ko u stopu – kaže Šilo Krmečak.

– A otkud ti sve to znaš?! – čude se oni.

– O tom sad nećemo rič sporit. Nit pitajte ko sam ja i ko mi je ovaj miš. Bolje slušajte šta ću vam kazat. Ja oću da sam vam na pomoći jel ste to zavridili i jel ćete i vi meni bit od velike pomoći.

Vide braća da se Šilo Krmečak ne šali, pa ga slušaju. A on uvati jednu šarku pa je odvali s komadićom dovratka. Kaže njim nek to čuvaju bolje nego oči u glavi. Kad taj komadić dovratka zadiju u zemlju, iz šarke će postat vrata, ako oće i dragim kamenom okovana, a iz nji' će izrast dvori kake oće. U te dvore zmaj ne mož koraciti, pa da se prikine.

– A kad vam triba kaka pomoć, vi samo zatresite šarku, pa će moj miš već bit tamo – kaže još.

Dobro je to. Sad više neće morat noćit pod vedrim nebom, nit će se morat bojat da će i' zmaj iznenadit, al oni kažu da bi još više volili da i' uputi do žive vode.

– Čekajte, ne otimajte mi rič iz usta – svituje nji' Šilo Krmečak. – Idite vi samo kuda ste i pošli pa kad naiđete na bistru vodu u pivčijoj stopi, znajte da je to živa voda. Kad je tili uzet, na vas će navalit vatreni pivac gvozdenog kljuna, al mu vi bacite po šaku ovog dragog kamenja.

Oma on da svakom po ednu pregršt iz džačića pa onda kaže da večeraje i prinoće je će i on sad spavati. Oma se on i skupio iza onog drugog dovratka, i zaspo. Šargaripko i Pedelko Purovak obavili večeru pa i oni u spavinjak.

Drugi dan ustali, al Šila Krmečka već nema, a ni njegovog dovratka. Krenu oni dalje pa su sad odili, brodili i čitav dan samo gledaje neće l' vidit pivčije stope, al osim

konjski' nema drugi' stopa. Kad došlo veče, a oni će baš da vide šta stvara dovratak pa ga zadiju i zažele kolibu ko njeva. Kako zaželili, a oni već i side u zapećku, al baš takom ko kod njeve kuće. Izvadili oni dovratak pa ga opet zadili i zaželili čvrst kameni grad – a on već oko nji'. E, sad su mirno spavali.

Kad zora, a oni već na nogama, i sad su išli iz dana u dan pa pokidali još nikoliko pari opanaka, i edared pridveče dođu pod zdravo velik jablan zlatnog lišća. Duše vitrić pa jablanovo lišće sve piva:

– Šu-šu, aca-coja! Šu-šu, aca-coja!

Momci stali, gledaju u to lipo zlatno lišće, slušaju pa Šargaripko edared veli:

– Brate, ovaj jablan tako lipo šušti da mi se čini baš ko da čujem glas naše nanė. Tu ćemo sad prinoćit pa ćemo ga se bar naslušat. Daj šarku pa nek je tu naša koliba ko da smo kod kuće.

Pepelko Purovak već i vadi komad dovratka, al kad se sagnio da ga zadine u zemlju, poviče:

– Brate, sprimaj šaku dragog kamenja!

Pod jablanom baš prid momcima pivčije stope, a u njima voda bistra, ta ni suza joj nije ravna. Oma će oni napunit tikvice, al uto evo i vatrenog pivca. Goropadan je, pa gvozdenim kljunom oće oči da njim iskopa. Oće on, al nikako se zatrčo na nji', a oni već bacaje prid njeg po šaku dragog kamenja. Boba pivac, al dok poslidnje zrno nije pokupio, pa mu volja otežala da je edva vuče. Momci dotle napunili tikvice živom vodom, pa ni brige.

E, sad njima nije ni do čega, već će se oma dogovorit koji će se od nji' vratit da oživi oca. Baš se oni dogovaraju, a sunce će zapast iza druge planine. Kad pogledali, a na toj planini se nazire veliki crni grad. Iz grada izbija sjaj kaki ima samo kosa njeve matere.

– Ta to ne mož biti drugo, već zmajov grad! – otela se rič obadvojci.

E, sad samo nisu znali šta da rade. Išli bi oni obadvojca da ožive oca, al obadvojcu vuče srce i materi. Sirota dica ne znadu šta bi dok edared ne smisle: ić će prvo mater spašavat, al obadvojca. Grad je nadovat, pa dok edan ne bi stigo do oca, dotle će skoro i s materom bit kod kuće, ako i' srića posluži. Ovako, ako krenu rad matere, bar će oca obradovat živom vodom i materom.

Te noći su edva zaspali makar je pod jablanom zlatnog lišća bila koliba baš ko njeva. Čim je zora zarudila, a oni dovratak iz zemlje, i odu zmajovom gradu. Edva dan počo starit, a oni pod gradom. Čim su došli pod planinu na kojoj je grad, a zmaj i' već opazio. Bome, ni on nije moro davno stignit u grad jel je sad poranio pa konja češe i s kopita mu skida kameno blato što se usput navaćalo.

Šta su momci bili, šaka duše, kad i' je zmaj poslidnji put vido, al i' je sad oma pripozno. Al se i rasrdio da mu je sva krv uzavrla. A kako i ne bi kad je momke već i mater spazila pa i neotice krenila prid nji'.

– Ajd, iđi samo vidi i' još jedared i nagledaj se ti' tvoji' štenaca dok ja ne spremim buzdovan – iskeci se zmaj na nju i požuri da izabere najteži buzdovan.

Mater izađe iz grada pa potrči prid sinove. Kad je došla do nji' sve njim zlatnu kosu stere pod noge. Izljubila ona sinove pa joj je prva rič:

– A šta je s živom vodom za čiču?

Pokažu oni tikvice pa će kazat materi ko njim je pomogo da nađu živu vodu, al nisu imali kada. Zmaj goni, a za sobom vuče buzdovan pa ore š njim zemlju i kamen.

– Sad se više nećete nanosit glave! – drekne on na momke.

– Mani se ti pripovitke o tom kako ćeš proć – dočekala ga braća.

Pepelko Purovak zadio dovratak u zemlju pa kaže materi:

– Dosta je vama, mater moja, bilo smrada ove strvine. Gledajte vi iz ovog grada kako ćemo se s njim tuć.

U taj čas mater je već bila na ednoj visokoj pendžeri, al od samog dragog kamena a pod njom grad kaki samo sanjat mož.

Bome se zmaj nezgodno iznenadio kad je to vidio, al je od tog još više zakrvavio očima. Nije on dalje trošio riči, već potrči i prvo natrči na Šargaripka. Udari zmaj teškim buzdovanom, a Šargaripko ga dočeka na šake. Lete varnice, okrznio se buzdovan, al momak poljubi zemlju. Kako Šargaripko pao, a zmaj zamane da mu buzdovanom rascopa glavu. Kako zmaj zamanio, a Pepelko Purovak već priskočio i šaku spuštio na njegovu glavu. Lete sad varnice iz zmajevske glave pa se on okrene ovom. Udari zmaj teškim buzdovanom, al ga Pepelko Purovak dočeka na šake. Lete varnice iz šaka, odvalio se komad od buzdovana, al momak poljubio zemlju. Kako pao, a zmaj zamane da mu buzdovanom rascopa glavu. Kako zmaj zamanio, a Šargaripko skočio i šaku već spuštio iza zmajevskog uva. Raspirio varnice pa sve puši glava u zmaja.

Kad braći lete varnice iz šaka, kad zmaju iz glave, al nikako da omane niedna strana. Zmaj bi kojikako izašo na kraj s ednim, al kako edan padne, a drugi već skače da zmaja malo poište. Dok sunce nije zapalo, sedam puta i' je probio krvavi i ladan znoj, al glave svi trojci na ramenu. Zmaj onda pođe u svoje dvore, al se priti.

– Ako danas nisam, al sutra ću vam odvaliti glave!

Očo on u svoje dvore, a braću dočekala mater pa njim znoj tare zlatnom kosom. Nji' suši a suze radosnice lije što je takva dva junaka odranila i dočekala. Momcima valjda ni večere ne triba kad se ne možedu siti matere nagledat a ona nji' još više. Al ona sirota ne mož dosta napitat a još manje naslušat o njevom ocu i staroj majki. Kažu dica sve pa na kraju i to kako njim pomogo Šilo Krmečak.

– Čula sam i ja za njega – obraduje se mater.

– Pa ko je to i otkud zna za naše nevolje? – zapitaje onda dica.

– To je glavom zmajov brat rođeni, a onaj miš to je žena Šila Krmečka.

Kad su momci to čuli, a Šargaripko veli:

– Ej, mater naša, da mi je to danas kazo zmaj, borme me ne bi moro buzdovanom svaljivat. Ja bi' pao od iznenađenja pa nek tuče glavu buzdovanom kako oće.

– Zato Šilo Krmečak ni nije tio kazat ko je – nato će mater. – Znao je on šta radi. Da ste znali čiji je brat, slabo bi vi njemu virovali jel bi mislili da vas oće privarit.

Ispripovida ona njima da je Šilo Krmečak u teškoj zavadi sa zmajom. To je njoj sve pripovidala zmajova mater koja teške suze roni što je ovu nesriću donela na svit. I ona je nesrićna mater, pa su edna drugoj srce otvorile čim su se našle. Nije Šilo Krmečak bio taki smišan ko staro podmeče. Bio je to krasan momak da je takog tribalo tražit. A ni ćud nije bila ni blizo ko u zmaja, pa su se zato uvik i glocali. Onaj nije mogo gledat zmajovske nepravde, a zmaj njemu opet sve usprkos. Zmaj je bio zloban i nenavidan što je onaj tako lip, a najviše ga zamrzio kad će Šilo Krmečak dovest mladu, pa srebrne kose. Zmaju drugo nije tribalo, već kad su svatovi stigli, on oma tisnio da otme mladu od

rođenog brata. Šilo Krmečak se baš nije naučio plašit svake šuše, pa tisnio u kob i zmaju, al bi bome poginio da nije bilo matere.

Kad je mater vidila da će zmaj i rođenog brata ubiti, ona vikne na njeg:

– Ako ga takneš, proklet ću te da te materina kletva prati i u grob.

Uplašio se pogani zmaj pa ode iz svatova, al upravo u zmajevsko kolo. Tu je našo niku višćuru koja mu je brata pritvorila u tako smišnog ko usprdak malog čovika, a mladu srebrne kose u miša. Višćura je udesila da zmajov brat ne mož trpit vodu na obrazu, pa mu se zato koža ispucala ko starcu, i da nikad nema mira, već da se mora vrtit ko šilo. Zato su ga i prozvali Šilo Krmečak jel je i krmelju moro šakom trti iz oka

– Pa nema pomoći tim sirotim ljudima? – oma dica zapitaju.

– A kako da ne, samo ko će doprit do zmajovog žita?

Kaže ona dici kako je to žito. Pod samom zmajovom pendžerom je bašča od nikoliko koračaji. U njoj raste žito od kojeg se melje svega edared u godini. Od tog brašna se peče pogača koju zmaj 'ide kad iđe u zmajovsko kolo.

– Eto, da Šilo Krmečak i miš 'idu pogače od tog žita, oni bi postali opet onako lipi ko što su i bili. Al ko će doneti tog žita kad ga čuvaju kerovi vatrenog ezika i gvozdeni' zubi? – kaže mater šta je doznala od zmajovske matere.

– E, to oni ne znadu ko će donet tog žita, al će oma zvat miša. Zatresu šarkom a u taj čas sleti prid nji' pripelica. Primetne se pa miš već utrči u dvore. Miš se primetne, pa lipa mačka, već prede u krilu žene sa zlatnom kosom.

– Koja pomoć vam triba? – oma mačka na momke.

– Ta, da bi mi igrali u svatovima Šila Krmečka, makar nismo bili zvani. Čuli smo da svatovi još nisu dokrajčeni – kažu momci, pa njeva mater onda ispripovida mački za to žito.

O, kad je mačka to čula!

– Da smo mi to već ranije znali! – podvikne od dragosti!

Oma se ona primetne, pa bumbar već leti u zmajovske dvore. Leti on oko ušiju kerova što žito čuvaju pa njim je dotle zujo dok nisu zadrimali. Onda se primetne, i već se pritvorio u hrčka. Hrčak ko hrčak, samo savija vlaće i zrno mrvi u svoje torbe. Radio je on vridno, i za čas napunio torbe, al baš kad će krenit, čuje di jedan ker onako sanjav štogod pripovida u sebi. O, kad je hrčak to čuo, potrčo je da je usput raso skoro polak žita. Sva je srića što hrčak uvik nakupi u torbe bar dvared više neg što mu triba.

Šargaripko i Pepelko Purovak spremili žervanj, mater njim već užarila peć za pogaču, al hrčak njim veli:

– O, da vi znate šta sam ja dozno!

– Ta šta to može biti?

– Dozno sam di je snaga jača od zmajevske.

Oma ispripovida kako se onaj ker u snu izlanio. Ima na samom mrginju zmajevskog atara edan veliki crni kamen. Taj kamen je zmaj navalio na jamu u koju je pobaco kosti oni' što je potamanio. Al taj kamen niko ne podiže. Otud ga može skloniti samo onaj ko šakama lomi kamen.

– A to ste baš vas dvojca – podvikne hrčak.

Bome, nisu više ni časa časili, već krenu tamo, a hrčak se primetne, i pritvori u prepelicu. Odu momci svojim poslom, ode prepelica rad Šila Krmečka, a mater ostala da ispeče pogaču.

Zmaj se dotle odmara u svojim dvorima, al od bisa ne može oka sklopit. Leži na krevetu od ljudski' kostiju, pa zamače krpu u vinski sirćet i ladi glavu od varnica. Malo zadrima, al kad mu počne u glavi kljuvat, on zgrabi i zubima mrvi kost po kost pa reži:

– Ovako ću ja nji' sutra! Ovako bome, samo da mi je još znat otkud njim snaga da taki grad stvore?!

Drugi dan poranio pa ore kamen s dva buzdovana. Došo on pod grad s pendžerima od dragog kamena, al tu ni Šargaripka ni Pepelka Purovka, samo njim mater gleda s visoke pendžere.

– Šta je, di su ti štenci? – poviče zmaj na nju. – Valjda su podvili repove pa ti se sakrili za suknju?!

– Ne viči, zlotvore – kaže mu ona. – Moja dica danas nemaju kada: kopaju ti grob za sutra.

O, kad je zmaj to čuo! Sunio, pa će buzdovanom vućat na njezine dvore. Al bi on samo vućo! Ne mož on tim dvorima ni blizo. Kad je to vidio, bome je povirovo da su se Šargaripko i Pepelko Purovak uplašili i zatvorili u ćvrsti grad. Ode on opet da se ladi na krevetu od ljudski' kostiju, al se priti:

– Nećete mi pobić! Ko u moj atar dođe, taj kosti ne iznosi.

A momci dotle šakama drobe i melju onaj crni kamen. Rade oni, pa ni da odanu, al je bome prišlo i podne dok ga nisu razlupali. Nije šala ni zmajov buzdovan dočekat na šake, al se buzdovan s ovim kamenom ne mož ni u edan dan spomenit. Momci izodirali i raskrvarili šake, ka' se edared ispod kamena pokaže ljudska kost.

Kako sunce nju ogrijalo, iz nje izrasto starac, ne veći neg palac, pa kaže:

– E, momci, kad ste nas raskopali da nam sunce grane, sad lezite u lad pod lepušinu. Tamo će pasti roj zlatni' čela, i na vama se odmorit. One će odletit, al će vam ostavit snagu. Od te snage kad jedared lupiš šakom – onda udariš, kad drugi put mazneš – onda ubiješ! Zato pazite kako ćete dicu tući kad je budete imali.

Kako to starac kazo, kost se raspala u pra, pa i njega nestalo. Momci urade kako njim je reko i edva su se opružili pod lepušinom, a roj zlatni' čela već i pao na nji'. Čele se malo odmorile pa odletile, a momcima se čini ko da su se okupali.

Odu i oni sad materi, i kad su došli, a njeva mater plete srebrne kose ednoj krasnoj mladi, a uz nju sidi lip mlad čovik, da lipčeg ne možeš ni klapit.

– No, dico moja, pogodite ko su nam ovi gosti? – dočeka nji' mater.

Momci se nasmijali od dragosti pa Šargaripko pokaže na čovika:

– Reko bi' da je ovo Nešilo Mirničak, kad sidi tako mirno ko da se prilipio uz mladu.

A Pepelko Purovak pokaže na mladu srebrne kose:

– Ovo je, čini mi s' ker, Pogačar Hrčak, jel vidimo da su pogaču već po'ili.

E, bilo je tu sad veselja i dragosti, pa tu noć nisu ni spavali, već edva čekaju da svane. Čim je zora zarudila, a momci oma istrčali prid dvore pa sve draže zmaja. A zmaj skočio tako da je krevet od kostiju slomio. Vuče za sobom dva najteža buzdovana pa kamen iz korena izorava za sobom. Dotrči on pa oma na dvi strane izmanjiva buzdovanima i urliče:

– Sad mi se nećete izmigoljit. Sa' ću platit mojim grobljarima!

A momci se smiju i vele:

– Oćeš, oćeš, al samo glavom! – i kako su na šake buzdovane dočekali, tako su i' i slomili.

Sad se zmaj samo zablenio, pa zaboravio i bižat. A Šargaripko veli bratu:

– Ti iza ednog uva, a ja iza drugog pukac! Da mu ni edan od nas ne ostane dužan!

Kako su ga maznili, tako njim se med šakama raspo u paramparčad da tu nije bilo šta ni saranjivat.

– E, kad mu glava nije ostala čitava, onda nam nije ni platio za saranu, pa je i pravo da ga ne saranjivamo – nasmija se Šargaripko.

Nestalo je zmaja, al uto nestalo i njegovog crnog grada. Kad se rušio, iz njega istrčala samo zmajova tužna mater i oni kerovi gvozdeni' zubi. Kako su istrčali na sunce, oni se svi pritvorili u krasne momke i divojke.

Šilo Krmečak i njegova mlada potrče prid mater, pa je sad bilo radosti i veselja. Oma će oni nastaviti svatove tamo di su i prikinili, jel su ovi momci svi bili nastalundžije, a divojke enge, koje je zmajeva višćura pritvorila u kerove. Svatkovali bi oni od dragosti, al će nato zmajova mater:

– Sinko, dok mi u rodbini imamo mrca, nije valjda red da svatkujemo. A mi nemamo veće rođake neg nji' – pokaže ona na Šargaripka, Pepelka Purovka i njevu mater – jel nema većeg rođaka neg onog što je s nama nevolju dilio.

Daborme da su svi tako mislili, pa se oma spreme i odu lovcovoj kolibi. Kad su ga dica poškropila živom vodom, on otvorio oči pa će se protezat, a žena ga poljubi u usta i u srce di je suza kanila. Oma on skočio pa sve nji' izljubio i izgrlio pa kad je vidio oko sebe svatovce, a on pita ženu:

– Pa esam ja budan jel se meni čini da sam sad sanjo da ženimo naše sinove?

Njegova žena se nasmije od dragosti pa mu veli:

– Sad i' već mož'mo i ženit kad smo svi na okupu živi i zdravi, al ovo nisu njevi svatovi, oni tu samo kumuju.

I onda mu sve ispripovidaju. Tu je sad nastalo veselje tako da je i lovcova mater od dragosti bila enga. Kad su se nasvatkovali, Šilo Krmečak nije tio više ni da ode otud, već on svoj dovratak zadije nuz lovcovu kolibu pa su sad živili svi srićni i zadovoljni sve dok nisu umrli.

Ćer Krpen-kralja

Bio edan kralj, oženio se. Nije prošla godina dana i žena mu rodi. Prvi dan: plače dite. Drugi dan: plače dite. Treći dan: uvik dite plače. Dođe edna babica pa utišava, dite ne ćuti; dođe druga babica, dite ne ćuti; dođe i doktor – opet ništa. Doktor unutra, babica napolje, tako se minjali i nikako dite da ućuti. Već je dodijalo bogu i svitu, danima to trajalo, kad edared kralj u ponoć skoči iz kreveta. Došlo mu na san šta će radit. Uzo dite u ruke, ljuljka ga:

– Ćuti, sine, ćuti, kad narasteš, isprosit ću ti Krpen-kralja ćer.

Čim je to kazo, a dite je oma ućutilo. I nikad više nije zaplakalo. Svi se radovali: ućutilo dite. I sad godina po godina prolazila, edared došlo vrime da se momak ženi. Pošalje pismo 'edan kralj što ima ćer na udaj, pošalje drugi kralj, dođe pismo i od cara, a momak odbaci, sve odbaci. Edared kralj kaže:

– Sinko, već nemamo u okolišu države, sve se divojke javile, a ti nećeš niednu. Šta si ti uzo u glavu?

– E, otac moj, znate vi šta ste mi obećali?

Kralj sasvim zaboravio, a sin kaže:

– Kad sam bio u kolivki, ko je meni kazo da će mi isprosit Krpen-kralja ćer kad narastem?

Kralj se kvrcne po čelu:

– Imaš pravo, obećo sam, obećo, al tog nema na svitu. Nikad ja nisam čuvo za Krpen-kralja.

– Znate vi šta? Kad nema, ja iđem u svit. Kaki je veliki, cilog ću proći dok ne nađem meni divojku.

Izabirnio ednog slugu, i ode. Išli su edan dan, dva dana, prošlo nikoliko dani, edared u ednim dolu sili da se odmoru. Spremili se pa 'idu, edared njegov sluga pokaže na niko granje:

– Gledajte, mladi gospodaru, šta je tude iza naši' leđi?

Šta je?! Po tima granjama edna crna zmija i bili mačak se golebaju, grebu i tuku. Edno vrime izgledalo kandar će zmija nadjačat, al se mačak iskoprco, nadobio zmiju, i ubije je.

Mladom kralju vrlo bilo drago. Misli se: „Mogo sam ja umrt od te crne zmije". Uzme komadić kruva pa baci mačku, a on po'ide. Mladi kralj komadić mesa, mačak i to po'ide. Nakon tog oni spremu konje, izjašu, a mačak onda progovori:

– Kuda ste pošli, mladi gospodaru?

– Idem u svit. Otac mi obećo da će mi isprosit ćer Krpen-kralja, a sad kaže da ne postoji. I ja sad iđem u svit dondeg dok ne nađem po volji divojku.

Kaže mačak:

– Mladi gospodaru, postoji to na svitu, postoji.

– Di?

– Ić ću i ja s vama. Ić ćemo još edan dan i po noći, jel toj divojki samo u ponoć mož doć. To misto je u ednim brigu od kamena, taj kamen se u ponoć rastvori ko kapija, a samo na po sata, onda možete unutra.

Primu oni mačka u društvo, i sad su išli. Drugi dan prid ponoć stigli u šumu pod taj brig. Jedva sjašu, a kamen se rastvori. Vidu, unutri kućica od drveta napravita. Mladi kralj oma unutra, i mačak s njim, a sluga osto napolju, on je držo konje. U kućici svića gori, vidu kroz pendžer, na krevetu divojka leži, lipa lipša od vile. Mladi kralj lupa, lupa – niko se ne javlja. Šta će, kako će? Razbije pendžer i uđe. Divojku grlio, ljubio, pa je treso, a nikako da je probudi, ona samo spava. Edared mačak progovori:

– Mladi gospodaru, moramo bižat napolje, naše vrime će saći.

Sad šta će?! Friško napiso par riči i biž napolje. U taj ma' brig se sklopi. Sutradan ujtru kad se probudila divojka, vidi pismo na astalu.

– Draga – rič po rič ona iz pisma vadi – ako oćeš da me vidiš, sutra neka zaspat, čekaj me. Iznesi krevet iz sobe da nemaš na čeg leć, pa neš zaspat.

Ona je sve to učinila. Kad drugi dan opet došla ponoć, brig se rastvori, mladi kralj i mačak oma unutra. Kad došli do kućice, a prid pendžerom velik kamen navalit. Momak oma lati kamen, vuče, tura, pati se š njim, a mačak grebe, kopa pod njeg. Vrime prolazi, ne zna momak pod milim bogom šta bi radio da kamen krene, kad mačak progovori:

– Mladi gospodaru, dajte ovamo, probušite samo ednu jamu ko za zmiju.

Lati on britvu i daj kopaj. Radu oni ko luja. Kad je jama bila gotova, mačak repom pod kamen. Najpreg začeprko nogama, pa kad se odupro repom, kamen ode kondar perce leti. Mladi kralj skoči u kućicu i vidi: divojka spava na astalu. Sad je grlio, ljubio, pa treso, al ne mož je probudit nikako. Edared mačak progovori:

– Mladi gospodaru, salazi nam vrime.

Momak friško napiso par riči i biž napolje. Još ni pete nisu dobro izvukli, a kamen se sklopi. U zoru kad se probudila divojka, vidi pismo čelo glave.

– Draga – rič po rič iz pisma vadi – još mi je edan dan osto. Ako me sutra ne dočekaš budna, onda me neš ni vidit.

To mu je mačak kazo, a mladi kralj sad već zna da mačkova rič nije šala. I tu noć i taj dan ni on nije oka sklopio.

– Mladi gospodaru, zašto malo ne pridrimate? – mačak ga nagovara.

– Ni mi je dobro. Teško mi je kondaz cili taj brig pao mi na srce.

– Mladi gospodaru, tako šta nije slobodno ni kazat. Ne triba bit uplašit.

Kad je treći dan došla ponoć, opet se kamen rastvori a mladi kralj kaže slugi:

– Čuj, ti, ako ja ovda i ovda ne dođem iz briga, ti iđi kući, ja sam onda tamo poginio.

On i mačak uđu, a divojka što je imala u sobi, al sve do najmanje slike, iznela. Ništa u sobi nije ostalo, ona sama stoji na sridi, lipa, lipa, lipša ne mož bit, al kaže momku:

– Budna sam, al odaleg se sama ne možem ni maknit. Ako me sada ne odneseš, nikad više me neš vidit.

Ona se ne mož maknit, on ne mož unutra. Vrata iznutra prikim gvoždom poduprta, a ni kroz pendžer ne mož, i tude su gvožđa metnita. Šta će sad?!

Mačak ne pita, ode na kuću.

– Kuda 'š?

– Tane mu gosino, zaželio sam se tica.

Ode bili mačak, nesto u mraku. Edared mladi kralj vidi: u sobu pada crn mačak. Ispritrčo isprid divojke pa će vratima:

– Gospe Judska, ode naša srića kad nam je crni mačak istrčo priko puta! – mladi kralj se sve čupa.

Mačak najpreg repom ćušio po onom gvožđu na vrati pa kad ga prilomio ko slamku, progovori:

– Mladi gospodaru, nisam ja crn, odžak je crn kroz kojeg sam se spuštio. Latite vi divojku pa nekate se bojat za sriću.

I tako i bilo. Mladi kralj lati divojku na ruke, a brig se već počo sklapat. Jedva što su izašli napolje. Oni izašli – nema sluge. On čeko, čeko, mladi gospodar nije došo na ono vrime, sluga krenio kući. Mladi gospodar gleda desno, gleda livo – nema. Pa da, očo sluga.

– Ja sam mu kazo – momak ispripovida divojki – ako do ovog i ovog vrimena ne dođem, on nek krene kući, nek odnese glas da sam poginio.

Mačak se streso, opet pobilio pa progovori:

– Pa da, baš je red da sluga odnese kući taki crni glas kad sam ja opet pobilio. Ajdemo mi za njim.

Iđu oni pišice, al žuru, i edared došli na brig. U dolu daleko, daleko vidu slugu.

– Miško, Miško – izdaleka vikali i nisu mogli da ga doviču.

Sluga će već iz dola pa za brig, onda mačak dade grlu glas kondar je na žeravicu stao, i to je čuvo sluga. Oma on s dva konja natrag.

– Mladi gospodari, ja sam vas čeko, čeko, vi ste kazali do ovog i ovog vrimena ako ne dođete, da iđem.

– Tako i je, samo edno ti moram zabavit: zašto se bar ne obazreš?

– E, mladi gospodaru, ni mi bilo dobro ni da se obazrem na to nemilo misto za koje sam mislio da ste poginili.

Mladi kralj vidi da mu je sluga viran, pa kaže:

– Dobro, Miško, dobro. Nemam ti šta zabavit.

Na ednog konja sili mladi kralj i divojka, na drugog sluga i mačak. Iđu, iđu, već i mrak došo – kroz šumu su išli – stali da legnu, da se odmoru, tri noći nisu baš spavali. Došli pod edan dobar 'rast, sluga naokolo nagrne suvog lišća i trave, pa njim napravi krevet i oni poležu, a on je stražario. Čuva on stražu, dođe vrime oko ponoći kad dva gavrana sletu na to drvo. Ti dva gavrana počeli da divane:

– Ej – kaže – kad dođu kući da zna mladi kralj šta i' čeka. Ujna će i' ponudit s rakijom, a čim popiju, obadvoje ćedu umrt. A ko ovo čuvo pa izgovorio, taj će se okamenit.

Sad sluga zna, a mladi kralj i divojka ne znadu. Drugi dan ustali, opet su išli cili dan i opet tako mrak i' uvatio u šumi. Stali, večerali, sluga namistio suvog lišća i trave,

malo da prilegnu, a on stražario, pazio na nji'. Oko ponoći opet se javu ona dva gavrana. Doletili na drvo, kaže edan:

– E, da znadu ovi mladi šta i' čeka kad dođu kući. Prvo će i' ujna zvat kod nje da spavadu, a metit će mrtvu kost u krevet pa ćedu se ubost na tu kost, i oma ćedu umrt. Ko ovo čuvo pa izgovorio, taj će se okamenit.

Zora osvanila, oni se podizali, sluga sve spremio i opet krenu. Treći dan išli, išli, došlo već veče, opet šuma, sama šuma. Stali, večerali, sluga opet napravi krevet od suvog lišća, a mladi kralj kaže:

– E, ovu noć sam ja na straži.

Tira slugu da legne, ta i on je već susto, nek opočiva. Sluga neće, nikako! Stao na stražu i otaleg se ne miče. Kad je već tako, mladi kralj i divojka ćedu leć spavat, a uzeli nuza se i mačka. Oko ponoći opet na 'rast dođu dva vrana gavrana i edan kaže:

– Ej, da znadu ovi mladi šta i' čeka kod kuće! I drugo veče će i' ujna zvat kod nje da spavadu i tamo će doći hala, skočit će s tavana pa će i' po'ist. A ko ovu rič iskaže, taj će se okamenit.

Jutro svanilo, oni krenili dalje, sad su već blizo kuće. Mačak pošo naprid, javio da mladi kralj nosi divojku, našo je Krpen-kralja ćer.

– Bože, bože, kaka to mož bit divojka kad joj otac ima tako ime da je i za rugano ime gadno – ujna već oblila zube.

Mačak kaže:

– Osobito lipa! Da je vila, ne bi bila lipša.

– Luda bila pa povirovala! – ujna se ne da.

Ali kralj ne sluša, ne sluša ni kraljica, svi su radosni. Svi su čekali, i kad su mladi stigli, kralj ne zna šta bi od dragosti. Kad je vidio divojku, on sve podvikiva:

– E, znavo sam ja šta triba obećat mom sinu! Nije bilo na svitu i neće bit takog kralja koji će imat ovako lipu snaju ko ja!

Oma ćedu tude sist za astal, mladi kralj će slugu i mačka da sidnu prema njemu, a sluga progovori:

– Mladi gospodaru, oćete l' mi dopuštit da triput uradim šta mi budne po volji?

– Ti si mi bio viran, radi šta oćeš, sve ti opraštam. Šta oćeš, radi.

– A da ne moram najpreg kazat šta ću.

– Radi po volji.

U kući svašta dosta, ne može od boga želit više, al ujna će prva donet njezinu rakiju na astal, kondar i njojzi naedared postalo drago što je divojka tako lipa. Kad metila čaše na astal, a sluga rukom sve sa astala. Ujna đipila:

– Ko je on da tuđe ruši po astalu? Šta je on?

A mladi kralj:

– Ujna, ćutite. Nek radi šta mu je volja.

Došlo veče, a ujna:

– Vi ćete meni doć da spavate.

– Dobro, ić ćemo – oće mladi kralj.

Al i sluga š njima, pa i' čuva. Ujna namistila krevet, metila mrtvu kost tako da se ubodu. Namistila ujna sve lipo, a sluga uzme sve i pobaca s kreveta. Tako su spavali na golim daskama. Mladi kralj sve mu je oprostio. Obećo je, ne?

Ujna već u zoru došla pa kad je vidila šta je u sobi i da su mladi živi, a da sluga radi šta radi, ona mladom kralju:

– Ko ti je to, šta taj tude zapovida, šta taj tude sve radi naopako?!

Njozi ni na kraj pameti da sluga sve znade, a mladi kralj:

– Ujna, manite ga. Još edanput ima p' onda više nema prava ništa da radi.

Drugi dan ujna odvela mlade u sobu svu u zlatokovanu, a i sluga š njim. Pod kabanicu spremio sablju, sakrio da niko ne vidi. Sa' ćedu mladi leć spavat, a on sidne doli iza vrati. Kad došlo vrime oko ponoći, a tavan se prokida, iđe hala s tavana. Iđe hala pa će upravo na mladog kralja i divojku, a sluga sablju, pa mane i skine hali glavu. Mladi su spavali tvrdo, nisu opazili ništa. Sluga zgrabi halu, iznese. Halina krv sve poškropila, sve, sve. On i to sve počistio, sve, sve, al edna kap pala divojki na lice. Kako će, kako će? Nije tio krvavom krpom divojki po licu, a bojo se i da je ne probudi. I kako će, kako neće – jezikom tio da skine tu krv s lica. Nagne se da tako skine krv, utim se mladi kralj probudi.

– Ej – kaže – do tog smo došli? Još ni ja nisam s njom spavo, a ti oćeš već da je ljubiš?!

I oma ga osudi na smrt, oma naručio da ga višaju. U zoru ga izneli na kraj varoši, višale su već tamo, sluga kaže:

– Mladi gospodaru, tio bi još ednu rič da kažem.

– Kaži još šta oćeš pa onda smrt.

– Mladi gospodaru, to oću da kažem kad smo prvi dan prinoćili u šumi, došli dva vrana gavrana – i kaže šta su govorili. – Ja sam rakiju bacio s astala da vas ne otruju.

Kako je to govorio sluga se okamenjivo i kad je poslidnju rič iskazo, on se okamenio do pojasa.

– Mladi gospodaru, tio bi još ednu rič.

– Kaži – mladi kralj sad već ne kaže „pa onda smrt".

A sluga:

– Mladi gospodaru, i drugi dan kad smo prinoćili u šumi, došli dva vrana gavrana. Da ste legli u krevet kako je ujna namistila, vas i vašu divojku bi probola mrtva kost, i tim bi život izgubili.

Kako je to govorio, sluga se sve više okamenjivo, i dokle je to izreko, već se okamenio do vrata.

– Mladi gospodaru, tio bi još samo poslidnju rič, pa me onda višajte.

Mladi kralj sad već ne kaže ništa, samo manio rukom da mož.

Mladi gospodaru, i treću noć su mi dva vrana gavrana bili u gostima. Iđite, tamo ćete je naći, pod ujnin prag sam zakopo halu. I kako je kap haline krvi pala na lice mladoj kraljici, nisam tio da vas budim, tio sam s jezikom očistit krv.

Kad je to izreko, okamenio se sasvim, i tako je osto kamen. Ko oće, mož ga i višat.

Sad mladi kralj vidi da mu je sluga bio viran i gorko se kajo što ga osudio na nemilu smrt. Žao mu bilo, al sad šta će, kome će?! U taj ma' dođe niki dida prosjak sav u krpama. Teški i gorki prosjak, još i torba mu od krpa. Ne traži da ga dariva, već pita:

– Mladi gospodaru, šta ste tako neveseli, šta se desilo?

Mladi kralj ga samo pogledo, pa se sitio šta će. Sve kraljevsko sa sebe skida i kaže:

– Dida, ovo kraljevsko ćete vi nosit, a meni dajte te krpe.

I zakleo se tako: što u njegovoj državi ima sela, što u njegovoj državi ima varoši, sve

će proći, i tako će činit pokoru dok ne dočuje kako će virnog slugu iz kamena oživit. Svi su u čudu čudili šta to mladi kralj radi, samo dida nije. Nije rič progovorio dok se nije obuko u kraljevsko, a onda latio bilog mačka pa s njim o zemlju, al iz sve snage. Kako ga lupio, mačku pukla koža i iz nje iskoči žena sva u kraljevskom.

– Juj, juj, šta je to?! – mladog kralja ujna cikne. A mlada kraljica u plač od dragosti pa ljubi ono dvoje staraca:

– Baćo moj, mater moja!

Mladi kralj se oma sitio. I on ljubi ruku didi, ljubi ruku babi i kad je došo do riči, zapita:

– Šta se dogodilo?

– Šta? Došo ti starac Krpen-kralj, al više to nije neg pravi kralj kaki je bio dok ga tvoja ujna nije zavračala.

I kaže on kako je prošo.

– Sinko, tvoja ujna se nasilu tila udat za mene, a meni je srcu ova baba bila draga. Tvoja ujna nam zapritila da će nam skuvat papulu. I kad je čula kako lipa ćer nam se rodila, poslala ednu vračaru i ta mene i moju babu zavračala. Ja sam se stvorio Krpen-kralj, moro sam po svitu prosit dondeg dok se ne nađe kralj što će sve kraljevstvo dat na mene, a uzet moje krpe na sebe. Od moje babe, od ženskog čeljadeta stvorila muško, stvorila je mačkovu kožu da je ja ne bi' tako lako pripozno. E, al su dva moja sina doznali i to, doznali i baći svom kazali.

– Baćo, a di su moja braća? – mlada kraljica pita.

– To su ona dva vrana gavrana što su slugi dolazili u goste. Doć će vrime da se i oni javu.

I kaže šta je još ujna uradila:

– Sinko, kad ti je otac obećo da će ti isprosit moju ćer, ujna oma poslala vraćaru, a ova je tvoju ženu zatvorila u taj kamen di si je našo. Odondobo je ona sirota tebe tamo čekala.

– I sve to moja ujna uradila?!

– Sinko, baš sve. I sad je triba darivat kad se toliko drugila.

– Nju darivat?!

– Pa da! Zaslužila je da više nikad ne iđe pišice. Mora da je sustala od tolikog posla. I ruke i noge nek joj iđu na konji.

Kad je mladi kralj to razumio, oma je naredio. Dva konja pa ujnine noge za repove, i bilo kako je Krpen-kralj govorio – ujna više nikad nije išla pišice.

Ali mladi kralj će u svit pišice. Ni torbu neće ponet ni slugu povest. Uzo maramicu, u maramicu britvu. Mlada kraljica osiče pramen kose. Samo to metio u nidra, uputio se i ode u svit.

Tako je išo od ednog do drugog sela, od varoši do varoši i svakog zapitkiva. Ne kaže on da se o njemu radi. To se ko desilo njegovom kralju. Tako i tako je kralj prošo sa slugom. To je trajalo godinama i edared oko ponoći došo u edno malo selance. Tude izbila vatra, mala kućerka gori, pa se svit skupio. Tude je i nika baba, osobito stara, ima priko sto godina. I ona sluša:

– Šta kaže ovaj siroma momak?

– Kaže kako je njegov kralj imo virnog slugu što se okamenio, pa pita znade l' ko kako bi se sluga iz kamena mogo oživit.

– Ne znam el ko drugi znade, a ja znam. Ako taj kralj ima dite od tri godine – muško dite triba da je – i š njegovom živom krvljom da poškropi po kamenu, sluga će oživit.

Mladi kralj se siti: ako je njegova žena rodila dite, pa ako je muško, onda je baš tri godine. Oma se uputi kući, sve pra vuče za sobom tako ode. Stigo kući, a njegova žena drži sina na krilu. Mladi kralj prvi put u životu vidio svoje dite, al ga prižalio. I sad šta?! Naručio dva krvnika, odu kod kamena. I šta će?! Sa' će mladi kralj malko sigrat s ditetom oko kamena da ne vidi nož kod krvnika. I tako dite trči vamo, dite trči tamo, edared zapne, udari nos u taj kamen, krv iz nosa pokapala kamen – i sluga skoči živ i zdrav. Ostalo dite živo, sluga oživio i da i' bog živi i dalje.

Mladi kralj zagrlio slugu:

– Sad je sve lipo i dobro, sa' ćemo spravit veliku užinu, ti 'š sidit nuza me.

A možem ja i moje goste povest, jel ja opet imadem dva gosta.

– Vodi ako 'š i stotinu!

Mladi kralj ne gleda ko su ti gosti, a s drveta sletu dva vrana gavrana, i kako se dovatili zemlje, gavrana nestade, a stvoru se dva lipa momka.

– Tako je bilo odsudito – kaže edan – ko našu rič kaže, pa se iz kamena vrati živ, onda da se i mi vratimo iz gavranske kože.

I sad veselju nije bilo kraja, i ja sam tamo bio, vino pio, i jezik mi je još i sad mokar.

Zasičen prst

Bila edna udovica, imala muško dite. Zdravo su bili siroti, stajali su na kraj sela, imali malo kućice od drveta napravite. Nemadu ni kreveta, na slami se spava. Tako su tude živili dok sin nije dorastao do motike, a kad došo iz prve nadnice, kaže:

– Mâmo, dat će bog, sa' će i vama bit bolji život.

Ko da je gatalac. Za nikoliko dani žena se uda za bogatog udovca, natrčala na sriću. Sili oni za prvu užinu, a na astalu paprikaš. Momak je dotleg samo vidio paprikaš, al i to izdaleka, nikad još nije 'io. Mlad a željan, vriško navalio na meso, al mater lati britvu:

– Dalje otaleg!

Siče mater prst, i da sin nije otrgo, u paprikašu bi bilo i njegovog mesa. Zasikla mu prst pa viče:

– Ti ćeš tude bit prvi?! Napolje iz ove kuće!

Čoviku žavo ma da nije njegovo dite, al žena osobito se užegla:

– Da se to tako na vrat na nos 'ide, onda tog ne bi tude bilo.

I tira sina nek iđe u svit. U kući svašta dosta da ne mož od boga više želit, domaćin bio sam pod slimenom pa bi mu još drago bilo da ima više čeljadi, al ona ne popušća.

Dobro, mâmo – sin je sumoran, al vidi šta ga se tiče – ja ću poslušat, al da ne iđem u svit brez ničeg, dajte mi bar štogod od baćini' stvari.

– Jeto, iđi pa čuvaj tu drvenu kućicu.

– Mâmo, dajte mi bar baćinu torbu da imam u čeg prosit i onaj ćup s klina da imam iz čeg vode pit, da imam na čega glavu priklonit.

– Boljeg jastuka ni tako nisi imo. Jevo, pa nosi, samo da te već više ne vidim.

Čoviku se sažalilo, istrčo za momkom i strpo mu u torbu cili kruv i kulen, al da matora ne vidi. Momak se uputio:

– Kad tako mora bit, ja odem, a vi živite u blagosovu.

Išo, prošo edno dva sela, došo u šumu, mrak ga uvatio. Ku' će iz šume?! Opazi edno debelo drvo, bilo šuplje u panju. Baš dobro. Tude je pribivo dok je trvalo iz torbe. Opet išo nikoliko dani, kad prid podne stigne pod niku varoš. Na gredi velik 'rast, u njemu jelinov rog, pa iz njeg teče voda. Gladan, susto, pa izvadio onaj baćin ćup:

– Bar da se ladne vode napijem i malo odmorim.

Napio se, ćup pod glavu, pa zaspo u ladu. Kad je lego pod 'rast, u varoši zvona sama zazvonila. Popo zna da nije vrime da zvona zvonu, izašo pa pita zvonara:

– Ko to zvoni?

– Niko. Zvona su sama žazvonila.

– Onda ne diraj ništa. El je milost božija el je stigo kaki veliki grišnik.

Čuvo to i kralj, pa je zapovidio i svem svitu bilo izjavito da paze šta će se dogodit: el će bit kaka milost božja el u varoš stiže kaki veliki grišnik. A svit se tude i nado ednom velikom grišniku. U tom kraljevstvu bio je taki zakon da se lopovu ociče ruka ako je ednom rukom uzo ono što je ukro, a obadvi ako je s obadve krao. Kraljica je imala vinčani prsten što je vridio nikoliko stotina volova. Niki lopov došo iz svita, ukro taj prsten, al su ga uvatili baš kad ga sebi na prst navlačio. I zna se šta ga je čekalo: prid kraljevskim dvorom dželat namistio panj, pa će mu ocić ruku. Da, al i to je bio zakon – ko za onog što će dželatskom smrćom umrt – da se lopovu ispuni poslidnja želja šta s tom rukom želi uradit. E, taj lopov kaže dželatu:

– Poslidnja mi je želja da obaško ocičeš ovaj prst što je poželio kraljicin prsten, proklet bio i kad mi izrasto, jel taj me navuko na nevolju. Prije neg sikirom ocičeš ruku na panju, ded samo taj prst ociči nožom.

No, ni taku poslidnju želju nije svit još čuvo, pa se i dželat nasmijo:

– Dobro, pruži ga vamo.

Dželat počo sić, krv ga poškropila po licu pa trepće, a lopov trže ruku i prstom u edno pa u drugo, izbije dželatu obadva oka i biž. Dok se straža uzvrtila oko dželata, lopovu ni traga. Posli ga tražili i tražili, svaku slamku privrnuli, al di ćedu ga nać kad niko nije ni gledo kudan je pobigo, svi se najpre okupili oko dželata.

Kad su zvona sama zazvonila, kralj kaže:

– Ako nije kaka milost božija, onda drugo ne mož bit, već nam se opet vraća u varoš taj lopov.

I svima je slugama zapovidio da motre na sve strane. Lako će ga pripoznat: svaki zna da mu je taj i taj prst zasičen, rana je morala ostat.

Kralj imo tri ćeri. Dvi starije već bile udate, očile su u druga kraljevstva, a najmlađa je još u kući. Ta bila šesnajst godina, nju je kralj najvećma volio. Ona je uvik išla ocu donet ladne vode, a sva varoš je pila vodu iz tog jelinovog roga. Kad su zvona zazvonila, ona baš pošla na bunar. Došla i oma zaboravila zašto je tamo. Ugledala lipog momka kakog ni sanjala nije. Akondar joj kogod kaže:

– Ko je, da je, ovo će bit tvoj čovik.

Vidi ćup pod glavom, pa joj žavo:

– Tako je susto da ga ni zvona ne možedu razbudit, a kaki tvrd jastuk mu je pod glavom.

Neće on njozi na tako tvrdom opočivat. Lagacko se privuče, ćup izvuče pa mu glavu uzme u krilo, a momak samo spava kao anđelak. Ona se sigra s ćupom i tako vrime prošlo, edared se on probudi. Iznenadio se:

– Ko si ti, divojko?

– Jeto, nosim baći ladne vode. A ko si ti?

– Iđem po svitu. Kad bi našo dobrog gazdu, dobro bi ga i služio.

– Znaš šta? U ovoj varoši je kralj a njemu baš triba sluga.

Sad bi on pito priko i uzduž, a ona se sitila koliko je već vrimena tude pa kaže:

– Baćo će prisvisnit od žeđi čekajuć me.

I nema daljeg divana, dala mu njegov ćup i ode. Napit će se on još dobre ladne vo-

de, pa će za njom u varoš, i šta bog da. Kad on pogleda, a njegov ćup zlatan. Šta je to?! Kaka je to divojka kad se od njezine ruke ćup pozlatio?! Nema čekanja, uputio se on u varoš. Iđe, a sve nuz tu vodu što iz jelinovog roga teče. Što dalje, voda se sve više širi i kod same varoši ćuprija na njoj. Sunce žeže, a kod ćuprije edna baba tka.

– Kud bog da, sinko?

– Iđem služit.

– Onda sakrij taj zlatan ćup, jel ti niko neće virovat da ga nisi ukro kad si tako siroma da moraš služit.

– A zašto vi, baba, tuđe tkate na tom suncu?

– Di ću kad ja i moj dida nemamo ni kućice.

– Pa šta vam dida radi?

– Sinko, on je prosjak.

Sad on vidi šta baba tka. Uprela nike stare iskidane krpe i suve trave, pa pravi nike krpare. Kad je još čuvo da je dida prosjak, on ćup iz torbe:

– Jevo, pa nek dida nije više prosjak, nek vi ne patite više na ovakvom suncu. Ja sam još mlad, zarađivat ću ja meni.

Neće baba, boji se. On je taki siroma, šta ona zna otkale njemu taj ćup, pa da još dođe do veće nevolje, dosta je njozi i njezinom didi ono što ona natka i dida naprosi. Najmlađa ćer kraljeva vrlo voli njezinog didu, uvik mu udili. I sad je prošla i kazala joj da će didi udilit.

– Otkale je prošla?

– A otkaleg bi, već od jelinovog roga di ti je držala glavu u krilu dok si spavo.

– Šta kažete?! To je bila kraljeva ćer?

– Ako si pošten ko što izgledaš, ništa se, sinko, ne boj.

Nema se on šta bojat, on mora služit pa će i služit ako kralju triba ovaki sluga, al će mu dat ovaj zlatan ćup, jel se od ruke njegove ćeri pozlatio. Sve on babi oće ispripovidat, a ona lipo kaže:

– Šta riči da trošiš kad baba sve to zna. Samo ti iđi tvojim putom.

Sad on vidi da se baba prinemagala kad se ko bojala da zlatan ćup primi, pa više neće ni da se obazire na nju. Ode u varoš i upravo prid kralja.

– Svitla kruno, kralju, ja sam čuvo da vama triba sluga, a ja tražim di ću radit. I zato sam došo, al jevo i za ovo – pa ćup iz torbe i sve kaže, to je bilo tako i tako.

Kako je kralju pridavo ćup, onom oko palo na njegov zasičen prst. Uvatio kralj momkovu desnu ruku, digo je da svi vidu taj prst pa kaže:

– Kako smo čuli i razumili, tvoj stari ćup se pozlatio od ruke moje ćeri, i to sve bilo tako i tako. A možeš li ti, momče, nama kazat kako je bilo sa ovim zasičenim prstom?!

Tu su na okupu svi starešine i glavešine i ne čekadu, već se čuje:

– Aha! zato su zvona sama zvonila!

Ni kralj ne sluša momka. Gleda kako je siromaški opravit, a zlatan ćup dono, to ne mož bit drugo, već lopov, a zasičen prst još više svidoči.

– Ovaj tvoj prst se, čini mi se, smrtno zaželio vinčanog prstena moje žene – priti se on momku. – Ukro si ti digod ovaj ćup da mi se tako umiliš pa da opet dođes do prstena. Al sa' ću ja skrojit nov zakon, vatrenom smrću ćeš umrt, vatri se nećeš otet ni oči joj izbit.

Siroma momak ne zna o čemu je divan, ni ne sanja čega se tiče vinčani prsten kraljice, stao čelo kralja pa se pravda za ćup, moli nek dođe kraljeva ćer i nek ona kaže.

– Nema tude više varanja ni poslidnje želje! Još bi mi to tribalo da mi kako upropastiš ćer koju najvećma volim. Ništa! Na smrt!

Momak je plako i plačnim očima molio, al na kraju vidi tude nema niko da mu bude u pomoći. Kraljeva rič je tu, i kako je izjavito, tako će se dogodit. Oma ćedu u vat drva okolo sazidat i momka ćedu na sridu metit, tako ćedu drva zapalit prid kraljevom kućom, prid ednom crkvicom. Kad je vidio da tude ništa ne pomaže, momak se rasrdio. Niko se nije nado, a on baćinu torbu s ramena pa udri s njom po kralju:

– Bar edared da i ja udarim kad je tako odsudilo da mi što smo u malim kućama se rodili patimo dok je nas.

Kralja udarit! Tu milosti ni čekanja nema, vatra nek se pali. Tako će to već i bit kad jevo one babe što kod ćuprije je tkala, a jevo i kraljeve ćeri.

– Baćo, šta se tude radi?

– Šta, uvatili smo lopova što je ukro prsten i dželata mi oslipio. Digod je ukro još i ovaj zlatan ćup pa ga meni dono da se još i osramotim kad se nađe gazda od ćupa. I još bi nas zavaravo da se to njegov ćup od tvoje ruke pozlatio.

A ona:

– Mož to bit, jel evo je baš isti onaj njegov ćup s kojim sam se sigrala, samo je sad zlatan.

Kad je kralj to čuvo, sav pobilio ko zid. Šta, ovaki edan lopov se već ulago i njegovoj ćeri?! I ona će ga sramotiti?! Zapovidi slugama da je oma vode u dvore i da joj se glas ne čuje. Plače divojka, oće i ona u vat drva s momkom, al sluge slušadu kralja.

Divojku odveli, zapalili su drva, kad jevo one babe što na ćupriji tka pa maše vatru s onim njezinim tkanjom da bolje gori.

– Baba, pa i vi mi lomite vrat?!

– Ćuti, sinko, kad ništa ne znaš.

Baba samo maše.

– Baba, šta sam vama skrivio?! Zaboravili ste već da sam vas i vašeg didu tio pomoć s tim zlatnim ćupom.

– Ćuti, sinko, kad ništa ne znaš.

Kad je baba treći put kazala svoje, plamen se razgorio kondar će do neba, a njezino tkanje se nadulo ko kaki velik džak. Ona zametnila to na rame i ode. Sad izgorila sva drva i momak je moro izgorit, nije ništa ostalo, samo kad je vitar razno pepel, onda svit vidi da su ostale dvi kamene stope od momkove dvi noge. Kralj zapovidi slugama da i to počiste. Sluge ko sluge, šta njim se zapovidi to radu, al nek radu koliko oće, od te dvi kamene stope niko da odvali ni toliko koliko je crno pod noktom. Šta je to sad?! Svi u čudu se čudili, pa kralj od čuda ispuštio i momkov ćup. Kako pao, tako zveknio i sav se raspao. Kad kralj pogledo, a tude ništa više od zlata, ostalo komađe ko i od drugog zemljanog ćupa. Šta je to sad?!

Oslobodila se i kraljeva ćer, divojka istrčala pa ljubi momkove kamene stope. Kralj se stidio da se očituje, a zazeblo ga oko srca. Najvećma volio tu ćer, a vidi šta ona čini prid svitom. Sve se to sad njemu ne dopada, najvećma mu žavo ćeri, a počo se i mislit da nije uradio štogod čemu bi se dalo zabavit. Al je kralj, okrunjena glava, mora bit tvrd, pa opet zapovidi slugama da odvedu ćer u dvore.

Prošo i taj dan, al kralj nije miran, uvik se osića kondar je pao u vrilu vodu pa se opario. Najvećma mu se ne mili kad ćer malo-malo pa se ukrade i ljubi one kamene stope. S materom divani, a š njim ni riči. Samo mu kazala:

– Mož'te i mene u vat drva, al ja s vama, baćo moj, nemam divana ni ka' ćete umrt, kad vi niste mene tili prislušat prije neg ste mog momka dali spalit.

U čudu se ne mož načudit, šta se dogodilo?! Pa se misli: onaj što je dželatu izbio oči bio plav, a ovaj momak bio crnomanjast. Tude štogod nije u redu. Al kako i otkale je ovo bio njegove cure momak kad nikad nije čuvo za njeg a njegova ćer se još nije ni divojčila.

Na tom mistu di je bio vat drva bilo je tušta trave, na toj su travi sidili prosjaci. A tuda se išlo u veliku kraljevu crkvu. Kralj je moro tudan proć kad god je išo u crkvu. Onaj stari prosjak što ga je kraljeva ćer najvećma volila sad sidio baš do kameni' stopa ko da i' čuva. Prosjaci su uvik čekali kralja da njim udili milostinju, a taj stari prosjak sad okrene glavu kad kralj prolazi.

Sidi on tako, kad edared nikla iz trave bila ružica, a tako neobično miriši da još u životu niko taki miris ostio nije. Stari se obradovo, uzo tu ružicu i odno kraljevoj ćeri. Kad je vidila da njezin starac iđe, ona ište od matere milostinju i trči pa mu nosi. Ona još taki miris u životu nije ositila, pa uzela pod nos da njuši i kako je njušila, tako je nestalo ružice. Kad je stigla gori, nije imala šta da pokaže materi, a mater vidila da je prosjak dao. Sad ružice nema, al sva divojka miriši tako lipo da ni mater još taki miris nije ositila.

– Ćeri moja, kondar ružica ušla u tebe – kaže mater.

Prošlo je tri-četiri miseca, edared se vidilo na curi da je u drugom stanju. Otac je tako zamrzio na nju da je izbacio u ednu kolibicu nuz baščara. Ni gledat je više neće, a i materi ne da ni blizu cure. Da el ne da, kraljica iza njegovi' leđa nađe puta i dođe do svog diteta i svesrdno sve od srca njozi odnese el pošalje. Cura je tamo stajala u bašči i nju je edna siromaška žena dvorila. Tako došlo vrime da će rodit. Rodila muško dite, al tako ko da su glavu sirotog momka ocikli pa ditetu na rame metnili. Što je taki, i tom se čude, al, u čudo, oma je i divanilo. I svašta znade ko edan mator. Prid oči kraljeve nikad nije smio da dođe – taka je zapovid – a nije tribo ni med dicama, čak ni med onima što su sluge imali, al on se opet odvrljo sigrat. Kažu njemu šta njegov dida, kralj, zapovida, a on:

– A, dida! Bolje da ćuti kad ništa ne zna.

On nije bio ni opravit ko kraljevsko unuče, već siromaški, al ni to njemu ne smeta. Kaže on:

Ni moj baćo nije bio bolje opravit, a zato je bio čovik na svom mistu.

– Otkale znaš ko ti je baćo kad ti ni mater nije imala čovika?

A ko će znat ako ja neću? Valjda taj moj dida što ne zna ništa?

Tako to išlo šest dani pa sedmi dan čuvo i kralj šta unuk kaže. Rasrdio se, spravio se, batinu u ruke, i ode med dicu.

– A šta ti znaš kad ja ništa ne znam?! – uzo on unuka prida se.

– Da će sutra doć moj otac.

– Šta kažeš?!

– Pa danas je sedmi dan kako sam se rodio, osmog će on doć da vidi esmo l' zadovoljni s ovakim životom.

– A ko ti je otac?

– Dođite sutra u našu kolibu, pa ćete vidit.

Sutradan kralj poranio pa došo u kolibu, a za njim i kraljica. Došli oni, došo i stari prosjak. Kraljica će oma dat ćeri da mu udili, a prosjak digo prst:

– Svitla kruno, kraljice, sad edared dopuštite da ja i moja baba darivamo.

U taj ma' jevo njegove babe, nosi na rameni ono njezino tkanje, onako veliko ko džak. Razmotala tkanje, iz njeg planila vatra, a iz nje iskočio momak, živ i zdrav. Kralj se u čudu čudi:

– Kako je to moguće da si ti živ?!

– To znamo ja i moj dida – utrče u rič baba i ne čeka, već didu za ruku, i ode.

Momak kaže kralju neka zapovidi da se donese njegova mâma. Kralj sada sluša. Kad su je doneli, momak stao čelo nje i onaj zasičen prst njoj pod nos:

– Mâmo, ko je zasiko ovaj prst kad sam prvi put u životu tio 'ist mesa iz paprikaša?

– Ja.

Ne mož kazat da nije kad je tude i njezin čovik, a i ne smi lagat kad je već čula ko ima dite s njezinim sinom. Starom kralju bilo dosta. Samo kaže:

– Sinko, od danas si ti kralj. Nema više mog zakona.

I sad je u bašči bila velika užina i kad su svi 'ili i pili, novom kralju nazdravili, on je ispripovido kako ga je ona baba s njezinim tkanjom izmavala iz vatre i na rameni odnela, s njezinim didom, prosjakom, do tog dana čuvala i krilila. Samo nije kazo – jel mu je baba tvrdo zapovidila – da dida nije prosjak ko prosjak, baba nije ko druge babe, već vilovske krvi.

Zlatni prag

Edan siromašak živio iz nadnice, ko što su mu živili i otac i dida, pa nije čudo da nije znavo šta je to dobar život. Stigla ga još i ta nevolja da mu je žena dvi-tri godine posli porođaja umrla. Osto sam s derančićom na vratu. On trči za kruvom, a deran raste samo o sebi ko palčinjak u ritu.

Al deran raste ko da ga za kosu vuku, i edared i on pošo nadničit. U to vrime u čovika se uljubila edna udovica koja je imala svog imućstva. Vinčali se oni, pa čovek dovevo i sina u kuću. Nuz ženu sad i čovik niki gazda. Nije to sramota ni grijota dovatit se boljeg života, nevolja će bit u tim što će žena za kratko vrime zamrzit derana. Umrt el deran iz kuće, pa iz kuće. Uvik namrkosita, da deran šta uradi, nikad dobro ni sritno.

A on edno jutro uvatio oca nasamo:

– Baćo, čest i poštenje vama, a njozi na čast njezino imućstvo. Ja smislio da ne čekam dok me ona istira iz kuće el iz pameti.

– Pa šta nije dobro?!

– Baćo, el vama primazato priko očija?! Komne me vamo, komne me tamo, nikad ja nisam dobro namistit, uvik je sve moje hrđavo.

– Sinko, kad je meni edared u životu kašika pala u med, ja je neću ispuštit.

Deranu ne triba još edan put kazat šta otac misli, pa on njemu:

– Dobro,baćo, dajte vi meni samo moje materinstvo, a vi živite sritno i blagosoveno.

Od matere osto pulin, pivčić, svrtak konca i igla. Nije blago, al dok je pulina i pivčića, neće bit nikad sam, a dok je igle i konca, uvik će se moć zakrpit. Pulin i pivčić ot'ranili na rukama, pa kad pulin legne, pivčić se oma gnizdi na njemu, a deran samo nek kaže da piva pivčić, već kukuriče.

Odu oni, pa pivčić momku na ramenu, a pulin kad prid njima, kad za njima, ko da sprаća ovce. Došlo veče, a ono nigdi ništa. Zatekli se u šumi pa momak skupio malo suvog lišća i trave, lego na to, pokrio se kabanicom, pulin se smoto kod noga, a pivčić se ugnjizdio čelo glave. On će tu noć biti na straži.

Došlo vrime da zapiva prid ponoć, već ispružio vrat kad čuje ko da je štogod sletilo na drvo iznad nji'. Pogledo, a ono tri bosorke.

– Sestre moje – kaže najstarija – to nisu čisti poslovi da se ova trojica zadržavaju tude di samo mi letimo. Ajte da mi njima strilama probodemo srce.

– Ja ne marim – ona do nje će – al smo već i tako ukasnile, sa' će ponoć, pa nećemo stignit u naše kolo ako se budemo zadržavale s ovim momkom.

A najmlađa kaže:

– Ne marim ni ja, al možda je on krenio do našeg pobratima. Vidite da ima pulina, a naš pobratim baš traži čobana.

– Dobro, kad vas dvi nećete, neću ni ja – najstarija pristane – al nemojte posli mene krivit ako zaplačete što me niste poslušale.

Odletu one, a pivčić uvuko vrat pa zadrimo. Nek iđe ponoć, sad edared u životu nije zakukuriko. Ujtru poranili, al pivčić ne kaže kake su gošće imali.

Druga noć i' opet zatekla u šumi. Sad bi pulin da ostane na straži, al pivčić kaže:

– Mani se ti tog. Dok gazdi i tebi nisi ulovio zeca, i dušu si istrčo. Tako si umorit da te do zore ni topovi ne bi razbudili. Ja se cilo vrime žužam na gazdinom ramenu, ja sam odmorit.

Prid noć evo opet one tri bosorke.

– Sestre moje, divanite vi šta oćete, al meni ova trojica ne miriše dobro – najstarija bi samo strile, pa u srce.

– Tebi još nije dosta vrimena izgubito dok si zalud orcala oko didinog ovčinjaka, oš da opet ukasnimo u kolo?! – sridnja bi samo išla.

A najmlađa tira njezino:

– Ja bi' se smila zaklet da ovaj momak iđe čobanovat.

Odu one, a pivčić drugi put u životu nije zakukuriko prid ponoć, al ni to jutro se ne fali kakvog divana se naslušo.

Išli i treći dan kroz šumu, opet nigdi ništa. Sad bi momak na stražu, al pivčić ne da.

– Bolje ti spavaj, otpočivaj, jel ako se tribalo branit, ti 'š bit prvi na bilugi. Ja i tako s po oka spavam.

Ni tu noć pivčićove gošće nisu zaboravile svratit na drvo. Najstarija nije dobro ni sletila, već bi strile u srca.

– Divanite vi šta oćete, al meni moj mali vrag kaže da ovaj momak nije take fajte da bi služio kod našeg pobratima. Bojim se ja da on još ne nabasa na zlatni prag.

One dvi je ismijale:

– Ženska glavo, pa ti ne vidiš da on furtom iđe stazom što vodi u hatar našeg pobratima?! Davno je već prošo suvi bunar kod kojeg se skreće zlatnom pragu.

Čim je došlo vrime zornim pivcima, momkov stražar zakukuriko iz sveg glasa, javlja da je višćurama vrime isteklo.

– El bi ti da mi ogluvimo?! – skočili na noge momak i pulin.

– Oću ja vi da čujete što niste čuli za ove tri noći.

Nema tu više liganja, već tiraj natrag do suvog bunara. Kad oni tamo, a iza njeg kroz šiprag ugažena nika stazica. Iđu, iđu, edared ostu: tu je vrime užine. Baš sili užinat, kad iz nike kapelice zazvoni podne. Nema užinanja, potrčali na glas i baš kad je zvono poslidnji put eknulo, evo nji' na velikoj ledini. Nigdi kapelice ni sela, samo nasrid ledine 'rast. Četri crkve bi prikrililo, a pod njim svega kućica sva u korovu i divljoj lozi. Na vrati se navaćala paučina, prag sav zarasto u mahovinu. Nigdi glasa ni traga živom čeljadetu. A zašto je onda iza kuće malo guvno i ovčinjak?!

Momak stavo, počo gužvat šešir, edared ga od bisa lupio o ledinu:

– No, baš u ovakoj kolibi se triba nadat zlatnom pragu!

– Al baš u ovakoj! – nato se začuje glas odozgor.

Kad pogledali gori, a s 'rasta se diglo dvanajst golubova. Svi muški a crni, jedne pi-

ge nema na njima. Da ne vrkuču, svako bi mislio da su gavranovi. Obletili kućicu pa edan po edan nestali u odžaku. Uto se vrata sama otvaraje pa se iznutra čuje glas:

– Ako ste nam radi ko što smo mi vama, hajte, gosti, unutra.

U sobi dida i baba. U zapećku lubenicina vriža, na njoj dvi lubenice, svaka veća od točka na volovskim kolima. Dida i baba iz naprstka zalivaju vrižu te lubenice.

– Otkaleg tebe, momče, ovamo di ni svaka tica ne doleti?!

Momak nadvoje-natroje ispripovido zašto je krenio u svit i kako ga put nano da traži niki zlatni prag, a dida nato:

– Kad si ti samo zato došo ovamo da ne dopadneš u šake pobratima ti' bosoraka, to si pametno uradio. Vidim da si čestit deran, pa ako nemaš bolje misto, kod mene možeš ostati.

– Drage volje, al tu je moj pulin, pa i pivčić. Ja brez nji' ne bi', da mi glavom kralj ponudi njegov stolac.

Dida ne samo da pristaje neg mu drago što se momak tako stara za svoje društvo. I oma kaže babi:

– Hajde, ženo, daj užinu na astal.

Kako on to izustio, al iz odžaka sletu golubovi pa posidaje za astal. S edne strane oni, a s druge strane dvanajst jaganjaca, svi ženski. Svaki dobio pladanj, pa i pulin i pivčić. Momak se malo iznenadio a još se više začudio kad je vidio šta će bit za užinu. Dida skinio s one vriže u zapećku lubenicu, i svakom po krišku. Vidi on da se momak čudi, pa se nasmije:

– Znaš, sinko, naša vriža svaki dan rodi tri lubenice, po ednu za ručak, za užinu i za večeru. A mi zato volimo lubenice što su okrugle, pa da nas koliko sidne za astal, svakom dotekne po edna kriška, al uvik jednaka.

Kad su se siti naužinali, momak pivčića na glavu pa:

– Pivaj, pivče!

Dida gleda pa pita:

– Momče, šta on kaže?

– Da ste se vi, dida, šalili kad ste kazali zašto volite lubenice.

Dida onda uozbilj:

– Nisam, samo sam kazo polak istine. Druga pola istine je to da u našim hataru nikoja druga ljudska 'rana ne mož roditi, a ni kapi vode ne mož nacidit. Svi naši bunari su ko onaj kod kojeg si skrenio našoj kući. Eto, u lubenici nam je i 'rana i voda.

– A otkaleg vam taj naprstak vode kojim zalivate lubenicinu vrižu?

– To golubovi u kljunu donesu iz komšijskog atara. Čuo si i to, pa ti opet kažem: ako 'š ostat – možeš, ako 'š otić – tvoja volja; al da ti i to kažem: mi odavno čekamo ovakog čovika. Čekamo, sinko, ko Mešijaša.

Momak zaplako:

– Dida moj slatki, majko moja draga, ja mater nisam upamtio, osim pulina i pivčića ne znam da me kogod imo rad. Ne da ću ostat, najviše bi' se radovo kad bi me uzeli za sina. Vidim da ni vi nikog nemate.

Dida i majka se pogledali pa se smijuckaje.

– Ako ostaneš bar tri godine, a kod nas dan godina, moždar ćeš ti više volit da nam postaneš štogoder drugo – kaže dida.

Vidi momak da tu ima štogoder o čim još nije vrime divanu, pa veli:

– Dobro, a oćete mi kazati kaki je to zlatni prag što su ga spominjale one bosorke?

Dida se grotom nasmijo:

– Kako ne bi kazali kad ti ga tvoj pivčić eno već i pokaziva.

Pivčić raščeprko mahovinu, a ispod nje zasvitlilo. Sad čuđenju ne bi bilo kraja – otkaleg u tako trcavoj kućici prag od suvog zlata?, al dida ne čeka.

– Sinko – kaže – nad ovim pragom nije uvik bila koliba. Ako nas s tobom posluži srića, ti 'š vidit u čem se rodila moja dica.

– Imate vi i dice?!

Didi trgle suze, pa kaže šta je bilo u njevoj kući. U njegovog oca bili on i stariji brat, a hatar toliko da ga za nedilju dana nisu mogli proć ni na najboljem konju. Bilo je svega, najviše šume. Otac ostavio sve imućstvo na ravne talove, a samo prid smrt njim odo da u šumama ima nikoliko zlatni' drva. Ni on nije znavo koja su to, jel dok i' ne ociku el oluja ne sruši ta drva, ko i svako drugo drvo. Zakratio njim da i' tražu, jel bi uništili svu šumu dok i' ne bi našli. A nije to najgore, neg njim onda nikad ne bi bilo zlata dosta, svaki dan bi želili čorbe od dukata.

– Ovaj moj prag je od grane koju je edino oluja slomila posli ocove smrti – kaže dida. – A ni za nju niko ne zna sa kojeg drveta je odvalita, jel je oluja daleko bacila.

Kad je brat vidio da je on zapatio zlatni prag, u njeg ušli svi vragovi. Zapuštio i njive i marvu, sve sluge mu samo šumu sičedu. Posiko je gotovo svu, al zlatno drvo nije našo niedno. Onda uvrtio sebi u glavu da su sva zlatna drva u didinoj šumi.

– Navalio – kaže dida – da se moradu posić sve šume, pa ćemo dilit zlatna drva. A ja nisam tio priko ocove zapovidi, pa da je sva šuma zlatna. E, onda je došo kraj braćinstvu.

Onaj bi ga i ubio, samo da se nije bojo kletve, jel je otac prid smrt kazo da Bog dade da se osušile ruke do lakata i noge do kolina onom ko bi od nji' ubio koga iz njevog roda. I šta će uradit taj njegov brat? Ništa gore neg se upajtašio s one tri bosorke, te su namazane svakom mašćom i već znadu šta ćedu.

– Neka ti ništa radit, mi ćemo, pa te ne mož vaćat ocova kletva – kažu mu.

Došle one prid didin kaštel pa mu najstarija samo kinila, a njegovi sinovi svi izletili kroz odžak. Bilo bi razbijeni' glava da dida nije nji' dočeko na ruke. Kako koji pavo na didin dlan, u goluba se pritvorio. Sva je srića što je odžak bio sav čađav, pa su odžaki pocrnili i kobe mislidu da su gavrančići, i ne diraje i'.

Druga užegla tri ovčije dlake, dim od nji' dunila na didine ćeri, i bilo ćerivi, nema ćerivi, sve sama ženska jagnjad. Treća iz njidara izvukla pregršt paučine, bacila na staje, i od kaštela postala koliba. Edino pragu nije mogla ništa. Od to doba u njegovim ataru ni travka ne niče.

Njegov brat, al ni njegove posestrice, ne možedu u didinu kućicu, al su računali da u zapećku nije iznikla lubenicina vriža. Nema ništa brez zapećka u kući.

– Av, cucka mu njegovog iz tim vašim bratom – momak se samo čudi kad je sve čuo – taj se nije baš šalio, al ni š njim se ne bi tribalo šalit. Tog samo utamanit.

– Nama drugog spasa ni nema – nato će dida – zato smo i čekali ko na Mešijaša da do naše kolibe nađe put kakogoder koga ne vaća kletva našeg oca.

Momak se naedared trgo:

– Dida, pa to bi onda bio ko ja.

– To ja ne možem kazat, al da je istina, prava je istina, ti si prva kršćanska duša što

je došla do nas i sad su se prvi put otvorila vrata naše kolibice od to dobo otkad smo se zakatančili isprid mog brata i njegovi' posestrica.

Sad momak nije moro pitat zašto golubovi i jaganjci sidu s didom i majkom za istim astalom, a ni se ni mislio, već na pulina i pivčića:

– E l' da oćemo?

Pivčić zarepusio, pa zakukuriko, pulin od dragosti sve optrčava oko nji' i ćavka ko da već koga vaća za petu.

– Dobro, dida, a znadete l' vi kako ćemo?

Ne zna on ni to, samo je čuo da mu brat od posestrica dobija moći od pomoći, pa se mož pritvorit u svako čudo. Tako mož postat kurjak, pa da pokolje jagnjad. Nije to ludo izmislito, ne mož ga vaćat ocova kletva, jel niko ne bi mogo kazat da je on poubijo bratovljeve ćeri, već kurjak. Zato jagnjad nikad nisu u ovčinjaku, ta ni iz kuće nisu izlazili. Mož se pritvorit u kobu, al golubovi uvik imadu pozor i na vrime uletu u odžak. Mož se pritvorit u svaku zvir, al u svaku samo edared.

Kad je dida sve ispripovido, a pivčić skočio momku na šešir pa zapivo da sva kuća eči, pulin od dragosti trza momku ruka. Ukućani ne razumidu nji', gledadu – šta njim je?! Nek gledadu, al se i momak razveselio:

– Dida moj slatki – kaže – znate vi šta je ona najmlađa višćura kazala? Da ću bit čoban.

– Neš nas valjda ostavit pa ić drugom za čobana?!

U didu ušo stra, a momak se smije:

– Otkaleg vam to moglo pasti na pamet?! Bit ću ja čoban, a zašto ne bi' bio kad imam ovakog pulina, a čuvat ću na paši ovo dvanajst jaganjaca, makar tude nema niedne travke. A bit ću i golupčar, makar ovi golubovi znadu kad triba uzletit, kad sletit.

U dvi, u tri riči kaže šta se dogovorio š njegovim društvom. Didi malo pavo mraz na srce, majki i zdravo, al na kraju vidu da ni ovako ne vridi živit dovika. A i golubovi vrkuču i sliću momku na ramena, ko da ga već kreću otaleg.

Kad je tako, on će se tri dana gostit i otpočivat od puta, a četvrti dan posli užine uzo čobansku batinu pa hajd s dvanajst jaganjaca na pašu. Nije on poranio ko drugi čobani, a zašto bi?! Onaj stovrag, didin brat, cigurno noćom kolo vodio s višćurama, pa prija podne spava. Zna da je i kurjaku za dana najzgodnije napadat ovce kad oko podne plandujedu, a čobani i pulini drimaje.

Nije očo daleko, sio pod drvo, napravio se da drima, a pulin se zavuko usrid čopora, pa se od jaganjaca ne vidi. Nisu morali dugo čekat kad golubovi s rasta zavrkuču, a edan zaokruži, proleti na stranu otkale nezvani gost dolazi. Momak zadio batinu u zemlju, nek onaj vidi da je brez nje, a glavu oglendžo ko da spava.

Kurjak kukučka iz šipražja, pa polagacko, polagacko, i kad se dovuko do čopora, on će skočit med jaganjce. Skoči on, al od jaganjaca skače i pulin, ne čeka neg ga vaća. Kurjak počo tražit pulinov vrat, al uto osti da je uzdama. Momak se već dočepo repa, pa kad je onda zaušiljo kurju i lupio mu glavu o drvo, još edared nije moro.

Crko kurjak, a iz kurjačije kože iskoči didin brat, i sve brazdu ostavlja iza sebe, tako biži svom ataru.

Drugi dan na guvnu pivčića pokrili probušenom krušnom kotaricom, a momak se šćućurio pod kamarom slame. Svi golubovi na 'rastu, samo edan se vrkoči ispod slame pa sve oko krušne kotarice. Edared oni s drveta vrkuču – ide kobo. Svi oni nestali u

odžaku, a s onim kod krušne kotarice zasigrava se pulin. Zgrabi ga u usta pa ga baci, opet zgrabi, golub bi da poleti, al ne mož od kera. Koprca se s ednim krilom ko da mu je pulin drugo polomio. Kad se odozgor zaušiljio, kobo je poviko pulinu:

– Tako, tako, marvo edna, bar ćeš mi vratit jučerašnji dug.

Ošinio se do zemlje, pa će goluba zgrabit, a ispod kotarice njeg zgrabio pivčić. On je leđa noktima i kljunom, a čoban batinom od ednog udarca otkinuo glavu. Crko kobo, iz njeg iskočio didin brat, kamaru slame čelom provalio i tako traži on kraći put.

Jaganjci se sad ne moraju više bojat kurjaka, golubovi više ne računu na kobu, pa treći dan posli ručka sva mladež izašla malo na sunce. Najviše se radujedu jaganjci, kad su oni siroti sve vrime bili zatvoriti med četri zida, a edno jagnje se samo miluje oko momka. Zagledo se i on, lipe crne oči, tako štogoder ne rodi u jagnjeta.

Kad su se najslađe zasigrali, a ono, ko da je iz zemlje niko, prid momkom se stvori glavom didin brat.

– Neš ti meni više prkosit. Ako brata i njegovu štendu ne smim, al tebe moram ubiti kad si mi uzo već dva života.

Dreknio pa trgo iza leđa veliku sikiru i da će momku raspolutiti glavu. Al pivčić bio brži, skočio momku na šešir pa:

– Kukuriku!

Onaj ispuštio sikiru, pivčića za nogu pa sebi na glavu:

– E, sad ćeš ti meni pivat, a njeg ćeš opipavat, drugog pope neće imat na ukopu.

Pljunio u šake pa će svom snagom momka po glavi, al dok je on dopolak zamanio, pulin mu već iz obadve pete iskinio po komad mesa a pivčić začeprko med očima i već izvadio obadva oka. Kad je onda zaurliko, počo bižat pa se otimat ko da ga zolje bodu, niko ga ne zaustavi. Onako brez očivi lupa se i o drvo i o kamen, al pivčić i pulin ga se ne manjivaje dok se nije strovalio u edan suvi bunar.

Njeg nestalo u bunaru, a momku iđu dvanajst krasni' momaka, svaki drži u ruki perje crnog goluba a oko momka dvanajst divojaka sve lipča od lipče, svakoj u ruki jagnjećija kožica. A ko trči iz kućice, sve priko zlatnog praga priskače? Ko bi drugi, dida i baba. Tude se grli, tude se ljubi, pivčić se repusi i vrkoči ko kaki harambaša, a pulin skače od ednog do drugog.

Kad je edared došo red i na to da se obazru oko sebe, a trcavoj kućici ni traga. Zlatan prag se svitli na velikim vratima krasnog kaštela, okolo svud zelena trava i cviće. A što je najglavnije, nuz momka stoji didina namlađa ćer s kožicom onog jagnjeta što se toliko milovalo oko njeg.

Dida namignio na babu:

– No, ženo, oćemo l' ga sad primit za trinajstog sina?

A momak:

– Ajak! Trinajsta numera je nesritna, a imate vi već dosta sinova, red je da dobijete i prvog zeta.

Tako će to i bit, pa bi dida da se veselu u kaštelu, a njegovi sinovi da dokrajče strička ako je još živ u bunaru. Živ je, čuje se kako jauče, al momak kaže da još nije vrime za njeg.

– Nekate ga sad dirat, neg hajdemo navuć kamenja oko bunara.

Tako oni i uradu, pa se prid ponoć posakrivadu okolo. Nisu dugo čekali, edared zaduvala, vrti se vitrina. Ko to dolazi u vragbabinom košaru? Ko bi drugi neg tri posest-

rice, tri bosorke iđu da vadu onog iz bunara. To se i čekalo. One u bunar, trinajst momaka navali, i bunar je već do vrva bio pun kamenja. Kako su tog zavalili, u svim drugim bunarama nadošla voda, pa nisu više morali ić s naprstkom rad vode.

Posli su bili i momkovi svatovi, pa je došo i momkov otac sa ženom zajedno. Al noga momkove maćve nije prikoracila u svatove, jel sam je ja otirala sa zlatnog praga.

Ež kraljev zet

Tako bili čovik i žena; dugo godina su već zajedno živili, a nisu imali dice. Žena je uvik plakala, al samo da imadu dite, pa makar ež bilo. A ono se tako i zbilo: kad je rodila dite, a ono ež. Onda je opet plakala što joj to žao bilo. Par godina su oni tog eža 'ranili. Kad je on malo već bio jači, kaže on mami i baći nek oni ne plačedu, da će on njima ipak biti u pomoći; nek kupidu edno dvoje-troje prasica pa će on tirat u šumu, da će on njima tako pomoć živit.

Tako je i bilo: kupu oni prasica, otira on te u šumu. Bio je tamo dugo vrimena, edared se vratio, velik čopor svinja je tiro kući, viče:

– Mâmo, otvorite kapiju, evo tiram vam blago.

A mâmi drago kad ide njezin sin s otima silnima svinjima. Bio edno vrime kod kuće p' onda se vratio u šumu, a opet je malo svinja otiro. Te se zime dogodilo da nigdi je bio sastanak kraljevski. Najpre išo edan kralj, a taka je magla pala u šumi kad su se kraljevi već krenili da nisu više ništa vidili, da su se izgubili, nisu znali kud iđu. A mali ež bio na putu pa viče:

– Nemojte me pogaziti, pazite!

Oni stali:

– A ko si?!

– Ja – i ež se pokaže.

– Ko si da si, al ajde budi nam u pomoći, izvedi nas na put jel ćemo tu poginiti, pojist ćedu nas divije zviradi.

On skoči njima na karuca, al kaže: tako će i' spasiti ako će kralj njegovu ćer dat njemu za ženu. A kralj je svašta obećo, samo nek mu život spasu, tako da je kraljevom krvlju se potpisalo pismo da će kralj dat ćer za ženu ežu.

Sad je te oslobodio, a drugi dan dođe drugi kralj. Isto tako je magla bila, tako je isto i drugi obećo ćer za ženu. Dođe i treći. Isto je magla trajala da nisu znali di su, kuda idu. I te je ež oslobodio i pokazo njim put da mogu ići kud su tili.

Prošlo je to vrimena, ode on edared kući, roditeljima otiro čopor svinja pa kaže ocu i materi da će se on sad ženit. A mater plače:

– Pa ko će se za te udat kad si ti ež?!

– E – kaže – tri kralja sam ja život spasio, ti ćedu sva tri dat ćer za ženu, pa kojeg ćer ja oću.

Roditelji njemu ni ne viruju da to mož bit istina, al se on oćo ženit. Osedlo j' njegovog pivca pa se na njeg uzjašio i odletio.

Kraljevski zet ne ide pišice – kaže on ocu i materi.

A kraljevi nisu zaboravili šta su obećali ežu, pa onog dana kad su se vratili kući, već stavili stražu i zapovidili: ako vidu eža, nek ga ubiju, da ne puštu unutra. Al šta je njemu straža kad je njegov konj pivac krilat! Priletio, a kraljeve ćeri pendžer bila otvorita, on s pivcom uletio unutra. Kad je ta vidila eža, oma daj plači, od velike žalosti oće da joj srce pukne: pa kako bi se ona, kraljeva ćer, udala za eža?! Tu se ež rasrdio, i ne triba mu divojka, ostavio je.

Očo drugom kralju, i tog ćer ga ni tila primit, a kad je trećem se uputio, tamo nije bilo nikog na straži, tamo je bilo naredito ako dođe edan ež, tog nek samo puštu nek ide kud on oće. Kad je tamo stigo, ti su ga dočekali lipo, a kraljeva ćer je kazala:

– Kad je on mojeg baće život spasio, kad je moja sudbina taka, nek je ež, ja ću se za njeg udat. Meni je mojeg oca život draži, pa meni kako bilo.

A ež njoj:

– Ne boj se, nećeš se pokajat.

Uzo ež kraljevu ćer, sazvati svatovi, tu su bili i ona dva kralja i njeve ćeri pa ove samo motre šta će to bit. Vinčali su se. Uveče kad su večerali, kaže ež edared divojki:

– Hajde u drugu sobu.

Uzo je nož s astala, svi skočili uplašiti pa kažu divojki:

– Ne š njim nasamo.

A ona:

– Kad je moja sudbina, nek bude šta bude, ja se vinčanog čovika svog ne bojim.

Ež naprid, a ona ide za njim. Kad su u drugu sobu očli, a on kaže divojki nek uzme nož, nek pod vratom njemu rasiče kožu.

– Ja da zakoljem vinčanog čovika svog?!

Neće ona, al on zapovida.

– Kad sam tvoj čovik, moju rič poštivat moraš.

Šta će sirota?! Kad je ona kožu rasikla, a iz nje iskoči lip momak što nikad lipši na svitu bio nije. A on je roditeljima još prije vinčanja naredio da mu lipo odilo pravu kao što pristoji jednom đuvegiji. I onda se obuče u to lipo odilo, uzme njegovu snašu ispod ruke i uvede je u sobu.

Al tamo se glas već čuo, jel na pendžeru su gledale ćeri ona druga dva kralja, i kad su tako lipog momka vidile, obadve pale od žalosti što ga nisu uzele za čovika.

Ne bojte se, to svatovima nije smetalo, jel sad je samo bilo dragosti i veselja; i ja tamo bila u ti svatovi, jila i pila, i još danas mi jezik mokar. Tamo sam i ovu pismu pivala:

Da vam pivam što istine nije:
guska vode iz rašeta pije,
krmača se na slamu popela
a prasci slamu čeprkaju
a pilići pod njima sisaju,
gorom trču dva pečena zeca
a za njima dva hrta odrta.

Mudri čoban

U stara vrimena živio jedan kralj. Nije imo muškog poroda, al su mu rasle tri ćeri, tri rumene jabuke. Čuvo je nji' stari kralj, pa ne da ni sunce da i' opeče, ni vitar da oši-ne, i kad je došlo vrime da se najstarija udaje, kralj razglasi da će je dati onom ko je tri-put nadmudri.

Divojka nije samo lipa, nego i mudra, da je to za pripovitku. Čim je glas puko, a prosioc prosiocu daje bravu. Divojka kaže da će se udati za onog koji je triput nadmudri, a kojem proscu ne pođe za rukom, taj će je dvorit sve dotle dok se ona ne uda. Za kratko vrime kraljeva najstarija ćer je imala sluga već i naodmet. Ne nadmudre nju ni sto prosioca, al nijedared, ne da će jedan triput. Nije to ni divojki pravo, počela se već bojati da će siđe kose plesti, i čovika ni onda imat neće. Ne dopada joj se, al neće da pođe ni za takog koji nije bar toliko kadar primetniti priko glave ko ona.

Kad su se prosioci već proridili, začuje za ovo i jedan kraljev čoban. Njega su vile našle u šumi kad je još bio u povoju, pa su ga pridale čobanima da ga oni ot'ranu. Ov-ce ga dojile a vijar ga ljuljo. Tako je on odrasto, i što je od čobana dobrog vidio i od vi-la naučio, to mu je bilo sve blago.

– Sluga sam i ovako, sluga ću biti ako me srića ne posluži – kaže on čobanima kad je čuo kako se kraljeva najstarija ćer udaje, i javi se i on za prosioca.

Kiša ga umivala, vitar mu lice sušio, rasto je u polju ko trska, pa momak lip, da ga se nagledat ne možeš. Makar je čoban, udavači se oma dopo, al baš zato je tila vidit je l' i tako oštre pameti.

Pita on nju u čemu će se prvo nadmudrivati, a divojka kaže:

– Čekaj dok malo promislim.

Njemu nije teško čekati kad je cilog života čeko dok se ovce ne napasu. Momak čeka, al sve motri. Drugi dan on čuje kako je divojka zapovidila da se zakolje sva živina i pokupe sva jaja jel će bit velika čast. Čim je čoban to čuo, a on prvi potrčo na guvno. Uvatio tri dobre kokoške, jednog pivca i kvočku, pa š njima ukraj šume. Tu sve metne u jedan šupalj 'rast, pa sio na drvo i svira u vrulu.

– Šta ti tamo radiš? – na njeg će divojka kad ga je spazila.

– Čekam! A di će čoban, već pod šumu. A nuz svirku lakše vrime prolazi.

Divojka se malo zamislila, al i sama vidi da je to tako, pa ode dalje da vidi nije l' digod još ostala koja kokoš el koja jaje. Čoban svira na 'rastu ko da se đuture pogodio, a kako siroma i ne bi kad jedared kvočka kvoči, jedared kokoši kokodaču a i pivac se samo protegne pa zakukuriče.

U dvoru se goste, ta i kerovima je doteklo bataka i kajgane. Kad već ni kuvanog jajeta nije bilo, dođe kraljeva ćer i kaže čobanu:

– Sad slušaj: dok sunce triput ne zađe, da stvoriš kvočku i devet jaja pa da kvočku nasadiš. Za tri nedilje nek izleže devet pilića. Sve ovo stvori, al iz dvora da ne izlaziš.

Ode ona, od čobana ni rič nije dočekala, a on vrulu pa samo svira. Kad će već i veče pasti, on samo stego kabanicu pa zavuče ruku u 'rast. Tamo tri krupna jajeta. Tako su njemu koke snele i drugi dan pa i treći. Kad došlo vrime, a on zagrne kabanicu i prid divojku.

Ne vidi ona šta je pod kabanicom, pa ga pita:

– Šta ti misliš, da ćeš sa mnom izaći na kraj, a samo sidiš na 'rastu i sviraš?

– Ta nisam ja samo uzalud sidio.

– Neg šta si radio?

– Kvočio – nasmije se čoban. – Dosad ja, a sad nek kvoče ona – kaže i izvuče ispod kabanice kvočku i devet jaja.

– Otkud ti to?! – začudi se divojka.

– Kazat ću ti ako priznaš da sam te nadmudrio.

– Dok kvočka izleže svi' devet pilića.

Nasadili oni sad kvočku u zlatnu kotaricu pa čekaju. Čoban se tri nedilje samo časti u kraljevskom dvoru. Došlo vrime, pilići počeli prokljucavati jaja, pa osam začas zapištilo pod kvočkom, al deveto ćuti. Čekali oni još jedan dan pa onda vide da je deveto jaje mućak.

– No, ko je koga nadmudrio?! – nasmije se divojka, al pomalo žalosno.

– Ja – nato će momak.

– Kako, kad se samo osam pilića izleglo?!

– Al sam ja devet jaja našo u dvoru, di ni lupinje nisi ostavila.

Da rič ne bi sporili, momak kaže:

– Otić ću ja do kralja pa nek on kaže ko ima pravo.

Divojka pristane od prve riči, i čoban taj čas osvane kod starog kralja pa mu kaže ovako:

– Svitla kruno, ja sam se okladio s jednim pobratimom da ću s batinom od jednog udarca smlatit s ora devet zrna. Izabro ja dobru, čvrstu batinu i srušio od jednog udarca s drveta devet zrna, al je jedno bilo prazno. Pobratim mi veli da je okladu dobio on zato što je ovo zrno prazno, a ja držim da sam okladu dobio, jel je ora devet.

Stari kralj je malo promislio pa onda veli:

– Dabome da si ti dobio. Orasi su rodili na drvetu, a ne u tvojim rukama, ne možeš ti biti kriv što je jedan prazan. Glavno je da si ti devet srušio.

Kad je divojka čula kako joj je otac prisudio, pokorila se i ona. Nema sad drugo, već da izmisli kako će novo pitanje zadati čobanu. Priljubila se nuz njega pa se ne miče dalje ni za nokat, al kad ona pije, njemu ne da, kad 'ide, njemu ne da. Prošlo tako tri dana, pa se momak nasušio.

– Sad ću metnit prid tebe ćup meda i jabuku rumenu da rumenije vidio nisi pa da vidim oćeš li izdržati tri dana da med iz ćupa ne lizneš a jabuku ne zagrizeš.

– Ja neću, pa nek mi se zubi suše i sedam dana – nato će momak.

– Na kraju švigar puca – nasmije se divojka.

Vidio čoban da mu kraljeva ćer dobro sprema pod glavu, pa ode do svinjara i ovaj

mu sveže ruke na krstima. Sio sad čoban a rukama ni da makne kad ga svinjar svezo dobrim kajišima. Kako on sio, a kraljeva najstarija ćer donese prid njega ćup meda, a sridnja nosi rumenu jabuku. Čoban ne smi otić nikud, a one paze kad će navalit na med i na jabuku. Bi čoban pa jako, al je zato sebi i svezo ruke. Divojke mu priko usana vuku ćup i jabuku, al on stiska zube. Tako prošo jedan dan, pa drugi, i treći dan već počo padati mrak. Kad je udavača to vidila, a ona nož i ociče kajiše na čobanovim rukama. Kako mu ruke oslobodila, a on zagrize u jabuku, ta skoro je svu uzo u usta, pa onda dobro lizne meda iz ćupa.

– No, jesam rekla da će na kraju biti po mojem – nasmije se divojka.

– Samo to nije tako – nasmije se i čoban.

Sad već neće istiravat, već čoban oma ode prid kralja pa nek on opet prisudi.

– Svitla kruno – kaže njemu čoban – ja se opet kladio s onim pobratimom.

– A u čemu je oklada?

– Dojašio ja njemu u goste na dobrom ždripcu. Pobratim me pogostio i veli mi: evo pod kućom dvi bašče, da se kladimo da će i' tvoj konj pogazit dok se mi častimo. Ja lipo ždripca zavezo za drvo pa mu metnio zobnicu. Nisam ja dobro ni u kuću ušo, a moj pobratim skine zobnicu. Sad bi konj pasio po baščama, al ne mož kad sam ga dobro vezo. Kad došla zora, a moj pobratim do konja pa ga odriši. Kako ga odrišio, konj, onako gladan, navalio na obadve bašče, i sad pobratim kaže da ja okladu izgubio.

– Kaži ti tvom pobratimu – nato će kralj – da bi konj bio lud kad mu ne bi sve bašče propasio. Ne bio ga drišit, pa bi okladu dobio.

Divojka se sad nedilju dana mislila šta da radi s čobanom. Onda ga pozove pa mu kaže:

– Ti si cilog života čuvo stado mog oca, pa ćeš znati i naše patke dobro timarit.

– Živ čovik mož svašta naučit – lipo njoj momak.

– A ti ne moraš ni učit. Znaš da ovcama nema života ako liti u podne ne planduju, a patkama nema pravog života ako se ne nabrčkaju.

– Toliko još znam – nato će momak.

Divojka ga onda lipo uzme za ruku i izvede iza dvora. Tamo je velik bunar na đermu, na kojem se poji kraljeva marva, a malo dalje je bara na kojoj su bile patke.

– Eto, poslidnje što tražim od tebe: tri dana ćeš timariti patke, al tako da se svaki dan do mile volje nabrčkaju u ovoj bari. Ako bara prisuši, to je tvoja briga. Možeš iz bunara vode navući, napuni baru kako znaš, samo nek se u njoj patke do mile volje brčkaju. To bar nije teško – nasmije se ona.

– Nije, ako se nađe čovik dobre pameti i dobri' šaka.

Ostavi ona momka s patkama, a on prostro kabanicu na ledinu pa svira. Patke se brčkaju čitav dan, a čoban i' uveče sprati. Tako i drugi dan. Al kad došo treći dan, bari ni traga. Te noći divojka skupila sve kraljeve sluge pa do zore privukli sve kraljevo guvno i baru zatrpali slamom.

Divojka sad ni ne izlazi, već čeka veče. Al čoban nije čeko. Divojka se mislila nedilju dana, a on odsviro jednu pismu na vruli, pa je već smislio. Začas on povaćo patke pa jednu po jednu tamo di triba. Prostro onda kabanicu pa zasviro u vrulu.

Došlo i veče, a divojka onda došla.

– No,pačiji čobanine, jesu l' ti se patke nabrčkale i danas?!

– Al nikad tako slatko ko danas!

– Di, kad bare nema?! – začudi se ona.

– Ako nema bare, ima bistre vode – nasmije se čoban.

Uzme on sad divojku za ruku i dovede je do bunara. Kad ona pogledala, a patke se brčkaju, ta sve se ogledaju u vodi.

– Brčkaju se, brčkaju, al ne u bari – kaže divojka. – Nije na tvoje, neg je sad baš na moje.

– Ko je dosad, taj će i sad prisudit – nato će momak, i oma ode do starog kralja.

– Da se nisi opet kladio?! – zapita ga kralj čim ga je vidio.

– Baš tako, svitla kruno, i opet je stvar oko konja.

– Da čujem.

Ispripovida čoban, kako je onom njegovom pobratimu bilo krivo što je već dvi oklade izgubio, pa ga je počo konabiti da se i treći put klade. Pozvo ga u goste i poručio da mu neće moći na ždripcu ujašit u avliju na kapiju.

– U mene je konj dobar, a kapija nije bila visoka, pa sam se ko za glavu nado da ću kapiju priskočit, ako je ma čime podupre.

– No, pa šta je bilo? – zapita kralj.

– Šta?! Napravio onaj novu, al visoku kapiju, a podupro je i panjom i kamenom, da je ne može ni probiti.

– A ti?!

– A ja se onda zakaso pa konja natiro na vrataca. Moj ždribac dobar, pa probio vrataca ko pile lupinju od jajeta, i kad sam se sitio, a ja već u avliji.

– Na kapiju el na vrataca, glavno da si ti dopro u avliju. Oklada je tvoja. A ti kaži pobratimu da se gost dočekiva u avliji, a ne na sokaku.

Kako stari kralj to reko, a njegova najstarija ćer utrče i kaže mu:

– Kad ste tako prisudili, onda zovite svatovce, jel me je ovaj momak i treći put nadmudrio.

Sad se kralj samo sitio kake su to oklade bile, pa se nasmije i kaže:

– Čobane, zete, zar je ovo tvoj „pobratim”?!

– Drugog ni nemam.

Naredi onda kralj ćeri, da mu ispripovida kako je čoban nadmudrio. Kaže ona sve po redu, a stari kralj će nato:

– Ćeri moja, ovaj je već dvared zaslužio da mi bude zet, jel je tebe triput nadmudrio, al' je triput nadmudrio i mene.

Oma on sazove svatovce a čoban svoje društvo od stada, pa je veselje trajalo baš toliko dana koliko su se momak i divojka nadmudrivali. Posli su srićno živili i nisu se nadmudrivali, neg zajedno mudrovali i nadaleko nije bilo dvi take bistre glave, samo kad su se sudarile, onda su letile varnice, da se zapalila sva ona slama s kojom su baru zatrpali.

Golubov sin

Bio edan kralj što je od svinjara posto svitla kruna. A kako je on to mogo? Lipo. Mlada kraljica bila dobra ko pačija duša, a ružna da ni mraz ne bi pao na nju. Ovaj deranom bio nevaljan, ta ni vatra ga ne bi spalila, a lip ko da su ga vile dojile. I tako u sigri došo do mlade kraljice, ulago joj se, a njezini stari ne maru ništa, samo nek je lip kad je njima odsudita taka pokora da je cura ružna. I sad da vidiš čuda. Od svinjara posto kralj, pa ne pozna više ni oca ni mâmu. Za njeg je čovik samo ko je bogat i bogatiji.

Al šta će dat dragi Bog? Kralj svinjar imo edinu ćer. Divojka tako lipa da joj i plač dobro stoji. A kako ne bi bila lipa kad se vilama sigrala. Prava istina, još i od vila bila lipša. Vile njoj i noćom dolazile. Prava istina. Metili njezin škip, priko njeg peškir, a ujtru peškir mokar – došla vila pa se umivala. I vidili š njom vile. Dan, eto, vedro nebo, a tako pada kiša, vile iđu, razvijadu čobanima ovce, a š njom se sigraju i pivaju. I sad se to razglasilo, pa kad je došlo vrime, car do cara, kralj do kralja, hercegi, grofovi i baruni dolazili da bi se ženili. Edan car došo – kažu – njegovi katani šepicama naneli brig dukata, ko velike ante, da vidu koliko je bogat. Al edared puko glas da je selo sve gorilo: kraljeva ćer ovolila svinjarevog edinka. Kralj taki ćer prida se:

– Šta ja to čujem?!

Stivu luletinu, pa kamišom na nju, a ona, ko kaki katana, u oči:

– Baćo, njeg el nikog.

On bi tuđe za uši vaćo, al kraljica stala prid njeg:

– Stani, čovče, pa nije to još sveto pismo. Pričekaj malicko, pa ćemo još divanit.

– Šta da čekam, da nebo padne?!

– Poslušaj i mene, valjda sam je ja rodila.

– Razumiš se ti u to ko kokoška u gajde. Nema divana, neće meni svinjar unosit šugu u kuću. Zapalit ću ja njegov kočenj ako ustriba. Utrnit ću ja sviću tom svinjaru.

– Baćo, onda ćete i moju – ćer on ričom nije uplašio. On bio uvik naoštrit, prid njim ni žena nije znala el je živa el je mrtva. Kad se on rasrdi, a ćer, ko veli, kad su dovleg došli, da mu sve kaže, pa onda kud pukne, da pukne. I kaže mu:

– Kad dosad nisam ošugavila, a uvik sam se sigrala s didinim svinjarskim bičom, valjda neću ošugavit ni od momka kakog nema na svitu.

– Šta si kazala? Ti si išla didi?

– Svaki dan. U zlatnoj kotarici sam nosila ’ilo vašem ocu i mami. Nećedu valjda težlje živit od nas.

Vidi on: tude je bilo prelo brez njega. Vidi on: divanit ne vridi. Ne pomaže drugo,

momka triba stamanit, a da ne znadu da je to on uradio. Drugi dan on ko smekšo, kaže kraljici:

– Pa dobro, ženo, vidim ja: došlo vrime da se drvo klanja kamenu, ako je i tvoja volja, ja ne marim.

Tako divani, a misli kako će momka sasić u paprikaš. Imo ednu višticu, ta živila na njegovom kruvu. Bila edna šuma u kojoj je samo on lovio, tamo niko drugi nije smio doć. Tamo je živila ta vračara. U ponoć očo kralj do nje. Kaže: tako i tako.

– O, svitla kruno, kralju, nemate veće nevolje?! Napravite vi još i prelo el kako veselje pa pozovite tog svinjara, a kad ja udesim, njeg će i bit, i neće ga bit.

To bilo ko naručito. Kralj imo imendan. Gostija ko mravi, tude je i divojkin momak, kad se već zna. Kralj se sve prikobeciva ko tako mu je drago, nazdravlja na sve strane. I dok nije došlo vrime užini, on se opio ko slavina. Zaspo, ništa ne zna. Došla ponoć, on još i onda spava.

Došla ponoć, a tude se našla i nika baba, prosjakinja. To bila vračara. Kraljica njoj iz košara trpa kolača u torbu, divojka lati pa pladanj za pladnjom pečenice, a i momak će onda darivat. On došo, a vračara lati metlu i baci na njeg. Kako ga metla dovatila, on se na očevid smanjko. Vidu ga, a on manji, manji, manji, tanji, tanji i naedared si pritvori u edno perce. Naoblačilo se, sinilo, puklo i dunilo – ode perce u vitar. Gosti svi uzbuniti trkaju tamo-vamo, a kralj se ni onda ne budi. Tresu ga ko džak, on samo spava, al divojka edared pogledala, a njezin baćo ednim okom gleda. Oho! Kod baće nije baš sve u redu!

Svi uzbuniti, i kad se edan stari sluga sitio da prosjakinju triba za steku, a nje nigdi. Nastala ona ko u vitar. Taj stari sluga držo na rukama divojku, a još i njezinu mâmu, kraljicu. Vido i on da kralj ispod oka gleda, pa divojku ukraj, i kaže:

– 'Rano moja, ta prosjakinja je iz ote šume u koju samo svitla kruna odlazi u lov.

– Otkale, dida, vi to znate?

– 'Rano moja, dida već odavno ne mož spavat noćom, pa vidi šta drugi ni ne sanja. Kralj je u ponoć išo u šumu, a u zoru je dolazila ovamo ta baba. 'Rano moja, to je nečista sila, ljubila je vaške što nam čuvaju kaštel.

Divojki puklo prid očima, znade zašto je baćo ko toliko napit.

– Dida, nekate to nikom kazat.

– Ni grobu, makar mi sikerom sikli jezik.

Udivanili se nji' dvoje, a u to vrime počme se i kralj ko budit. Kad je ko čuvo o čem je rič, pravi se da je i on u nevolji, naređiva katanama i slugama da ostave sve ustranu i dvi da tražu to perce i babu.

– Deset kesa dukata onom ko nađe babu, sto kesa ko donese perce.

A divojka se misli: baćo moj, deset puti bi vi zagušili onog ko babi uđe u trag, a stoput onog ko donese perce. A ne kaže ništa, a ni stari sluga. Ćuti i pazi, a vilama već javio.

Sutradan dida kaže kako je provo noć. Latio se on sikeru, prostro kabanicu med vaškama pa leži ko da se okamenio, kad u ponoć evo vištice. On nju sikerom, a ona sikeru zubima – prigrizla je ko konac. Onda je vido da su u nje zubi gvozdeni.

– Edva sam uteko, al sam vidio kako se opet ljubi s vaškama.

Ne boji se dida, ako triba, on će i umrt, al prija će babu napekmezit. Dida bio

zdravo za svit čovik, pa se niko ne čudi što i sad po cili dan oda oko kaštela. A on pazi i na kralja.

Kaže i divojka kako je provela noć. Došla vila, umila se iz škipa što je pod odžakom uvik bio spremit pa kaže:

– Sestro moja, ti plači ko da imaš zašto, da se ne dositi ko triba, da se ne dositi, a nemaš zašto plakat. Ona vitrina što je odnela perce, to sam bila ja. Vitrina odnela, vitrina će tvog momka i donet. Da nisam ja, ti znadeš ko bi ga odno.

Sad divojka ko plače, ta već suza nema, i edno te edno samo momka spominje. A sirota mâma uvik nuž nju. Tako to bilo i treći dan oko podne kad je dida davo znak da je kralj očo u šumu. Nji' dvi unutra, ko plače divojka, plače kraljica, kad kroz pendžer uleti golub, i lipo divojki na prsa. Stara kraljica se uplašila:

– Juj, juj, da i to nije kaka vračka?

– Mâmo,vračka jest je, al dobra. Ne vidite da je na njemu sve perje ko ono perce. To je sad on, moj momak.

– O, 'rano moja! – kraljica sad ljubi pa miluje goluba – Svi te tražu, samo kad si se ti srićno vratio. Taki ću javit našem baći.

– Mâmo, ako me samo maličak volite, nekate niednom ričom baći spomenit šta ste vidili – ćer sve ruke sklapa prid njom.

Tako to sad bilo svaki dan. Kralj u njegovu šumu, a golub već kvrca na pendžer. Divojka se posadi u zapećak, golub njoj na prsa. I uvik odleti u ono dobo kad triba. Stari sluga čuva dan i noć pa na vrime javlja. Bilo to tako po godine i još više dani kad se kralju javio niki jak car. On bi uzo divojku. Kralj bi vrlo volio da se umiša med otu carsku bandu, jel štogod je bilo velikaški đuvegija, svi su se razbigli kad su čuli da se kraljeva ćer uljubila u svinjara. Svi se našli uvriđeni. On bi tako, a kraljica njemu ovako:

– Čovče, jesi l' ti baš pravo slip?! Ne vidiš da će naša ćer rodit?

– Šta kažeš?!

– Pa neću ti valjda pra bacat med oči?! Kažem ono što jest.

– Rodit brez čovika?!

– Nije ona kriva što je njezin đuvegija tako nemilo nesto.

– A sramotu nam ostavio.

– Kako se Boga ne bojiš to i izustit?! Momak nije nju ni dodirnio. Znadeš ti dobro da ja čestito čeljade odranila.

– Otkaleg onda dite?

– Šta ja znam – valjda je zadanio.

– I od tog da se stvori dite?!

– A od čega se momak pritvorio u perce?!

Kralju oma bilo dosta divana. Car mu se nudi za zeta. Šta će sad od sramote?! Uzo luletinu:

– Provuć ću ja nju kroz kamiš! Lulom ću išibat dite i nje.

Taj bi se tako oprostio od diteta, samo da mu car postane zet, al on da će u sobu a njegov unuk na svit – ćer rodila sina. I ne ma kakog – dite je s krilašcima rodito. I kako došo na svit, on latio sisu.

Stari sluga otrko med svit:

– Ljudi, ajte da odbavimo veselje. Skupite se ko o većima svecima, svitla kruna ima unuka.

Skupilo se svita ko na proštenju, idu baš ko kad se na Jud išlo, pa se povaćali u kolo, a kralj lati lulu pa će po ditetu. On bi po toj nevinoj dušici, a unuk ne pušča sisu, samo mane krilašcima i njegov dida već puko o duvar ko žabac. Kad je kralj već dvaput poljubio zid, pa još nije uteko, a derančić ko protego krilašca i kad je onda razmanio, matori izletio kroz zatvorena vrata. Posadio njega unuk, al upravo na đubre. A ni onda se ne manjiva sisanja. Sve puca jezikom. Svi stali u čudu ko panjovi, a kraljica će edared skidat unuka sa sise. Ona bi tila, a ni za dlaku da ga makne. El se zdravo držo, el je težak ko da su ga blatom 'ranili.

– 'Rano moja, ovaj će te sisat do krvi – kraljica se uplašila:

A i kralj usto, izašo na avliju pa mu nika zima oko srca, ne znade el da se krene el da ostane. Stoji, čeka – a ne zna šta. I noge i ruke ga bolu, a ko da mu je i koji zub uteko ispod brkova. A nije moro dugo čekat. Baš tio viknit na svit da moradu otaleg otić, kad se digo niki vitar, a iz njeg sletio golub pa upravo derančiću na čelo. Ovaj oma ispuštio sisu, istrko na avliju i pljunio kralju u lice. Kad svit pogledo, a kralj sav krvav. Ispunilo se što je kraljica kazala, njezin unuk se nije manjivao sisanja dok nije dosiso do krvi. I oma progovorio:

– Dida moj, volite goste?

– Samo mi još to triba.

– Triba el ne triba, moj baćo je došo. Tušta puti ste kazali da ćete dat sto kesa dukata onom ko ga nađe. Red je da te dukate potrošite barem na ednu veliku užinu, pa da sazove svit.

– Baš je meni do užine!

– Dida, ta prid vas bi izneli pladanj s pečenim golubom. Znadem ja šta bi vašem srcu bilo drago. A kad baš ne želite, ja ću ovog goluba stamanit.

I uvati goluba za krila, raskine ga na dvi strane, a kako ga raskinio, iz goluba iskoči mladi svinjar živ i zdrav. Kralj ko da se okamenio, pa onda počo krv s lica skidat. A unuk kaže:

– Dida, znadem ja da vi volite stupit u šalu, al nema te šale da će ta krv tako lako saći. Ako oćete da sperete krv, mož i to, al onda će se ispod vas prokinit zemlja. Ako bi da živite – nekate se nadat – ni s kamenom nećete krv zgrebat s lica. No, šta volite?

– Živit – dida stenje ko da je zid pao na njeg.

– E, onda vas moram još i darivat.

Unuk lati golubovo perje i baci prid didu. Od golubovog perja stvorio se svinjarski bič. To još ne bi bila nevolja, a kako se stvorio, počo šibat po kralju. Ovaj će bižat, sakrivat se iza žene, pa iza ćeri i unuka:

– Joj, rođeni moji, oprostite me od ove nevolje.

Sad mu svi postali rođeni, sad znade i zeta svinjara molit, al unuk kaže:

– Dida, kasno je. Ako sami sebe ne oprostite, niko živ vas ne mož oprostit kad vas ovaj bič povija.

– Divani već kako ću?

Jako mu žurno, jel bič ne staje.

– Samo tako da se umišate med svinje i da se vladate ko oni. Samo prstom krenite ko čeljade, bič već šiba. I krv na obrazu ćete sakrit samo tako ako rijete ko svinji. Dida, u ono doba vi ste zapovidili da se golub stvori. Ko vam je kriv što se od njeg baš bič stvorio.

Kad je kralj vidio da bič zacilo ne staje, samo šije i pošiva po koži, on oma našo najkraći put do svinja. Nije ga tribalo naputit, nosom rije zemlju da što prija pokrije krv na licu.

I onaj stari sluga volio da stupi u šalu. Deran zapovidio slugama da se skupu vaške, a didi kaže:

– Dida, mlogo nji' baš ne znadu taj put, vi ćete nas vodit.

– A kuda bi tili, mladi gospodaru? – dida ko pita, a već se smije.

– U šumu di je samo moj dida lovio.

– A šta bi tamo tili, mladi gospodaru?

– Da vidim oće l' se ona vištica ljubit s našim vaškama kad i' ja krenem na nju.

– E, to bi i ja volio vidit.

Baba već biži, našli je kod ednog križa nuz drum di se tila sakrit, al vaške oprostili svit od vištice. I sad je bilo veselje, i ja sam tamo bio, a moja baba bila sakačka. Nakuvala i napekla svega, da je i svinjima dala. Ko veli, nek se onaj matori barem još edared sića kako je bilo kad je sidio za kraljevskim astalom. A on se sve otima sa svinjama, niko ne bi znavo da je čeljade da nije kazo:

– E, Bog živio našu sakačku!

Eto, čeljad moja, kaki zna bit čovik! Čeljadetom se nikad nije sitio na zafalnost, moro se umišat med svinje pa da nauči bit zafalan.

Soldatov sin

Edan momčuljak nuz živog oca osto pravo siroče. Edva bio sedam godina kad mu mater umrla, a oca mu odneli u soldate godinu dana prija materine smrti. Tako deran rasto pod tuđim jaslama.

Posli dvanajst godina, oca puštili s carskog kruva i ruva, al mu je tribalo još tri godine iđišta dok pišice nije stigo u svoje selo. Za to vrime po'io ono malo novaca što je za tolike godine ostavljo za crne dane. Tuko se za sedam okrunjeni' glava, a dono kući samo zarđanu sablju i katansku šapku s perjanicom.

Kaže sinu:

– Radujem se što mi je pošlo za rukom da bar glavu donesem kući da me saraniš nuz tvoju mater. Bar u grobu da smo nuz drugo.

– Baćo moj, a ja se uvik ufo, ako se živ vratite, da će doć kraj našem crnom kruvu.

– Sinko, svega dvi bakarne krajcare mi ostalo da mi, kad umrem, ko svakom čestitom mrtvacu imaš čim oči zaklopit.

Momak bio govedar na ednim velikim majuru. To veče i otac lego š njim u volaricu, a drugo jutro stari soldat osvanio mrtav pod jaslama.

Momak sad naslidovo sablju, nek i zarđana, al je dvanajst godina bila po ratovima. Neće on više biti ničiji sluga, neće umrt pod tuđim jaslama, al neće za dvi mrtvačke krajcare ni da se tuče, ni za ednog kralja i cara. Ić će u svit tražit sriću, postat će junak sam za se.

Žena starog govedara za oproštaj mu ispekla tri suve pogače, dala tri žgamlje žmara, kulen i čuturu vina. Opaso sablju, torbu priko ramena, i krene kud ga oči vodu i noge nosu. Noć ga stigla u gustoj šumi. Sio on pod drvo pa večera, kad evo ednog miša, stavo pa mu gledi u usta.

– Miško, pa ti si gladan.

– Al ko uvik, kad sam veći siromak neg onaj crkveni miš – progovara on.

– E, po tim smo ko braća rođena.

Oma on njemu pogače, žmara i kulena, a na kraju u čuturin poklopac nalio vina. Miš otro brkove ko prava čovčina pa onda kaže:

– Znam ja šta tebe tira u svit, al ti ne znaš da 'š već u ovoj šumi morat probat esi l' junak.

– S kim, Bože, kad cili dan tabanam, a čoviku ni traga.

– S orijašom što tu ima dvore, jel znaj da si u njegovim šumama.

– Kaki je taj orijaš kad ni čuo nisam za njeg?

– Grdan. Misto čovičanske, na rameni mu glava divljeg bravca. Ćud mu je još grdnija, a jak da je i za orijaša prikojak. Kad posti, užina mu je june, a kad ne posti, použina vola.

Nije ta šuma uvik bila njegova, a u tu je steko snagu i tu poganu ćud. Edno veče zanoćio tude, a kad osvanio, pod glavom mu se raspolutio kamen. Iz kamena izbila voda. Vre ko u kotlu, ne otiče, već prvo izbaci zmijurinu. Orijaš je zgrabi, stisne, iz nje iskoči srce. On ham! – progune ga učitavo. Voda zatim izbaci kurjaka. Orijaš stisne i njeg, iskoči mu srce – on i njeg proguta. Kurjaka još nije ispuštio iz šaka, kad evo lisice. Ode i iz nje srce u orijaša.

Voda se onda počela vraćat, al kad pogledo, ona crna. Poćo se i kamen sklapat, al orijaš bio brži, nalego se pa loče i loče sve dok voda nije nestala i kamen se sklopio.

– E – kaže miš – njegova snaga je ta voda, jel je od nje posto težak da i zemlja tone pod njim, a ta tri srca su mu ćud.

Momka nije baš obradovalo da s takom snagom započme probanje, 'e l' već junak. Ne stidi se ni kazat.

– Miško moj, taj će me slepanjit ako samo stane na mene. Za taku snagu je priko mire i edno tako opako srce, a ne tri. Nije to veliko drvo da ga zanija edan ovaki mlad govedar?

– Brate moj, da vaćanjem vrebaca i lepurova postaje junak, bilo bi junaka na svakoj ćoši. Samo ti mene povedi, pa 'š vidit za čega si rodit na ovaj svit.

Ujtru ga miš rano budi.

– Sa' ćemo poručat sve što još imaš u torbi, popit vino do poslidnje kapi, da se i mi navaćamo naše snage. Za užinu ćemo bit za orijašovim astalom, jel i on poštiva adet da se prija trljanja gost dočeka.

Samo što su popili poslidnju kap vina, orijaš već bakti, zemlja se trese od njegovog bata.

– Bog te dono, momče, u moj hatar. Davno se već nisam trljo ni s kim – dočeko on momka ko na proštenje.

Ko ga ne zna, skupo bi ga platio. U sebi se sve smijucka kako će momka posadit pod petu. I u dvorima se pravi domaćin pa pita momka šta mu srce ište za užinu. Baš ko da je momak osudit na višale pa da mu se ispuni poslidnja želja. A momak će kako miš ga naučio:

– Ja ne zanovetam, nisam ja mazan, edino mi užina nije užina ako paprenjača nije puna vrvom, al onom ljutom paprikom.

– Bit će svega, samo se ti dobro naužinaj. Prvo da si ti kod mene sit i napit, pa ćemo se onda tući.

Momak uzo miša prida se na astal, a miš malo-malo pa se vrti oko paprenjače, zamače rep. Orijašu edared dosadilo:

– Šta si dovevo tog tvog miša?! Ti misliš da sam ja mače, da ću se š njim sigrat?!

– Oš se sigrat, to ti znaš, a pazi da ne zaplačeš čerez njeg.

Miš je samo to i čeko da se orijaš zadivani pa skoči, opapren rep zamoči u ednu pa u drugu nozdrvu. Kako kine, orijaš se mora sagnit ko i svako čeljade kad ga kijanje napopane. Kad je treći put kinio, momkova sablja je već bila nad glavom.

– Tako, tako, pokloni se prid boljim junakom – momak ga ismijava.

Ode doli orijašova glava, a miš stao prid momka.

– No, vridi l' više dobar mišji rep od lude krmske glave?

Svit nagrnio, svi bi ljubili momka, al je prva divojka s bisernom krunom na glavi, ćer Zelenog kralja. Otac ima samo nju i sina, al nju otac ko da i nije imo od to dobo kako je orijaš oto. Zalud je Zeleni kralj davo na glas da je daje za ženu onim ko je oslobodi, i još polak kraljovine, dosad se nije našo junak koji bi smio udarit na orijaša. Momak se obradovo kad je čuo ko je divojka, pa kaže:

– Da sad vidi moj babo do čeg sam ja za dva dana dotiro š njegovom zarđanom sabljom. Ja ću u zlatan stolac, a on siroma za dvanajst godina edva imao dvi krajcare za smrt.

Kad je divojka čula kakog je roda on, oma ga počela utišavat, lipo mu kaže:

– Čekaj, čekaj, možeš se ti u tim stocu i opeć.

Nagovara ona njeg da ostanu tu di su, da se lipo vinčaje, pa će posli već vidit šta će radit. Ne bi ona da se žuri njezinoj kući. Moždar se on neće znat vladat po njevoj ćudi, pa mož biti još i nevolje.

Neće on ni da čuje o tim. Nek se čuje i nek se zna čiji je zet posto. Slugama kaže da se veselu dok se on s mladom ne vrati, i oma ode u košare konje birat, pa će dva najlipča.

– E, nećeš te – kaže divojka – neg šugu što je na đubretu. Taj će bit dosta za nas obadvoje. Od svi' konja edini taj nije tio slušat orijaša, zato ga i držo na đubretu.

Momak bi da i miš iđe š njima svatkovat, zove ga i divojka, al onaj neće. Dâ on momku tri dlačice iz repa, pa ako bude kake velike nevolje, nek samo zapali ednu, on će se već stvorit tamo.

Spremili se, već ćedu polazit, a divojka još nikako nije mirna, još edared će ga odgovarat.

– Oš se ti znat vladat ko kraljovski zet?

A on se samo smije:

– Pa valja ni nji' mater nije na usta rodila, nit će u nebo saranjivat. Bolje ti pitaj tvog baću, oće l' on znat biti dida ednom ovakom siromašku.

E, tog se ona baš i bojala.

Kad je dovevo divojku kući zdravu i čitavu, prvo je dragost bila do neba, al je borme kralj obisio nos, a još više njegov sin kad su čuli da je i od koga rodit momak. U-friško je divojkin brat i počo momku kopat jamu. Uvrebo priliku pa kaže kralju:

– Svitla kruno, baćo moj, tu se mora štogoder uraditi. Meni će bit sramota da mi je govedar šogor. Pa bar da ima konja čestitog, već i taj šugo.

To svrbi i kralja, samo ne zna da bi se i kako bi se češo.

– Sinko – kaže kralj – kraljevska rič se ne smi pogazit. Drugo, ako ga izmetlicamo kakogod, to je ko sveto da će i tvoja sestra otić š njim. A najgore je da će ti materi puknit srce od tuge. To je dvaput ko sveto, jel je edva živa dočekala da bar još edared vidi ćer.

Sve je to tako, al sin neće da sidi s mirom, a na tom loncu je poklopio i edan velikaš. Taj je bio i desna i liva ruka kraljevog sina, a zdravo mu nepravo što on nije posto kraljov zet.

– Svitla kruno, kralju – kaže on – zašto mi ne bi izmislili štogoder onako da taj šugavac pogine od zlotvorske ruke, pa nas niko ne bi mogo krivit.

– E, to ne bi bilo luckasto – dopalo se kralju. – Samo kako bi se to dalo udesit.

– Ništa lakše – kaže sin. – Ja to možem udesit ako ćete i oma sutra.

Sad on ispripovida ocu da se on pomalo karto s bratom orijaša krmske glave, a to je fratar olovnate glave. Fratar je dobrim bolji junak neg što mu je bio brat, a još više nazlobrzan, uvik spremit na kavgu. Kralj se iznenadio kad je čuo da mu se sin karta, a još više kad je dozno s kim se karta.

– A ti si znavo da je njegov brat oto tvoju sestru?

– Baćo, nije znavo ni fratar olovnate glave, ko što još ne zna da mu je brat mrtav. Ciguran sam da on nije znavo ko je moju sestru oto, jel je i njeg zdravo bolio zub na nju.

– Al ni ja nisam znavo zašto ti odlaziš u šumu ednog konja jašeć, na drugom kese dukata noseć, a vraćo se uvik pišice – kralj se naedared rasrdio.

Sinu to ni brige, još će oca po ramenu:

– Ništa, otac moj, sa' će nam se fratar odužit za sve te konje i dukate.

– Da, da, možem mislit kako će nam se odužit – Zeleni kralj samo manio kamišem da mu se sklanja s očivi.

Sazrijana je ta stara pamet, naedared se čovik trgo, došo sebi, i oma ode do njegove kraljice.

– Babo, znaš ti šta je novo? Naša cura se sprema za vinčanje, a naš sin njozi mrtavca. Taj će fratra olovnate glave napujkat na našeg zeta, a fratar će, bogme, otet i našu curu. To je ko sveto, jel bi taj to već i ranije uradio da nju nije oto njegov brat.

Kraljica takim poslala rad sina, al onaj s pajtašom već odjašio fratru olovnate glave. Kad je tako, a kraljica otrčala kćeri i momku.

– Dico moja, bižite u svit, el se ti, sinko, spremaj da dočekaš zlotvora ako se ufaš da i ovog momka možeš savladat.

Divojka bi oma bižala. Di će njezin momak s tom zarđanom sabljom ubijat ovaku snagu? Da mu i dođe do vrata, kako će ga ocić, kad je od olova? Ne bi se ni momak rasrdio na bižanciju, al ne da sramota kad je pošo u svit da postane junak. A ne bi ni glavu da izgubi ka' će ovaku krasotu dobit za ženu. Sav se splevo ko da je već udarit u glavu, pa je srića da se divojka sitila mišiji' dlaka. Kako zapalili, miš se stvorio tude.

– Pobratime, alj to friško postalo onako kako smo se nadali ja i ova tvoja divojka – miš se smijucaka.

Znavo je on šta momka čeka, zato nije ni tio š njim doći.

– Miško moj, ti se smijuckaš – momak njemu – a to je tako ufriško došlo da smo odedared zapalili sve tri dlake kad smo čuli na kog moram udarit.

– A zašto ne bi zapalili sve tri kad znate da će u mom repu za vas uvik bit po tri dlake – miš se samo smije.

Ne triba njemu pripovidat, zna on već sve, pa momku naređiva:

– Sablju paši, konja jaši i kreni na tu stranu kuda očli tvoj šogor i njegov pajtaš.

– A neš mi dati nikake moći od pomoći?!

– Šta će to ednim ovakim junaku? Ti samo kreni, a kad te napopamu tri bumbara – za svaku dlačicu ću poslat po ednog – pravi se ko da se ničeg na svitu ne bojiš ko od nji'. Može malo i jujkat, a konja pušti nek iđe za njima.

Uzjašio on na šugu, a ovaj se baci pridnjim pa stražnjim nogama ko da će se prikobacivat, izvalio kamen iz avlije kraljevog dvora, pa posto čilaš kakog samo sanjat mož. Leti brez krila i već prosica šumu.

Šugo baš dobro zna bižati, al je kaso i nakaso se kad edared oko momkove glave

zazuje bumbari. Oni se javili, a pod momkom opet bangavi šugo, klamiće ko da će pasti. A ko se stvorio prid njima? Ko bi drugi, već kraljov sin i njegov velikaš. Momak se nado takim gospodama, a nije zaboravio šta mu kazo miš, pa se oma davo u otimanje od bumbarova. Ona dvojica gledadu, a momak ko bajage mamuza šugu da biži, još ga i sabljom grdno nalupio. Gospoda da puknu od smija.

– Šogore – kaže kraljov sin – tebi niko nije kazo da ovaj trag vodi u dvore fratra olovnate glave?

To bilo na nikom raskršću. Momak se vrti ko da ne zna kud bi, al kad ga onaj već treći put pito, on mu onako parasnički drekne:

– A kako da mi nije kazato kad mu nosim poruku da sam mu stamanio brata. Vas dvojica se ne morate truditi da mu to javite.

– Pa imaš ti i pravo ako se uzdaš da će se fratar još više ustravit od bumbarova neg ti – smiju se oni i odu baš fratrovim putom.

Momkov šugo onda za bumbarovima pa kad se dovatio guste šume, evo opet lipog čilaša. Nije dugo moro trčat, kad se prid njima stvorila mala zemunica. Bumbarovi edan za drugim uletili kroz ključanicu, a momak stavo pa će šugi:

– Nećemo se valda i mi morat tudan povlačit?

Gledadu, na pragu lip zelen gušter. Kad su bumbari nestali, skoči i gušter, pa ode kroz ključanicu. Nato se vrata otvoru na svu miru. Konj utrče, a kad tamo, krasni dvori. Nasrid avlije i' dočekala baba u gvozdenim papučama, opasana gvozdenom pregačom.

– Faljen Isus, majko. Koje dobro radite?

– Amen, amen, čekam tebe, sinko.

– Majko, da taj gušter nije ključ od vaši' vrati?

– Nije, rankuše moj. To sam ja. Grijala majka stare kosti na suncu.

S otim je divanu bio kraj. Majka isplezila jeziketinu, gvozdenu papuču s noge pa jezikom povukla po njoj. Rasikla papuču uzduž. Edared, dvaput, triput, i tako redom dok je nije isikla na rizance.

– Dobar je još, dobar, dosta glavno me služi – majka je zadovoljna. – A ti šta čekaš? – na momka će. – Isuči tu zarđatu sablju.

Momak se zagledo u majku ko da mu se prid očima utvara štogoder pa počo zazjavat ko da bumbarove traži, al edared mora kazat:

– Neću se valjda s babama tuć da postanem junak.

Baba otrla ruke gvozdenom pregačom pa kaže:

– Pod sritnom zvizdom si rodit što ne moraš, jel se ova baba ne tuče s takim što mi šalje pobratim miš. Al nemoj zaboravit, baba je izašla na kraj i sa tvrđim momcima. A sad smo već toliko divanili da smo se sve upljuvali.

Majka uzela kraj pregače pa počela trt usne. Momak se sad sitio kako ona lako gužva gvozdenu pregaču, ko da ima peškir u rukama. Misli se u sebi: „Borme, ne bi bilo dobro da me majka propušti kroz te šake".

Istrgo sablju iz korica, a majka sad samo izbacila jezik, baš ko da je gušterov, pa povukla š njim ovdaleg, povukla ondaleg, a iz nje varnice letu. Momak se moro nasmijat, makar mu nije baš do smija.

– Majko, ovaj vaš jezik ko gladalica.

– To ovoj sablji sad najviše i triba. Volila bi' ja vidit čime bi ti nasrnio na fratra olovnate glave da ti nisam naoštrila sablju.

I sotim je opet divanu bio kraj. Bumbarovi zazujili isprid konja, odu iz majkini' dvora. Vodu momka, i edared on čuje kako njegov šogor i onaj velikaš pivaje. Čuo to i njegov čilaš, pa se streso, i stvorio se šugo, edva kleca, tako se vuče iz šume. Našli se opet na raskršću. Ona dvojica se već vraćaje, a dobro nakvašeni fratrovim vinom.

– Govedaru, ne bi bilo bolje da pošaljemo šintera rad tvog šuge? – velikaš se smije, sve se vaća za trbu.

A momkov šogor:

– A zašto bi danas trudili šintera rad edne crkanjčine kad će sutra dvi biti.

Po pravdi, momak bi već tribo sidit s kraljom u zlatnim stocu, a ovi mu se rugaje. Misli se on: „Rugajte se, al nećete dugo". Ovi ćedu ga još čapat i nazlabat, al momak njim bar da rič kaže, samo se ratuje s bumbarovima. Čim njim se trag izgubio u šumi, a bumbarovi uvate pravac, šugo se opet stvori u čilaša, pa su već i stigli dvorima fratra s olovnatom glavom. Spremit na hrđavo i najgore, a čeka momka na pragu ko pravi dobar domaćin. Zapovida slugama da momkovog konja vežu za zlatne jasle, da ga zoba dobro ko niednog konja, a momka vodi za prostrt astal.

Prokleto se šali olovnata glava. Naredio – sve po tri kuvarice s desne i sa live strane nudu i dvoru gosta; sluge u zlatnim bokalićima nosu vino bolje od boljeg. Gostio on momka taj dan, pa drugi dan do užne, a onda usto od astala:

– Momče, ja sam te dočeko lipo, nećeš moć kazat da te nisam ispratio na onaj svit gladnog i žednog, a sad je prelu i svemu kraj.

Momak vidi da je došlo vrime kad se dobro dili od hrđavog, usto i on od astala, al prvo privrnio fratrov pladanj.

– A šta to radiš?

– O, ljudi, vi'te vi ovog stvora! – momak se okrenio čeljadima. – On ne zna da nema više pladnja ni kašike za onog ko putuje na drugi svit.

Fratru se to zdravo dalo na smij, pa kaže:

– Javito je meni da ti dolaziš rad moje glave. Meni to nije krivo, al kad te već taj vitar nano, pa dokle 'š se skanjivat?! Oš me već edared počukljikat po vratu tom tvojom sabljicom? Esi edared već spremit?

A momak ozbiljno:

– Pa kad si baš toliko čukljikav, hajd da te malo počukljikam. Al samo jedared!

I fratar olovnate glave je mislio da će momak samo edared zamanit, pa kad se sablja slomije na njegovim vratu, onda će on š njim lupit o put. Još on pružio vrat, al kad je momak udario, olovnata glava ode s edne strane astala, a fratar s druge. Divanu došo kraj, nek fratrova duša pita na koju stranu je raj.

Ode što brže svojoj divojki. U dvore Zelenog kralja dojašio na čilašu, a na najboljem orijašovom konju nosi dvi volujske kože. Iz edne istreso olovnatu glavu, iz druge velik nakovanj s panjom zajedno. Naerio fratrovu glavu na nakovanj, pa kad je onda sivnila sablja njegovog baće, momak raspolutio fratrovu glavu, nakovanj i panj.

Šogoru i njegovim pajtašu su se tresle i gaće kad su ugledali momka živog i čitavog, a sad je u gaćama bilo svačeg.

– Este l' dobro vidili to?! – momak još i pita.

Oni bi potvrđivali, a jezik njim samo lupa ko klečka na kerećijim vratu. Momak onda kaže:

– A sad na poso. Svaki nek uzme po jednu polutinu. Fratrovu glavu vam dajem za uspomenu, kad ste ga tako jako volili, a nakovanj da imate na čeg priklonit glavu kad spavate. I svaki dan molite Boga da meni ne zatriba ovaj nakovanj. A meni će tribat samo edared, ako probate pobić, na njemu ću vam ocić vratove. Probat možete, a pobić nećete od konja kojeg ste tili dat šinteru.

Ošinio i' kandžijom ko kerove, i zapovidio da i' tiraje u dvore fratra olovnate glave. Tamo će bit svinjari, a spavat će u kokošinjcu. Sad već on zapovida, kad je u polak kraljovine on gospodar, a ni kralju nije krivo kad je vidio kaki je junak posto njegov zet.

I onda su napraviti taki svatovi da je i miš igro s gušterom u kojeg se vilovita baba pritvarala. I ja sam tamo bio, al samo nuz moju babu, jel je ona bila glavna sakačka. Vilovitoj babi se toliko dopalo kuvanje moje babe da je njozi poklonila gvozdenu pregaču.

Kraj, konac, zapo zec u lonac, u loncu je mlika, to je mišu dika.

Momak zlatne kose

Tako bio edan momak, nije imo nigdi nikog. Bio ko uprkos rodit. Išo ovamo, išo onamo, nije našo posla nigdi. Jedared ga veče zateklo u šumi, naiđe na jednu kućicu. Dida sidi na avliji, prid njim šavolj mlika, dida večera.

– Dobar veče, dida!

– Da Bog da! Ko si?

Dida nije vidio, njemu vile oči izvadile. A kad je zaustio, dida pokazo kožne zube – vidi momak da dida zašto večera mlika.

– Ja sam, dida.

– Ako si stariji od mene, da mi budeš otac, ako si mlađi, da mi budeš sin kad si ovamo naišo di sto godina ni tica ne naliće.

– Mlađi sam, dida.

– Pa sidi i 'idi, sinko.

Navečerali se, legli spavat, a dida kaže:

Naspavaj se, sutradan ćeš ić čuvati ovce.

– Dobro, dida.

U zoru se digli, a dida:

– Ajd, da ideš s ovcima.

– Dobro, dida.

– Iđi, al ima tamo jedna bašća, u nju da nisi išo, jel ti ćeš isto proći ko ja, izvadit će ti oči, poizbijat će ti zube.

– Dobro, dida, neću ić.

Neće ić?! Zašto bi onda bio ko uprkos rodit? On upravo s ovcima u bašću. Tamo lipa trava, tamo čuva ovce, napasle se do mile volje. Došo uveče kući, dida će da muze. Kako sio pa za vime uvatio, dida kaže:

– Ti si tamo bio u toj bašći.

– Nisam, dida.

– Meni lagat ne mož, ja poznajem po vimenu, po mliku. Udara na travu iz bašće. No dobro, a sutra da nisi išo.

– Dobro, neću.

Kad drugi dan zora, on upravo opet tamo. Došo uveče kući, kaže dida:

– Ti si opet tamo bio.

– Nisam, dida.

– Meni neš lagat, bio si, jel ja poznajem moje ovce, nigdi na drugom mistu se ne napasu ko tamo.

– Pa, dobro, bio sam.

– Sutra da nisi išo jel ti ćeš tako proć ko i ja.

– Dobro, dida, neću.

Treći dan ujutro on upravo opet u tu bašću. Sio na jedno srušito drvo pa gledi kako ovce pasu kad jedared dođu dvi vile.

– No – kaže jedna – tu si?

– Tu sam. A di bi na drugom mistu bio kad me tude vidite?!

– Čule smo da znaš dobro svirati u vrulu. Da vidimo ko bolje zna, el ti da sviraš el mi da igramo; ko prije sustane, tog vežemo u klupče.

– Dobro.

Uzo vrulu, počo svirat, one igradu sve se primećedu, a on svira, samo svira, sad na usta vrulu, sad na nos, sad na usta, sad na nos, minja, a ne staje. Vidi, vilama je već dosta i najedanput padne edna. On od opanka kajiš pa je sveže, i sviraj dalje. Sviro dugo onoj drugoj, ta zdravo dugo igrala još, al jedanput i ona pade. On od opanka kajiš, tako i nju sveže. Sidi na drvetu, ovce pasu, i tako došlo veče.

– No, šta je, nećeš nas puštit?

– Da vas puštim? O tim nema ni razgovora. Puštit ću vas kad mi kažete di su mojeg dide oči.

– Dobro, kazat ćemo ti. Vidiš onu krušku? Vidiš na vrvu onaj čvor? U njemu su svezane tvojeg dide oči.

Momak na krušku, skinio taj čvor pa sio opet na drvo, sidi, a one svezane.

– No, sad nas pušćaj, sad imaš već didine oči.

– Nije to tako kao vi mislite. Kaž'te mi kako ću ja didu izličit, onda ću vas puštit.

Vide one da se nji' tiče, pa kažu.

– Rano u zoru dođi s didom ovamo u bašću, nek rukama kupi rosu s trave, nek otare misto di su mu oči bile, a ti pomalko drži čvor, i kad on treći put otare rosom, ti da si čvor odrišio pa mu meti oči.

Odrišio on vile pa kući. Dida će muzit ovce pa već kaže:

– Ti si opet bio tamo.

– Nisam, dida.

– Jesi, nemoj da mi lažeš. A niko nije dolazio?

– Niko.

– Sutra da nisi išo.

– Neću, dida.

Večerali, legli. Kad malo vrime, momak skoči iz kreveta.

– Šta, šta je?

– Ej, dida, šta sam ja vidio u snu?

– Šta?

– Da sam vas izličio.

– Ha-ja-ja-jaj! To ne mož bit nikako. Tu je bilo svakojaki' žena, svakojaki' ljudi, vračara i vračara, ne mož to izličit niko.

– Dida, al ja sam vidio u snu. Hajd da probamo, ne košta novaca.

– Kako misliš?

Kaže on:
– Dobro, nećemo platit ništa, probamo.
Nema tu više spavanja. Prije zore oni već u bašći.
– Dida – kaže momak – sagnite se, rukama kupite rosu po travi pa se tarite.
Dida sluša, a momak iza njeg pomalko driši onaj čvor.
– Kako vam je dida?
– Tako mi je ništo ko, ko, ko da vidim štogod, al još ništa ne vidim.
– Još jedanput rosom, dida.
Dida se još jedared umiva rosom, a onaj još više driši čvor.
– Kako vam je, dida?
– Tako mi je ko da je velika magla, pa svitli mi se ništo, al ne vidim šta je.
– Još jedanput, dida.
Kad je dida i treći put rosom, a momak sasvim odrišio čvor i metne didi oči u glavu:
– No, šta, dida, vidite?
– Bolje vidim neg što sam vidio kad sam bio mlad.
– No, je l' vridilo što sam vidio u snu?
– Obi l' ti da znaš šta to vridi?
– Ja sam pito, dida.
– Ondakar ćeš i čut! Sad ti ćeš biti gazda, a ja ću čuvat ovce. Evo ti dvanajst ključova, to su tvoji, a ovaj trinajsti ne dam, taj još nije za tebe. U svi' dvanajst soba možeš ući, al u trinajstu da nisi ni probo.
– Neću, dida.
Neće! A koji put je već didi kazo da neće to i to učinit, pa mu je prvo bilo da baš to radi. Dida je ošo u zoru s ovcima da čuva, a on u sobu jednu da vidi, u drugu, u treću i svaki dan tako išo po svi' dvanajst soba i gotovo ni ne gleda, već samo šuška oko trinajste.
Šta tude mož bit unutri kad dida neće da ga pušti, kaže da nije još za njega. Probo sve ključove, ne otvara nijedan. Šta će? Traži svuda nije dida digod zaboravio ključ od trinajste sobe, i kad došo trinajsti dan, on prstom po čelu.
– Da nije dida pod pragom ostavio?
Kad on rukom, a ključ tamo.
– Je l' baš taj ključ?
Ključ iđe, otvara, al onda se uplašio: šta je tude unutri?! Neće l' ga štogod uvatit, jel uvuć unutra? Pomalko, pomalko odškrinio, a unutri svitli:
– Šta je to, svitli se!
Najedared vrata se otvorila sasvim, a tamo ništa orca, grmi, ko ispod zemlje, šta je to?! Ono vodenica. Melje zlato! Tamo velike naćve pa u nji' teče. Momak je preplašit, al zlato je zlato. Da baš vidi je l' pravo? Turi prst, a prst osto žut. On daj tari, tari, al badava – što više tare, prst se više svitlio od zlata. Šta će sad kad dođe dida?! Onaj će po prstu znat da je bio tamo. Friško nađe krpu, i sveže prst. Došo dida kući, sili za astal, a momak sakrio taj prst da dida ne vidi. A dida bio vilovske krvi, on zna sve. Kaže:
– Šta ti je, šta si uradio s prstom?
– Pravio sam vrulu pa sam se posiko, al jako.
– Da vidim.

– Jav, dida ne mož! Zdravo boli, ne mož!
– Al da vidim, pomalko ću ja drišit.
– Nemojte, dida, zdravo boli!
Dida ga zgrabi, med noge s njim, pa mu strgne krpu s prsta.
– Ha! – kaže – to si ti tražio?
Zgrabi ga za tur i za kosu pa hajd š njim tamo u tu sobu di je vodenica. Okrene ga pa mu glavu turi u naćve – ostala mu kosa zlatna.
– Na! Šta si tražio, to si dobio.
Šta će sad? Navuko edan mijur, tako da mu se ne vidi kosa. Onda išo ovamo-onamo, na kraju opet uđe u tu sobu di je vodenica. Tamo sad edan konj, pravi šugo, vezan u ćoši, kopa nogom.
– Šta je, da nisi gladan? Sa' ću ja tebi donet zobi.
Konj progovara:
– Samo šaku, za mene će to bit dosta, a na banku ćeš nać suvu pogaču, svu od gari, na polici ćupicu pekmeza. To meti u torbu.
Momak poslušo, dao mu zob. Nestalo zobi, nestalo šuge, stvorio se lip konj.
– Sad torbu na rame pa sidaj na mene – kaže konj – i što prije da bižimo jel tude nećeš dobro proći, dida je vištac.
Tako je i bilo, a konj još kaže:
– Drž se dobro. Dida ima crnog jarca, na njemu jaši, a taj je triput brži neg ja, taj će nas još stignit.
Bižali, bižali, kad edanput zemlja se trese.
– Okreni se da vidiš ne iđe l' ko za nama – konj progovara.
Iđe dida, jarac ga nosi, nije daleko.
Prid njima se stvorio niki vodeničar, na volovski koli nosi nov kamen za vodenicu. Konj momku:
– Ćupicom o kamen, lupi iz sve snage, a pogaču drž dobro.
– Razbit ću kamen, ljudi će ostat brez brašna, brez kruva.
– Ostat ćeš ti brez glave ako takim ne poslušaš.
Momak vidi, tude nema šale. Kad lupio, pekmeza do pojasa dokle okom vidiš. Didin jarac sve šije po pekmezu, probada onim uskim papkama ko da iglom bocka, zapo do brade. Dida ga okrenio natrag pa će oko pekmeza na brig, a tamo gusta šuma. Jarac se sapleo rogovima pa nije mogo da prođe.
– Ništa zato, iđem ja kući da uzmem sikiru, stignit ću ja vas i ovako – dida se priti, i ode na jarcu da sve siva.
Konj onda kaže momku:
– Da si kakogod pogaču ispuštio, dida bi je zgrabio i ednim prstom bi sav taj pekmez namazo na nju. No, dosad je bilo dobro, a sad podveži gaće.
– Oćemo još na gore misto?
– Iđemo rad tvoje divojke.
Kad je momak to čuo, njemu pogača ispala iz ruke. Ode s briga ko točak. Zlatno brašno osipa, zlatan trag ostavlja. Momak će potrčat za njom, a konj ne da.
– Kud iđe, da iđe, stignit je ne možemo, a ni ne triba da je stignemo, ona će pokazat najkraći put do dvora tvoje divojke. I još će štogod uradit što ja i ti zajedno ne bi mogli.

– A šta ti prija nisi kazo da mi iđemo rad divojke?

– Da sam ti prija kazo, možda ti ne bi ni krenio. A sad drž se dobro za grivu, pa da krećemo.

Išli oni zlatnim tragom s briga na brig, iz šume u šumu, suvim i vodom, a pogača uvik prid njima. Kako pošli, iza sebe čuju: dida ruši šumu. Odmakli ni sami ne znadu koliko, edared sikira zveknila, dida ne siče više šumu.

– Mora da je ugledo pogaču, trčat će prikim putem prid nju – kaže konj, a olakša kas.

– A ti nećeš brže?

– A ko ti kazo da će dida stignit prija pogače?

Opet išli i išli, sve pogačinim zlatnim tragom, kad prid noć prošli kroz ednu gustu šumu, a prid njima na brigu velike dvore. Ispod dvora dvi avlije, obadve debelim i visokim zidom ogradite, na svakom zidu gvozdena kapija. Pogača se okreće ko točak, i upravo na prvu gvozdenu kapiju. Šta je grom naspram tog kad je pogača udarila u gvožđe?! Udarila i kapiju prokinila, al onda i pogače nestalo, sva se raspala u mrvice da se tice imadu čime 'ranit.

– Do prve avlije nam je put otvorit – kaže konj. On kaže, al u taj par se s drugog kraja šume začuje didin glas:

– O tim ćemo još razgovarat.

Iskočio dida iz šume pa prikim putom ode kapiji. Iđe dida vištac, na crnom jarcu jaši. Jarac rogovima put ore isprid sebe, bradom drlja, a vatrene klince sija iza sebe.

– Tude prođi! – dida se smije na momka.

Prošo dida do kapije ko na krilima, a jarac otrese rep – iz njeg se rasuli ljudi. Legli na travu ispod zida – ne vidiš dvore; ustali – ne vidiš nebo; toliki su. Dida lupio nogom u zemlju – stvorila se peć.

– Tude ću te peć ko eža, samo probaj doć bliže! – priti se momku.

Stao dida, latio pa suče brkove. Momak sad vidi: dida ima brkove na sedam tavana. Zasuko brkove pa pljunio čak priko konja, a oko momka i konja svud okolo blato do kolina. Dida se nasmije:

– Kod vas nek samo žaba zapiša, blato je da ne možeš proći.

Dakle, momku se počo ukrećat svit, al konj progovara:

– Vidiš onu vranu što nam leti priko glave?

– To još vidim.

– Ta nosi mrvicu tvoje pogače u kljunu. Kamen, pa po njoj.

– Baš je meni sad do vrane!

– Neka ludovat! Poslušaj, al takim.

Momak lati kamen, i dao Bog sriću, pa pogodi vranu.

– Mrvicu pogače iz kljuna pa me š njom nazobi – konj zapovida.

Momak poslušo, skače ko žeravica, a konj još kaže:

– Lati ednu suvu granu pa desnom rukom udri po didi, a livom me samo češi, al dok vidiš živo oko dide.

Kad je onda konj počo kopat nogama, i pridnjima i stražnjima, ne da je blato razvijo u vitar ko pliva, već i žile od drveća, pa kad se onda zatrčo, pod nogama mu nestaju vatreni klinci ko da biže isprid njeg. Dida vištac ni drugi tavan brkova nije zasuko, a konj već med onim didinim ljudama. On nji', ni unutra ni napolje, opkolili momka i

konja, al kako momak konja češe, iz dlake lete oblakovi komaraca i mušica. Mušice navalile u oči i uši, komarci njeve klince zabadaju u kožu, pa se one ljude valjadu od muke, a konja na momka:

– Nogom u tur, tiraj ko svinje! Samo nogom u tur!

Vitar u jesen kad dune, ne počisti tako suvo lišće ko što su se didine ljude razbižali. Osto dida sam, jel ni njegov jarac nije bolje prošo neg ljude. A momak kad je to vidio, nije čeko da ga konj još edared upućiva, već suvom granom po didi:

– Evo tebi ogriva za tvoju peć!

Dakle, kako ga di udari, didi živo meso otpada, a kad ga naposlitku i konj maznio nogom u čelo, od dide ostali samo brkovi. Momku došlo srce na misto, pa kaže:

– E, sad nam je put otvorit.

– A druga kapija?! Nema više tvoje pogače da i tu probije.

Dakle da vide šta je sa tom drugom kapijom. Ušli oni u avliju, a tamo one dvi vile što su mu igrale u bašći.

– No, šta je, šogore, stigo si?

– Kaki sam ja vama šogor?

– Dida već neće bit, kad ga nema, a ti ćeš baš bit ako Bog da, jel je naša najmlađa sestra na udaj.

– Šta, pa i dida je išo rad divojke?!

– Al baš rad iste te rad koje si i ti došo. Naša mater je nju didi obećala, jel bi on za našu sestru dao sve zlato iz njegove vodenice. Zato smo ga i oslipile da ne mož doć rad naše sestre.

– O, o, a ja vas mučio da mu oči vratite.

– A vidi ti kako nas naša mater muči zato što smo didu oslipile.

Sad on vidi šta one radu: jedna rukama mete tu veliku avliju, a druga na kosi vuče vodu iz bunara i poliva avliju da se ne praši. Eto tako njim je od matere odsudito od tog dana kad su didu oslipile i sve dok mater bude živa.

– Pa kaka je to mater?!

– Didina rođena sestra.

– Kako bi' ja vama mogo pomoć?

– Nikako. Nama bi edina pomoć bila kad bi avliju zlatnom metlom mele, kad bi vodu na zlatnoj štrangi vukle, al od živog zlata da je. Edared s takom metlom da se avlija omete, edared na takoj štrangi voda da se izvuče, mi bi bile oprošćene od kletve, al di je metla i štranga od živog zlata?!

A momak:

– Evo, tude!

Strgne mijur s glave, otkine zlatnu kosu pa napravi metlu, otkine zlatnu kosu pa isplete štrangu. Eto od zlata, pa još živog. Sad dvi vile momka ljube od dragosti, a njemu nije do nji', on bi do njegove divojke.

– Šogore naš, to ne mislimo da će ti poć za rukom. Ova druga kapija je debela da nema takog debelog drveta u šumi. Nju je samo didina pogača mogla probit, a pogače više nema.

– Pa kako prolazite kroz nju?

– E, edan edini ključ ima naša mater, i taj je od živog zlata. Zlatan, a živ ključ nema još edan na svitu.

– Kad vi kažete? A šta je ovo?! – momak strgne krpu s onog zlatnog prsta pa njeg u bravu.

Gvozdena kapija se otvara i rastvara sve perje leti s nje. Odu oni u drugu avliju, a tamo divojka u zlatnoj kolivki leži, zlatnom kosom pokrivena. Kad je momka ugledala, ona će prid njeg potrčat, al evo i stare vile kandžijom od klinaca trči na momka.

– Na mrvice ću te iskidat, u kulen ću te samlit!

Al konj skoči prid nju:

– Čekaj, babo, dok prvo podrljaš što si naorala.

Kako je on staru vilu sapleo u rep to on zna, a kad su ovi pogledali, konj je babu već vuko na repu. Pridnjim nogama odskače, stražnjima babu tuče i tako po avliji vuče. I bilo babe, nema babe, još i onaj pra što je osto od nje konj streso s repa. I sad je bila čast-mast, astal do vrata, na astalu svašta-ništa; i ja sam tamo bio i vina pio, još i sad mi je mokar jezik. Ko ne viruje, ne bio ni slušat.

Čojik vodenjak

Jedan stari čoban pripovidav da nedaleko velikog jezera stajaše kolibica a u njoj momak jak kao 'rast. Dobre je ćudi biov, svesrdno primiov svakog, al nije išav med druge momce. Ja musi, ja ne musi, po cile dane provodi uz pendžer ko da si tamo kruv čuva, samo kad je najveća vitrina i talasanje, on sidne u lađu i počne veslati i pivati najlipše pisme. Kad mu dosadi veslanje, vraća se brižuljku. Jednog dana, bila subito velika vitrina, on se istom tiov vratiti brižuljku, a utom izađe iz jezera čojik glavat, zeleno lice, zelene oči, zelene kose i zube zelene, a blid ko duvar, i upita momka:

– Kud se žuriš?

A on odvrati:

– Mani se mene, ja tebe ne poznam. Kaki si ti čojik?!

– Vodenjak. Nisi čuv za mene?

– Imam više brige neg da vodim brigu o tebi.

– Ne boj se od mene, neće ti biti nikaka fala. Ja sam izašav iz vode na tvoj lipi glas, što si lipe pisme pivav. Ajde da se upoznamo i dopusti da ti dođem uveče u tvoju kuću. Ti nisi znav, al mi smo komšije.

– Kad je tako – momak odvrati – slobodno dođi. Ja ću te čekati u mojoj kolibici.

Onaj uveče došav, i momak vodenjaka nudi s večerom, a vodenjak odvrati da nije došav da jede, već da mu zapiva njegovim milim glasom. Momak zafuruljav i zapivav pisme kojim se vodenjak subito radovav. Na kraju vodenjak dav mu jedan biser, i otišav.

I sutradan opet došav vodenjak momku u goste i reče:

– Čojiku svašta će dosadit, al kruv ne, a meni lipe pisme:

Opet dav mu jedan biser i vodenjak sad momka sazvav da ode njemu u jezero u gozbinu.

– Ja u jezero uć ne možem jer ću se utopit, jer se i moj otac već tamo utopiov – momak odvrati.

A vodenjak mu dav jednu perajcu, i kazav:

– Ti se ne boj, slobodno možeš ići, nema ništa zakučito, voda će se odilit od tebe, samo ovu perajcu da svežeš na prse.

Dobro. Momak drugi dan tako učiniov kako vodenjak mu rekav perajcu da sveže na prse. I tako doprov vodenjaku u njegove dvore pod vodom. Tudak je sve krasno i milo, lipota, sve od ogledala. Vodenjak ga iz jedne sobe u drugu vodiov, jedna soba lipša

nego druga. Momak se malo žaca, a kad mu sve pokazav, vodenjak ga pozvav da ostane kod njega. Momak se pita:

– Je li mož izać na suvu zemlju?

– Ako tu ostaneš, onda nikad na suvo ne možeš izać.

Momku se to nije dopadalo, on neće ostat, već će ić natrag na suvu zemlju.

– Kako oćeš, ja te neću silovat da ostaneš.

Utom došli u jednu sobu, a tamo puno lonaca bilo. Momak se pita:

– Šta ima u ovi lonci? Nisi ti to sve za gozbinu nakuvav?

Vodenjak se nasmije:

– Lipa bi to gozba bila! Ovi lonci su za one što su u jezeru se potopili, tima dušama je tu. I tvog oca duša je tuteg.

Kad bolje pogledav, momak vidi: lonci su bili priokrenuti, i duše bile pod lonci.

– A tila, di su tila?

– Kod vila podvotkinja, u drugom dvoru.

Kad je momak to čuv, prvo mu je da ište od vodenjaka da izda oca.

– E, tamo ja nisam doma. Ni obdan ni noću ne možem ni blizo podvotkinjam dvoru.

– Ko bi onda znav pomoći mi?

– Ja sam kazav da ti tilo ne možem dat, jer to vile čuvaju, pomoć ti možem dat da odeš tamo. Al čuvat se moraš zdravo.

I da mu da vodenjak ribije kosti nek si na prse obisi s perajcem. I kazav:

– Voda će se odilit kad imaš perajce na prse, a dok imaš ribije kosti, vile podvotkinje te neće vidit.

I uputiov ga šta da uradi. Momak otišav u srići podvotkinjam dvoru, došav u avliju, kad vidi njegov apo čuva birke. On će:

– Apo, apo – al otac ništa ne čuv, a ni on tamo ne može nikako da dođe do očevog tila.

Momak se začudiov, al onda mu u jedan ma' padne na pamet šta je vodenjak kazav, i poviče:

– Vile podvotkinje, mući su vam ispod kvočke!

U taj ma' one izletile iz dvora, a on onda zapiva. Kako su ljute izletile na rič da su mući ispod kvočke, na pivanje to lipo zaboravile se na službu njevu, a momak između pivanja uzev očevo tilo. Iz dvora ga nosi, piva i piva sve najlipše pisme. A kako nosi očevo tilo, vile za njim idu, nijedna ga ne vidi, već svaka pita ko to take pisme lipe piva. I tako mogav izać i u vodenjakove dvore srićno otišav s očevim tilom. Vodenjak ga već čekav.

– No, jesi vidiov da nisi badava došav u gozbinu.

I dav je očevu dušu, i otac oživiov, postav čojik nanovo. Sad se momak radovav, zagrliov oca a otac sina.

– Jesi oženit? – vodenjak se pita momka.

– Nisam.

– Bit ćeš.

I vodenjak ih darivav, dav kotaricu dragog kamenja i zlata da si zidaju dvore, da ne bude više kolibica i nek živu u miru i ljubavi.

Gavran-kralj

Bio jedan jako lep momak, al taj ista uvečer bio momak, na dan ga nikad nis' mogo vidit. I išo je uvečer divojke, i jedared isprosio ju je. Obećala mu se da će se udat za njega, bit će mu žena. Jako j' lepa bila i ona. Uzeli su se, bila njim svadba. Ista je divojka, sad već žena mu, uvek jako tužna, jel na dan si nije nikad muža vidila, ista uvečer, al i onda uvek nije tela vidit tako kasno. Mrsko joj bilo samoj sakako, pa zato ga tela dočekat kad je tela gore bit, a nije ga tela dočekat kad je tela na spavanje; kad kako, uvek je ista bila s materom čovečjom kod kuće, doma.

Jedanput joj se tako uvedilo, tela ga pitat da:

– De s' ti na dan?

A on nije teo kazat de je. Uvek kaže:

– Sad sam ovamo moro it, sad sam onamo moro it.

Al to nije bilo ništ istina. Nikad joj na dan ni teo kazat da de je, ista uvečer dojde. Jedanput ona smislila se, sa' će oma zadebat da de on, što je on, i onda se odala da neće bit kod kuće, kazala je materi da ide kudgod.

– A ku' ćeš, snavo? – pita ju mat.

– A ne znam, neću vam kazat, kazat ću vam kad dojdem.

I onda se sakrila u kuću. Sa' će ona zadebat kad čovek dojde, otkud će on dojt, kako će to bit. Kad ona gledi, gledi, a zaista jedna krasna ptica leti viš njihove kuće, gavran! Leti tako krasna ptica i lepo stala pred njihov prag, i kako stala, tako se stresla, perje popadalo iz nje, iz te ptice, i posto njegov čovek. No počo on pitat mater da de mu je žena.

– Kazala je da ide kudagoda – ne zna mat kud je ošla – rekla je tako, kazat će kad dojde doma.

A žena je vidila to perje i kud je vrgo čovek, jel je on onda uzo perje i spravio. I onda je ulezla u sobu. Pita on:

– De si bila?

Pa sad što mu rekla, ne znam, štogod mu slagala da de je bila. To je tako bilo jedan komat, jedanput ona veji:

– Sa' ću njemu perje požgat, neće on se više opravit u to perje, on taki lep čovek, a ja njega nikad na dan nemam, ista noćom.

I onda je smislila: jedan dan kad navečer dojde doma, ona će pofurit peć, i kad se on strese, će ga zadebat i će mu perje hitit u peć nek pogori. I onda je tako i učinila. Kad je došla ptica pred prag, gavran-ptica stresla se je, kad je on sto i posto je opet nje-

gov čovek, a perje je spravio, onda je ona ošla i perje mu hitila u peć, pogorelo je a ona je došla unutra. Pitao ju:

– De s' bila?

Opet je štogod slagala.

U ranju će se on dić, ide se opravit u svoju odeću, traži perje, a perja nema. I onda je pito ženu:

– Kamo si mi perje vrgla, moju odeću?

– Hitila sam u peć – veji – ja neću živit sama, uvek na dan ideš, ada kako s' ti noćom čovek, tako si i na dan čovek, možeš bit moj ni samo noćom.

A on veji:

– Kad si ti to učinjila, više me nemaš, nemaš me ni noćom.

Onda joj bilo tako teško: više ga nema. Pita ona:

– Što je to sad?

– Nisi ti ćutela nikad ko sam ja?

– Ko si?

– Gavran-kralj. Sad moram it, moram te ostavit.

A ona je bila trhašna. Onda joj to kazo:

– Dok ja preko tebe ne prehitim moju levu ruku, dotle se rodit neš moć.

Ona je friško smislila što će – uzela noža i zareže si prsta, na rubinu kapne krv, i tako j' kazala:

– Dok ja s mojim rukama ne operem ovu krv, ta će ti uvek u rubini bit za uspomenu da je to moja krv.

Poljubili su se, s otem je on ošo na put velik. Vrešćala je žena što ide, ni ga mogla sustavit. Prošlo je pol godine, prošla j' godina, čoveka nema, a žena široka-široka, taka j' već široka da već su u obručma postezali trbuva što se ni mogla rodit. No sad što će?! Ne može čekat čoveka, nego mora se krenit na put, mora ga tražit da de joj je čovek.

Mat joj spekla pogačice u saćuricu, vode si u palačicu vrgla, i sad ide ona tražit čoveka pa kako j' išla jednim putem, u daleku šumu ošla. Ide ona, ide, ide i ide, već mračilo se, a nigde ni vidla čoveka, nigde. Vrešti, teško joj je, trhašna, trudna, a čoveka nema. Jedared viđe jednu svetlost, kroz šumu da se štogod svetli. I onda je ošla tamo bliza, ada tu je kućica bila. Ulezla u tu kućicu i tu jedna stara žena bila. Ta nju pita:

– Otkud si došla, siroto, te ovamo ne sme ni živ duh dojti, jel moj sin je Sunce. Ovamo živa duha nema, živo čeljade ne može dojt. A sad ku' da te spravim, jel još mrva pa će moj sin dojt doma, i oma će te pojest. A ku' da te spravim?!

I onda ju je spravila u jednu ladu, a na ladi je ostavila ljuku. I kad je došo doma njegov sin, Sunce, oma je reko:

– Majko, draga moja majko, ode ima živo čeljače, živa duha.

A njemu kaže mat:

– Ima, sinko, ima al neka ju dirat, jel je sedam godin već trhašna, obručema postezana. Njegov je čovek Gavran-kralj. Je li si ga degod vidio? Ne može se dotle rodit dok ga ne najde i dok on levu ruku ne prehiti preko nje.

I onda je iz lade izišla i tako je vrešćala i moljila ga ako je degod vidio Gavran-kralja, onda nek koj kaže.

– Nisam ga vidio, nego – veji – moj brat je Mesec. De idi tamo kroz ove šume, ni-

je tako jako daleko, do sutra večera ćeš stić. Ako bi ti on zno kazat, ako ga bude degod vidio.

I Suncu mat joj dala na put pogačice u saćur, palačicu vode i zlatnu pregerovku. To je ponela i vreštuć je ostavila nji', i išla dalje. Do drugoga je večera stigla u tu kućicu de je bio Mesec. I tamo je na svetlost ulezla. Tu je ista baš Mesecu mat bila doma i pitala ju je:

– Otkud ti ovamo, sirota, s' dolazila kad ovamo živa duha nema da projde, jel je moj sin Mesec, oma će te uništit ako viđe.

Kaže ona:

– Tražim čoveka.

I ta ju tako baš spravila kako ju je prijašnja, i ni bilo dugo došo Mesec doma i reko:

– Majko, draga moja majko, ode ima živo čeljače, živa duha.

I kazala mu mat da:

– Ima, sinko, ima. Evo već sedam godin trudna je žena, ne može se rodit, obručema postezana. Čovek joj je Gavran-kralj, ptica, i dok on levu ruku ne premetne preko nje, ne može se rodit. Neka ju, sinko, dirat.

– Neću je – veji – dirat.

Izišla je van i kazo joj da:

– Nisam ga vidio, nigdi ga nisam vidio, nego je moj brat Vetar, ako ga on ni mogo degod vidit? On je u sakaku ljuku provere, taj ga mora bit da će ga najt. Idi mojem bratu Vetru, i taj će ga najt ako ga ima živa.

I Mesecu j' mat dala pogačice u saćur i palačku vode čem u taj dan živela, al je dala i zlatnu konoplju i to j' uzela k sebe. Uvečer je stigla k Vetru, i ta joj stara majka tako rekla:

– Kako si smela ovamo dojt?! Ovamo živ duh ne prolazi i još ni ptica u tako doba ne sme poletet kad moj sin dojde doma.

– A ja baš pticu tražim, mog čoveka Gavran-kralja.

Pa i tu kazala da sedam godin je trudna, ne može se rodit, obručema je postezana. Ne može se rodit dok njegov čovek Gavran-kralj ne prehiti preko nje levu ruku – njega sad traži. I jako vrešti, teško joj je. I Vetru j' mat spravila kako ju je prijašnja, i ni bilo dugo došo vetar doma.

– Majko, draga moja majko, ode ima živo čeljače, živa duha.

– Ima, sinko, ima, evo već sedam godin trhašna je žena, ne može se rodit, obručema postezana. Čovek joj je Gavran-kralj. Neka ju, sinko, dirat.

– Neću ju, majko, dirat, neću. I znam de njegov je čovek.

Žena izišla je van, i tako joj je bilo kazano sada: ode joj i ode čovek, Gavran-kralj, ima veliku palotu, al je i oženjen, ima i drugu ženu.

I onda joj je i Vetru mat dala zlatnu kvočku pilećama, i kazala.

– Vid, nać ćeš sad čoveka pa kakogoda s otom zlatnom pregerovkom, konopljom i s otema pilećama kvočkom ćeš predobiti ga.

Žena se zafaljila:

– Lepo vam fala kad ste me primili i kad ste mi kazali.

Vetru mat joj dala na put pogačice u saćur, u palačicu vode, i išla je žena kod toj palote dok nije našla. Al tamo nije mogla ni bliz palote, to j' taka svetlost bila da niko j'

ni pušćo taku trudnu, trhašnu tamo bliza. Nego je ona smisla što će. Tu j' bio jedan Voš-voda, ošla je kod tu vodu pa je sela kod palote bliza i onda je ista okretala onu zlatnu pregerovku, a ta na suncu tako treptela, ta zlatna pregerovka. A tu je prala Gavran-kralja sluškinja, tome njegovom čoveku, i kad je vidila kaka j' lepa pregerovka, ona je ošla friško si gospođi kazat, Gavran-kralju ženi.

– Da znate – veji – gospođo, kako j' ode jedna žena trhašna i ona imade pregerovku zlatnu.

To kraljica nema, a sad taka jedna koldušica ima zlatnu pregerovku. Kraljica neće imat? Ide ona nju pitat pošto će njoj prodat? Došla je Gavran-kralju ta žena druga i pita ju da hoće l' ona to prodat.

– Hoću.

– A pošto ćeš ju prodat?

Ada, dat će joj tako ako će ona njoj dat njegovim čovekem jednu noć prespavat. A, ona to ne može, ona to nikako ne može.

– Daj za drugo, dat ću zlata, dat ću novce – svaš je davala.

Ne da ova za ničega, ista za to ako će jednu noć da s čovekem prespava, ada, na koncu kraljica se i to pojedinila, dat će se spavat jednu noć čovekem si. I onda ju je upeljala.

– Znaš sad što, kad se stavne, moj čovek će u devet sahat dojt večerat i oko deset sahat će leć. A ti možeš dojt oko jedanajst sahat, dotle će on spavat.

I kad je kralj večero, tako je i bilo, onda mu dala makovine, i tako je zaspo. Onda su ju, ženu, upeljali k njemu u sobu na postelj. I onda vrešćala i toliko ga prosila:

– Gavran-kralju, mladi gospodaru, prehiti preko mene levu ruku, rodit ću ti dvoje dete zlatni' vlasi!

A on spava, ništ ne čuje. Ope ona veji:

– Gavran-kralju, mladi gospodaru, prehiti preko mene levu ruku, rodit ću ti dvoje dece zlatni' vlasi!

A on ne čuje, spava. Od pol noći do ranje je vikala. Tri sahata je, sad mora ić van, već sviće, ranje će bit. Kralj se ni probudio, i vrešćuć su je ispeljali van i ošla je ope ista kod toj vode de je pred tem danem bila. Vrešćala je ope, pregerovku su joj uzeli, ada spavala je za pregerovku jednu noć.

Drugi dan što će, nego je kod vode porastirala onu zlatnu konoplju po bregu. Ta sluškinja opet došla tamo na taj Voš prat. Pere, pere rubinu belu, a ova gledi kako ona pere rubinu. A njoj veji ta sluškinja kraljeva:

– Ja ne znam, ovu sam već toliko put prala rubinu, a glete vi, ova krv nikako ne ide iz te rubine.

– Daj da ja to podrgnem, da vidim hoće l' izić.

Sluškinja dala njoj rubinu, ona oprala i podrgnila, i krv je izišla iz rubine. Sluškinja je ošla kazat gospođe da kako ta sad žena ima lepu zlatnu konoplju. Što onoj košta pregerovka ako na njoj nema što prest. Došla gospođa van da pošto će joj dat i konoplju.

– Ada – veji – opet ću vam ista po to dat ako ćete mi dat s čovekem spavat vašim.

Joj, al ona to ne može, ako njegov čovek uznade, onda će je oterat.

A ova veji:

– No, dat ću. Dat ću, možeš ope tako dojt ko prijašnju noć, u deset sahat će on zaspat, a oko jedanajst sahat možeš dojt.

I oko jedanajst sahat su upeljali ju – ope kad je kralj večero, su mu dali makovinu – kad je lego, i zaspo. Ošla j' pokraj njega, tako j' sviš njega vrešćala, moljila i prosila ga:

– Gavran-kralju, mladi gospodaru, prehiti preko mene levu ruku, rodit ću ti dvoje dece zlatni' vlasi!

To j' opet vikala do rana, do tri sahata. I svićalo je, vrešćuć je morala izić van iz sobe. On ni se mogo probudit od makovine. Ope rodit se ni mogla, nij' levu ruku prehitio preko nje. Drugi dan ošla kod toj vode i sad pušćala kvočku pilićema. Sunce pripreklo, zlatna kvočka i pilići zlatni treptiju. Ope tu prala Gavranu kralju sluškinja. Kad je kvočku pilećima vidila, ona hajd svoje gospođe:

– O, gospođo, da znate što sad ima ta žena trhašna! Zlatnu kvočku pilićema, a mi to nemamo, a vi kraljica.

Onda je friško došla š njom kraljica vidit kvočku zlatnim pilićema. Zaista, pilići tako čeprkaju, štipkaju. Pita ju kraljica da:

– Pošto ćeš mene dat tu kvočku pilićema?

Dat će, al nek joj još jedanput dade čovekem njegovim spavat. Kraljica ne sme već nikako, jel ako njegov čovek se probudi, što će to bit?! Ona take koldušice dat da neka š njegovem čovekom spava triput! Ako njegov čovek se probudi, ta oma će je oterat, neće bit kraljica! Al bi rada i zlatnu kvočku pilićema!

– A – veji – ne marim.

Ada još će dat spavat za tu kvočku i piliće. Al ona ne zna što Gavran-kralj sad već zna. Imo pokraj sebe svakake sluge. Na dan, u ranju, kad se probudio Gavran-kralj, jedan sluga mu kazo:

– Gavran-kralju, mladi gospodaru, ću vam kazat štogod. U vaše sobe već dve noći jedna žena spavala, trhašna, obručema opasana, svu noć je vikala i vrešćala: „Gavran--kralju, mladi gospodaru, prehiti preko mene levu ruku, rodit ću vam dva sina zlatni' vlasi!"

Treći večer kad je kralj večero, teli su mu opet makovinu u večeru, al onda si on ni do, ni teo večerat. A ni mu žena vidila, kraljica, da ni večero jel je hitio kakogod pod stol to jelo, pa je sluga koji ga opomenio on van to jelo nek kraljica ne viđe. Kralj naredio nek kraljicu ne pušćaju, jel je onda već zno što je. I kad je lego, a jedanajst sahat njegova žena ide. Počela vrešćat viš postelje:

– Gavran-kralju, mladi gospodaru, prehiti preko mene levu ruku, rodit ću ti dva sina zlatni' vlasi!

Kad je jedanput rekla, Gavran-kralj je već čujo, a ona drugi put i treći put rekla:

– Gavran-kralju, mladi gospodaru, prehiti preko mene levu ruku, rodit ću ti dva sina zlatni' vlasi.

Kako j' ležo, tako je ruku prehitio preko nje, i oma se žena rodila, dva sina j' imala zlatnema vlasma. Počela deca vrešćat u ovoj sobe, a ona druga kraljica se j' am nakukučkivala što je to? Viđe oma što je. Tu babica treba, decu vaja kupat, decama odeću treba – Gavran-kralj naređiva. Ova druga žena latila vrešćat što je učinjila, kaku je ona koldušicu pušćala njegovom čoveku. Sad joj ne košta toliko ni zlatna pregerovka, ni zlatna konoplja, ni zlatna kvočka pilićema što je pogubila svojega čoveka. Al on veji:

– Onema ko j' ne vole svojim čovekem spavat, više njim košta zlatna pregerovka, konoplja i kvočka, više nema čoveka Gavran-kralja.

Otero onu drugu, a je osto živet prvom ženom i dvojem sinem. Možebit da i sad živiju ako nisu umrli.

Uboga sirota

Bila jedna uboga sirota, umrla joj mat, nije znala kuda da se deje. Bila je kod tetke, materine sestre, a i ta je imala mnogo dece, ni joj mogla dalje ni jest dat, ni odeću, ni vruću sobu, nego ju pušćala nek ide služit. I opravila se ona jedno ranje, ide službu tražit sebi. Al ku' će, kamo će kad je još mlada, ne zna kud da ide. Krenila se jednim putem, božjom pomoćom ide ovem putem ako si najde službu. Kako je išla, ide, ide, srela se s jednom lepom ženom. Pita ju ta žena da:

– Kud ti ideš?

– Idem si službu tražit.

– Mož doć k meni ako imaš volje, ja ću te pogodit za sluškinju.

I radovala se sirota što si našla službu. Otpela ju ta žena svoje kuće i pokazala joj sv'ega hajleka, svu štaju svoju, de će poslovat, što će činjit. Samo joj je kazala da:

– U ovu malu sobu ni slobod uljest ni gledat što tu ima.

Bila je tu sirota jedan mesec, dva meseca, godinu dan, dve godine dan, al uvek ju je diralo da što u toj male sobe ima pa njoj tamo ni slobod uljest. Jedanput je ona mis'la: e, što bude, da bude, ona će gledat što ima u toj sobe. I gledala je sad, zadebala je kud ta njegova gazdarica metne ključa. Svako ranje je žena tela otit, a uvečer dojt. Kad je žena očla, onda je vidila ključa kud je vrgla, a nije znala nikada kud žena ode. Kad je ključa našla, otključala je sobu i ušla gledat šta tu ima. A soba prazna, istam na pol sobe ima jedan mal bunarić. I navragnjila se ona: što ima u tom bunaru? Tu štogod ruši ko da se štogod kupa. A kad će gledat, ada taki lepi anđelčići kupaju se u zlatne vode.

Ona se sagnila i s rukom je dosegla, zamuši si jednoga prsta. Kad izvadila je prsta, ada njegov prst zlatan. Triše ona, triše, al ne može zlato iz prsta otrisat. No kad si ona prsta zamušila, zamušit će si ona i glavu, nek je lepa zlatna kaki s' lepi ti anđelčići. Zamušila si ona i vlase. A, taka j' bila lepa zlatnim vlasma! Sad dobro je, šta će ona?! Pere ona i vlase, pere ona i prsta, jel će dojt večer, dojt će njegova gazdarica doma. Što će njoj reć što je ona bila u toj sobe. A nije mogla isprat. Zavezala se ona s jednem rupcem vlase, glavu, a prsta si zavila jednom tranjicom, i sobu zaključala, i tako je čekala si gospođu navečer kući.

Kad je došla gospođa, pita:

– Što je tebe, Janjo?

Janja joj bilo ime. Ona tako je kazala:

– Boli me glava.

– Ada prstu što ti je?
– Prst sam – veji – porezala.
– No, a što si se porezala? Pokaži mi.
– Neću.
– Glava vruća ti je jako?
– Nekate me gledat, nije vruća jako, ne boli me tako jako.
– Ada skini rupca.
– E, neću skinit ni rupca.
Onda joj žena kazala:
– Ti s' bila u moje sobe.
– Nisam! Nisam bila!
– Nu, bila si.
– Nisam.
– Kaži mi, jel ja znam da s' bila, i pitam te šta s' tu vidila?
– Nisam bila, a nisam niš ni vidila.
Toliko ju pitala i kazala tako: ako neće kazat da je bila i što j' u sobe vidila, onda više tu njoj ne triba, al ako će joj kazat, onda će ju i dalje držat kod sebe. A ona neće kazat, neće kazat, ni bila, ni bila, toliko je lagala da ju žena otpušćala od sebe, oterala ju je, a noć je prebližala, jel kad je žena došla, noć je. Sad ku' će ona? Izvan sela izišla, oćla j' u hatar, jesen je bila, ulezla u jednu kupu kukuruzine, tu j' noćila u kukuružne. Nu, mišlje se sad: šta će bit š njom, ku' će i kamo će?! Tu je ranje došlo a naišo jedan vadas. Taj je imo psa. I baš kod te kupe kukuruzine seo ručat. I kako je seo ručat, tako pas gledi, dat će mu vadas jest. Dade mu gazda, a pas nestane, natrag dođe, al kruva nema što mu dade. Opet mu dade drugog komatića kruva, pas opet ođe i dojde natrag – opet kruva nema.
– Da' ć' ja njemu i trećeg komatića kruva, pa ć' ja njega gledat kud on ođe, kud on toga kruva nosi.
Gazda se obzire, zna da pas ni pojeo, drugi put toliko ne jede ko sada. Dade trećega komatića, gleda, ada pas u kukuružnu se zavali na jednu ljupku, i onda je vadas zno da štogod ima u kukuružne. Digo se je, ne viđe nikoga, nego je toliko ista reko:
– Ko si i što si? Van iz kukuruzine!
Ona opet ni ništ odgovorila. Treći put je kazo vadas:
– Oćeš stupit van? Ako ne dojdeš van, onda ću te ubit.
Onda je stupila van, skinila krpicu s prsta nek zlatan bude, a i rupca skinila nek joj zlatne budu vlasi, nek je lepa. A kad je on nju vidio, ni ju ubio, nego ju odno k sebe doma, svoje kuće i uzo ju za ženu, jel je jako lepa bila. Smislite se: zlatnem vlasma i zlatan prst!
Onda su živeli i imali su jednoga malana muškara, dete je rodila. Al dete je tako lepo rodila kako je lepa ona bila: zlatnem vlasma, al i prst je bio zlatan detetu. Ležala je ona u detinje postelje, i kako je u detinje postelje ležala, tako je noćom oćla k njoj ta lepa žena kod koje je služila. Oćla je gledat i onda ju pitala:
– Kaži mi sad, Janjo, što si vidila u moje sobe?
A ona je kazala:
– Ništ.
Nij' ni bila u sobe, nij' ništ ni vidila. I onda je lagala.

– Kaži mi, Janjo, što si vidila?
– Ništ nisam vidila.
– Kaži mi, treći put te pitam, jel ću ti dete odnet.
– Ništ nisam vidila.
I onda je žena uzela povoja detetem i odnela. Došlo je ranje, kad je osvanilo, dete nema. Pita nju čovek, jel on ni bio doma, da de je dete. Ona ne zna.
Nu, žal je bilo čoveku, tako lepo dete je imo, a sad dete nema. Prošlo je vremena, došlo vreme rodi ona drugo dete. Drugoga sina rodi, al taka j' lepa sina rodila kaki je i prvi bio lep: zlatnema vlasma i zlatnim prstem. Jedan komat je ležala u postelje, nedelja-dve dan, nije došla žena. Tako je mislila: „Sad neće dojt ta žena ovamo." A kad nedelja dan prošla, dve nedelje, žena ope noćom došla.
– Kaži mi, sad te pitam, što si u sobe vidila?
– Ništ. Nisam ni bila.
Drugi put je pitala:
– Kaži mi, Janjo, što si u sobe vidila?
– Ništ. Nisam ni bila.
– Pitam te treći put, kaži mi što si u sobe vidila, jel ako mi neš kazat, i drugo ću ti dete odnet.
Ona veji:
– Ne marim.
Ope j' žena ta lepa uzela povojem dete i odnela. Došlo ranje, ada ope žena ostala brez deteta. Nema dete, nema dete! Došo j' čovek, pita ju:
– De je opet, već i drugo dete, pa nema!
– Ja ne znam – veji – ja sam noćas spavala i kad sam se probudila, dete nema.
Jako mu bilo žal, al ku' će, kamo će?! Godine su prošle, došlo vreme i rodi ona treće dete, al i treće dete rodi lepo: zlatnim vlasma, zlatnim prstem. I još lepše dete bilo nego ono dvoje. Nu, sad tako je čovek reko:
– Sa' ćem' to tako jako čuvat, to neće niko odnet, to ćem' svi čuvat dete.
I čuvali su, al je došo dan da je čovek moro putovati. Kudgod je očo u drugo selo, nij' mogo na nju imat brigu, al je njoj kazo da:
– Jako imaj brigu na dete, jel ne znam ni šta ću ti činit ako dete odnesedu opet i treće.
I onda je došla ta lepa žena opet njoj noćom i pita ju:
– Kaži mi sada da s' bila i što s' u sobe vidila?
A ona j' to kazala: nij' ni bila, nij' ništ ni vidila. Pita ju drugi put:
– Kaži mi, je l' da si bila i što s' u sobe vidila?
– Nisam bila, nisam ni vidila ništ.
– Još jedanput ću ti reć, kaži mi jes' bila u sobe i što si vidila, jer ću ti i treće dete odnet.
I žena je donela joj perje u tanjuru i ju ponudila nek jede kad neće da kaže. I tako je ova uzela perje i jela je, al i onda je kazala da ništ ni vidila, nij' bila i ništ ni vidila. Žena je i treće dete odnela zato što je ova lagala.
Janja je u detinje postelje jela perje, i kad je najposla pregunila, onda je došo čovek joj doma, rastvorio vrata i to j' ista vidio da je pregunila, al što je jela, to nij' vidio. Onda je reko:

– Sad znam de s' moja deca, jela s' ti! Moju decu s' pojela, ti si ta žena koja si decu pojela moju – take lepe sinove!

I onda ju je iz postelje istero van i u selu do je na bubanj i tako je reko:

– Svaj svet nek dojde k meni i nek moju ženu viđe i nek gleda tu ženu, tu mater nemilosrdnu, nemilostivu koja si decu jede.

I onda je bubanj išo po selu i svaj svet, sve selo išlo k njima gledat tu ženu. Najposla na kraj sela načinjili jednu celu de će bit zatvorena. Uzido je, tako j' uzido da nek ne može ni sest, a nek ne može ni leć, istam na stojeć – med tako j' uske stene vrgo. To j' izbubnjovo i zakazo svetu: kogod projde tuda, svako nek na nju pljune i nek rekne:

– Ovo j' ta žena koja si decu jede.

I tu j' bila mnogo godin, ne metniju joj ništ, ne hiću darove, ni dobro ranje živ duh joj ne rekne, bila već taka mršava, već iz prstov krv joj nestala. Mnogo godin je bila da deca su joj prerasla, krasna deca s' bila, ko crljen rubac. A ta lepa žena tela saku noć otit k njoj. Otpelja s'e troje dece, nek kaže jel bila i što je vidila u sobe.

Nij' bila!

Al ta lepa žena je tela i jest donet saku noć. Dolazila, dolazila godin i godin, jedanput je došla brez dece, i tako joj rekla:

– Kaži mi sada, Janjo, jel sad već dugo neš živit, ja ti jesti više neć' nosit, a od glada ćeš morat umrt. Kaži, što si u sobe vidila? Ako ćeš mi kazat, onda ću ti dati sve troje dece.

I onda joj je kazala Janja ako će joj sutranoć dopeljat decu, onda će joj kazat. Sutranoć je lepa žena došla s trojem detetem. Med decama je bilo dve godine, dve-dve godine s' bili stariji jedno od drugoga. Dopeljala je troje dece, al već su krasni bili. I onda je Janja kazala da je bila u sobe i da je vidila anđeliće, su se u zlatu kupali. Ta lepa žena ju otpeljala kod svojega čoveka s'e trojema detetem i onda je velika radost bila. I kazala je čoveku da zašto je to učinjila i što je to bilo. Vadas se radovo što j' imo tri krasna sina, pa može da i sad živi ako nisu umrli.

Divojka lubenica

Bio jedan kralj pa je imo malu lipu curu od dvi-tri godine, a vilinski kralj je imo sina, pa su tu malu curu ukrali, kad bude divojka, da ju ovaj uzme za ženu. Jedna baba vračara se primila da će ju ukrasti, pa su ju odneli i metnili u lubenicu. I onda su jednu bašću sazidali okolo zidem i tamo su lubenice posijali, a i tu lubenicu su metnili u bašću pa su čuvali da neće niko odnet.

Prošlo je jedno vrime, a jedno dite malo, siroto ni imalo nikoga, pa se uputilo u svit, pa je išlo do te bašće. Baba, ta vračara, izašla pa pita njemu da ku' će? Kaže, traži službe.

– Ja ću ti primiti. Ako oćeš služiti, kod mene će ti bit dobro.

– Pa šta triba – pita dite.

– Samo lubenice čuvat.

– A šta ću ja dobiti plaće?

– Pa dobit ćeš tvoje. Svaki dan ćeš ujtru dobiti za ručak kuvanog vrapca, za podne pečenog goluba, a za večeru prepelicu.

To se ditetu dopalo: dobro će bit. I dobro je bilo, al moro uvik čuvat i danjom i noćom lubenicu. Bila j' upolak bašće staza otkale j' uvik odo. Čuvo je on to više godina, uvik tu lubenicu gleđe, ka' jedanput a rosa onako po njoje. On gleđe:

– Ko da plače ta lubenica!

Ope iđe, jedanput se ko miče lubenica. To njemu štagod nije dobro, to nije prava lubenica. Prošlo vrime, ka' jedno veče zapovida baka:

– Sine, ujtru ćeš uranit pa ćeš dok sunce ne izađe otići naše majke, u planinu, vilinskom kralju ćeš jednu lubenicu odnet u poklon.

Dite misli: „Možda će tu lubenicu baš dat." A kad ujtru, tako i bilo. Baka njega sprimila, a on iđe, nosi lubenicu. Ni velika, a vrlo mu teško, pa malo-malo i opočiva. Jedanput došo u planinu, osvanilo, a tamo bio jedan križ kameniti, a dole kod tog križa bilo ko skalina. On obišo to pa ošo kod križa, sio malo. Uvik mu je majka rekla da kod križa se valja malo odmorit. On sio tamo pa kako je sio, zaspavo. U snu malo će se ko zaćećkat, a niki ne dopušćivu – došle nikake prigode. On se svaj u znoju kuplje, tako mu teško, a te prigode mu ne du ništa, vrlo su ga napali. Kako se rasrdio na nje, u snu komnio lubenicu, ona se otkotrljala dole po tom kamenu, po stina, pa ka' je došla dole, raspadne se, a divojka lipa iz lubenice.

No, sad vrlo se uplašio: šta će sad biti?! A ona kaže:

– Brate, ne boj se, fala ti kad si mi od zla oprostio.

– Vala ni sam ti ja od zla oprostio? A šta ću sad kad moram otić reć?!

– Ništa, samo ti idi, a ja ću otić mojem dade. Otić ćeš tamo i tamo kod vilinskog kralja, on će ti napast, vrlo će larmat na tebe, al neće ti ništa moći, istuć ti neće, samo će vrlo larmat, a ti samo ćuti. Kad prođe jedan sat posli podne, a ja ću tude bit s mojim ocem, doć ćemo prid tebe.

Dite ošo a izdaleka ga već čeku:

– Di je lubenica?

Sad mora kazat kako je bilo. Vrlo su ga napali. Grdu ga vrlo pa sa' će ga tuć, a on samo ćuti. Jedanput to vrime prošlo, kažu mu nek iđe ka' je taki nezafalan bio. Ka' je iza briga, a čeka ga tamo na volova, kralj i divojka čeku ga p' onda su ga odneli pa ga je kralj vrlo nagradio i do mu je divojku.

Tri divojke – dva ora

Tri divojke lana čupale. Najstarija govorila:

– Da bi mene kraljev sin uzo, ja bi' njemu zlatnom žicom svu vojsku zaodjela.

– Sedlo bi mu zlatom okovala – kaže srednja.

A najmlađa:

– Da bi mene kraljev sin uzo, ja bi' njemu zlatnu đecu rodila, zlatne kose do ramena, zlatne ruke do lataka, zlatne noge do koljena.

Ondud je išo kraljević da se ženi, pa je sve čuo što su one razgovarale. Najmlađu je uzo, ta mu se najviše dopadala, jel će zlatnu đecu orodit. Odvo je svojem dvoru otu najmlađu. On je bio siroče, nije imo mater, već maćuva bila živa. Maćuvi nije bilo pravo što je on tu uzo, pa mu kaže:

– Di bi jedna kudeljarka zlatnu đecu rodila, to nije moguće.

Kraljević odgovori:

– Pa svejedno, kako je, tako je, ona je moja žena – vidit ćemo. Kad je ona već trudna postala, njega su pozvali u druge države u lov. Za oto vrime su se đeca porodila, dvojčad, jedno žensko, jedno muško. Đeca zlatna. Mater lati nji' na koljena, al baba maćuva se razljutila pa zakopa đecu u đubre. Onda im se i kučka ošćenila pa baba kraljevićevoj ženi dvoje šćenadi metne. Kad je kraljević došo doma, pa maćuva prid njeg išeta pa mu reče:

– Eto tebi tvoje kudeljarke, ošćenila šćence mesto zlatne đece.

I sad je kraljević bio srunit, mladu ženu zakopaju pored kapije, zakopaju do pojasa, i šćence metnu nje da ju sisaju. Ko pokraj nje prođe, nek svatko na nju pljune – to je bila kraljeva zapovijed, maćuvina ruka. To je ona željela.

Al di su đeca bila zakopana u đubre, sutradan dva zlatna ružmarina su izrasla. A kraljević kaže:

– Kad to nitko nema u cijelom svijetu, nek metnu ta dva cvita kod njega u crip.

A baba maćuva:

– Kad nema nitko, šta će to nama?!

Dotle nije dala mira staromu kralju dok se nisu ružmarine popalile, bacile u vatru. I zapovijeda sluškinji nek dobro pazi da nijedna žigica ne da iškoči iz peći, sve nek se u pepel stvori. Ako je kako sluškinja pazila, ipak su dvi žive iskre iskočile u pepel. I sluškinje baciju pepel u bašću. Di su pepel izbacili, tamo izrasla dva zlatna bora, grane su sve zlatne bile. Dođu stražari, probudu kraljevića i rečedu:

– Njekako čudo u bašći se sjaji, njekaka čudnovata dva drveta ima.

Kraljević ošo i kad je vidio, jako se obradovo, a baba maćuva puć je ćela od jida, pa samo puše. A kraljević kaže:

– Neka, mamo, nigdi nema u cijelom svijetu zlatni' borova. Meni ćeju doći gosti iz Arapske i sa mlogo strana, pa nek se nadivu što nigdi vidli nisu.

Al baba maćuva:

– Pa kad nigdi nisu vidli, baš ne moraju ni kod nas. Kad bi već tolko da imaš od toga, ajd isić je, pa napravit ćemo zlatne postelje, ni to nema svatko.

I jesu sve učinili kako je baba maćuva ćela: isjekli, napravili postelje. Na jednom je kraljević spavo, a na drugom baba maćuva. Kad je bilo polak noći, kraljević je spavo, ništa nije čuvo, a postelje su divanile. Pita postelj di baba spava:

– Je l' tebi, mila sejo, teško?

Progovara postelj-seja:

– Di bi meni, brate, bilo teško kad na meni moj babajko spava.

A sad sestra pita:

– El je tebi, mili brate, teško?

– Baš je meni, sestro, teško kad na meni stara baburina spava.

To je baba maćuva sve čula, pa ujtro kaže kraljeviću:

– Kad nitko nema zlatne postelje, ne treba ni nama.

Dotle nije dala mira dok stari kralj je dopušćo da se položu zlatne postelje. Opet baba zapovida sluškinji nek se položi, al nijedna iskra nek ne ispane, sve nek bude pepel. Al ipak su dvi žive iskre iskočile da nije ni sluškinja vidla. A ujtru baba zapovijeda sluškinji nek nosi izvan grada, nek baci u gatu pepel, onda će se ugasit ako ima još koja iskra. Sluškinja je bacila, a iskre nisu spale u vodu sa pepelom, neg su s kraja njekako zapele i nisu se ugasile. Od dvi žive iskre dvoje zlatni' janjića, zlatne rune do pol tijela, zlatni papki do polak, stvorilo se. Kraljević sa gostima se šeto preko livade, a janjci pasli. Svi se začudili janjcima, pa i sam kraljević. I vrati se sa šetnje, donese janjce doma, ono su se samo kraljeviću dali uvatit. Kad je baba maćuva vidla, puć je ćela od bijesa:

– Pa te ćemo janjiće zaklat pa ćemo gostima fini paprikaš kuvat.

A gosti kažu:

– Nekate, pa mi ćemo ji' kupit za mlogo zlata.

Al baba ne dâ da se nagovori. Ujtro dok su se gosti digli, janjce su već zaklali, paprikaš kuvali, a poslala druge služavke nek idu na gatu crijeva nek peru, al nek vrlo pazu nek nijedno crijevo ne utekne u vodu jel će ji' taki otpušćavat iz službe. Al ako su kako pazile, dva njim se svakako izmaklo. Voda ji' nosila dok nisu došli do vrbine grane što je vjesila u gatu, tu su za vrbinu granu zapeli, pa su dvoje zlatni' đece postali – jedno žensko, jedno muško – zlatne kose do ramena, zlatne ruke do lataka, zlatne noge do koljena. To je bilo predveče i baš odanle nanіđe kraljević na konju. Jako su mu se đeca umilila, tako što je on od žene se nado, pa je upita:

– Otkale ste, imate li konaka, đeco?

A oni govoru:

– Pa eto otale! – pokažu na vodu.

– Di ćete vi noćit?

– Ne znamo.

– Ajte,dođite k meni, ja ću vam dat konaka.

Pošli đeca s kraljevićem, metio ji' na konja kraj sebe. To je tako trajalo od porodi-

va kraljevićeve žene, već šest godina, i šćenci su njovu majku sisali. Kad su došli na kapiju, kraljević zapovida đeci da pljunu na tu ženu što šćenad nadaja, već na mater njovu. A oni rekoše obadvoje:

– Mi nećemo, to je naša mâma.

Nato kraljević nije ništa reko, samo se ožego. Došo do maćuve, reče joj:

– Jedne sam goste otpratio, druge sam evo našo. Nemaju konaka, đeca su se zabludila, a mi smo sami, pa nek nas malo zabavljaju.

A baba ljutito na đecu:

– Je l' znate brojit?! Onda ćete dobit večere ako znadete brojit.

Đeca pitaju ponizno:

– A šta ćemo brojit?

– Tri vreće ora!

– Dobro, dajte ovamo.

Baba maćuva zapovijeda, doneli oraja, a đeca kažu nek im daju i košaru kuda ćeju metat oraje. Doneli i košaru, i nato dođeju stari kralj i poglavniki kraljevi pa se smiju, pitaju kraljevića di je te pokupio. Kraljević prstom na nji' nek ćutu, sa' ćeju oni brojit, on je tu pa će to vidit. Al baba maćuva ljutito na đecu:

– Samo dobro brojite ako mislite žderat kod kraljeve stolice!

Đeca počeše brojit:

– Tri divojke lana čupale – tu dva ora! Prva je govorila: da bi nju kraljev sin uzo, ona bi njemu zlatnom žicom svu vojsku zaodjela – tu dva ora! Druga je govorila: da bi nju kraljev sin uzo, ona bi mu sedlo zlatom okovala – tu dva ora!

Kad je baba maćuva to čula, već je znala što dolazi zatim, pa kaže:

– Ne treba više brojit, dosta je bilo, sad ćemo večerat.

Al kraljević ne da:

– Samo dalje brojite, đeco!

Sad on već vidi zašto se ožego kad đeca nisu ćeli pljunit na njegovu ženu. A đeca onda broje dalje:

– A treća divojka je govorola: kad bi mene kraljević uzo, ja bi' njemu zlatnu đecu rodila, zlatne kose do ramena, zlatne ruke do lataka, zlatne noge do koljena – tu dva ora!

I kraljević vidi: nema više oraja. Đeca su onda potlanja dva ora izvadila iz tri vreće pa na kraju kažu:

– I ona nas je rodila, to je naša mâma što je zakopana, a ova baba je našoj mami metnila šćence.

Baba je ćela puć od jida, pa puše na sve i sad bi na starog kralja, al on kaže:

– Gleđi, babo, došlo vrime, došle i k tebi rđave godine. Sad se više ova đeca ne moru zatajit.

– Što kažeš?! – baba maćuva bi još da puše i bjesni.

Al stari kralj ne da:

– Babo, došlo vrime, razbile su ti se bućke!

Kraljević ne čeka, sad on zapovijeda. Đecu za ruke pa onda izvadi mâmu njovu iz zemlje. Doveli su ju, jel nije mogla odat, za stolicu, a babu maćuvu – zapovijeda kraljević a zapovijeda i stari kralj – svezali za rep konju koji najbjesniji bio, i najvještijeg jahača na konja dali. Kroz grad, kroz sokake vuko dok ju konj nije rastepo sa potkovama na hiljadu strana. To je njekad bilo, sad se pripovijeda.

Kucen

Bio je jedan čovek i jedna žena. Taj čovek je išo u šumu raditi, a žena je bila doma. Jedared misli žena u sebi: bar da imam jednog takog malog dečoka ko kucen. U ranje kada je žena štela ložit iz kucenjem, jedan dečok džipi iz kucenjivuv i kaže:

– Mamo, neka mene izložiti, ja sem tvoj dečok.

Žena se jako radova što se rodio mali dečok. Kad je bila večer, kaže žena malim:

– Ti se nekam sakrij, nek te ne opazi tvoj papa, jel on je otišo raditi u šumu.

Kada dojde stari doma, vidi da tri tanjera ima na stolu. Pita on:

– Zašto si tri tanjera dela na stol?

Jedared džipi mali Kucen iz metle i kaže:

– Papo, ja sem tvoj dečok.

Sad se radovao i stari, ima dečoka, pa nek je mali ko kucen. U ranje mali je otišo sa starim u šumu, stari drva seče, mali će svinje čuvati. Papa jedno debelo i veliko drvo je števo poceći, ali nije mogo. Kad Kucen iskoca na drvo i poče je drmati. Kruz jedan minut je izrušio drvo.

Tako rade celi dan, a predvečer kad su šteli doma, Kucen opazi da nema nigdi svinje. Otišo je nje tražiti. Tako jedanput stigne k jednoj kučici gde su živeli živanji. On je otišo unutar i opazio je dvanajst tanjera. Od svakojega je malo jevo. Na kraju je otišo u jedan bagav gde je bilo zlato. On si je pune džepe nameto zlata, al ka' je števo otiti doma, došli su živanji. On je otišo pod postej. Živanji su ga svakuda tražili, ali ga nisu mogli najti. Kad su oni oped utišli, on je izišo iz kučice, iz svojima svinjama je otišo. Kada je došo doma, sve zlato nameto u svoj tanjer. Tako puno je dono da nije moglo stati. Sad on kaže:

– Evo, to sem vam dono, mamo i papo.

Sad i oni su postali bogati.

Kuhar Miho i stari kralj

Jedna stara baba je ribu prodavala ter je odnesla jednom starom kralju ribu, neka ju kupi. Do poji tu ribu, ta će znat živinam se pominat. Kralj imau kuhara, Miho mu je bilo ime.

– Ali ti kušat ne smiš od ribe – kralj je rekao kuharu.

No Miho misli: kako bi' ja kuhar biu da ne kušam od te ribe! Te vilice zatakne va ribu pa se obernu da kralj ne vidi, i kuša. U taj čas je ču kako na obloki muhe kriču:

– I meni daj! I meni daj! I meni daj!

Kad se kralj najiu, i on je ču guske gakat na dvori. Te velu:

– U jarak se nažerat! U jarak se nažerat!

Seda kralj rekao Mihi neka mu konja sedla da ćeju pojt va šetnju. Dobro je, usedlali su konje, ter su šli sidva. Došli do jedne grabe ter Mihe konj prik skoči, a kraljevom konju veli:

– Skoči i ti, neka ta stari kralj padje doli, neka pogine, ter ćemo dostat mladoga.

Kad je kralj to čuo, on se obernu, a Miho se nasmahnu. Kako se Miho nasmahnu, tako je kralj upametiu da more i Miho znat. Kralj ne grije prik grabe, se obraćaju najzad došli domom pak vide na dvori dvi lastovice se za zlatu vlas čupaju. Jedna lastovica veli:

– Ja sam vidila kad se ta divojka kralja češala ka je imala zlatne vlasi. Kad su vlasi doli spale, ja sam dostala sedvi va kljuni vlasi.

A kralj i Miho su razumili ča je. Kralj veli:

– Miho, ima ta i ta kralj jednu divojku zlatokosnu. Ti ćeš pojt tim kralju i ako mi tu divojku ne dopeljaš, tada ću ti glavu zet.

Dau mu pinez ter konja. Miho pojde divojku zlatokosnu iskat, staromu kralju za zaručnju doprimit. Sada je došau Dunaju, a tamu su dva ribari ulovili jako lipu ribu. Ta riba začela je molit da bi nju dol pušćali nazad u vodu, da bi ona jako dobro platila, dobro učinjila. Ribari nisu razumili, a Miho je razumiu ribu ča veli. Ovi dva su se skomodili, štrajtali:

– Moja je riba!

– Moj je čunak! Ako moga čunka ni, ti biu va čunki.

Nisu se mogli razdilit, sak je kaniu cielu ribu. Seda ov muž Miho veli:

– Ja ću vam ovu ribu jako dobro platit ter ćete se s pinezi razdilit.

Te tako je bilo. Miho dobro plati ter su se ova dva razdilili ča su ribu lovili. Miho je ribu zeu te ju puščau najzad va Dunaj. Riba je doplula ter veli:

– Ovo će ti biti jako na veliku hasan.

Ča je odgovorila, Miho je to dobro razumiu. Seda je šau dalje i došau do paučinje, a tote je muha jako kričala: da paučinje ak bi je do oslobodiu. Miho je stau, ter je muhu oslobodiu da je prošla. Ona mu veli:

– Ovo će ti biti jako na veliku hasan.

Onda je šau opiet dalje i došau pod lozu, a tote je germ goriu, germ kade su merhunci nutri, ter su kričali za pomoć, da će im mlada jajca zgorit. Miho je razritau ta germ zi nogu, i merhunci su rekli:

Ćemo ti mi biti na pomoć.

Onda šau dalje, do dvi tic je došau – garvani su bili – a te tičice nisu znale letit, spale iz gnjazda ter kriču:

– Ni majke ni ćaće nije, gladne smo.

Jako su gakali garvani dva. Ča će Miho?! Odriže konju od stegna mervu te je tim dvim garvanom dau doli tote žerat, a onda ji hitiu gori va gnjazdo.

– Mi ćemo ti bit na pomoć – velu tičice garvani.

Miho je šau, s'e šau dok je došau do staklenog grada va lozi kade je ta zlatokosna divojka. On je šau kralju ter ga je jako lipo prosiu da ga je ta u ta kralj poslau za divojku da bi došla kod kralju za ženu. Ta kralj mu veli:

– Da, ja ću ti dat kćer ako meni ovo učinjiš ča ti ja zapovidim. Dvanajst kćer ja imam a jedna je zlatokosna. Ova kćer mi se je kupala va Dunaji ter jako drag prstan zgubila. Onde i onde se je kupala, ako ta psten doneseš s Dunaja, onda će bit ona tvoja.

Ča će Miho? Šau je uz Dunaj. Ali kade će on taj prstan najt, kade će ga iskat?! Na kraj hipca mu je došlo da na misli riba.

– Ali kade je ta riba? – Miho veli sebi.

– Tote!

Zaistinu riba je onde bila, i prstan! Miho joj je zi trube prsten zeu, odnese pun veselja kralju, ali kralj veli:

– 'Oš ča ću ti povidat. Ta moja kćer šetala se na širini po travi, tote su se joj zlatne đunđe rastegnule. Ako mi đunđe pobereš, onda će divojka bit tvoja.

Miho je šau vidit, ali kade će on đunđe najt, kade će on to pobirat?! Na kraju mu je na misli došlo na merhunce. Kad su oni došli, za kratkog časa te đunđe s'e pobrale ter mu dale, i s tim je prošau veselo kralju. No, ali to 'oš nije bilo s'e da će moć divojku otpeljat kralju, i da glavu ne zgubije. Kralju je došlo na misli ter zapovidi:

– Žive ter mertve vodije ako doneseš, divojka će bit tvoja.

– Dosta ste mi na herbat dali, 'oš ča će biti?

– Ako nećeš, ti moreš i ovde sidit, al divojku nećeš ondar dostat.

Kako se, ča će delat? Glavno je pri človiki da je zdrav pak da mir ima, a Miho će ostat prez glave ako divojku zlatokosnu ne dopelja staromu kralju za zaručnju. I je šau Miho žive ter mertve vodije iskat, šau, al kamo?! Jednuć došao va lozu pa mu došlo na misli tičice garvani. Ne poti se seda Miho od muke, ne. Ti garvani su donesli va jednom stakli žive vodije, va drugom mertve vodije, i s tim je prošau kralju.

– 'Oš jedno – veli kralj.

Seda će pokrit si dvanajst kćeri zi bielim ubrusom okrug stola. Ako Miho bude znau ka je ta zlatokosna, onda ju ima primit. No kako će znat ka je zlatokosna kad su s'e pokrite ubrusom?! Kako?! Muha je došla ter žuvorila:

– Za manu hodi, za manu hodi!

Muha je letila i tako je na tu divojku siela ka imala zlatne kose. Sad je Miho popau divojku za ramena:

– Ova je!

Onda su s'e stegnule ubrus doli, i ta je imala zlate kose, ter su je starom kralju otprimili. On je pun veselja, ima zaručnju zlatokosnu, ali 'oš nije dau mira Mihi, kani stari kralj da će mu glavu zet, ar Miho zna ča i on zna kad je jiu od te ribe. Dau Mihi glavu odsić. Kad je divojka zlatokosna to vidila, ne povi ništ, žive vodije namazala Mihu ter mu je glavu prilipila najzad. Miho iživiu, a divojka mu veli:

– Mene su tebi dali. Pojmo po svitu, da stari kralj ne bude znau da si se uživiu.

Ali konj veli:

– Čekajte, to nije pošteno ča stari kralj kani, to nije od Boga dano. Seda će on pojt vidit kako siromaki živiju, pojt će na meni. Ja ću delat ča je od Boga dano i pošteno.

Ta kon prik grabe skoči, stari kralj padie doli i pogine, ter je Miho postau mladi kralj.

Fratar brez glave

Husar doslužio svoje, putuje kući. Dvanajst godina jašio carskog konja, a sad mora ić pišice. Kapetan mu ostavio samo sablju, da se ima čim branit. A čim će se 'ranit?!

Put dalek, buđelar tanak, pa mora iskat ako ne želi krast. Ića i pića se i našlo, al na noćište ga baš ne primaje. Ljudi se najviše bojali da i' ne zaušljivi el ne ošugavi. Od soldata napravili vandrovača.

– Bože, Bože, pa za čega su mene tirali po tolikim bojnim poljima – ražalostio se – zašto sam ja tolike godine nosio glavu u torbi?!

I došlo mu da oči kopa ljudima.

Tako jedno veče stigo u samu carsku varoš. Ne znaš di je početak, a di je kraj, al za njeg nigdi mista za konak. Ako će u pustu crkvu, jedino tamo mož noćit.

– Di ćeš, brate, u tu straotu? Otud su pobigli i fratri – požalio ga jedan prosjak.

Koga je nužda natirala da se tamo skloni na noćište, taj tako pobigne da ga ni batinom ne mož dotirat u tu varoš. A kad ga upitaš šta se stvara u crkvi, samo toliko kaže:

– Iđi, pa ćeš vidit.

Al husar ko husar:

– Bit će šta bit mora. Za mene nije bilo dalekog ni teškog, a ni takog šta neću uradit. Spavao sam ja u ratu i med mrtvacima.

– Al tuđeg nema spavanja – kaže prosjak. – Noćom u polak dvanajst sva zvona, p' onda do zorni' pivaca cila varoš ne mož oka sklopit. A niko ne zna ko tamo horca.

– Ne marim ja, da je sam vrag rogati, al neću nikom kleknit prid kuću da mi udili malo strije nad glavom.

Kadgod su se ljudi bojali vraga ko i Boga, još većma vraga neg Boga, pa i prosjak pobigo kad je čuo kako husar divani. Od stra zaboravio torbu, a u njoj kruva, slanine, pa još i čutura vina.

Husar torbu na rame i ode u crkvu, pa upravo u toran. Kad tamo, a pod samim zvonima namistit astal i dva stoca.

– Ko mož kazat da domaćina tu nije rad društvu kad drži stolac i za gosta? – husar sio i oma večeru i vino na astal.

Naslušo se on o duovima, pa zna šta će uradit. Odlomio komad kruva, pa svud oko astala razaso mrvice. Grijota je i krštenim čeljadetu zgazit mrvicu kruva, dobar du neće priko nje, a rđav ne smi.

Kad došlo polak dvanajst, sva zvona udarila sama od sebe. Kako zazvonilo, kroz

zid bubne noga, bubne i druga, pa jevo ruke, a za njom i druge, na kraju prsa. Stvorio se fratar, al glave nema.

Husar latio čuturu, gucnio, pa će:

– Svaki du Boga fali.

– Falim ga i ja!

Husar sad zna da ovaj nije opak du, odjakari komad kruva ko fratarska cokula, nuž njeg slanine, i onako priko zalogaja:

– A di ti je glava?

Onaj uzdanio:

– To bi' i ja volio znat.

Husar se ko zamislio:

– Daklem, to bi bilo tako ko da ti tražiš glavu.

– Baš tako.

– A znaš li barem di si je izgubio?

– I di i kako, sve to znadem, samo ne znadem di bi je našo.

– Pa zašto to ne kažeš svitu?!

– A kako bi ti kazo, da od tebe svaki pobigne ko što od mene bižidu ko isprid vatre?

Husar se namrkosio:

– Kako ne bi bižali kad si mrtavac, a svake ponoći horcaš tu po crkvi?

Onaj opet uzdanio:

– To baš i jeste nevolja što ja nisam mrtav, makar nemam glave. Za mene nema smrti dok i moja ocičena glava ne bude s tilom. Vada zato i bižidu od mene.

Husar se nato nasmijo:

– Pa ja ne bižim, još te i zovem: večeraj sa mnom. Ni mi je slatko kad sam jidem.

Kad je to kazo, a fratar ko da će zaplakat:

– Ti me baš zapravo zoveš na večeru?!

A husar se prikrstio livom rukom:

– Razgali, Bože! Jal ti, kume, jesmo mi tu došli da se šalimo?!

– Dobro, dobro, al kad me već zoveš u goste, alaj, brate rođeni, zašto si narasipo tolike mrvice oko sebe?

Sad je husaru ko sveto da fratar nije nikakav hrđav du kad neće priko mrvice, al će ga još probat:

– Di bi' ja rasipo mrvice kruva kad sam krštena duša ko i ti. Razletile se kako sam lomio koricu krušca.

– Zašto i' onda ne pokupiš?

– Baš si me u tom poslu zateko, al se sad neću saginjat. Mogo bi pomislit da ti se klanjam, a ja se osim Bogu nikom ne klanjam.

– Ti se onda ne bojiš ni mene makar sam brez glave?

Husar udari u smij:

– Alaj, brate moj, šta si se toliko uzvrtio ko da je i to štogod: bit brez glave. Koliko sam ja moji' komorata brez glave nasaranjivo u ratovima, pa šta?! Vada znaš kako je kad husari iđedu na šturmu, sabljom se skidaju glave. A vidiš, još se nijedan nije vratio s onog svita da mi odgrize nos.

I pruži maramicu, pa rukom fratru da pomete mrvice, a čuturu već meće prid njeg.

Da je imo glavu, fratar bi zinio. Husar se raspoložio ko da su na kakom veselju, a ne u pustoj crkvi u koju niko ne smi noćom, al baš ni danjom.

I maši se fratar čuture, al ko da je još niki crv u srcu, prvo će pitat:

– A je l' ti vino dobro?

– Moj brate rođeni, znaš ti šta husari velidu? Nema hrđavog vina, ima samo hrđavog stomaka. A moje govori devet ezika: svi devet bunjevački.

Kad je fratar onda navalio na iće i piće, husar ko poplašene kokoške:

– Pa ti si gladniji neg ja.

Fratar uzdanio:

– Baš danas se navršava sedam godina otkako sam osto brez glave. Sedam puni' godina provest brez zalogaja, znaš ti kaka je to muka?

– Bar te niko nije uvatio na spavanju. Gladno oko ne zaspe.

Fratar se navečero ko čovik, pa će:

– Ova večera je bila baš ko blagosovena.

– Znaš ti ko nas je počastio? Edan prosjak.

– Veliš?! E, tom bi se morali odužit. Da, da, al vid' ti mene – fratar će se ko kvrcnit u čelo – ja bi već darivo tog prosjaka, a tebi još ni ruku nisam pružio, makar si me prvi dočeko ko čovika otkad sam ni živ ni mrtav.

I oma će se rukovat, a kad pružio ruku, na njoj prsti zlatni.

Husar gledi, očima ne viruje: oma se sitio da je tu ruku već vidio. Da, da, baš prije sedam godina je to bilo kad umalo i on nije osto brez glave.

– Slušaj, kume – fratru će – jesi l' ti čuo za caklene dvore ovog cara?

– Kako ne bi' čuo kad sam baš pod tim dvorima izgubio glavu.

– Pa šta si ti, svet čovik, tamo tražio?! Tamo su se dvi vojske tukle.

– E, ja sam blagosiljo sablje tog kralja koji je tio otet caklene dvore.

Husar se nato nasmijo:

– Znao sam ja to čim sam ti vidio ruku, samo sam te tio probat. Znaš, ne bi' volio da med nama bude kake mane.

– Samo Bogu ne mož nać mane, a drugima po tri.

Husar odmane:

– Okani se popovanja. Bolje kaži, ako si ti pod tim dvorima izgubio glavu, zašto je ne tražiš tamo, zašto odeg tražiš svit?!

Onaj opet uzdane:

– Brate moj rođeni, na tom bojnim polju ja sam prikopo sve grobove, al mojoj glavi ni traga ni glasa. A da znaš: dao bi za nju sve što imam, a to nije malo.

Kad ga tako ispovidio, husar nazdravio na njeg, pa kaže:

– A šta veliš na to da će meni bit dosta samo to da ova zvona umuknu pa da svit mož mirno spavat i lipo sanjat. Jel znaš, čini mi se da sam ja taj koji znade di ćemo nać tvoju glavu.

Kad je to kazo, fratar skoči od astala i samo ga zovne onim zlatnim prstima. Sađu na dno torana, a tamo grobnica. Fratar turio prst u gvozdenu kariku na kamenom poklopcu i kripta je već bila otvorita. U njoj mrtački kovčeg od bakra salivanca. Fratar komne nogom poklopac, prid husarom mrtački kovčeg vrvom pun dukata.

Husaru ispale oči, a onaj će:

– Neka mi tu stat ko na jaji nasadit. Probaj uzet kojeg.

Husar će se mašit, al dukat ni da makne. Ni mu baš bilo svedno. Onaj ednim prstom diže kameni poklopac sa groba, a on ne mož ni dukat.

A fratar onda kaže:

– Da znadeš, ovaj kovčeg je spremit za moj pokoj vični. Dukati će se dat u ruke samo onim koji će mom mrtvom tilu mista pravit. Ako 'š ti bit taj, oš-neš, dukate moraš povadit. Mene se ne tiče ako 'š i' baciti u vitar. A kad se ja smirim, ućutit će zvona. Sad ti znaš, pa kaži da i ja znam.

Nije to šala ni za kog imat tolike dukate, a ne za jednog islužitog husara što nema ni filera u džepu, al njemu se pravo steščalo.

– Da ti nije malo?! – fratar se uplašio.

– O, moj kume – husar će – nije divan o tim, ne prodajem ja ocičene glave. Žao mi te, jel teško onim ko dvared mora umrt, teško onim ko i mrtvu glavu mora kupovat. Kaka je to pravda božija?!

Kad je fratar to čuo, samo komnio nogom kameni poklopac na grobnicu, pa će:

– Oš sad ti popovat? Znaš ti da će moje vrime uskoro isteć?

Dogovoridu se da će se druge noći naći pod šumom iza cakleni' dvora, i fratar će oma kupit skute, al husar će još:

– Kume, možeš ti udesit da zvona sam od sebe zvonidu i kad ne dođeš u toran?

– Samo ti kaži dokle bi, a drugo je moja briga. Kaki bi' ja bio ni živ ni mrtav da nemam moći od pomoći?

Husarova želja je da zvoni još sedam noći posle fratrove smrti.

– Alaj brate, zašto bi ti meni za ukop toliko zvonio kad ja želim da mi se za grob ni ne zna – fratru je to čudno.

A husar se smije:

– Neću ja zvonit tebi, već mom caru. Sramota je da mi ti nudiš tolike dukate što će ti se jedna ocičena glava vratit, a ja se za ovog cara po ratovima naskido toliko glava, a on mi ni konja nije ostavio da ne iđem pišice iz njegove službe. Jel da zdaneš, ja sam se na njegovoj strani tuko i onda kad si ti osto brez glave.

Kako došo, tako fratar kroz zid i oćo. On na ednu stranu, husar na drugu. I za mraka nesto iz varoši, nek svit misli da je i on pobigo iz crkve.

Druge noći fratar već čeka, a kad je stigo i husar, iz varoši se začulo, udarila sva zvona.

Je l' sad viruješ da će zvonit sedam dana i posle moje smrti? – fratar će.

– Da ne virujem, ne bi ni ti mene više vidio. I neka mi sad pridičit, već za mnom i radi kako ti kažem.

Išli su dobar komad kroz šumu dok nisu stigli u veliku doljaču. Tamo kućica sva u trnju. Oblačno, edva mož napipat stazu do kuće.

– Tu živi edna majka. Vamo je došla posli čovikove smrti. Prvo je skupljala likovite trave i ličila svit, a posli se dala u vračku. Iđemo njoj. A sad otkini tu zlatnu šaku, baci mi je u torbu. Ti čekaj na striji za odžakom dok te ne zovem – husar uputi fratra.

Bilo lito da se košulja pali na čoviku a iznad vrata visi smrznita vrana. Husar je nije vidio dok čelom nije zapo u nju. Kako je dotako, kućica sva zazvonila, al tako da se čulo i u carskoj varoši.

– To je dobro zlamenje, kad se i tuđeg zvoni – husar prošapljo fratru.

I kako zazvonilo, u kući se užegla svitlost, a majka se javi:

– Ko si da si, moraš kazat: je l' od bisa el od nevolje dolaziš?
– Mater moja draga, od nevolje, pa još tuđe.
Nato se vrata samo otvorila. U sobi ni kreveta ni astala, samo pod otvoritim odžakom stočić na tri noge, na njemu se zgurila stara majka. Iza nje hrpa dukata gotovo do vr duvara, a na njoj mrtački kovčeg.
U svakim čestitim odžaku na vrljikama visi bar koja upušita šunka i divenica, a tu samo u svilenoj marami štogod ko lubenica. Kad je to ugledo, husaru se otela rič:
– Fala Bogu, ocu nebeskom.
A majka ga dočekala.
– I možeš zafaljivat Bogu jel srića tvoja što si me nazvo materom. Da nisi, ti bi me sad ugledo prvi put, a bilo bi to i poslidnje.
– Zašto, mater moja rođena?! – opet on nju nazvo.
– Zato što ni zadana, ne možem vidit te što sablje nosidu, a kamol u ovako gluvo vrime kad samo vištice i duovi horcadu.
Husaru ne triba kazat da s majkom nema šale – vračara je ona – pa on njoj lipo:
– Mater moja rođena, nisam ja nju od svoje volje opaso. A da kažem i to da mi je bilo sudito da sad vidim poslidnji put, al to ne bi bilo i prvi put, jel smo se mi prija sedam godina već sustrili.
Kad je spomenio sedam godina, majka ko da se počela budit, žmirka, žmirka, i jedared će:
– Pa da, ti si taj koji mi je dao glavu.
– Da, da, majko, dobro pamtite.
A to je bilo tako da su posli one kavge oko cakleni' dvora carski soldati saranjivali mrtve. On je vidio kako na suncu svitli fratrova ruka kojom je dilio blagosov i kad mu je našo glavu – a znao je da je fratarska jel je na timenu bila ošišana u kolubar – tako se rasrdio da je tio nogom komnit u jamu. Kad tamo, a prid njim se stvori ova majka.
– Ne, sinko, ako Boga znadeš i pripoznaješ. Daj mi tu glavu, pa ću te blagosiljat i molit se za te dok sam živa.
I oma ona iz nidara svilenu maramu – baš tu što sad visi na vrljiki pod odžakom – pa glavu lipo veže u nju.
Kad ga majka sad tako lipo pripoznala, iz budžaka oma dovatila bokal vina, pa mu čak i stočić daje da sidne.
Al on kaže:
– Mater moja, nisam ja došo na prelo, nit da pitam jeste l' se i večeras pomolili za me. Ja sam zafaljivo Bogu što je ta glava još u životu. Ne pitam je l' vama tribala za vračku el za drugo čega, dajem za nju vrvom pun mrtački kovčeg dukata.
Majka nato zaplakala:
– Sinko moj, a ja dajem svu ovu hrpu dukata za tilo koje je nosilo tu glavu.
Husar stao ko da su jastuk izvukli ispod njeg, misli se: Bože, Bože, u kakoj trgovini sam ja postao cenzar, za ocičenu glavu se daje mrtački kovčeg dukata, a za tilo brez glave soba dukata.
Majka se sirota isplakala, pa će ko najrođenijem:
– Sinko moj, ja sam se dala i u vračku ne bi' l' tako našla to tilo, jel kad tu glavu nisam mogla odranit, molila sam od Boga, al već i od vraga, da je barem možem saranit.
Za svi' sedam godina od one kavge za caklene dvore nije prošo dan da nije ruka-

ma kopala po grobovima. Dala se u vračku i sa vranama, ne bi l' kako one pokazale di je mrtvo tilo, al sve je bilo uzalud.

Husaru je svanjivalo u glavi, mislio je već ko je ova majka, al, ko veli, cigurno je ono što se pita.

– Majko, je l' ja to dobro gonetam, vi ste mater tog fratra?

– Sinko moj, to ni ja nisam znala dok mu sunce nije obasjalo ruku kad je prid kavgu blagosiljo oružje.

I kaže ona kako je nemilo prošla u životu. Rodila je to jedino dite, al ga se nije sita ni nagledala, već je ostala brez njeg. Rodio se sa zlatnim prstima na desnoj ruki, i čovik joj uzo u glavu da će ta ruka donet na nji' nesriću. Jedne noći odno dite, i samo joj toliko kazo da ga je ostavio prid nikom fratarskom crkvom.

Uskoro je ostala i udovica. Čovika joj izlomio bik. Posli tog se zavukla u tu šumu, dala se u pustinjake. I sad se već više ni ne nada da će ikad naći tilo njezinog sina.

A ne marim makar oma umrla, samo da mi ga je još jedared vidit.

Udarila opet u plač, a husar će je zagrlit:

– Mater moja, dok je vika, ima i lika. Jevo čujte, šta bi vi na to rekli kad bi' vam ja azo da znadem di je tilo vašeg sina?

– Sinko moj, da me ne zaluckavaš el da me ne varaš?

– Mater moja, ričom to mož, al ovo ne da lagat – pa on šaku sa zlatnim prstima iz torbe.

– Sinko moj, to materinom srcu nije dosta. Ko što ja imam njegovu glavu, tako i ti možes imat ocičenu šaku.

Kad je husar to čuo, više ne čeka, vikne:

– Hajde materi!

Kroz odžak bubne noga, bubne i druga, pa jevo ruke, za njom i druge, onda prsa, al na vratu sad i glava: stvorio se fratar. Kad je iz marame na vrljiki izvadio glavu, kad je od husara uzo šaku, to vidili nisu, samo se stvorio čitav ko da mu vrat nije bio ni načet.

Mater skočila njemu na prsa i samo je toliko izustila:

– Sinko moj edini!

I srce joj puklo, on zagrlio mrtvu mater.

– Šta ćemo sad?! – husar se sav skamenio.

Uto se oblakovi razišli, misečina zasjala ko dan. Fratar uzo mater u ruke ko malo dite, i ode. Kad tamo, a iza kućice bašća i voćke. Ko uđe, od lipote ne mož izać, a usrid bašće iskopana raka.

Dok se husar nije sitio, onaj izno i mrtački kovčeg što je bio na hrpi dukata. Sve radi sam, rič ne kaže. Kad je kovčeg s materom već spuštio u raku, onda je progovorio:

– Strpi se malo, sa' ću se vratit.

I ko da su mu anđeli pozajmili krila, već na ramenu nosi njegov mrtački kovčeg. Spuštio ga prid husara, poklopac digo i pokaže dukate:

– Vadi, pravi mi mista, jel ja sam sad već mrtav. I samo da znaš, tvoji su dukati što i' je moja mater zaradila.

Husar nije današnje dite, pamet u njeg burgijasta, pa će:

– Otkud ti znaš da je ona te silne dukate zaradila kad je nisi ni upamtio?

– E, moj brate, mrtvi znadu što živi ni sanjat ne možedu.

Znade on zacigurno, dukatima su je darivali oni koje je izličila njezinim travama, a sad znade i to zašto nije bio mrtavac makar su mu glavu ocikli.

– Ja sam – kaže – za dukate blagosiljo oružje, a moj poso je bio da blagosovim rođenje i kruv naš svakidašnji. Tako je bilo: vodu pridičio, vino pio.

Kad je to kazo, a husar opet ko husar, njemu u brk:

– Kad već znadeš, ja ću ti kazat: zato sam i ja tvoju glavu tio nogom u jamu, a ne saranit ko čovika.

A fratar njemu lipo:

– Brate moj, ne bi ni zgrišio. Al sad divana dosta, moje vrime ističe, a s dukatima radi štogod oš samo i' nemoj kako saranit s nama.

Husar lupio petama, zveknio mamuzama ko pravi soldat:

– Kad je već tako, u vitar i' neću bacit. A red je da darivam i onog prosjaka koji nas je s večerom častio.

Sad je već znao da fratar ne želi da bude saranjem u crkvi, i oma će udarit u poso. Dukati sad sve iskaču. Fratar spuštio kovčeg nuz materin, i kad je lego u njeg, digo još zlatan prst:

– Ako oš da dugo živiš i da ti dobro bude na zemlji, ne zaboravi da za ovaj grob ne smi znat ni krtina. Upamti: niko. Brate, nek ti nije zalud što si smio svratit u tu crkvu kod strašila. A sad me zaklopi.

Do zore husar zaravnio svu zemlju ko da je bašča okopana, spremio dukate na cigurno misto, pono samo dvi kese.

Sunce na nebo, on na kapiju carske varoši. I koga će prvog sustrit, već prosjaka. Onaj razrogačio oči ko da je strašilo prid njim.

Ti smiš opet u varoš, a bio si u onoj crkvi?!

A husar u smij:

– Neću ja iz nje ni otić, a neš ni ti više s ovom torbom obijat tuđe pragove.

I onom kesu dukata u šake, pa š njim oma u najbolju čardu. Došla gazdarica, pita šta želidu.

– Ist i pit.

A šta da njim spremi za ručak?

– To što i car ruča.

Gazdarica misli da se jaridu, a ko ne bi kad vidi prosjaka i islužitog husara, a poručivaje carski ručak. Nek se čudi, a husar ko husar:

– Gazdarice, je l' ovo najbolja čarda u varoši?

– Ja za bolju još nisam čula.

– Za nedilju dana 'š čut i za dvi – pa lupi kesu dukata o astal.

Prosjak sve ne zna je l' budan el sanja, a husar njemu ko bratu:

– Od te dvi čarde edna će bit tvoja. Odsele se ne boj života.

Kupili najbolje čizme i odilo što se našlo u carskoj varoši, pa husar kaže:

– Ortak moj, sad iđemo glavom prid cara.

Onaj se ustravio.

– Nemoj, brate, mene će poznat, možda i tebe. Cigurno noćos nije mogo spavat, pa je mrzovoljan. Nije red da nas obisi sad kad imademo života.

– Obisit će on vraga! Kladit će se sa mnom, a ti 'š prisić okladu.

I tako će to i bit. Car je prvo graknio:

– Ko je taj što mi ni za dana ne da spavat?!

Husar lupio petama, mamuzama zazvonio ko malo zvono u crkvi:

– Svitla kruno, care, ja sam došo da se kladimo. Ja siroma, islužit husar mećem na okladu volovska kola dukata, a vi, nikad naspavani car, sedam kola. Kladim se da ću udesiti da zvona na pustoj crkvi zvonidu samo još sedam noćiju.

Kad je car to čuo, u ednu ruku se obradovo, al u drugu ne viruje.

– Dobro – kaže – dukata nek su edna kola naspram sedam, ni ne priliči da je caru ravan edan husar, al ja velim: ti mećeš u okladu još i glavu.

Husar se nasmijo:

– Da imam, metnio bi' i dvi.

Drugi dan ujtru husar na dovratku carske kapije sabljom zaparo raboš:

– Ednu noć su zvona odzvonila.

I tako redom dok nije osvanio sedmi dan. Udario on i poslidnji raboš, pa će s ortakom u čardu, al car njeg za uvo:

– Momče, osma noć će pokazat ko je dobio okladu. Nema bižanja s glavom na ramenu ako se zvona budu javila.

Naredio da ga zatvoridu. Dat će on husaru ića i pića, ako će i svirku, al zapovidio da se prid crkvom napravidu i višala.

– Nemoj se srdit – kaže husaru – al šta je cigurno, to je cigurno.

Husar samo zvekne mamuzama:

– Svitla kruno, care, ne srdim se ja, al kad vi uzimate u zalog moju glavu, zašto i meni ne date u zalog sedam volovski' kola dukata? Je l' oklada vridi samo za moju glavu?

– Imaš ti pravo – car se ne nećka, neće da bude gorji od husara.

– Sluge donele dukate, a husar rasprostro na nji' kabanicu, pa se smije:

– Na ovakoj postelji još niko nije spavo.

Spavo je mirno, makar je te noći cila carska varoš bila na nogama. Al uzalud su čekali, zvona se nisu oglasila.

Car ne samo da je pošteno dao okladu neg je još husara tio postavit za glavaša nad svim njegovim husarima, al onaj kaže:

– Svitla kruno, care, nemojte mi uzet za zlo, al ja i moj ortak imamo drugog posla. Dopuštite nam da prid ednom i drugom varoškom kapijom saziđamo čarde.

I bile su to čarde da se niedna carska varoš ne bi postidila š njima, a bio islužit husar el soldat makar koje fele, tamo su ga naranili, napojili i do kuće mu troška dali. Nisu gorje prolazili ni prosjakovi, pa je dosta nji' poželilo da bude prosjak.

Šta mislite, otkud ja to znadem? Pa taj husar je bio moj čakundida. A šta mislite, zašto sam ja taka sirota da u životu nisam imala niedan dukat? Zato što je taj moj čakundida sve to sanjo kad se gladan i žedan vraćo kući iz carske službe.

Pokojnikova ruka

Čovik mi umro četrdeset i treće godine. Prošla su ta vrimena kad je svit bio smirit. A ja ostala sama u kući. Noć iza noći se štogod nedobro čuje. A ja sama. Nije meni tribo ni san.

Edne noći niki dotirali konje senskoj kući, u sensku avliju. Posli vidim pribacili se priko kapije na plebaniju. Edared izašli ondaleg, pa iđu priko našoj kući, a ja sidim iza pendžere. Ni dijat nisam smila. Čekam. No očli su. Mora da su bili kaki ovdaleg. Gledam koliko je sati: samo što nije ponoć.

„Slatki Bože, zašto si me osamio da moram te teške noći prinoćit?! Bar da imam koga da diše nuz mene" – zaplačem.

Kako ja legla na krevet, a na drugom triput uzdane. Spuštim ruku na dunju, i tako uvatim za ruku. Dreknem:

– Joj, ko je?!

Kako sam rič izrekla, tako se moja vrata stresla. Svu snagu skupim, ustanem. Kad sam uvatila za bravu – moja vrata ko salivena.

Tako sam drćala sav je krevet drćo poda mnom. Do ujtru nisam oka na oko metila. Ni da se miknem.

Poznala, kako ja nju ne bi' poznala – bila je to ruka mog pokojnog.

Ujtru ne znam ko je prvi tio unić, posli je bilo tušta čeljadi, tako su se morali utiskat. Dalo se svuda na znanje. Plebanoš me došo ravrit i zagovarat.

– Nekate se bojat, seka-Kristo. Jeste bolesni?

– Ja sam bolesnija od bolesnika.

Kažem mu šta se noćos desilo, a on čovik meni lipo:

– Da niste zdravog srca i jake naravi, seka-Kristo, vi bi umrli. Oni nek počivaju s mrtvacima, a vi se držite s živima. A to ste vi sanjali.

Al taj dan nije meni tribo ni san ni užina.

Mertvi, živoga van

Bila jedna divičica na Bizonji, ta je imala šuhaja. Ta je biu pri vojski, ter ona ga je tri leta ljubila, a potom je on na boji umer. Kad je to ona začula, se tako jako plakala i za njim sa je žalovala da ur ne bilo žićka va njoj.

Jedna teta su došli k njoj, jer su joj dali ta nauk da ako ga vidit kani, 'oš ko da će-ju joj oni povidat kako će ona tomu blizu dojt. Su joj rekli ta teta da neka ona grije na cimiter, ter neka skopa čovičega košća, ter neka to košće šest ur dugo kuha tako da bu-de ta šesta ura noći pol dvanajst uri.

Činila je divičica tako, ali obliče neka se ona devet halj, zadnja halja neka bude zi vriće. S'e je divičica tako i spravila, tako da je bilo jako, jer š čim bude to košće bolje kuhalo, tim će on friže jahat.

Došla je pol dvanajsta, dojde jedan voščan na bielom konje, ter je zaustaviu, a ona van grije ter veli:

– No si došau, moj mili?

A on veli:

– Da.

Onda joj veli:

– Češ pojt sa manom?

– A kamo?

– Tamo kade sam ja, prik deveti hatarov.

A ona nato:

– Da, ja ću pojt, zi s tobu ću se bar kamo trava pojt.

Tako da je ona se na konja siela, ter su začeli skupa jahat. Jako ta konj biži, biži. Kad su došli pej pervoga hatara, pita mili:

– Mila, se ti ne bojiš?

– Ne, moj mili, kad si ti z s manom.

Tako da su pominali se niš nisu, neg jahali su. Kad su došli do drugog hatara, zo-pet je pita – zopet mu veli da se ništ ne boji kad je zi š njim, dokle nisu došli do deve-toga hatara. Kad su došli, stane on doli zi konja ter joj veli:

– Mila, hodi doli.

Kad je on doli stupiu, je on va jedan grob doli šau. Ta grob je biu tako kot kad se posede, kad je manje zemlje nutri. Onda veli:

– Mila, hodi k meni.

Ona se ga je meru već bojala, a on veli:

– Ne boj se, mila, neg hodi k meni.

Tako da je ona doli stupila ter ju je zeu k njemu kod kad bi je tiu objamit i onda začme pervu halju kinut. Ona je vidila da to ni dobro. Zatim drugu halju, tretu halju, ali mila se je tako jako bojala da do devete halje skoro žitka ni bilo na njoj, ali je ona 'oš kako-tako kad je ta halja bila jako debela, zi vriće, ter čvrsta, da to kumaj je on pokinut

mogao. Onda je van stupila z groba ter je bižala i ušla va tu malu hižu kade mertvaciležu potom se je sranila uz pećicu od te hiže.

Ta njen mili dojde i rkiči:

– Mertvi zjove toga živoga van!

Va hiži je biu jedan mertvac, i onda je mertvome jedna ruka doli spala.

Zatim je mili opet kriknul:

– Mertvi zjove živoga van!

Onda je mertvomu druga ruka doli spala, a mili treti put je kriknul:

– Mertvi zjove toga živoga van!

Onda je mertvi seu, je dvanajsta ura odbila, a divičica je skersnula, ali je obetežala. Potom je po svitu prošla, za nju nigdor već nije znau kamo je došla, ča se zi s nju stalo.

Aždajin sin

Još u mojim ditinjstvu dida jedan pripovidav da je ode i ode aždaja bila jedna koja je iskala svaki dan divojku i birku dok se jedared našav junak koji je ubijov. Taj dan par mladi čeljadi išli na vitav. Onda još bijov konjski vršaj. Čojik vodiov konja, nosiov umit, drvenu lopatu i izgrapke, a žena na obramenici mali kotav i kotaricu krompla i tarane za užinu da skuva.

Idu, kad jedared vidu u travi ostavit mali deran. Zamotali ga u šamiju. Sam u ataru a ćuti ko da je umrov.

– Teško materam i ocam kad ima i ovaki' roditelja koji ostavu svoje dite – čojik uzev malečkog, a dite se odma ište ženi.

Dogodilo se tako da ovaj čojik i žena nisu imali dice, a nit je čojik imav rodbine nit žena. Familije njim izginuli u boju, koji amo, koji onamo.

– Čojče moj – rekne žena – da mi ovo dite odranimo.

– Dobro ti govoriš, bar ćemo imati sina.

I odma metnuli dite u kotaricu. Sad su oni u srići, neće na vitav, idu kući. Čojik je sve pivav tako radovav se što će imati sina. Kad su bili doma, žena odma uzela dite na prse, al kad je onaj iz šamije udario u sisanje, a žena u jaukanje. Jauče žena, oće da skine derana, oće i čojik, al onaj ne pušća prse. Žena sve jače jauče, pa čovik pozvav žene iz sela, uzvav i momce da pomažu, pa već tukav onog u šamiji, al onaj ne pušća pa ne pušća. Istom kad su mu klištama razvukli usta, onda su oprostili ženu. Onda vidu: ženina prsa sva u krvi. Čojik razmotav šamiju i onda je vidijov šta je to dite. Do polak deran, a doli zmija, na leđi malečka crna krila.

– I onaj ko te stvorio! Ovo je sin aždaje koja je danas poginula – jedan stari diko skočiov, uzev motičalište i nije gledav di je udarav dok ga nije uređiov ko potrvenu slamu. – Čojče, taj bi ubiov ženu, a ondak bi mogli opet svaki dan divojku dati, jer da je ženi isisav svu krv, postav bi odma velika aždaja.

Ardov igra

Bio jedan deda što je imav nasrid avlije ardov, sprimio ga za berbu. Jedared on vidi: kad dođe ponoć, ardov uvik nestane.

– Babo – kaže – taj oživiov?!

– Kaži ti ako znaš.

Sad će on pokukivati, i kad došla noć, uvižba on kroz pendžer šta je to! Kad dođe ponoć, ardov počme igrat, malo igra u mistu p' onda se žuši i ode iz avlije. Šta će deda da radi kad njegov ardov svaku noć putuje, a kad jutro, on osvane u avliji. Smisli on.

– Babo, dok je prazan, radi šta radi, al kad s vinom bude otišav, taj će mi osvanut u avliji prazan.

– Oće, vidiš da taj igra – mora da ide u kaku mijanu.

– Babo, znaš li šta?

– Ajd kaži šta ćeš radit.

– Ja ću sjest u njega p' onda kud on, idem i ja.

Kad je došla noć, prid ponoć on sjev u ardov, a ardov malo igrav pa se župi, krenuv pa š njim zajedno očav. Otišli su kraj jedne šume, a tamo ljepa mijana, neiskazana! Ardov stav, a deda iz njeg pokukiva. Po mijani sve zlato, sve srebro, sve se sja, a oko mijane al tolike su ljepe djevojke i cure, sve se muzika, sviraju gajde, svi igraju a zlatnim i srebrnim čašama iz ardova piju – nema tu patnje nikake. Pokukiva on da to vino ne teče od njeg kad u ardovu drugog vina nema, svid piju i još kažu:

– Ovo je vino, al dobro!

Sad se on misli: „Kako ću pokazat babi da je on bijov i kako će ona da se osvidoči?", a oće babi i da se umili. Misli se on: „Kad odem doma pa da za uspomenu babi samo kažem đe sam bijov i šta sam vidiov, neće mi vjerovat, a moja glava i prazan ardov nije dosta da joj se umilim – ja ću jednu čašu ukrast babi za uspomenu."

Pokukiva, i kad su svid igrali, on iskoraci iz ardova, uvatio čašu i sjest će natrag. Tjev on tako, al kad će natrag, ardova više nije bilo tamo, već je otišav, a nije bilo ni ljepi' djevojaka ni gajda, svid otišli.

Šta će on, osvanuo u mijani, a kad je sunce izišlo, deda vidi da nije u mijani, već u glogovom grmu.

– Đe sam sad u glogovim grmu kad sam bijov u mijani? Kako ću ja otud izić?!

No na kraju izišav, al svega se izgrabav, bijov krvav ko dželat, a čašu tkoju pio držo u ruki da babi bude za uspomenu đe je on bijov, da se osvidoči i da joj se zlatnom čašom umili. Drži čašu, ne žali što se grebe u glogovom grmu kad će babi biti zlatna čaša, a kad izišav i pogledav šta je ta čaša – kozji papak! A ono što su bile zlatne čaše – veli – tudak što je to sve bilo volovski, konjski, kozji papci i kozji rogovi, iz tog pili – vještice bili.

E, moj dragi, sad bi njemu trebalo otić kući, al ne zna đe je, ne zna kudan. Ne zna ni kako će! Krene, a ono već tu glogov grm, on je unutri u sridi. Vidi: ovako će tu ostavit kožu. Smisli on: sjest će i čekat noć u glogovim grmu.

Sad čeka drugu noć. Došla ponoć, opet došli vještice, došav ardov, a on ne čeka, već sjev u njeg. Kako bijov unutri, uzeli oni njeg pa ga doneli doma, al ne kaže on babi đe je bijov i šta za uspomenu imav. Tri nedilje je ležav, nije smio nikom kazat de je bijov ni šta je vidiv. Vaša srića što je smio meni da kaže, pa sad znate.

Kralj među vješticama i čirevi

Kadgod je mladež vodila konje u pašu. Kad bi bilo devet-deset sati, onda bi krećali. Ide jedan mladić, a stara grabi vodu na bunaru. On se našali:

– Kako vi tako „rano" po vodu došli?!

A kod stare nema šale, uze metlu pa ga ošine odnatrag po vratu. Kad ono sutradan puno čireva, al pun bio čireva. Šta će sad?! Imav on jednog dobrog starog što je biov kralj među vješticama. Otišav on i ispripovidav tim kako je bilo. Onaj kaže:

– Znaš šta ćeš uradit? Ti ćeš u dvanajst sati otić na raskrsnicu, uzet ćeš jedan grošić pa ćeš s njim otrt čireve pa ćeš taj grošić bacit i otud ćeš se okrenit pa ćeš ić natrag. Al da ide na te zmaj i odud i ondud, nikog se nemoj bojat, samo idi kud sam ti ja kazav i tamo to baci.

Otišav on na raskrsnicu, bacio grošić, išav natrag. Šta je vidio, nikad više nikom kazat nije smio, samo kad je došav sutradan, nijednog nije imav više čira na vratu.

Potkovana vještica

Bio u Ati kovač. Aćani imaju u Votanjskom brijegu vinograda, u tim vinogradima bila kovačnica. Kovač je imao dva šegrta, jedan bio čudo debel, a edan bio mršav, jedva diše.

– Kako to da si ti tako mršav, ja debel, a na jednoj smo košti – kaže onaj debeli.

– Ne znam, al da ti vidiš što ja moram patit! Obnoć dođe nekaka, baci mi na glavu oglavinu, stvorim se konj, i ja moram ić, a tako me hajči! Da to vidiš što ima na Aršanju kad su tamo kola, ti ne bi zno šta 'š. A ne morem, nikud se ne morem oslobodit. Ja ne znam, al meni se tako povelo da je to moja gazdarica.

– Neka tako, ta ona tebe mazi i žali, uvik najbolje komađe mesa i svašt lipo ti da.

– Da, da, al što mi obnoć da to ja znam.

Debel vidi da je tu šta zla, i kaže:

– No znaš šta, ja ću leć na tvoje mjesto, a ti lezi od duvara. Ja neć' spavat.

– Dobro.

Mršav jedva odo, lego od duvara pa već zaspo, taki je bio umoran. Kako zaspo, ona dođe, baci oglavinu na onog skraja, i ajd ide. Kad je došla, kažu njoj:

– Kakog si to konja ugrabila, taj baš čilaš – njekako zrica čilno.

A ona se ponosi, al ne gleđe. Tamo kolo, to je peruškano, nakitite paprikama, rogovima, tam se igra, kuvaju svašta, tu je podrum, piju. To bilo na Aršanju, tam njim bila skupština, vješticama. Gazdarica malo-malo i ide u podrum a jedanput vidi konj svednak glavom da more oglavinu dole.

– Ajd u kolo, neka svednak konja gledat – kažu.

A ona sad malo-malo pa ide:

– Ne, ne, taj moj ždribac vrlo nemiran, da se neće oslobodit pa uteć. Kako ću onda doma, neću doć na vrime.

A šegrt misli: „Čovjek sam, imam pamet, čovjekovu pamet, a konj sam." Kako će, kako će? Kad ona natrag u podrum, jedanput on stepne oglavinu, i posto čovjek. Ona već dotrkala pa pognila glavu da će gledat, on latio oglavinu i na nju, pa ona postane konj. Šegrt skoči na nju pa ajd. Došo pa lupa na kovačnici:

– Digni se, Ivo!

– Šta je, šta je?!

– Digni se i loži vatru, sa' ćemo kobilu potkovat.

– Ali ta se brani.

– Ja ću je držat, ti samo pravi potkove i samo radi.

Radu, i sve uradili, potkovali kobilu pa skinili oglavinu, bacili, nek sadak ide. Ujtro došo gazda sumoran:

– Ej, đeco, danas neće bit ručak, bolesna nam je vrlo gazdarica, vrlo bolesna.

– Da?! Pa šta joj fali?

– Ja ne znam, nije joj dobro, kaže da će umrt.

– E pa, jeste vi nju vidili kako izgleđe?

– Nisam, pokrita je.

– Jeste ogledali njezine ruke?

– Pa i ruke su pokrite. Šta ću kad mi kaže da je ruke bolu, teško ju tušiju i nije joj dobro. Sinoć joj nije falilo ništa, a sadak jedva diše.

– E, i'te joj, otkrite ju pa joj gledajte noge i ruke, sve su potkovane.

On ošo, otkrio, a to ostala kopita kako je potkovano, a gor čeljadsko.

– A di si ti bila, šta je s tobom?!

– Pa – kaže – kad ja to moram.

– Kaki moraš?! Ko te je potkovo?

– Pitaj šegrte.

– Kako si ti došla do šegrta?! Šta si ti tam tražila?!

Došo šegrtima:

– Pa šta ste joj radili?

Jaki onda kaže šta je učinio, kako ju oglavinom uvatio i kad su ju potkovali i ular skinili, onda su vidili da je to ona.

Vještica iz Katolja

Isto se desilo u Katolju. More tom bit već sto godina, ti su stari svi već pomrli.

Jedanput bolesna je maćuva, pa bolesna je maćuva, pa umrt će. Unučica te maćuve bila udata u Olasu pa došla doma kad je maćuva bolesna. Maćuva poručila je da sestre ima nade, pa sestre nema da je dođe vidit, a ona ima dvi želje da sestri kaže, onda će dušu izdanit, toliko je već snemogla. Poručila, čeka, a sestre nikako nema, ne more doći.

Unučica držala je bratovljevo dite. Njekad su postelje bile visoke, bili začeljki, a unučica sjedila za začeljkom, pa maćuva nije vidla da ima koga u sobi, a čojek to nije odo.

– Čuješ ti, majko, pa ti si sa mnom, nema nikog, što meni ne kažeš te dvi želje.

– Nije tu nitko?

– Nitko, ja i ti.

– Pa kad nema nikoga, a sestra ne more doći, onda ću tebi kazat jel ne morem umrt ako ne iskažem.

– Pa kaži već jedanput.

– Znaš – kaže – i nas je Bog stvorio, ja sam vještica bila. Četrdeset i tri sam duše više pogubila nego što mi je Bog ostavio. I tvoje ždribe sam što ti je bilo najmilije i tvojega sina što ti je bio najmiliji.

To iskazala i dušu ispušćala.

– O, sto ti bogova, da nisi umrla, taki bi te zagušio.

Ta unučica je pripovidala svojim unukima, i ti unuki su opet pripovidali, tako riječ do riječi, tako i meni to pripovidali, ne jedanput, mnogiput su to pripovidali.

Bosorka

Biu je jedan človik mlad na Bizonji, se je zvau Jure Lesković, junak, jako verli junak je biu, tako da su divičice za njim jako nore bile. A va našem seli se nahajalo i bosorkov – te su jako vjerovali. Jedna bosorka bi jako rado zela toga junaka, a on znau da ona ni takova divičica ko druge, neg da ona već ča zna neg te druge divičice, da je bosorka.

Seda si je mislio: „Ja ju neću zet tancat da se je oslobodim." Kad je bila jedna unterholdung, on ju ni zeu tancat. No, onda mu je tako se zagrozila pred drugimi divičicami:

– Ovo će mu biti žao dokle bude živiu.

Tako da veje mu se ništ ni stalo, neg potom da je on jednu drugu divičicu zaručiu. Kad je bosorka to čula, ter su došli zarukom kada bi junak morau stariji prosit da će si tu njihovu ćer zet, on je unimiu, ni imau glasa, ni mogau govorit.

Ovo je stalo, ovoj je prava istina.

Seda nisu znali ča ćeju učinjet – to je od zli' ljudi. Dođe jedan človik – tome su tili reć da je bosorak – da on s'e zna kako se to dela.

– Ljudi dragi – veli – ja ću vam dat jedan nauk, ali mene nekate nigder da sam vam ja ta nauk dau. Nujte da primi jedan lip kruha ča 'oš ni načet, ter nujte korice tako slabo odrizat da se budu mogla ta slova ča ću vam ja dat tamo napisat. To ćete mu porinut va usta, ako čversto ima usta zaperto, 'oš ćete morat kako-tako porinut da to on va usta dostane.

Dobro je bilo! Su to učinjili, a ta slova su posvećena, to nisu barkakva slova. Seda su mu to učinili, ter bome mladencu su mu se usta otperla, su mu zi timi slovimi usta otklopili.

Kad je ta bosorka to čula, ona je rekla da to more ziznat 'do je tomu ta nauk dau da si je to učiniu. No, al ovi nisu uradili da je to ta isti človik, a taj im je rekao:

– Ako vi to povite, onda vam ja već pomoć ne morem, i vam neću pomoć.

I tako je bilo da si je junak tu divičicu mogau za ženu zet, ter ta bosorka zato već ni imala ladje na njega kad je on slova zis tu koricu skupa poiju.

Vilinsko rašeto

Odnesla cura užinu na žetvu. Otac i mati žanju, deda i baba vežu. Kaže deda curi:
– Đe je voda?
– Vi niste doneli?! Kako možete na žetvu, a vode ne ponet?!
– E, donet ćeš, cura, ti!
– Kud da idem kad nema bunara?!
– Ti ćeš preko njiva popriko pa na Dunav.
Uzme cura koršov i ajde Dunavu. Dok je ona sud punila, digav se njeki vijar i upravo njoj. U vijaru rašeto, u rašetu sjev skeledžija i njeka stara baka. Dok cura sud nije napunila, vijar otišav preko i vratiov se, pred curom stavo. Skeledžija kaže:
– Hajd, sjedi, cura!
Ona se odbaca s plačom, neće, a skeledžija zgrabi curu pa hajde. Vijar se opet podigav, uzme rašeto pa hajde na drugu stranu Dunava. I prišli su opet natrag. Cura se poplašila, na nos i na uši krv udarila. Skeledžija stavo, curu za kosu, i iz rašeta. Kaže:
– Sreća što božjom milošću nije noć, ti bi se i od komarice uplašila. Nisi ti naša krv, neće od tebe bit naše čeljade.
Ode vijar, a cura uzela sud s vodom pa odnela tamo đe žanju. Deda taki pita:
– Šta si ti krvava?!
Cura kroz plač kaže sve.
– Ništa je to, hajd ovamo – deda stav spred nje.
Iz zatioka iščupa joj jednu dlaku kôsa pa joj provuče ispod nosa i pokida. Stala cura čitava i zdrava, više nije krvava.
Kad je iskazala ocu i materi kako provodila, a otac zapita:
– Nisi poznala ko je bijov?
Ona uprla na dedu:
– On je bijov skeledžija, a babu je vozio u rašetu.
Deda i baba samo otvorili usta, al glasa nema, zanimili. Nikad više rič na usta. Tako se u kući doznalo da su se pleli u vilinske poslove i da su curu tili uvuć u to. To je bilo tu u Tukulji.

Canurka

Bila mat, imala divičicu. Otac saki dan hođovo u posal, mat je bila pokraj kćeri. Divičice bilo ime Canurka. Ona je već velika bila, sedam godina, i onda j' još sisala, u zipke spavala. Tela se otit igrat, p' on'a ju mat viče:

– Canurko, hodi ću ti dat sisice!

Ona dojde, nasisa se pa se ope ođe igrat.

Stare žene znale džakat sašta, p' on'a jedna kazala Canurke materi:

– Jesi ti zatepena?! To ni dobro, ti ćeš vrešćat. Za pet-šest godina Canurka će momcema hođavat.

Mat veji:

– Neće. Ja ću ju dat ista momku koji ima konja zlatnim grivama.

Darži ona svoje. Jedan dan u ranju Canurka ođe se igrat, marva potli ju mat viče:

– Canurko, hodi ću ti dat sisice!

Ona dojde, nasisa se pa se opet ođe igrat. Marva potli ope ju mat viče:

– Canurko, hodi ću ti dat sisice!

Kad ju treći put vikala, a nje nema. Na krstopuću digla se vetrenjača, a kad je očla, nigdar više ni bilo Canurke. Ada nju su vile uzele.

Marko Nestalo i vila

Bio njekaki Marko, Nestalo se zvo. Bio jedinak, mat je imala njega jednoga, crnomanjast i lijep, svakako uredan i groktio lijepo. Njekad su momci u štali spavali. Dolazila mu vila tamo di je on u štali spavo. Ni se zno, ni se mogo od nje oprostit. Na kraju išo je popu ispovidat se.

– Tako i tako, dođe dok legnem, da se smrači, onda je već tu.

Onaj pita:

– Da se dirat?

– Svagdi, da se dirat svagdi.

– Je l' pušiš?

– Pušim.

– Na lulu?

– Još nisam.

– Pa probaj. Metni žar debelu u lulu, znaš one su dlakave po tijelu, i ti u njedra i svukud diraj, pa jednom rukom joj rastvaraj njedra, a drugom rukom ko da ćeš lulu čapat, pa ubaci žar u njedra. Neće više nikad doć.

On tako i učinio, a ona:

– Jao, meni, Marko, za to ćeš se jako pokajat!

Sad svejedno, nema više vile. Njekad volovma su više radili. Di su vinogradi, zvalo se Dolina, a trebalo ići kroz dva dola dok se došlo do ti' vinograda, tako i natrag. Marko išo đubre vozit, pa dolazi natrag, kad jedanput je se malo oblačak digo. On ćera volove da izađe iz briga, iz piska, onda već u selo će se spušćat. Kad je izašo van iz briga, došo vijar tako da su se kola i volovi i sve na toliko strana razišli, i on je nesto. Nesto – nisu ga našli.

Više ga našli nisu, samo jedanput se ukazo. Tom čovjeku su kazali stari Garo, ja sam poznala toga, a onda ni bio star, već je bio njegove dobi. Isto s otim putem išo i on, kad ide oblak, tako da pada, pa se onda mu ukazo.

– Pa otkale, Marko, ti?!

– Odnjekud.

I išo je jedan komad š njim dok nisu došli u do, onda mu kazo:

– Sad se ti žuri Ivo da moreš doma, sad ja moram doć, sad će taki pljusak i kiša bit da neće moć nitko proć. U oblaku ja uvijek idem što je kiša i pljusak.

I onda je njekud nesto, a taj Ivo, što kazali su mu stari Garo, ode i kaže mu materi sve.

– Pa, zbiljam, vidio si ga?!

– Je, išo sam čitavu leniju š njime i š njim sam se divanio i tako mi je kazo da kako je sve prošo i on uvijek ide s vijarem i kišom.

Više ga nisu našli.

Vilino igranje

Jedanput sam sviro kermec. Išo sam iz Pogana, a kad sam došo do te velike jame Vuroške – baš bilo o polnoći – tu se njaki vjetar digo. Nebo ljepo čisto, a vjetar taki da će me zatušiti. A ja sam išo svirajuć.

Taj vjetar se smoto, i istrže mi gajde. To je istina! Nisu pale, ošle gori, letu gajde i začele same svirat. Ja se uplašio, zgrabim gajde pa bjež š njima, a gajde još dreču. Išo sam ko da me ganjaju, gajde naprid, ja za njima. Mislio sam da ni kapi krvi nemam.

Nisam zno kada sam došo doma. Kad sam došo dvoru, a pceto ko telić sjedi pred pendžerom, a 'nako pceto veliko nije ni bilo u selu. To je istina! Gajdaš sam bio, svako pceto u selu sam znao. Ja viknem, a to se pceto okrene u bašču. A ja sam pušku imo. Uvatim pušku pa puknem po tim pcetu, a sačma nije pcetu išla, nego svu mješinu sam isjeko, gajde više ne dreču.

Komšije bile đeda i baba. Ona gluva i tupava, zna lapućkat, viče, ni vragovi ne razumiju, tupavim čeljadetom ne more se divanit, a sad preko plota ljepo pita:

– Ko je odekar puko?

I đeda sjevo kad je čo kako lepo ona to pita. A ja kažem:

– Ja.

– Za čeg?

– Tu je bilo pceto veliko.

Kad sam začo pripovidat, jedanput baba na prste fićnila – postalo tavno ko u rogu. A viče:

Ogledi se oko kuće.

– Za čeg?!

– Neka te briga.

A ja sad ne znam čiji sam. Gleđem: baba nikad nije znala nješta kazat, gledi sad kako zna i more divanit! A oko kuće oda lampa pa ošla uprav na 'no mjesto di pceto sjedilo.

– Sad pukni! – viče baba.

Latim pušku, puknem, a ne znam šta ću od stra: lampa više ne oda, a di bila, tamo na bokoru vjesi koža pceta.

– Taj vjetar, to su vile bile, igrale. Nije njim dobro što si sviro, mješina ti osušita. Lati ovu kožu pa na gajde, pa će nova koža nabreć. A ti neka više obnoć svirat pokraj Vuroške jame i neka ništa pitat, a one nećeju doć odekar.

Baba ljepo kazala pa ošla, ošo i đeda, a ja sjevo ko njaki panj.

Kandžija od zmija

Popovina bio spaija u Kukinju. Vôd, kad se spailuk odelio, kad je prestala robota spaiji, pašnik se nikad nije krčio. Ja ne pantim robotu, to je naša baka kaživala. Svaku šumu su posjekli da zemlju oru, a pašnik se nikad nije krčio. Ko bi to ćo, taj je ošo zlim putem.

Kazali su njekad stari da su ćutali, do pol noći iz šumica na pašniku ide ljep glas, pjevaju, samo nitko ne more razumit. Svake noći kad je pun mjesec, bilo tako dok orozak ne kukuriče. Svud na pašniku trava ljepa čista, a na tom mjestu bilo crno kolo, sva bila trava crna. Tamo se nitko ni obdan nije smio sustavit.

Bili tukar čovjek i žena, imali divičicu. Jaki čojek bio. Kad je bio mlad, nisu se smili s njim hervat. On jednoga lupio i ubio. Jo i kad je ćo umrt, bio taki jak, a žena krasna. On ništ se nije učio, a sve zno radit. Stanove što su tkali popravljo i sve, a to kad je bio mlad, a potli kad se oženio, ništ više nije ćo radit. Ni žena. Pije on, pije žena. Bog njim do nesreću.

Bilo da i dva dana kuća nije imala kruva. Kubure uvijek dost. U ljeto kojekako, a zimi se ne more dost sobu napuvat. Ni svinče ni slame. Izvuču zimsko doba kod jedne, kod druge komšinice di je vruća soba. Uvijek su obrecali, al nji' dvoje nije ćelo radit. Imali nevaljalu kućicu, al ni šantavo guse ni paprike nuz otu kućicu. Istruljili rogovi, na kući čelo će da spadne. Ni puce nisu kupili, žena ni pregače, obrisač jedan u kući nije imala, prodala kožuv i ćurdiju – sve propili dok divičica malo nije odjačala.

A bila krasna đevojka. Ona sirota sve težje poslove radila, toliko radila da su joj se izjeli zglavkovi. Rada je bila da joj apo i mat ljudi budu, da ne bi nju po selu tentali, al nješta nek rekne, apo đipa ko vrag crven:

– Ja sam gol što sam propio, a onaj je gol što su mu oteli! Nema na meni biljega zašto sam gol.

Ne oni radu – ona, al viđe sirota đevojka vôd pomoći nema. Narod njekaki neće nahrlit milodar da se dade, a njoj dozvoljito samo da radi. Apo i mat su merno dok lakomice ne doderne koje. I đevojka je zavjet uzela: ako je Bog poživi, da ona na noge mora stat. Bila je devetnajst godina kad joj mat umrla, a nitko da ju zaprosi, nitko nju ne zaktiva, taku krasnu đevojku. Otac samo na grljku flaše drži ruku.

Jedanput sirotoj propala i ona mala beridba, beridbe ništ, krumpera navadila jednu vreću pa vuče na dvor, vuče za zimu, a dreči svenak. To bilo pridveče, išla preko pašnika baš nuz ono crno kolo. Kad tamo njegdi bila ona u travi, vidla ljepe menđuše. Krasna đevojka, a nikad gizdava. Oče joj stale, ljepe menđuše, a ne smije u crno kolo. Jedanput evo njaki đedo:

– To se ne u zlo prima ako uzmeš menđuše. Tako si mi krasna đevojka, ja bi' rada da mi ne drečiš svednako.

Nikad ona đedu nije vidila, a gleđe: oče u njega nisu ko u druga čovjeka, već ko žeravke. Ona bila uplašita, al kad je ćutela kako đedo ljepo kaže, njekako joj bilo laglje, pa upita:

– Jeste li vi morda moj apo stari?

– Ne pitaj tko sam, a tog življenja nek je dost. Kad bude pun mjesec, brez brige ćeri dođi vôd. Samo trag za sobom uvijek moraš soljom posoljit.

Rekne đedo sve što ona mora znati i uraditi. Sad je ona bila merna i spravna. Viđe ona da doma ne pomaže ništ. I kad došo pun mjesec, ona pridveče svaki dan ođe na crno kolo.

– Opet ideš?! – apo se uplašio kad je vidio dan za danem kud ona ođe.

– Moram zapaljit mjesec.

– Nisi ti ošla u njovu rodbinu?

– Jesam, apo. Dosta sam se dučila i kinjila, apo, ne išćem ništ, a ni vi ne išćite ništ od mene.

Cjeli mjesec išla, potli nije ni došla.

U ono vrijeme paster jedan stari pridveče ćero s paše. Đevojkin otac pijan sjedi na dvoru.

– Tvoja divičica na crnom kolu niešt palji, a na njoj sve ljepo, oplećak, šamija, menđuše – i pjeva, a kod tebe svednako drečila.

Onog uvatilo da i njemu treba drečat. Krv se probudila, jezik se otvorio od vina. Ođe i on tamo. Ođe onda – i nikad više. Pasteru rekne:

– Čekaj, ja sam časom tu, ako budem još živ.

I bio je časom opet na svom dvoru nevaljanom. Uznojio se, sav u sapi dotrko.

– Što je? – rekne stari paster.

I onaj kaže.

Na crnom kolu vile igraju, pjevaju. Tamo je i njegova divičica. Vrlo su ljepe, kika velika svakoj vjesi do pojasa. Glasovi ljepi, đevojke ljepe.

– Ej, čovječe – pita njega jedna – šta željiš od Boga?

– Kašiku čorbe i čašicu vina.

A kći njegova rekne:

– Apo, neka vam Bog da.

Al nato kaže ona vila:

– Kad nju nisi poželjio, ako još koji put dođeš, dobit ćeš kandžijom.

Kad on pogleđe, a to kandžija od zmija. Nikad više nije bilo čovjeka da bi smio obnoć tamo poć.

Tri biele vile

Jive je zagnau vole. Kad ji' je zagnau, velje i zaspau. Kad je zaspau, doletetile tri biele vile. Te tri biele vile su bile tri biele žene. Kot perva vila je bila Jivina majka, druga vila je Jivina sestra, a treta je bila Jivina nevjesta. Doletile, i onda veli majka:

– Zbodimo mi Jivi oči ter mu verzimo černe terjunke.

Onda je majka zimala oči, sestra je metala terjunke, a nevjesta se jako plakala.

Seda opet majka rekla:

– Znamo mu serce, ter mu verzimo pretežak kamen.

Ko majka je zimala serce, sestra je metala kamen, a nevjesta se jako plakala. Seda je nevjesta se plakala pa se Jive zbudiju, ter veli nevjesta:

– Jive, ča ćeš ti majki naručit?

A Jive veli:

– Ja ću majki naručit kloktru cipali na ku ju budu vrazi palili.

– A šta ćeš sestri naručit?

– Sestri naručam dva konjske repe na ki ju budu konji trzali.

– A ča ćeš meni naručit?

– Tebi naručam ta lipi zeljeni grad ča ni biu nigdar šetani, da se ti budeš veselila do tvoje smerti.

Mliko iz sikire

Kad sam bila cura, išla sam prid krave, kadgod tevočar tiro napolj, pa smo išli prid nje. A tamo pokupu se, svita bude mlogo. Bila sam cura, eto ko ovaj naš unuk, vala još i manja, a došo i stari Kajgić bać Joza pa vrlo pripovido. Od vračaka se počeli divanit, pa stari kaže, al kako je on prošo.

Na Đurđevo ujtru – prija su vračali na Đurđevo – on se rano digo pa će it u Kladu, u šumu. Metne sikiru na rame i torbu pa iđe. Ka je došo, a tamo di krave su u podne plandovale, babusinka, jedna baka stara, uranila pa okolo plandišća vuče stolnjak. Bać Joza se sakrio pa gledi šta će ona. Ošla baka, a on sikiru pa i on okolo.

Radio on cili dan, došo kući pa sikiru obisio prid kuću na klin. Kad ujtru, a iz sikire mliko curi.

– No – kaže – sad znam zašto je baka vukla stolnjak: sve mliko pokupila.

Tako je i on, i zato je iz sikire njegove išlo mliko.

Mliko iz jedeka

Sa' ću isprivovidat što se kadgod u Kandi med Šokcima strefilo. To je jedan stari Šokac pripovido sinovima, a oni su pripovidali nadalje kako su kadgod čuvali krave pored Dunava u vrbaku. To je išlo redom, svaki dan drugi a drugi, po dvojica po trojica su čuvali, i oti pastiri su najviše stari ljudi bili. Šokačke gaće dugačke, u surkama – tako su sprimiti bili u to vrime.

Tamo se dogodilo jedanput da je jedna rumunska lađa išla kad su Šokci čuvali krave. Vidli krave pa lađari tili su mlika jisti. Lađa ne staje, a di je na njoj mlika?! Di jeee!

Med lađarima našo se jedan matroz koji je zno vračat i drugo štagod od ti' čudni' stvari.

– Dajte jedek – samo tolko kazo kad je čo da bi mlika jili – a vi držite muzlicu.

Latio jedek, sto iznad muzlice pa muzi jedek, a iz njega teče mliko. Kako je muzo, tako su krave počele blečat i trčat vodi ko kad bi đipile u Dunav. Kako je išla lađa pored briga, tako su krave za njom, a mliko iz jedeka samo teče.

– Ode nam mliko, odu nam krave – Šokci se uplašili.

Samo jedan stari pastir šuti. On skinio surku, bacio na zemlju i s ćulom kojom je krave čuvo jako počo udarat po surki. Ni rič, samo udara! Kako je udaro, tako lađar pustio jedek, pa onda pao i počo jako barlikat. Jedared jauče:

– Ne udri! Mani se!

A stari pastir s briga:

– Moje si krave našo!

– Neću više. Neću nikad.

Kako se onaj manio must jedek, tako se i krave ušutile. Starac matroza vrlo izmlatio. Vidili su: kako surku mlati, tako onaj dobije – pa je matroz i muzlicu hitio u Dunav. Onda su pastiri i znali da je starac u tim stvarima jači od lađara, ali nikad ga niko o tim nije pito, ni on rič komu kazo.

Ukradeno mliko

Dogodilo se kod nas u Kandi, kod Volutkovi', mliko su ukrali od krave, i to kad je tele još sisalo. Došla jedna žena da ište jabuka, svionicu bi pravila. I ona je imala jabuka, samo je rekla da njezine jabuke nisu za svionicu, ovo su bolje. I toj ženi – kako su joj dali jabuka – s otim zajedno su i mliko dali.

I drugi dan ujtru kad su muzli, ondakar već krvavo mliko je išlo. Uplašili su se i vidli da su njim mliko odneli. Očli su čiča-Marjanu Ivančevom, koji je jaki bio, koji je zno otim gatati i dati mliko natrag. Taj je reko ondakar da on znade da ko je taj majstor koji je mliko odno i reko je to kako se mož mliko vratit. Ujtru kad namuze, to krvavo mliko kako je u muzlici, tako uzet dva noža pa noževma oto bockat. Kako budu to mliko noževma, tako onaj ositi koji je mliko odno.

Kako su to boli u muzlici, tako je onaj jauko i trčo donleg dok nije došo do one kuće otkaleg je mliko odno, jel dotleg ga boli i bode iznutra.

– Kad dođe – kaže – ondakar udri, jel on će doć iskat makar šta, jel dotleg nema mira kod kuće. I kad dođe, ondakar metlom od korova, od gužvića lupaj ga kako ga ikako možeš.

I to je reko još:

– Ako bi ti da taj umre, da se osuši, onda kad ga naudaraš, tu metlu lati pa obisi u odžak i dotleg ju puši dok se ta metla suši, tako se i on mora sušit.

I tako je došla ta žena dok su oni bockali noževma krvavo mliko u muzlici, došla iskat, a oni metlom od gužvića dali joj za svionicu, mliko vratili.

Nek munđa koliko oće

U našoj Senti stari Bunjevci nisu baš znali madžarski. U to vrime su bili kravari ode u Kaćmaru, čuvali su na Koću, a i žene su išle tamo prat. Nisu tako prali ko sad, već prakljačama onako lupali aljinu i tako su prali. Jedared dvi Bunjevke su uzeli edne tračje, njeve aljine pomećale u nji', i ajd, pa su očli na baru da peru.

Ej, kad su oni počeli prat, tamo već čuvali i kravari, došo bik pa i' razvijo, i oni biž kući. Sa' ćedu javit kravara, al kome ćedu javit, kako ćedu javit?! Madžar je bio birov, a niedna nije znala madžarski. Starija kaže:

– Sele, ja malo znam, ja ću otići, javit ću ja to kako već znam.

Očla j' unutra u sensku kuću i kaže:

– Faljen Is's, gospodin biratus!

A birov gleda: šta je?! Madžar, ne razumi. A ona kaže dalje:

– Ja i moja druga smo uzeli traljatus – to ona ko madžarski divani – i očli smo baratus, počeli smo pratatus i aljinatus a dođe vaš bikatus, skoči u traljatus, mi bacimo traljatus i aljinatus i pobižatus.

Birov gleda, pa gleda i jedared kaže:

– Mit mongya?! (Na mađarskom jeziku to znači: Što kaže?)

A žena njemu:

– Ta eto, to je tako bilo, munđo ti koliko ti drago.

Živina ga mitala kad ne zna

Bio u Poganu jedan stari čojek, tako su mu kazali Belas. Ošo on u Šikluš na vašar pa je kupio jedno tele. Kad je tele isplatio i pasoš prepiso, treba ga vodit doma. Kako ga je vodio, tele se izmaklo iz ruke mu pa ošlo med konjski vašar i od jedni' kola do drugi' bježalo, i nem' ga nigdi.

Stari Belas sad tele nije vidio, ođe preko vašarišća. Kad tamo, nepoznati čojek stoji sam kod kola. Belas od male maloće samo njeku riječ zna madžarski, mat mu nije znala, ni đedo, nitko, a sad mu je njekak palo na pamet mort je bolje da madžarski divani, pa on čojeka pita:

– Kumá, kumá, nem látá egy tele? Na njim vjesi štranga – szálogy!

A on našo čojeka baš Madžara, ovaj nije razumio, pa i on pita:

– Mit, mit?

Belas onako pretešen od brige:

– Živina te mitala kad ne znaš madžarski.

Tri bunjevačka slova

Bio tuđeg edan siromašak momak, vriško mu dosadila motika, ić će kod spaije za kočijaša:

– Znaš pisat? – pita gospodar.

– Znam štit, i to samo tri slova.

– I ti misliš da je to dosta?!

– Nikad ja ne želim više od Boga.

– Koja su to slova kad si tako zadovoljan s njima?

– Tri bunjevačka š!

– A šta ti je to?

– Šunka, šiler, šalajdanac.

Putovanje na basamagi

Prid drugi rat, kad se već šuškalo da će Hortin udarit na Jugovinu, dosta je bilo da čuju slavsku rič njegovi perjari, i policaji već bi namrskali nosove. Jedan siroma Kaćmarac baš onda stao za slugu kod nikog spaije digod čak iznad Pešte. Tamoker slavska rič još manje mrišila. A čovik bio svezan, neuputit, ni našeg divana nije bio velikog, a madžarski znao da posluša i zaište da baš ne umre od gladi. Kad se Hortin popo na njegovog matroskog konja i zatrumbeto našem siromaku, oma nije bilo mista – išpan ga istiro ko kera.

– Ajd tamo di se zna ko si, takim da si pošo tamo di si rodit.

Sluga ko sluga, gotovo go-bos, novaca nema, a di je Kaćmar pišice?!

– Ne mož bit drugačije?! Da ostanem bar dok ne zaradim na put.

– Ni popo ne pridiči dvared – išpan ko Bog.

Šta će, kome će u stranskom svitu?! Sačeka ajziban, sidne na basamagu pa šta Bog da – mož bit sa srićom pa da se prokrade do kuće. E, al onaj što cidulje buši nije ćorav, našo Kaćmarca, pa se zna i kraj: nogom u tur i doli sa basamage. Šta će? Sačeko drugu mašinu, sačeko treću i tako redom putuje na basamagi dok ne dođe do štacije: noga! Nazarađivo se nogom u tur, al na kraju se domogo Pešte.

Rano proliće, vrime još ladno, siroma se smrzo putujuć na basamagi, pa drće. Nije dobro ni zadrćo, policaj već tamo. Peštanski je to majstor, taj oma vidi šta ne triba. Samo prstom zove:

– Gyere csak ide! (Hodi samo ovamo!)

I ne pita jedno, već:

– Ko si, šta si, kako si tu dospio, šta tu tražiš?

Siromaku još većma zima. Ni polak da razumi ni frtalj da kaže kad divan nije bunjevački. Policaj ajd š njim unutra. Kad došo u vruće, Kaćmarca još više izbila zima – drće ko da mu je to služba.

– Vidimo mi zašto drćeš – znaš da smo te ukebali. Dobit ćeš ti i tvoji.

– Ta već sam se nadobijo.

– Jezik za zube, samo drći-drći, nadrćat ćeš ti tvoje.

Pa ovaki, pa onaki, kitidu ga ko da je on skrivio prvi rat. Bio zatvorit jedno vrime, jedared su valjda i oni vidili da imadu posla s neuputnim čovikom, izveli ga i opet nogom u tur.

– A sad drćanja dosta! Takim da si krenio i do Kaćmara da nisi stao!

On sklopio ruke:

– Da mi ga je već dovatit! O, Kaćmaru moj mili, tamo drći koliko oš, bar za to te niko ne dira!

Pravac on na genciju i opet na basamagu, kad evo jednog našeg seljana:

– Kuda ti?

– Ako Bog da i dupe izdrži, do Kaćmara.

Svaki po svom razumi

Došla edna seljanjkinja Madžarica iz Madaroša, prodavala j' šljiva. Svit kupuje za žito, za brašno, ko j' šta imo, to j' davo. Edna Bunjevka donela lipog žita u ednoj zdilici pa čeka reda. Madarošanka gleda – lipo j' žito – pa promiša malo rukom i kaže:

– De szép búza! (Ala j' lipo žito!)

Edared, pa opet promiša, ženi sve drago što će dobit tako lipo žito, pa:

– De szép búza!

A ka' će i treći put kazat, Bunjevka trže zdilicu:

– Mi pečemo otaleg kruva i kolača, nama se naše brašno nikad ne zbuza, a sad se tebi zbuza!

I ode kući žitom.

Ni Madarošanka sirota ne razumi šta Bunjevka kaže, a žali za lipim žitom pa poviče:

– Gyere vissza! (Vrati se!)

A ona žitom se okrene:

– Nek se viša taj ko te dono u Kaćmar.

I po kamenu i po nosu uvik zlo

Bio Švabo na njivi gledati usiv i snađe se s komšijom Bunjevcom baš na međi di je kamen. Bunjevac kaže:

– Vidi, komšija, šta sam naučio: udariš – ne boli.

– Kako to utariš – ne poli?!

Ne viruje Švabo, a komšija meto ruku na kamen.

– Udri, Švabo!

– Švabo zamane šakom pa će lupit, Bunjevac trgo ruku, a ovaj lupi svom snagom o kamen.

– A onaj te, komšija Rac, ti mene prifariš. Poli!

– Tebe, a mene ne boli.

Sa' će Švabo drugog privarit. I on će pokazat šta je naučio. Iđe on kući s njive, naišo na drugog komšiju Bunjevca. Metio ruku na nos, kaže:

– Komšija Rac, udri!

– Neka se šalit, komšija.

– Ne šalim, udri. Ja naučio, to mene ne poli.

– Kad te ne boli, a želiš, zašto ti ne bi' učino? Komšija si.

– Udri komšija Rac, samo udri.

Onaj onda zamane šakom, Švabo trgo ruku, sav mu nos razbio.

– A onaj te tvoj, komšija Rac, opet mene privariš – ode Švabo sve se praši za njim.

Grom je ode

Kadgoder ljudi iz Gare išli na poso u Šlavoniju. Nika žena išla š čovikom udarat ciglje. Čeljad kopali kukuruze nuz cigljanu kad iznenada naspram nji' led kvrcnio malicko. Oblak gadan, one Šokice počele molit se:

– O, Bože, Bože, ne tuči njive, tuči nas. Nisu njive krive, već mi.

Garci se sklonili u kolebu. Žena sva uzvirita, ko uplašita, kad edared puko jak grom. Ona nije znala el živa el mrtva, samo kaže:

– Mato, je l' me pogodio?

– Ne boj se, ženo, Bog izgleda nije čuo šta kažu one Šokice.

Nje šarana za uvo

Jedan Tot priko lita radio u Baji pa stojo kod Bunjevca. Ovaj će ić na Dunav ribu vaćat – oma bi i Tot s njim.

– Mani se, ne znaš ti s ribom – još da mi je poplašiš.

– Nje, nje! Znam ja ribička.

Kako grane proliće pa do kasne jeseni, on siroma radi po dalekim svitu, otkud je on tamo, sirotinja još veća neg kod nas, pa svaku krajcaru u čvor veže, čuva dici za zimu. Kad je čuo da mož ribu vaćat, oma neće ni užinat – da ne troši ono malo kukavice – ribe će se naist. Kad je tako, nek dođe, ta i Bunjevac je siroma, požalio čovika.

Došli na vodu, bacili udice, a siroma Tot oma i vatru spremio, bricu izvadio da struže i peče čim izvuče ribu. Bunjevcu iđe poso od ruke, nije prvi put na vodi, a zna: onaj gladan, pa mu dao ribu čim je prvu izvuko. Tot baš struže kad jedared i njemu trza riba. Skoči on onako s britvom, kad ono krasan šaran. O, daj mi tog veselja – i on uvatio ribu!

– No, vidiš, znam ja ribička!

Drago mu i fali se, al kaki je bio uzbunit, ribu vuče, britvu iz ruke u ruku primeće, i šaran isklizne već kad ga imo u rukama. Ode riba, skoči u Dunav.

– No, esam kazo da ćeš poplašit ribu!? Šta nisi sakrio britvu? Ribu triba varat i navarat, a ne britvu pokazivat pa da misli da si i ti Bunjevac, da ćeš se oma vaćat za uši.

Onom i žao, al šta mož kad mu je i smišno, pa se šali, al siroma Tot sve uozbilj misli. Oma će on ribu varat. Britvicu sakrio, stao ukraj vode pa lipo što lipše mož:

– Pojt sem šaran na suvo, nje te vatim za uvo, nje britvička strugalička, tako mi Bog i Bogička!

Prepovetka za sutradan

Regruti radu sve, tako uveče odreda moru prepovedat njekaku prepovetku. Znu a ne znu – moru. Tako njako se dogodilo da je tamo bilo dosta Bošnjaka i Šokaca što nisu znali madžarski, pa siromaki labućkaju kako znu. Jednog večera dođe red potlanjem – i taj bio Bošnjak – a njova labućkanja mu već dosadila, on bi spavo. Prepovedat nije ćo, a ne smije kazat da neće – regrut je – pa misli kako će, i začme:

– Bio jedan šuster, vrlo lijepo radio. Jedan bogat čojek kupi najbolje kože i k večeri – baš ko što smo mi sada – došo da mu šuster pravi čizme. Majstor primi – šta drugo more – i taki raskvasi kožu.

Naš Bošnjak to kazo i sto ko da mu telci nisu na broju.

– No, a šta je dalje bilo? – pitu ga.

– Čekajte, sutradan ćemo vidit – sad se koža kvasi.

Ni kost da ocmuri

Pri jednoj priliki jedan je Kemljanac naš va Esteraj služiu da se nimški jezik nauči. Onde je biu pri jednom poljodelci, pri paori. Jednuč ga je tote konj ritnu va ubraz, pa su dva susedi šli za njim. Su se doviezli do Tajč Oldenburga, onda van su stali, pak su šli prik Dunaja, i tako va to selo kade je biu ta naš Kemljanac, da ga vidiju. Su ošli na drugu stran Dunaja da ga vidiju. Ko su ošli na drugu stran Dunaja – pod žetvu ovo bilo – veli jedan:

– Velje davno je bilo ručenje, aldovnošću božjom nujmo ovde obedovat.

I jedan i drugi su imali pipliće spečeno. Su se uz lozu seli va hlad pa su jili, a došau jedan esterajski mladić pa veli:

– Mohlzeit!

Jedan Kemljanac veli:

– Tange! Halten sie mit!

Esterajac se seu, je najpre jedno stegno zeu, ča je bilo mesa gleda, gleda, dva-triput zagrizau ter hiti kost. Onda drugo stegno i s'e mu je tako po mervu zvećega pojiu, a s'aku kost hiti. A Kemljanac je imau ta zakon: kad piple ji, onda kost ocmuri jako-jako. Seda gleda Esterajca kako ji, i saku kost hiti, gleda pa pozabludi, se pozabiu jist dok je onaj pojiu s'e meso. Kemljancu ništ nije ostalo, ni mesa ni kosti, mu je va ruka kreljut koga je smuriu kad je došau. Esterajac si usta obriše ter veli:

– Tank schön! – i je šau furt.

A Kemljanac gleda kreljut, gleda kost pak veli:

– Bezobražnjak! Ovako slipan človik da spred mene poiju s'e.

Sused se smije:

– Ča si ga zanudiu?!

– Pa već puti sam i perlje zanudiu človika, a nigdo se nije strefiu ovako slipan da mi ne zostavi kost da ocmurim.

Latinovićkina čista čaša

Kaćmar je kadgod bio dičan što smo imali hercega Latinovića, al je i taj zatajio didinsku bunjevačku krv. Možda je to tako odsudito, jel nije bio rđav čovik. Nije mario makar se privrćali i oni kameni jelići na kaštelu, samo u njeg niko da ne dira. Latinovićka – to je druga pisma. Gospoja bila velika zašnefalica. Uvik ište, uvik zapovida, nikad zadovoljna, nikad izdvorita: ako se kuvalo čikmaka, ona bi purićaka, ako se kuvalo purićaka, ona bi čikmaka. Sluga tri puta tare novim peškirom, tri puta nosi čašu ladne vode, a ona uvik:

– Donesi ti meni u čistoj čaši!

Krv mu pije, siroma sluga već ne zna šta će i kako će, kaže sluškinji:

– Otari ti, valjda će joj od ženske ruke bit dobro. Sluškinja zagrnila skute, zamočila malo u čašu pa:

– Nek joj na san dođe čime sam trla.

Sluga se vratio sav blažen:

– Kazala mi: zapamti, uvik ovako da doneseš.

A sluškinja:

– Pa šta ona misli da ću ja zbog nje uvik po pet nedilja nosit jedne skute?!

Sikirica za glavu

Oko trinajst godina sam prišla kad su Džinićevi stari pripovidali da je od Baje do Borote sve bilo Grašalković hercega, to je bio njegov spailuk, u Kaćmaru bio Latinović herceg, u Aljmašu treći, i svud redom spaije. Što su zemljaki bili naseliti, ti su morali davat desetinu, nuz to još deset dani godišnje radit na Boroti. Bila sam dite, a dobro sam upamtila kako su pripovidali da se to zvalo urberja. Odeker su bili čobani, a kod Borote su bile Grašalkovićeve orade zemlje, zato se tamo išlo na rad.

Kako se onda živilo?! Naš svit baš nije podvikivo u kolu: nek se zna čija je kuća masna! Ajak! Onda su pekli kruv od ajdine. Kad bi naši ljudi polazili na urberiju, nuz kruv nosili malo sira i pušitog mesa, a žene koje ćedu ostat kod kuće samo to pitaju:

– Jesi metio sikiricu? Neka mi se gladan vratit kad već nosiš kruva.

A brez sikirice baš bi tako bilo, jel kad je kruv od ajdine samo prinoćio, već se komad sikiricom moro odvaljivat.

Herceg na Boroti imo išpana nikog vitrovitog, a bio opak ko ledeni oblak. Prvi ujtru usto, poslidnji lego, samo da bi što više tiro ljude da se paštridu i da ne bi ko uzo rižanj paprike el paradičke iz spaijine bašće. Svakom staje na gršu, prid njim još i kerovi podvijedu rep.

Bio tude jedan zemljak, rugano ime mu bilo Sirdik. Kažu, najviše volio bundeva kad su sirdikom zapržite, otale dobio to rugano ime. Na poslu je prvi, al je obišenjak, i kad zapneš u njeg, oće i udarit, a ne gleda ko si, ne gleda di će, samo mlavi. Sirdik ni išpana nije uzimo ni u vitar dok se jedared nije dogodilo da je išpanu prdlo u pamet da se naruga sirotom zemljaku. Znao je on dobro kako se Sirdik zove pravim imenom, znao i šta mu je rugano ime, al će ko pravit se luckastiji neg što jeste, i zapitat ga:

– Oš ti kazat, ne sićam se kako se zoveš.

– Gospodaru, tako i tako – Sirdik kaže svoje pravo ime.

– A nemaš ti i rugano ime?

Kaki bi obišenjak bio da se oma nije dositio da mu ovaj jamu kopa, pa će se i Sirdik pravit lud.

– Gospodaru, dobro vi znate da imam.

– Znam el ne znam, kaži kad te ja pitam!

– Gospodaru, ta stid i sram me prid ljudima.

– Oš ti da ja okrenem na ružno?!

– Nekate! Kazat ću: išpan!

Od tog dana, tog minuta išpan se nije skido Sirdiku s peta, a ovaj ne spava, ne drima, gleda di će gospodara dočekat.

Jedared Sirdik s ocom bio na Boroti – bili nerazdiliti, zajedno išli na urberiju – pa sidaju za užinu. Otac vadi iz torbe vrčak divenice, komadinu gužnjaka, a Sirdik latio kruv od ajdine, pa će:

– Čiča, dajte najpre sikiricu.

Išpana baš onda nano bis. On nikad nije lomio zube na crnom kruvu, ni na san mu ne pada zarad čega triba sikirica, pa misli: evo je zgoda, sa' će zapinjat u Sirdika i narugat mu se.

– Šta će ti sikirica za užinom?! Neš valjda mene u glavu?!

Sirdik skočio dukate ko da je izoro:

– Čiča, sad još kažite da je gospodar luckast!

– Nikad ja nisam kazo da nije.

– Čiča! Mi godinama taremo pamet čime bi ga maznili pa da ni Bog ne čuje kad mu istiramo tu pcećiju dušu, a školovana glava samo pogledala i već zna da je za nju sikirica!

Koža od pceta

Jedanput došli u selo sve spaije, nemeši, bio velik lov. U tom selu bio stari gajdaš, to veče pošo svijerat svatove. Sprimio gajde, kad evo k njemu one gospode sluga, preko plota fićnio:

– Odi prijeko.

– Moram svatove svijerat.

– Neka se šalit u zo čas. To su sve sami glavari, svatko od pceta kožu ima, s takima se nije sprdat.

Što će đeda?! Otiđe on slugom. Stari je gajdaš, al nije u glavi rasušit, a nije bio ni taki da od svoje sjene se plaši, zno on višeput da zatepe. I sad misli. Bilo tavno ko rog, pa on nuz put gajde udesi. Kad došo, a tamo svi pijani. Bio njaki grof, oče u njeg ko kukinja, uše ko da su mu kolcem prodrli, on je napriđ, zapovjeda:

– Odekar sjedi, daj te gajde napuvaj malo.

– Ne hasnivam – kaže đeda gajdaš – pokvarite su, rasušite.

– O' čeg su ti gajde, od kaka drveta kad su rasušite?

– Dvojnice od kljenovine, a rog i on je od kljenovine, prdalica je od baze, a dulac ko klinac, i on je od baze.

– Pa ko ti je pravio kad su pokvarite?

A đeda zatepe njemu:

– Pceto.

– Kako pceto?

– Kad sam još bio bojtar, pci se skrpali, pa je bilo šćenaca. Pceto naraslo pa ga moj đeda objesio, pa oguljio, pa od kože napravio za gajde mješinu.

Grof začo skakat ko gluv i tupav:

– Što ti lapućkaš?! Ti se sprdaš?! Znaš li ti da smo mi svi od cara i kralja dobili od pceta kožu?!

A stari gajdaš načinio se šašav:

– Prošćavajte, moj đeda nije mogo znat da samo car i kralj smije pceta objesit i kožu mu oguljit.

Grof i oslica

Undanci su od majuški' črišnjov do ljute zime senek ziz sadem tržili. Kad se već ni moglo ziz sadem tržit, onda su tili z metlam hodit. Ovo dugovanje siromašniji su tili zis oslicom na kordevi primit.

Fileški grof Zichi je imal jedan privatni put va undanski marof, ki put je bil zaprt. Bilo je kad su ga zabili zaprit. Onda su se tili kroza njega i Undanci vozit. Tote je bila lipa ditelina kade se mogla oslica napast, ter su zato rado tuda išli.

Jednuć je stari Kunko, ko je bil siromašiji tržac, ziz kordevom tude vozil, a oslica je lipo pasla. S'e bi se godalo lipo i dobro, me'tim se tude vozil grof na kolesi ter je rekal starom:

– Teče, ko se 'oš jednuć vudej budete vozili, ću vam oslicu za rep.

A stari Kunko odgovoril je mirno:

– No, gospodine grof, tu sriću Bog daj! Ko mi oslicu zamete, onda ćete mi biti zet!

Pceto ga rodilo

Kad su došli prvi žandari, po seli su išli u patrolu na konji. Jedanput uvatili su Cigana da je kro kokoške. Kod perjara ni bilo šale! Oni su išli na konji. Ciganove ruke su vezali za konjski rep, pa je siroma moro trčat, tako su ga dopratili pred stražmeštera. On pita:

Zašto si kro kokoše?

A Cigan:

– Nisam ja kro.

Stražmešter, vrag veći od Cigana, zno on zakon ciganski, pa nema kojekakog divana, samo reče:

– Cigane, ja te neću lupat da kažeš, zakon to ne dopušća, ko tvoj zakon što ne dopušća da priznaš. Neću te lupat, ti ćeš sam izreć.

Doneli su široke gaće pa sirotog Cigana obukli i u svaku nogavicu metnili su jednog mačka. Stražmešter sjedne na stolac i Ciganu dadu stolca. Lati stražmešter u ruke jednu trsku, lupi po jednim mačku:

– Cico, jesi kro kokoše?

A mačak drapa u gaćama. Cigan trpi, stražmešter lupi po drugim mačku:

– Cico, jesi ti kro kokoše?

Mačak se boji kad ovaj tuče, pa drapa, samo drapa. Stražmešter sad sjevo bliže, Cigan viđe da je nadrpo, pa poviče:

– Neka dirat više cice, ja sam kro kokoše. Priznajem i oca sam ti ubio, samo neka cice tuć!

Stražmešteru se dalo na smi:

– Ništa laglje nego to priznat kad oca nisam ni imo.

A Cigan uozbilj:

– Mislio sam ja odma da je tebe pceto rodilo, samo nisam bio siguran.

Ko donosi žandare u kuću

Niki subaša na salašu bio tako udesit nevoljama da ni onaj ko ga mrzi nije moro poželit da ga Bog ubije. Dice tušta, idu ko kaki skakavci; očiste kuću da valda ni pepela ne ostane u njoj. Siroma subaša zapatio niku staru pušketinu na rasklapanje, pa ne haje što je sirotom čoviku zakratio, već kradom, di na zeca, di na droplju, da njegova dica baš ne zaborave da je dragi Bog stvorio i meso. A žena sirota boji se, uvik ga svituje.

Čuvaj se da nam kako još ne doneseš žandare u kuću.

– A šta da se čuvam i šta ti štrepiš?! Kadli-tadli, vrag će nji i tako donet mi na vrat.

Žena ko da ga urekla. Bog zlobu stvorio, al se nikad nije sitio da je iskoreni, pa siromaka potkažu žandarima. I sad ga lovu, al u potaji, ko i on divijačinu, i edared ga umalo nisu ukebali na zecu. Al on bio brži prid njima neg zec prid njim, pobigo pa zeca brže-bolje sakrio u kolivku pod ditešce. Pušku rastavio i polak sebi u gaće, polak ženi pod skute, pa sio nuz ženu u zapećak i češlja s njom perje.

Žandari na prag:

– Di ti je zec?

– Nema tudeg nikakog zeca.

– Kaki da nema! Nismo mi ni ćoravi ni ludi, dobro smo te vidili kad si ga ubio i pobigo s njim.

– Ha, dragi Bog je zato stvorio rič da kazat mož svašta.

– Možmo mi i drugo! Slušaj, ako neš kazat, al oma, bogame će bit namekšani' turova! No, zivaj i sivaj! Di je zec?

– Eno ga zec u kolivki! – kaže edan deran.

Oni stali ko ukopani.

– Otkale zec u kolivki?!

– Bać žandari, pa to je bar lako: baćo izvadi iz gaća, nana ispod skuta, sastave, pa baćo puknedu, i eto ga zec.

Edan žandar imo brata fratra. Taj se samo prikrstio i biž napolje:

– U ovoj kući vrag vlada.

A derančić:

– Jeste, da. Kazali su baćo nani da će vas vrag donet u kuću.

Bećarov poso

Džedža bio bećar na glasu. Robio samo bogataše, grofove i barune, sirotinji dilio. Žandarmama se smije u brk, nikad mu nisu stali na kraj, ni se našo taki koji Džedžu odo.

I jaše on tako š njegovim bećarama i za dana, nađe se s ljudima, svrati u čardu. Jedared tako iđe atarom a niki dida nema ljude za kopačinu, pa sačeko Džedžu na uvratinama:

– Ljudi, ako Boga znate, dođite, ispomozite me, ja i baba nikad nećemo svršit kopačinu, a nemam ni svog društva.

Džedža vidi da onaj ne zna ko je on, pa njemu ko čoviku:

– Nemamo mi kada za taki poso.

– Ljudi ljucki, ta makar jedan radite kod mene.

Džedža se onda već moro nasmijat.

– Iđi ti, pretelju, s pomoćom božijom, jel ako mi kod tebe uzradili samo jedan dan, ti ćeš plakat godinama.

Pa njemu tutne u ruku nikoliko dukata, i omamuza konja, a njegovi momci za njim ko vatra.

Carsko pismo

Kadgod i sad – to je velika razlika. U staro vrime kad spaija prst digne, ti već moraš trčat. A car i kralj štogod da poruči u selo, o tom paor čovik ne bi ni sanjo.

E, jedared – tako su stari ljudi pripovidali – dogodilo se to u Bikiću. Prid noć jevo jednog, uputio se upravo senskoj kući. Sav uprašit, raščupan ko da je u perju spavo, a traži glavom birova.

– Šta bi tio kad bi smio?

– Nosim pismo od cara iz Beča, kad se odmorim, ujutru rano ga moram pridat.

Kad je birov to čuo, ovog ne da više od sebe. Malog birova oma poslo, svu kuću u čisto da prisvuču, gost da pamti i zapamti di je spavo kad je pismo od cara dono, paprikaš od sami' batakova da se kuva, iz svi' ardovica vina da je na astalu.

– I onda od eškuta do eškuta, svi da su ujtru na taj i taj sat u senskoj kući. Stiglo pismo od cara iz Beča, tako da kažeš – naređiva malim birovu.

Cilu noć siroma birov ko na jaji nasadit, samo što ne prokvoči. Šta to mož bit da car glavom njima piše?! A ne smi pitat. Onaj večera, pije: al glasa ne pušća od sebe. Birov se vrti cilu noć, a i eškuti jedva dočekali jutro.

Skupili se u senskoj kući, onaj prido carsko pismo, a birov kad ga proštio, samo se složio ko colštok. Uzo jedan eškut pa na glas štije:

– Ovaj bećar je u vašem selu rodit, zato ga župujemo tamo, i na vašu sramotu, na njegovu dobrotu, udrite mu dvadest pet batina po turu, pa nek se tuži panduru.

Šogori: lončar i bećar

Jedan lončar zemljane lonce i ćupove nosio po pecama i vašarima, a šogor mu bio bećar na glasu, zvao se Todor.

Lončar ni da čuje za njeg, kaže:

– Ne pripoznajem takog čovika za šogora. Ja sam uvik volio moje malo, neg tuđe tušta.

Bećaru svašta dojavu kad on svudan ima svoje dobre ljude, i jedared usri šume on sačeka lončara. Konjičak jedva vuče, lončar toliko espapa natovario za jesenji vašar.

– Bit će novaca za zimu, neće ti žena drćat nuz ladnu pećar – bećar se smije.

– Ako bog da, Todore, moj žalosni šogore – lončar kandžijom konja med uši, neće ni da stane.

Kad bi to bilo tako lako! Šogor poteže onaj bećarski bič s kojim se koža prosica pa veli:

– A ti veso?! E, lončaru, onda mi kaži znaš ti igrat?!

Ko ne bi znao kad mu se s takim bičom svira?! Zaigro on siroma po lonci i ćupovima da sve puca pod nogama. Ne igra se u kolu, već na koli, al se džika i brez tamburaša. Kad su lotra već bila puna vrbina, a bećar ga zaustavi:

– Ja l', a znaš ti i pivat?

– Znam – lončar ne čeka da onaj ošine bičom.

– Onda mi pivaj. U ovoj pustolini, osim tica, davno mi već niko nije zapivo.

A lončar siroma puštio glas, sve grokti:

– Oj, šogore, šogore, a što dalje, sve gore!

Bećar zapuco bičom:

– Mož to bit i do zore.

Kad je to čuo, lončar zaplako:

– Nemoj, šogore moj, ako boga znadeš i sirotinju pripoznaješ!

Bećar stao pa njemu prst na čelo:

– E, nemoj ni ti više lajati kad mene spominju. Svaki zna zašto mora ovaki el onaki komad kruva isti.

I s otim se maši u torbu, šaku novaca šogoru u nidra pa prstom da rudu okrene naprama kući.

– Ne moraš kazat ko je platio, al se možeš svakom pofalit da nikad boljeg vašara

nisi imo neg kad si u šumi prodo izgažene lonce. A one putove, šogore moj, što sam ja prošo nek niko ne proba, al ni moj najveći zlotvor.

Lončar sad ne mora žurit, al pobigo ko ker iz crkve, ni obazro se nije dok nije izašo iz šume.

Šta je šala, a šta to ni polak nije

E, kaže, iđu pođani, zuje ko čele, a kad stigli u momačke svatove, razmarvašili se, nek se čuje, nek se vidi da niko nije ko oni. Divojački svatovci sve sam bogovetni familijaš i eminoš. Ko misli, kad su divojku već morali udat u kuću tako tankog gazdice, gotovo siromašku, da se bar tako osvetu, da momačkim svatovcima pokažu kako to izgleda kad je kogod iz moguće i alvatne kuće. Ne spavaje oni vajda pod sirćetanom.

Počet će s otim da svircama bange lipidu na čelo pa pod kolina bacadu da njim klekečki sviraje, i na kraj konca ćedu se vaćat u kolo, ko što je i red.

Momački svatovi ositili kaki vitar duva, pa, ko da su se udivanili, niko se ne vaća u kolo s pođanama. Jedna prija čim je zadzikala u kolu, već se i latila podvikivanja:

– *Šta ste stali oko kola*
ko volovi oko dola.
Iju-ju, ja teta, ja!

Nato niki čiča:

– *Đuvegija oklagija,*
na tavanu peć kajganu
dojašio na pućku,
pokliznijo na mućku
na čeg stavo kad je pavo.
Iju-ju, ja ujo, ja!

Borme, dikoji baćo iz momačke kuće sad već poćo zasukivat brkove; med momcima se zasukivaje i rukavi; a kaki bi Bunjevci bili da se opipa el brica u džepu.

Momkova strina bila razgaljena žena, vidi da će se tu gadno zapržit ako se ne stane tim u stopu pa, ko veli, da kakogod podvikivanjem namiri račune. I makar ne igra, ona udari u podvikivanje:

– *Đuvegija uzo gusku;*
ne daj, bože, da mu rodi dasku!
Iju-ju, ja strina, ja!

Al' pođan već odgovara:

– *Uzdala se strina u sinovca,*
pa ostala jalova ko ovca!
Iju-ju, ja stričko, ja!

Drugi pođan se sve uštrkljiva:

– *Eto nama kubure,*
pavo svekar u bure,
a svekrva u ardov
pa se kupa ko šarov.
Iju-ju, ja tetak, ja!

Đuvegija zapravo bijo suvonjav, ta ne ko oklagija, već ko trska, al imo dva brata, dva divera, koji šakom lupidu, ćošu od kuće odvalidu. Što su jaki, al ludoglavi, pa još oćedu kad je rič o tiskanju. Kad su oni čuli da se tarma njev baćo, pa još i nana, jedan samo zaškrguto zubima:

– *Av, tetak, tetak, izijo peretak.*
A kad je baš tako slan,
ko što si ga zasolijo,
sa' će bit i ispljuvan.
I peretak i krnjetak,
slatki, dragi pođan tetak.

Kad su onda počeli vaćat za tur i za kose, srićan bijo onaj pođan koji je iz šatre izletijo kroz vrata, jel je bilo i taki' koji su kroz voštanu ponjavu prozviždili glavački. Kad je divojkin baćo vidijo tu gungulu, on će svekru:

– Pretelju, pa vi ne znate šta je to šala?!

Svekar samo gledi šta porađivajedu njegovi deranci, pa se nasmijo:

– E, moj pretelju, a ti ne znaš da ovo ni polak nije šala?! I ako oš sad, p' ako oš, niko ti ne kaže da moraš. Sad možeš za unapridak upamtit s kakom kućom si se opreteljio.

Diverovi se navućali živi' džakova, bogame se nisu stidili ni kad su se skute uzgrnile pa se kod prija pokazala ženska sramota, p' onda zapovidili svircama veliko bunjevačko kolo. I jedan već podvikiva:

– *Pođani nam pogazili travu,*
želili se kupat baš u pravu.
Ako žele i na šake,
nek ponese svaki štake.
Iju-ju, ja diver, ja!

Pođani su zujili ko čele, al onda kad su dolazili; a kad su odlazili – svit kaže – i muva se mogla čut.

Kraj čičine molitve

Čičo, već ko dida Mijo, bio čovik dobar, komad kruva nije bio bolji, al je bio na riči oštar, pcovač uboga, valjda je s pcovkom i rodio se. Jednog lita žito se kosilo kod njeg, a žurno. Godina bila nezgodna, jedan dan sto vrimena. Prvo žega udarila, žito priplanilo, sklanjaj ga što prije da se zrno ne osipa, a posli žestine došlo oblačno vrime, kiši sve visi noga, a nedajbože još i leda! Kaka je krta, ni slame ne bi ostalo da navršeš.

Čičo skupio risare i pridnjači, hajči ljude da sklone kruv godišnji, al iz petni žila hajči. Kakog ga Bog stvorio, koliko radi dvaput toliko pcuje i kara, ta pcovku i pljuje. I šta će dat Bog: naiđe kiša, a od Bikića se digo i ledeni oblak, velika grmljavina.

Ljudi se sklonili u salaš i daj u kartanciju dok kiša ne prođe. Risari se zavukli pod striju, pobigli svi, a jedared vidu dida Mijo nije med njima. Kad pogledali, a Čičo trči oko salaša. Onako u košulji i gaćama, gologlav, samo trči okolo, sklopio ruke i zdravo moli Boga da ledeni oblak prođe.

Proć će to, dida-Mijo, i brez molitve. Nekate kisnit, Čičo – ljudi ga zovu unutra.

Ne sluša Čičo, samo ruke sklapa, ne obzire se što je već prokiso da se košulja i gaće zalipile za njeg, samo moli. Znali su: šta Čičo uzme u glavu, to ni sikira ne mož izbit, pa se opet zaneli u kartanciju. Ko vele: gazdina briga, gazdina volja. Nisu se ni ostili kad jedared gazda Mijo upo u salaš ko grom.

– Očo je, sto mu bogova njegovi'!

Svića kogođ ruka

Išav čiča na Dunav rad kamena pa je pretovario. Đe dobar put bio, konji su mogli, a kad su došli do po puta, tamo je samo blato, i konji su stali. Tamo svetog Ivana kip stoji na putu. Vidi čiča: kamena mnogo, blata mnogo, pa kaže:

– Sveti Ivane, pomozi me. Ako me konji izvuču, kupit ću ti sviću kogođ ruka.

Uto riđ trgne pa izvuče teret. Kad je izvukav i blata se oprostio, a čiča odmiri:

– Kupit ću ti ovo, ni ti, izvukov je moj riđo!

Žalenje

Bili čovik i žena; rđavo su živli. Čovik naručio kožu pa se razbolio i umro, a ženin brat baš se onda oženio. Sad koga će nać žena da žali, pa da ona mož ić u svatove. Našla niku staru majku, pogodila je za viku žita. Žena se opravlja, a majka žali:

– Žalim, žalim, al ne znam za čega, el će biti vrvom el će biti ravnom!

Žena odgovara:

– Žali, žali uzvr ću ti dati, samo u svatovi da možem igrati!

Na ukop došla i žena iz svatova, sad ne triba više majka, ona će žalit pa počme:

– Žalim, žalim, čovče moj, a zli, nedobri, a šta bi pa umri, kožu' ne podri! Nosite ga dalje od plota da se više tu ne mota, da se za tarabe ne vaća, da se kući ne vraća, da me više ne mlaća.

Babin jezik

Posli berbe novi zet došo babi.

– Faljen Isus, babo moja.

– Hm-hm!

– Šta mi radiš, babo moja?

– Vadim špice iz tikava, vinom nek njim puna glava, mladi zete. Hm-hm!

– Lipo-lipo! Vinom nek su nalivene, u tvog zeta izlivene, babo moja.

– Hm-hm!

– Babo moja, daj mi tikvu dobrog vina.

– Dala sam ti curu moju. Hm-hm!

– Uzo sam je, babo, i sam – bar da nisam!

– Vrati mi je. Hm-hm!

– Otmi mi je, sama natrag neće, babo! Otmi, babo, da te ljubim i poljubim. Od nevolje spasi mene, okuj rđom sama sebe, babo moja.

– Šta ti teška cura moja, mezimica materina?! Hm-hm!

– Kako došla našem dvoru, dala ime svakom stvoru, babo moja.

– Kako-kako?

– Svekre-babo, kozja brado!

– Lipo-lipo!

– Svekrovača raščupana!

– Lipo-lipo!

– Zauvača ko krmača!

– Lipo-lipo!

– Jetrovača rasturača!

– Lipo-lipo!

– A diverac kao kerac!

– Lipo-lipo!

– I tebi je ime našla, babo moja.

– Kako-kako? Hm-hm!

– Baba-baba-baburača, u nje jezik trn od drača!

– Evo zete, svi' tikava, nek njoj pukne luda glava. Vino popi, tikvama je lupaj-lupaj, nek upamti cura moja kaku babu imaš, zete. Hm-hm.

Kravin ocičen rep i babin jezik

Bili dida i baba. Dida uvik ide pa radi, baba samo čuva zapećak i muti jezikom po komšiluku. Dida dođe izradit, a ona već ga na pragu napopada:

– Šta je novo?

– To ti znaš, nemam ja vrimena za to, ja moram radit.

Babi se to ne dopada, duše na didu. Nije dobro ako kaže šta se čuje na radnji – baba će raznet po komšiluku, nije dobro da ne kaže – baba se srdi, pa večera nije baš uvik najbolja. Al da je kako, baba ga uvik dočekiva:

– Šta je novo?

I jedared dida:

– Ne čuješ kako zvona zvone?

– Čujem, al još ne znam kome?

– E, obisilo se babino govance, sutra će bit ukop, ožalit će ga mačije prkance.

Skočila baba, priti se, skuvat će ona njemu papulu da će pamtit. Vinčan čovik, vik proveli zajedno, pa š njom tako! Nije dobro. Kasno, al vidi i dida da se zatrko. Šta će? Sutradan će smekšavat babu. Ne čeka da ga pita, već se javlja prvi:

– Baba, znaš šta je novo?

– Šta, šta?

– E, ne smim kazat, ti 'š to razglasit.

– Ja?! Ali ni Bogu! Ajd, ajd, šta je to novo?

– Al da nisi nikom kazala!

– Ta ni ovom duvaru.

– Dobro. Prvoj kravi što se pušti na sokak sutra će rep biti ocičen.

Sutradan ujtru čordaš po običaju poranio, svira sokakom u rog da se krave pušćaju u čordu, al krave nijedne.

Naoštrit i rascipit jezik

Baba Vranka i Baba Stanka bile komšinice. U jedne ezik s tri tocila naoštrit, a u druge u tri struke rascipit, pa što jedna rasiče, druga oma oplete.

Ide baba Vranka, poranila pa žmirka, a Stanka je je dočekala:

– Šta je, da nisi oćoravila?

– Oćoravila da Bog da ti i mater koja te rodila. Ne vidiš da imam ječme.

A baba Stanka ko vatrom opalita:

– Da Bog da ti na jeziku izrasto pa oma imo i brata i sestru.

Kuražan dida

Dida i baba živili sami u kući. Dida bio dobar čovik, mogo si ga misit ko kruv, a zdravo bojažljiv. Baba opet bila ositna, samo da miš šušne, već je budna, a dan-noć motri oko kuće da ko ne ukrade to malo siromaštva. Samo nek čuje da je ko porobit, baba se već razboli.

Edno veče nije čestito ni glavu priklonila na jastuk, kad začuje bat na tavanu. Slukti baba, slukti i edared samo osti da to nisu mačke ni mišovi, neg da je to bat čovčiji' nogu.

– Dida – ona ga razdrmala – iđi ti, vidi, kogod je na tavanu.

– Ko bi bio, babo?! Ti si to sanjala – dida se sav smanjkava pod jorganom kad je čuo o čem je rič.

– Kaki sanjala, već ti uzmi gvozdene vile i sikiru, pa vidi šta taj porađiva na našim tavanu.

Baba se čuva, pa su gvozdene vile i velika sikira svako veče spremiti u zapećku, da se ima čim branit ako lopovi nasrnu na kuću. Šta će siroma dida, ne zna od koga je više uplašit, od lopova el od babinog navaljivanja, već odškrinio vrata pa poviče:

– Hej, ima l' tamo koga na tavanu?

Onaj se ozovne odozgor:

– Nema nikoga.

Kad je to čuo, ednom nogom koracio na ambetuš pa ko pravi momak poviče:

– Zato pitam jel da ima koga, kaki sam naoštrit, tim bi' ja već pokazo njegovog boga!

Plašljiv dida

Bili niki dida i baba, živili su sami u kućici. Dida je bio plašljiv da se od svačeg strašio. Mnogoputa se od svoje sinje poplaši pa se trgne. To su komšije doznale, a bilo u komšiluku momčića što su za šalu bili i komediju vodili od tog starca. Na tavan mu se odlazilo tako da je imo badžu i merdevine u ganku, po tim se veralo na tavan, a kako je kućica bila mala, ništa laglje momčićima neg otić gore.

Dogovorili se ti momčići da će napravit od dide kaku šalu, smija da bude. Jedno veče otišli gore pa po tavanu začeli dućkat, udarat. Dida na jednim krevetu, baba na drugim, istom su legli, oćeju spavat pa još se divanu. Dida čuje dućkanje, pa istom ušuti, a baba kaže:

– Ti, dida, tu kogagod ima na tavanu.

– Ta nema nikoga – dida zato kaže što ga stra izać.

– Dida – baba opet – idi napolje, nikog ima na tavanu, ta čuješ kaki je dućak i lamoždanje, ta kogod će nam štagod ukrast.

– Baba, mani se budalaštine, nema nikog. Ja znam da nema!

Dida bi da se baba ušuti, a ona tera svoje i tolko-tolko da se dosadilo didi, mora se dići s kreveta i izaći, al vrlo ga stra. Otvori kujnska vrata, promoli glavu i poviče:

– Ima l' koga tu na tavanu el nema?

Oni odozgor poviču:

– Nema nikog!

Dida taki zalupi vrata:

– No, babo, jesam ti kazo?! Sad i sama čuješ da nema nikoga.

Gluva baba

Kaže, u staro vrime nije svit imo šta ložit, već su galebama ložili. Edna baba očla pa na pašnjaku kupi galebe, a bila j' sirota gluva. Naišo niki dida pa vikne na nju:

– Faljen Is's, baba!

– Pa – kaže – evo kupim galebe.

– Av, baba, pa ti si konda gluva!

– Pa, dikoja je suva.

– Av, baba, izem ti uši.

– Kad naložim, bar nek se puši.

Baba s tri oka

Imala baba tri sina. Snaje strašila s otim da ima tri oka, treće da joj je na timenu. U mladosti bila lipa, da je njezin dida nudio hiljadu da je ulovi, al ćudi take da je davo dvi hiljade da je otiraje. Al jedini spas mu bio da je na vrime umro.

Baba će ženit sinove, al tako da će se snaje ona izabrat. Oženila prvog: čim su sinovi očli na njivu, snaju upregla u sav poso u kući i oko kuće. Naredila da njoj skuva pilećiji paprikaš s valjuškama, a mladima će dobra bit i tarana.

– Ja ću sad – kaže – leći i do užine da me nisi budila, pazi da ti poso ne plače u rukama, jel makar mi dva oka spavaje, ono na timenu uvik gleda.

Snaja bila ćućava – znala je baba šta triba izabrat – pa samo hrmba i plače, da je mogla obadva oka isplakat dok nije sve poradila.

Oženila tako i drugog sina, al kad je došo red na najmlađeg, ovaj se ne da zaularit.

– Neš ti meni određivat ženu – prcka on babi ispod nosa – odabro sam ja curu koju mi srce ište.

Kad je nova snaja došla u kuću, dvi starije je oplakale:

– I ti bi bolje uradila da si vezala kamen na vrat pa skočila u bunar neg što si ovakoj svekrvi došla u šake.

A ona njima:

– Etrove moje, iđite vi s vašim ljudima na njivu, a za mene nek vas srce ne zebe.

– Sestro, ne znaš ti koliko vragova je u našoj svekrovi.

A mlada se nasmijala:

– Ne brigajte vi ništa, na kraju će se vidit ko je šrdnio u crkvi.

Baba nazapovidala i njoj pa se priti:

– Treće oko mi gleda, sve vidi, makar ja spavam. Pazi, bit će čuda što bilo nije ako me ne poslušaš.

Baba se okrenila duvaru pa će do užne istezat krste, a mlada zaklala tri najlipča pivca, da mladima bude po batak, al ko pištolj. Onda uzela oklagiju, babu strgla s kreveta pa udri! Na kraju joj izvukla jezik i svega ga izbola špiodom.

Kad su mladi došli s njive, a babi duša već na vr nosa. Na glas dotrčale komšije pa će da bi babu tribalo pitat kome šta ostavlja od svog dobra.

Pitat će je, al ona klepeće onim izbodenim jezikom i samo upaćiva na najmlađu snaju. Niko ne zna šta oće kad ne mož divanit, a najmlađa snaja će jedared:

– Šta ste se uzvrtili ko šarov u užarenoj peći?! Upućiva na mene zato što sve dobro želi ostaviti meni, jel sam je podvorila ko niko živ. Skuvala sam joj paprikaš od tri pivca, da svakim okom gleda po jednog kad već odlazi na drugi svit.

Babino kvitiranje

Baba pošla na ranu misu, a stigla na večernje. U crkvi se zabatrgala prid kipom Blažene Divice Marije pa tamo i stala. Zanjijala se, ištucala se pa će jedared.

– Šta si se zagledala u mene?! Šta ti imaš mene karat?! Ti si Marija, ja sam Marija - pa smo kvit.

– Ti si puna milosti, a ja puna rakije – pa smo kvit.

– Ti si imala jednog sina, ja sam imala jednog sina – pa smo kvit.

– Samo tvog su razapeli, a mog obisili – pa smo opet kvit.

Babina molitva

Bila jedna stara žena što za mladosti ritko je zalazila u crkvu, a sad svaki dan išla je vrlo lipo molit prid kipom svetog Antuna što je držo malog Isusa. Zvonar poznavo svakog – ne bi bio tu da ne zna ko se krsti, ko umire u selu, pa se vrlo začudio da šta je to došlo babi da dolazi toliko molit. Sakrije se pod klupu i čuje babinu molitvu, a ta molitva vrlo lipa, a uvik jedna pa jedna:

– Lipi moj sveti Antune, ti si još stariji neg ja, ta ovaki mator si stojo ode još kad sam bila dite. Samo ti i Bog mož'te razumit ovaku staru ženu, kad dica rođena neće. Sveti Antune, daj mi svaki dan barem pet deci vina.

Kad je zvonar čuo tu lipu molitvu, on se javi ispod klupe:

– A ne bi ti bilo dosta dvi dece?

Baba gledi gore u oči svetom Antunu, glas dolazi odozdol, pa mislila da Isus mali da je kazo to, i na njeg goropadno:

– Iđ ti, dite, baš ti znaš koliko triba jednoj staroj ženi!

Cilog života krava

Kod stari' Bunjevaca je bio adet da se prid Uskrs svaki ispovidi.

Tako će jedan na Cvitnu nedilju obavit red. Žena zgodila, da užina bude na astalu u podne, al je već i trired izlazila prid kuću, a čovika nikako. Tila se već sprimat da ga traži, kad evo njega, al ne iđe stranom, već sridinom puta.

– Čovče božiji, di si već tolik? I šta se prašiš tudan di marva i kolija iđu?!

On ništa, samo prošo nuz nju i upravo u košaru. Pribacio ular priko vrata, vezo ga za jasle i:

– Mu,mu!

– Čovče, jesi l' ti udarit u glavu?!

Dozvala i komšije, al on samo:

– Mu!

Ne pomaže ništa, poludio čovik.

Tako to išlo tri dana, a kad četvrti osvanio, on skinio ular, i stane prid ženu.

– Slušaj, ja sam pokoru izvršio, a ti kako oćeš; ako nećeš, ne moraš dalje živit sa mnom.

– Kaki je to sad divan? Tri dana mučeš, četvrti bi se rastajo. Zato si išo na ispovid?

– Baš zato. Ženo, zimus kad si bila bolesna pa te Manda, tvoja najbolja druga dvorila, ja sam š njome jedared sagrišio. I na ispovidi mi popo dao pokoru da tri dana budem vo.

Kad je žena to čula, samo se prikrstila:

– O, Isuse, o, Bože, nikad više neću na ispovid, jel ako se ispovidam, ja ću cilog života bit krava.

Opije se od tri glavice luka

Bili su jedni stari čeljade, starac udovac, baba udovica. Uzet će se, bit će čovik i žena. Kad je starac došo ko prosac, pita babe ima l' ona nike falinge.

– Imam pa velike – kaže baba.

– Ta nije valjda?!

– Jeste, da! Kad se rasrdim, onda zagrnem kožu pa sidnem u zapećak i tri nedlje neću divanit.

– E, babo, to nije nikaka falinga! Ono je falinga šta ja imam!

– Kaka to mož bit falinga?!

– Ja kad po'idem tri glavice luka, tako se opijem pa ne znam šta radim.

To opet za babu nije falinga, i uzeli se oni. E, pa kako su živili? Čovik išo pa radio, kad jedan dan, drugi dan, treći dan sve išlo brez falinge, al četvrti dan čovik došo kući, a večera nije gotova. Nije večera gotova, a baba u zapećku. Založila peć, jako ugrijala, zagrnila kožu i sidi u zapećku.

Pita starac:

– El je gotova večera?

Baba ćuti.

– E – kaže starac – kad nije gotova, ja ne znam šta se to tiče.

Vidi on da su došle babine tri nedlje, pa ode i oma donese tri glavice luka. Daj vamo, pa se na'ide luka. Ha! „Opio" se čovik, došlo i njegovo da ne zna šta radi, pa uzo oklagiju, i ded po kožuvu, dobro ga izmlavio, i s otim lego spavat.

Sutradan opet očo u poso, uveče došo kući – opet nema večere. On opet daj luk vamo! E, kad je po'io tri glavice luka, „opio" se strašno. Opet on oklagiju pa po kožuvu u zapećku. No, tako je prošo i taj dan, a treći dan opet ode čovik u poso. Kad je došo kući iz posla, vidi: baba i sad u zapećku sidi.

– No – kaže starac – vidim ja da šta se mene tiče, triba tu luka donet pa večerat.

Al baba skoči iz zapećka, progovara:

– De vrag u tebi i tvojim luku – neš ga ni nać u kući. Eno na banku, pripravila sam ti finu večeru.

Odsele su lipo živili, nisu se „opijali" više.

Ni babi ni fratrima

Edna baba bila pedeset godina udovica. Nije imala dice, a iza čovika ostala zemlja, velika kuća i bostan. Edared došo edan da je prosi. Bio mator momak, koji je babu u mladosti tio uzet, pa kad je nisu dali, nikad se nije ni ženio.

– Znaš šta – kaže ona – mož to bit, mož, al još ću se malo mislit.

A on:

– Samo da ne bude zadugo, jel ako nećeš, ja ću se javit u fratre, a bojim se da ni tamo neću tribat ako mi mladost prođe.

Bab Kata u senjskoj kući

Trevilo se u jednim selu da je jedna stara žena prvi put ušla u sensku kuću nikim poslom. Tamo su je počeli koješta ispitivat, a stara žena se uzbunila, i kad je došla do divojačkog imena, ona nikako da ga kaže. Znala je da je Kubatov, al zaboravila da je Kata. Vidili su da je žena zdravo uzbunita, i nato su se počeli smijat š njom, a njoj sirotoj još više došo mrak na oči. Kažu joj da sinde, a ona sirota čuča, sva plamta od stida, a oni nikako da se manu smijat, i jedared su joj rekli da izađe napolje pa nek se malo misli šta joj je ime.

Ona sirota u velikoj nevolji stala kod zida pa se počela mislit na glas:

– Ta nisam Ana, nisam Bara, nisam Manda, nisam Stana, nisam Vranka...

Sva je bunjevačka imena izređala, samo još nije došlo u glavu da je ona Kata.

– A, joj, šta sam i išla u sensku kuću!

Nato iđe mali birov pa kad je vidio onako uzbunitu, on će:

– A šta vi, bab-Kate, tu stojite?

Ona skočila ko divojka:

– O fala ti, dete, kad su te anđeli naneli, pa tako znam da sam Kata.

Jedna od dvi najpametnije žene na svitu

Bijov par čeljadi siromaški pa imali par volova, al kola nisu imali. Čojik dvi godine patrovav volove, sve misliov da će dostat zemlje i orat na njima, al jedared vidi da je zapev, i kaže ženi:

– Dokle ćemo mi paradičku jal papriku i bilim lukom taranu?! Red je da i naš kotav vidi trganaca jal šulanaca.

– Čojče, nisi ti morav unić u to. Ti znaš: musiš, ne musiš.

– Nisam ja Dunav rika da možem sve poneti na leđi. Živiov sam ove dvi godine ko da sam u rodbini s ovi volovi.

Prodat će on nji'. Dobro. Sad čojik se uputiov u varoš na vašar. Naišav na jednoga s konjom a taj ga pitav:

– Ku' će s oti volovi?

– Na vašar.

Onaj ga ismijav.

– Na vašaru svaki konja traži. I ja sam jedva kupiov ovog.

Kad se čojik klima, to ga drži. Kad se već kreniov na vašar, čojik neće natrag. Pozari on dva vola za konja. Ide dalje s konjom – nema otpočinka dok ne dođe do Džankutarana na vašar – opet se sustri s jednim čojikom. Taj vodi kozu.

– Ku' ćeš s otim konjom?

– Na vašar.

– Čojče, na vašar nije došav nijedan koji bi konja tražiov. Svi bi kozu. I ja sam jedva dostav ovu jednu.

Ne može se trzat življenju. Kad je tako, čojik pozari konja za kozu, al na vašar ide. Uto ide s kozom dalje i dođe do jedne vode di bi mu tribalo prići. Kako nije imav novaca da plati skelu, dav je kozu da ga prinesu tamo i natrag s vašara.

Kad je prišav, njemu palo na pamet: sad je bijov na mlogo mista, škrabav se dosta iza uva dok se nije oslobodiov volova, šta bi na vašaru?! Uputiov se lipo kući i kad je opet prišav priko vode, sustri se s trgovcem jednim koji dvanajst vozova soli nosiov. Pita ga trgovac da di bijov, šta radiov i kaže čojik da je on u varoš išav par volova prodavati, volove dav za konja, konja dav za kozu, a kozu dav što ga prinela skela priko vode.

– Al i tamo i natrag! Da nisam imav jednu kozu, ja bi' se dvared potopiov, dvared bi umrov.

Trgovac ćutiov pa ćutiov i onda kaže:

– Čojče, kako ćeš ti kući kad od volova nimaš ništ?! Šta će ti reći žena?!

A čojik odvrati:

– Pa ni dosad nije imala ništ od volova. Neće žena nijednu hrđavu rič reći, još će me lipo dočekat.

– To ne mož bit. Izružit će te. Da mož, i kaštigovala bi te.

Od prvi' riči mož poznat čojika, pa ovaj vidi da je trgovac malo stisnut, sve je to

njemu zakučito, ne zna tako dokučit se. A lipo mu je kazav da ni dosad od volova nije imav ništ, pa mu kaže:

– Okladimo se da će me žena lipo dočekat.

– Ajde da se okladimo za dvanajst vozova soli.

– Sve ti mućki ispod kvočke bili, pućka ti na grobu pivala ako ne održiš okladu.

– I patka kukurikala – kaže trgovac.

I okladili se pa odu do čojčije kuće. On došav, kaže ženi:

– Faljen Isus!

– Uvik Isus faljen?! A di si mi, čojče moj?!

– Šta me pitaš?! Da nisam imav volove za vašar pa da nisam imav sriće da i' pozarim za konja, a konja za kozu i da nisam naišav na tako ludog čojika koji me za jednu kozu prinev priko vode, i tamo i amo, ja bi' se dvared potopiov.

– O, samo kad si ti zdrav došav kući, čojče moj, nema fale nikake! – žena odvrati.

Kad je trgovac to čuv, on upita čojika:

– Kaka je ova žena?!

A čojik njemu:

– Pametna! Bojs ako još jedna ima ovako pametna na cilom svitu! No, oš dat dvanajst vozova soli?

Kad je trgovac još to čuv, on kaže:

– Dav bi' ti i sto vozova da mi je dostat onu drugu ako je ima ovako pametna na svitu.

Paor i ženin konj

Jedan siromašniji paor je zel bogatiju ženu. Ta je imala kola i konja. Jednoć su se skupa vozili na sajam, vozili su buče. Muž je gonil konja, to je kanil da ljutije ide, zato ga je popal s korbačem bit. Žena bila kača jadovita, kriči:

– Koma hideš? Va grob?!

– Ti bi bila da dojdemo na sajam kad bude objed?! Vidiš, on ima lazno?

Žena kriči:

– Neka ga tuć, konj je moj!

A muž nato mirno veli:

– Sriću i zdravlje Bog daj, dobro je! Konj je tvoj, ti si moja – ter je dobro po ženi udril zis korbačem.

Ženidba kozoderca dide

Bio jedan kozoderac dida, sam je živio u jedne kućarke kraj šume. Jedanput se smislio da bi se ženio, dosadno mu je živit tako samom. Čo da ima jedna baka koja živi na drugom kraju šume. Sprimi se, išo kroz šumu sat-dva kad viđe kućarku. Prid vrati sidi mala mačka, to je sve što ima.

– E – kaže – to mora bit ta bakina kuća.

Pokuca na vrata a baka se oma javi:

– Ko si?

– Kozoderac dida.

– Je l' to zanat, je l' to ime?

– Zanat bio dok je dida bio siromašak.

– Koja srića da si došo?

– Bako, ja sam čo da si sama, možda bi se tila udat za mene?

– Ja sam stara, ne bi' se udavala, a ako imaš štogod stanja i imanja da možemo živit, možda bi' se i udala.

– Ja?! Bako, ja imam dvore samotvorne, ja imam od kosti stolicu, ja imam konje samoskokne.

– Pa ti si bogat čovek.

– To – ne kažem, al ja to sve imam.

Kad tako svašta imaš, onda ne marim, nek bude, ja ću se udat.

Baka spakuje siromaštvo što je imala – sve u jedan bućur, i mačka – pa se krenu. Došlo veče, stigli kozoderca dide kući. Gleda baba: dosta siromaška kućica, ni ograde ni kapije, dvor u drače, al svejedno, sad je već došla. Sprimi siromaštvo, a kozoderac dida kaže:

– Ajde, bako, lati se, skuvaj.

– A šta ću?

– Lati se krompira, malo ćeš natrgat tista, to će biti najbržje.

Kad drugo nema, baka skuvala – gladan se ne divani – a kad će sist pa jist, baka pita:

– Je l', dido, di su tvoji dvori samotvorni?

A kozoderac:

– Zar ne viđeš pustoš oko kuće?! To su moji dvori samotvorni. Sama se, bako, pustoš stvara.

Lati dida suvoparnu čorbu, a baka:

– A di je tvoja od kosti stolica?!

– Bako, zar ne viđeš zdilu na kolina?! To je moja od kosti stolica. Još u dide kost je u kolina.

– A di su tvoji konji samoskokni?

– Zar ne viđeš buve po košulje?! To su moji konji samoskokni.

Kad je baka sve to čula, od dragosti poviče:

– Ahoj, dido, što smo mi bogati! I u mene nije manja rpa stanja i imanja!

Ko ima da sluša u kući

Čovik se vrlo volio napit, a žene se bojo, bila u pameti tisna, a na jeziku uvik naoštrita. On je bio trščar, pokrivo kuće s tri taka ko i on što su znali čašu stirat najedared, pa kad pobigne, on se nalije š njima.

Jedared iđu oni s posla pa u mijanu, a ovaj se malo zadržo, pogađo niki poso. Ona trojica jedva sili, al jevo žene onog, već je čula kud su pošli. Otvorila vrata, tamo side ona trojca, četvrti stoc prazan čeka.

– Šta je, da nisi štogod izgubila – jedan će počet sa ženskom glavom.

– Gledim nije l' tu onaj moj križ priteški.

– Ode, Bogu fala, nije nijedan.

– To vidim i ja, samo se mislim da nije tude na tim praznim stocu.

Jevo, baš na taj lipi divan uputio se tamo i njezin čovik, a ona, kaka je jezičata, dočekala ga već s vrata grajom.

– Pa dobro, ženo, on bi je tišio – mi moramo udesit naš život.

– Ne marim, hajmo da udesimo.

– Dobro, ženo, slušam li ja tebe?

– Tako i triba!

– A oš ti slušat mene?

A ona:

– Nisam valjda pseto!

Srećen Pave

Jedan siroma človik se seneк odveze po sela na sajmc z lukem pag z perfinem. I žena si ret, pravda, ali kad su se na dvori spravili, žena 'oš ni spravna.

– Ček, moru, ček, već ću se spravit, već ću se spravit.

– No, hodi, hodi.

– Idem,idem.

No, kad je ona mogla vun dojt na cestu, kad je tamo dospila, on konje švizne i onda si jači:

– Jednare zvonare, triputa cesare, pingve lingve, zmokve lokve, didine bika! Pave, Pave, kak si ti srećen da imaš ženu lepu, peć dvakrat kuri, al kruha 'oš preseno zimlje vun!

Kum tvrdac

Dida bio tvrdac, a baba napram njega pravi or koštunjac. Divenice se sve užežu u odžaku, a oni 'idu kruva i bilog luka, pa samo namigivadu: „Alaj smo privarili trbu, misli da je dobio divenice."

Došo njim kum, sili ga u pročelje. Baba baš pekla kruv pa vadi iz peći vruću lepanju i u kori krumpira. Dida izašo pod odžak, ostavio vrata oškrinuta da se čuje, pa se izbekerio:

– Nane, daj iz kačice naprstak masti, nek bude s maščom lepanje za ručak, pa da kum pamti kako smo ga dočekali.

Baba se prignila njemu na uvo:

– Čovče, jesi l' ti zglavljen?! Onda bi morali u komšiluku pozajmit mrvicu soli.

I dida šaplje:

– A, to već ne! Nato će kum žednit, pa bi mogo zaželit još i vina.

Đedin kermec

Na Martinje je kermec kod nas u Poganu. Taj dan sa svi' stran dolazu gosti zvati i nezvati. Onda se pije najbolje vino, najljepše pjesme pjevu, nitko ne išće, svatko nudi, valjda i dijete u bešiki zna da je kermec. U Poganu taj dan samo se čuje:

– Neka bježat od moje kuće!

– Tukare su mladi, stari, bogati, siromaki, đeca i ljudi – svatko živ. Ako netko oće doma, već ga sustavljaju, šale se:

– Neka ić med te divljace! Doma su ostali diviji, pitomi su došli na kermec.

Drugi kažu:

– Probaj samo glavu promolit iz moje kuće – pucam.

A gosti:

– Kad je tako bježat da trebaš, onda radije ostajemo dok se kôrice domaćice ne izgrbavi.

Pogančani bi skinuli i zvijezde, zemlju nakečili, dali potlanji kru, samo da gostima ne bi šta bilo na žo. Tako svatko, a bio bogat đeda što nije mogo gosta da gleđe. Na Martinje on se ne smije pokazat ni na dvoru. Sjedi doma. Ako mu s druma sniđe gost, on se već tuži:

– Taki sam nevaljal ko da ću sad otić svetom Peri.

Jednoć na Martinje pada kiša, nebo ko da je kabal. Đeda već se obradovo – nećeju doć gosti – kad evo pobratića, došo iz Salante. U Salanti i njekada bio drum, a kod nas blato u Poganu. Pobratić ljut na blato, pa kaže:

– U Salanti se more u zlatnim cipelama odat!

A đeda ko da iz puške pali:

– Koji te vrag onda nosi k meni?!

Ode pobratić ko da se zatrko čak iza morja, a đedi to i treba. Rano se đeda al raduje. Pobratić bio sam, a malo potli evo cijele dvi družine. Stigli pa već prepovedu da ne možu taj dan po kiši doma, ako samo Bog njekako čudo ne tvori. I tak je bilo dosta muke po blatu do Pogana.

– Đeda, nasjedit ćemo se!

A on:

– Morbit ja ću i umrt, tako ne morem kišu.

Kiša štrca cijeli dan. Došlo k večeri, jedan gost iziđe, pa se taki vrati:

– Ljudi, ne more se ić po kiši kući.

Sutradan ope malo prši, gosti ope ne možu kući. Đedi već ni duše ne bi bilo žo – da to išću – samo da već odu. Kad treći dan prošlo i podne, a đeda samo gleđe i gleđe. Ćo bi već i na koli nositi goste, a oni ko da su precepljeni za stolac. Sad on viđe, zno je već njovu pjesmu, pa ne čeka, sad će on van da vidi.

– Kako je? – gosti pitu.

A đeda ko vrlo lijepo:

– Znate, dragi gosti moji, svatko mora jednom otić, a sad je isto tako ko kad ste i došli.

Bogu fala što nije počastit

Žena bila ko od briga odvalita. Otac joj bio taki. I po ćudi udarila na njeg, valda se tribala rodit za muško.

Iđe njezin čiča kolima, ponese čovika. Edared samo: „Ho-ho!" – zaustavi konje, pa onog za vr tura i s koli stura.

A barem da se obazro, Bog sveti zna šta mu se ne dopada.

Što je istina, istina je, ćer mu barem kaže, al prvo udara p' onda progovara.

A istina je i to da njezin čovik nije bio stvorit za nju. Sav bio skratit ko da su ga vištice tile odnet pa mu ukrale samo krste. I ćudi je take: ni uzmi ni podaj.

Edared ženin brat nije na vrime vratio dug, pa ona pošalje čovika da onog siti da i njima tribadu novci. A do Bog, i taj bio skrojit na ocovu miru.

Kad je ovaj ušo u avliju, onaj baš poslidnje vile đubreta baca na kola, krećat će na njivu. Nikad nije trpio da upregnuti konji čekaje, pa se oma namrkosio:

– Kako je, šta fali u praznoj kući?

A kad je još čuo zašto je ovog žena poslala, on vile u šake:

– Ti ćeš mene, purićak onaj božiji, sićat šta je red?!

Ovaj siroma se okrenio, pa daj vitra petama. Kako poćo bižat, a iz kuće izlazi žena.

– O, o, nije valda da već odeš?!

Nemoj uvik žurit, uđi malo, posidimo ko na prelu.

Al on ne staje, prvo se domogo sokaka, p' onda odgovara:

– Snašice moja, imaš veliko fala, al takog prela ko što mi je spremo tvoj čovik nauživam se ja svaki dan i od njegove sestre.

Ona se ne sića o čem je rič, pa će još:

– Pa je l' te ovaj moj barem dočeko? Jesi l' barem čim ponudit?

– Ponudit, snašice, ponudit, a Bogu fala što nisam i počastit – pa ode ko da ga anđeli nosidu na krilima.

Brkovi i mrtački kovčeg na zajam

Dva komšije bili jednakog stvora, obadva malo mokrom čorapom udariti, samo jedan bio u licu sav goluždrav, nije imo ni brade ni brkove, a drugi imo brkove ko lastina krila.

Subata jutro, nije dobro ni svanilo, onaj bez brkova kvrca komšiji na pendžer:

– Kad danas odeš brijat se, kaži majstoru da ti brkove udesi onako carski.

– Šta je tebi prdnilo u pamet da vodiš brigu o mojim brkovima?

– Moraš mi i' pozajmit za danas uveče. Iđem u Kaćmar ženiti se.

Kad je ovaj to čuo, pendžer zalupio:

– Kaži cilim svitu: ako zaište, dat ću brkove u zajam i keru, al tebi nikad.

Onaj će molit:

– Čovče, ko je to još vido da se ženi momak brez brkova?! Dat ćeš mi i' samo na jedno veče.

Lipo ti blejiš, slabo dojiš. Tako je tvoj otac isko od mog oca na zajam mrtački kovčeg samo na dva dana dok ga ne saranidu, pa pobigo umrt čak u Baju. I nikad više se nije vratio u Sentivan da vrati kovčeg. Da nasriću nismo imali dasaka od srušitog svinjaka, mi bi mog dobrog oca morali saranit u džaku. A šta je svinjska buva u tim daskama, to sam Bog zna. I sad štipaje mog sirotog oca, a on se ni češat ne mož kad je mrtav. Al tako mu i triba kad nije imo pameti ko ja.

Muška baba

Bunjevac i Madžar imali salaš do salaša. Komšija je prvi rod – to je za nji' bilo Sveto pismo. Madžar naučio i divanit bunjevački, sve razumi i zna kazat, jedino u bunjevačkim divanu ne pogodi šta je muško, a šta je žensko.

Čim svane, ko prvi ustane, komšiji ode na rakiju. Jedno jutro Bunjevac prvi otro krmelju iz oka, al kad tamo, a komšija nikako da iznese rakiju na astal.

– Šta će to sad bit, da nećemo rakije pit?! Naopako, nisam te valda čime uvridio? – gost jedared mora već i zapitat.

A domaćin se prikrstio.

– Komšija moja rođena, di bi' ja tebe uvridila, neg znaš šta je: moj baba sinoć popi sav rakija.

Kad je to čuo, Bunjevac se sav razgalio, pa će u smij:

– Komšija, pa je l' tvoja baba muško kad je ona rakiju „popio"?!

A onaj se opet prikrstio:

– Bog s tobom, komšija moja, da je muško, ne bi bio baba!

Pretelji na prelu

Dva pretelja bili na prelu. Kuća jaka, podrum pun vina, pod odžakom šunka do šunke, kulen do kulena ko vrane.

– Pite, 'idite – starešina kuće samo nudi.

Zveka pladnjova ne staje, bokal s usta na usta iđe – tude je bure na astalu. Do spavanja četir ardovice smrčili. Starešina još podvikiva:

– Alaj su mi gosti tesni! Ko ne pije, još godinu dana ću se srdit na njeg.

Dva pretelja edva dočekali da se dovate kreveta. Na noć dospili u ednu sobu. Sa' ćedu spavat, al jedan veli:

– Pretelju, nemoj se srdit ni iznenadit, ja imam običaj: čim priklonem glavu na jastuk, zahrčem ko vo, pa tako po cilu noć.

– A ne pitaš ti, pretelju, kaki sam ja.

Onaj drugi bio obišenjak, izučit da se jari sa svačim.

– Bože, Bože, da ne hrčeš i ti?

– Još gorje. Dok sam budan, ja sam dobar, jeno ko ona na zid metnita sveta slika, a u snu, ho-ho-hoj!, šta sve kod mene nema!

– Bože, Bože, pretelju, ne sanjaš vada strašila?!

– Još gorje! Pretelju, skačem, horcam, čandrkam, šta dovatim, to lupam, sve razvrnđam, živog stvora davim, gušim, kidam, grizem – a ništa ne znam za se. Još kad sam naliven, tuđeg nema te sile što će me razbudit.

Kazo svoje, latio bokal, salio do dnola, okrenuo se duvaru i zaspo. Kad došlo jutro, počo se protezat u krevetu, otvorio oči, a debela svića još gori, nuž nju stoji onaj što hrče, al bližje vratima, pa veli:

– Pretelju, noćos nisi skako.

– A ja mislim da ni ti, pretelju, nisi hrko.

Zadniti pa odaniti

Prid berbu edan čovik zadnivo ardove, a bio malo zamuljan, pa edan ardov od deset hekti nikako da udesi, dno uvik padne doli. Prišo komšija:

– Kaka je nevolja?

– Zadnio bi', a nikako ne možem.

– Pa daj da pomognem.

– Ne marim, a kako ćemo?

I komšija se navaća rampaša, malo i on zamuljan. Kaže on:

– Ne bi' ja mogo uć u ardov?

– Ako će to šta pomoć, a ti samo uđi.

I sad edan ovdaleg, drugi ondaleg, i ardov već zadnivet. Kad ga zadnio, gazda poviče:

– Ženo, donesi tu vrilu vodu, sad već mož!

Kad je onaj unutri čuo da će ardov bit poparit, njeg oma bilo svudan po ardovu pa udario u dreku:

– Nemoj ako Boga znaš, ta ja sam unutri!

Gazda pristo dijat, toliko se začudio.

– Pa šta ti tražiš tude u ardovu?! – edva mu se vratila rič.

A onaj ondud:

– Čekam da me odadneš.

I kraj, konac, upo zec u lonac, a miš u mliko pa nije ni viko. Ne virujem da ne bi on viko da se zateko u tom ardovu.

Meda ji za oni vuk

Tetac Pave je bil ovčar. Kad je došlo protuliće, su ovce podgonili vun. Tetac Pave je moral ovce odrenut pod lozu, tamo je bilo brihinja i trave dost. Pod lozom pak je bil i Miho vrdir. Oni su mogli skupa dvoje po večere tamo. Jednuč veli Miho:

– Pave, nisi ovde čul nikakove vuke?

– Ja ne – veli. – Ni človika ne znam ovde da je čul vuke.

– Ovde je ji! Odavle od štajerske loze dojdu prik.

Pave si je mislu ništo, a veroval jako ni. Al ta dan nevečer dojde lajanje od loze. Drugi dan zopet. Na dva-tri dni dojde Miho:

– Pave, nisi čul niš?

– Čul sam ništo, čul sam kad sam okol ovca prošel, odavle sam čul nikako lajanje. Kaj je to, to su vuki?

– Merkaj ovce! Ovde je vukov.

Navečer zopet je čul lajanje, zopet je čul vuka, no niš ni bilo. Ovce su se stale kot se boju vuka, i Pave se stal, al onda je Pavi – ako ćemo zet – bilo meru smišno. Lajanje senek dojde od loze kamo Miho hodi. Drugi dan zopet k njemu pridruži Miho:

– No, Pave, kaj je – nisi niš čul?

– Sam – veli Pave, al merka dobro.

I niš ni rekal, ni rekal: da si ti bil. Zapaljili su si na njihove fajte, ter kašnje su se razdružili. Ovo bilo aprila, došlo onda leto kad su seno spravljali, dojde zopet Miho ter su se pominali. Veli mu Pave:

– Miho, mi smo dobri tovaruši. Rado ti meda jiš?

– O, ja ga jako rado jim!

– Ovde va lozi jedno drivo, od ovoga ja ur jim meda. Pčele su tamo.

– No nek idemo, nek idemo!

– Al onda se zasuči:

Miho se zasuče, Pave pak veli:

– Al merkaj, ja ću po drivi udrit ter onda će med doli past.

– Dobro, dobro, udri!

Posegne Miho unuter, onda Pave udri po drivi. Med je opal, al i ose, pčele. A Miho biži, biži, ter siroma do jedne plasnice dojde, tamo si glavu nuter porine da ga ose ne požeru. Pave pak okol ovaca kot niš ni godalo. Meru kašnje ide Miho otečenum bučum, ose su ga poklale, ter se razjada:

– Pave, Pave, vrag je tebe, lako si me dostal.

– No, no, Miho, nek potiho, potiho. Znaš ka? Ovo je za oni vuk.

Provodadžija nad provodadžijama

Edan mator momak odživo već polak stotine godina, a nikad motikom nije udario. Dotleg se po okolni seli samo ženio, nikad oženio. Kod udavača se na'ide, napije dok ne izvididu ko je, a onda biž dalje. E, sa' će on druge ženit i udavat, posto provodadžija. Spariva sve take koji nikog svog nemadu, pa se ženidu da i' ima ko saranit.

Edared jevo edne divojke što već side kose plete. Uvik bila boležljiva, omatorila, omatorila vada u materinoj utrobi, al se drži, jel dobro se kaže: žuti žutujedu, rumeni putujedu.

– Ko te šalje? – dočeko je.

– Nevolja.

– Hej, pa ti bi skidala divojačko ime. Nikad bolje nisi pogodila.

Ona je očito zato i došla što bi se udavala, al ko bajage kaže:

– Kome tribam sad kad se za mene nije našo đuvegija ni kad je za to bilo vrime?

– Samo rič fali. Udat ću ja tebe, da će bit osramotite sve one koje su ti se rugale. Ako su se one udale edared, ja ću se za tebe za dvi godine i trired udati. Da, udo sam ja već malu iljadu taki' ko ti.

– Ti luduješ za mnom?

– Kako bi' ja to radio kad sam se edared u životu privatio posla?

I oma kaže ko bi prvi đuvegija. Ona sklopila ruke ko da se smutipuk pakleni stvorio prid njom, pa kaže:

– Pa taj me počo pratit iz kola još kad sam se zadivojčila. Nedlju dana on ćutio, nedlju dana ja ćutila, a treće nedlje on bižo od mene, a ja od njega. A sad čujem da je malo u glavu udarit, ni mu je ni do iđišta jel se sav vuče ko da su mu košćure izvadite.

– To je nama ko udesito. Šta bi ti bolje? čovik je jedan, kad se vinča, on će već znat da od tebe samo u grob mož pobić, lipo će na vrime umrt, pa će ti ostat kuća i zemlja, a ima čak i vinograd.

– Misliš da će to moć bit tako uredito?

– Samo rič fali, pa će sve bit ko uvračato. A da vidiš s kim imaš posla, jevo imam ja spremitog i tog za kojeg ćeš se udat kad ovog saranimo.

Taj drugi je već bio ženit, al davno osto udovac brez dice. I taj iza sebe ostavlja ženi punu kuću.

– A ti si morala čut – kaže on – taj se već edared višo, samo je štranga bila stara, pa se otkinila. Ja ću vam za vinčani dar kupit novu štrandžicu.

Neće vikovat ni treći kojeg je uzo u račun.

– Znaš – kaže on – taj je bio niki drveni išpan kod spaija u Boroti, Kaćmaru i Aljmašu. Prija godinu dana je izbacit. Priko trideset godina je potkrado spaije i sirotinju što je tamo radila, u poštenju taj neće izdržat više od tri godine, zagušit će ga pošten život ko drugog čovika gusta krv. A da ne divanimo o tim šta će ostat iza takog parca od čovika!

Udavača se još malo dala nagovarat, pa na kraju kaže:

– Dobro, kad ti kažeš, ja ću poslušat, al šta ćemo kad sva tri budu saranita? Zamorit ću se od tolikog saranjivanja, nećeš mi vada tražit i četvrtog takog kojeg bi morala saranit?

– Ne, lane moje, ne. Onda ćeš se ti udat za mene, pa ću ja tebe saranit.

Gaće od svile

Bili dva dobra druga, dva matora momka. Kad je rič o poslu, oni uši začepu. Vuču život, provode lakrdije. Išlo to, išlo, alj najposli stalo, u kući ni škipa nije ostalo.

Jedan krene u svit, drugi neće. Bio igrač, bećar u tim momačkim poslu, pa se nada srići i u rodnom selu. Ni se ni privario, našla se edna vrimešna, debela udovica, i to bogata. Još i svatove napravili. On kvrca, a baba tako igra nuz njeg sve prede kolo, ta za momka se udala! Samo babino nije za dugo bilo, krv je zagušila, debela bila. Sad je ovaj srićan. Osto udovac, ostali babini lanci i volovi. Nateše on duga, torbom nosi novaca kad plaća.

Onaj u svitu dočuo, oma kući krenio. Oma! Šta je to oma? Dok nije stigo, ovaj sve pošišo. Došo onaj iz svita, nikog ne pita ima l' šta novog, već kod druga:

– Blago tebi, ti si bio dobro oženit, žena bogata bila, na vrime umrla. Na dobar jastuk si glavu namistio.

– Ja, hej, jesam.

– A bio si siroma ko i ja. Ta ni gaća nisi imo kad si se oženio.

– Taki siroma baš nisam bio. Imo sam šest gaća.

– Možem mislit koliko sad imaš!

– Troje.

– Od čega su ti?

Misli, ta to mora biti od svile i kadife, a onaj odgovara:

– Ostale mi od oni' šest.

Ni tica ne piva bolje

Jedan bogat paor poslo sina u Beč neka uči nimački. E, ovaj bio je tamo malo vrime, i već ište nek otac šalje novaca. Poslo otac, al nije prošlo malo vrimena, sin opet: daj, starac, novaca! I opet pa opet, malo-malo pa uvik novaca pa uvik novaca! Jedared starcu dosadilo davat, i misto novaca poruku šalje:

– Dođi ti, sinko, kući da vidim šta si naučio.

Sa' će on njega na ispit. Starac zna dosta švabikat, pa će:

– Sinko, jesi l' za tolike novce nakupovo barem malo nimačkog?

– Malo?! Divanim nimački da ni tica ne piva bolje!

– E, to je mom srcu drago, vrlo drago! Kaži onda, sine, kako se zove nimački kuća?!

Sin piva baš ko tica:

– Kućaus!

– Dobro! A kako se zove nimački torba?

– Torbaus!

– Lipo, lipo. Znaš li kako se zovu nimački leđa?

– Leđaus!

– Vrlo lipo znaš, vrlo lipo. A kako se zove ruka?

Kad ga otac fali, onaj sad puca ko bič, tako odgovara:

– Rukaus!

Starac je ko zadovoljan od neba do zemlje.

– Kaži mi, sinko, još samo to: kako se zove batina?

– Ta šta triba i pitat?! Batinaus.

– Imaš ti pravo, sinko, tu ne triba dalje pitat, neg kazat.

Starac stao, zasuko prvo brkove pa onda rukave, lipo otvorio vrata, i kaže:

– E, sinko, sve si odgovorio lipo na ispit, al ja znam još lipše nimački, makar sam bio u Beču svega malo kad sam još ko mlad i siroma pratio vagone s grofovim svinjama. A mene nisu učili za velike novce ko tebe, sa mnom su samo sluge divanile, ko što sam bio i ja.

– To bi' vrlo volio čuti, jel još nisam vidio čovika da za tako kratko vrime nauči nimački.

– E, ti onda slušaj! Znaš ti, sinko, šta? Uzmi batinaus u rukaus, turbaus na leđaus pa marš hinaus iz moj kućaus.

Bolestan, šantav i šašav

U staro vrijeme moralo se ić spaiji na robot. Bili su tri momka koji to nisu baš poštimavali. Spaija bio malo vjetren. Kad mu dođe pa nije čist, ne idi mu u zo čas, onda je svednak ko zal pas; a kad te volji, i dušu će si dati. Ova tri momka načine se vjetreni ko i spaija, pa on nji' voljio, ništa nisu morali raditi.

Došlo da idu na vizitaciju. Oni su se divanili da nek ne budu katane, jel će za to vrijeme izgubit to dobro mjesto kod spaije pa će morat ić radit. Kad su došli na vizitaciju, prvi je kazo:

– Nisam ja za katanu, bolestan sam.

A doktor:

– I mi smo bolesni, pa smo tu. Dobar si ti za katanu.

Došo drugi pa kaže:

– Ja sam šantav.

A doktor:

– Žo mi je, jel i ja sam šantav, pa sam tu. Dobar si ti za katanu.

Najpotlji došo treći. On misli: „E on će reć na što doktor neće kazati: I ja sam taki."

Kaže on doktoru:

– Ja sam šašav.

A onaj:

– Njetko mora da je i to. Otkada si?

– Tako sam se rodio.

Doktor ćo da vidi pa išće da proba ovo pa ono, na kraju kaže:

– Šašav si, šašav, al dobar ćeš bit da nam radiš.

A momak skoči:

– Ako sam i šašav, al taki lud nisam da radim.

Pod bundavom pravit

Bio dobar čojek, imo jaku ženu, grdno veliku, a lijenu da si je moro donet i čašu vode. A nisu bili vjenčani. Imali koljebu, ni koljeba nikad objelita. On ne zasluži koliko ona poluži. Ona ga još i druca. Tako on šuti pa grcaj i grcaj – dobar čojek bio – a ona zakrenila mu vile očima. Tuši ga, tuši, on šuti pa šuti, al jedanput vidio: žena će i rodit. Otkale će on sam zaslužit tolko kruva?! Sad mu se dosadio taj život, bjež on u svijet.

I sad prošlo tukar i trideset godina, nitko za njeg nije zno, žena morbit esapila da je umro. A ne ni on zno ima l' dijete. Latio on pa uvijek ima ljubenice. Jedanput se strefilo, idu žet, a jedan mlad žetelac u njegove ljubenice. Bijeli dan, tukar je i kupačica, a čojek mladi krade. Uprav bi kro, a nije mogo ljubenice doseć, još putem spo. A čojek kaže:

– Tko je još vidio da se tako kra?!

– Ako nisi vidio, a ti gleđi.

– Bjež otale.

Onaj ljut:

– Šta prodikuješ? Da nisam, vidio bi ti. Neka ovoga učit kako se ljubenica krade. Ja sam pod ljubenicom pravit.

Čojek gleđe na njeg, gleđe: pa taj je baš ko on u mladosti. Krasan dečko.

– Otkale ti znadeš da si pravit?

– Pamtim, mat mi je kazala kad je ćela umrt.

Čojek gleđe na njeg, gleđe: ako nije mort to njegov sin?! Ipak će se korijen nać.

– Otkale si ti, je l' tvoja mat bila Ruža, jaka, grdno velika?

– A otkale ti to znadeš?!

Čojek onda vidio koji je vjetar, pa kaže:

– Mat ti je zaboravila di si pravit – nisu to bile ljubenice.

– Indi šta?!

– Bundave.

Prašća polovicu batic

Kad su si najest tili jednoga vrdira, ondar su si mislili da se mora nek Tobolca najest, ar je imal jednu sirotu majku, on da si ni til dilat, on je neki til tako lahko živit. Ljudi su žalili sirotu majku, pak su rekli da ćedu ga usredit za vrdira. Ali on školu ni hodil, ni znal štat ni pisat, pa su ga morali naučit, ar tamo triba znat sedamdeset palagrafov, da mu je znat da si kaj učini po gori. I kaštige i ki je kaj učinil i ciganije, ali njemu se ne vidi učit, sejedno on je rekal:

– Iz kucka nigdar neće biti slanina.

No školnik ga naučil na sedamdeset palagrafov, potem spred staroga vrdira je pošal. Ondar su ga vun spravili, dali su mu pušku, tak grubovu baticu, pak škrljaču i na nju jedno pero tičine. On je sad vrdir i on je senek fućkival po gori, fućkival. Mu reče stari vrdir:

– Ovako se ne more tolvaj ulovit, to se more nek tiho, tiho.

– More se, more, ja ću vam pokazat da se more.

– No,dobro.

Onda se pak jednuć stari vrdir ukapal na vinogradu i je zapsoval jedno. Ur je Miško kričal:

– More se ulovit, ne more se ulovit? Deda, ja vas moram kaštigat za jedan dukat ar ste zapsovali.

A stari mu je rekal:

– Ti, mačkotar, ali ću se ja osvetit.

No potem pak dedi se nikako ne vidi da ovoga su najeli za vrdira. Stari imal nekakvo sumnju na Tobolaša, ar stari imal nasred vinograda pčelinjak. Njemu senek sfaljalo i kuhani i ukadeni kobasic, šunke, kruha i vina.

– Ovo drugi ne more bit nego ta Tobolaš!

Došla i trgadba, veli stari:

– Znaš kaj, Miško, ja ću pojt sad domon, ja se moram z mojim delači izračunat, pak upravi i na dušu si kaj moram dat. Ću ja dojt pondiljak najzad. Merkaj i na moj pčelinjak.

Ali deda se ni dal daleko, neg do desetoga vinograda vu dragu. On se najzad dal po škurini. Dobro je imal sumnju: Miško Tobolaš sedi na kanapetu vu čelinjaki, on se gosti – kus kobasice i slanine, kus kobasice i slanine. Ha! Pojde tamo stari:

– Aha,vražji sine, sad te imam! Ti si imal senek gusta na moje kobasice i šunke. A povi mi na ovo ti palagrafi!

– Na ovoga ni palagrafa.

– Ni?! No, na ovoga ću ti ja dat palagrafuš, sedamdeset jedan, si me razumil?! Ki se nepoštenu službu čini, on dostane dvajset pet batic i na gaće.

– Joj, deda, smilujte mi se, to živ ni vaš konj ne bi mogal zdurat.

Deda se nasmijal meru:

– Pokidob si tako gusta imal na moje kobasice, onda ću ti polovicu puššat. Dobro?
– Dobro,dobro.
– No, onda niš na lače, dostaneš nek dvajset pet na gaće.

Ter je baticu, ter mu je dvajset pet odmiril pošteno.

Zelena putra mistur buče

I ovo se godalo. Sičonci gnjojili zemlju, nesrića se pripetila, polamalo se rudo. Vedešinka stala pred hižum vuni, veli:

– Kaj je, Sičonci, žgonci?

– Merkaj meru, merkaj kaj veliš ti kača serdita! Vedešinci, klinci – veli Sišonka. – Merkaj bolj kaj ćeš skuhat.

– A, ja se, že skuhala kerpice turovem i buče.

– Buče?! A kaj je to?!

– Aj, aj Sičonka pred majkum se vali, majko moja mila kad me bila vidila, a ne znaš ka je buča. Ček meru, hodi da vidiš kaj je dobro.

Sičonka kus-dva pojela, veli:

– Pravoda, čuda su dobre, nigdar bolj nisam jila, ali ja to ne znam skuhat.

– Kaj ne znaš?! To je lahko: na ribež se nariba pag hitiš češenj, pag čerjeni luk, i konec.

– A jadovite paprike?!

– I paprike.

Sičonka dojde domon, i ondakar Sičonci zelenu putru su naribali mistur buče. I merkali su buče! Ončas su i muhe odrenuli gori na pod pag su im lojtre zeli da ne buju mogli doli doć va to jilo, da to faljeno.

Sičonci ondakar ni vuš nisu tili klat prstimi. Vuši su hitili va zdenac, ter cipaljke za njimi, i tako su zničili.

Tukuljac igra kolo bos

Spreću Andzabega, na Čepelju je Tukulja, tamo priko tizi dolja. Tukuljci su samo prunđe imali. Kad su došli u Andzabeg svojim rođakam u goste, od tukuljski' Švaba su iskali kabat u zajam. No, jedan Andzabežac zgrabi bricu i opara Tukuljcu kabat, a ovaj drekne:

– Zaboga, brate, bodi mene, nemoj kabata, nije moj!

Tukuljci uvik idu u papučam, druge obuće nisu ni imali. Došli na mioljsku Gospojinu na bučuru u papučam. Andzabeški šogor je stidio se za nji', i nije smio odvest ji' u mijanu tako. Dav on šogoru svoje čizme. Kad su se u mijani malo napili, a Tukuljac igra kolo pa piva:

– Ej,čizmice moje, imam doma troje!

– A, Boga ti, kad ti imaš troje, onda skini moje – drekne Andzabežac kad je to čuv, pa mu svukav, i Tukuljac je igrav dalje bos.

Lakše će letit u gaćama

Kaže, ednog pozvali u svatove, a on nema čakšire. Šta će, ode šnajderu pa ište pantalone na uzajam da mož ić u svatove. Kad je oćo, vrlo igra, veseli se pa igra u kolu da začudo. Sad je njemu sve lipo i dobro, al baš u to vrime majstoru došo kupac, tribaju mu čakšire. Majstor poslo šegrta nek kaže onim nek se žuri i nek da natrag čakšire jel ima kupca na nji'. Šegrt došo u svatove, a onaj vrlo igra i podvikiva u kolu:

– Hup, hup, odletit ću! Hup, hup, odletit ću!

A šegrt došo do njeg pa mu na uvo:

– Čuješ, ti, znaš, mene je poslo majstor da ima kupca na čakšire.

Onaj ne sluša, već samo podvikiva:

– Hup, hup, odletit ću! Hup, hup, odletit ću!

Edared šegrtu dosadilo, povuko onog za tur:

– Čuješ, ti, već edared?! Ti skini čakšire pa leti, u gaćama ćeš i lakše letit.

Nezvani gosti

Bili u selu svatovi i cjelo selo bilo zazvano, samo jedna kuća nije. Krivo njim bilo što nje nisu zvali, i misli čojek kako ćeju to ispravit. Puno laglje bi bilo da je peka, oni bi spravili u pištikare, u buše, pa bi došli. Ništ, sjeti se čojek.

– Ženo, ako nismo za užinu, mi ćemo možebit za užinar. I zdogovoru se čojek i žena da će najpre u kući spravit larmu, nećeju mutkat, spravit ćeju larmu ko da on ju tuče, a žena nek bježi ispred njega da se sakrije u svatovima. Tako je i bilo. Žena bježi i viče:

– Joj, ubit će me čojek!

Žene u svatovima pozovu ju i sakriju. Dođe čojek tobož ljut i viče di je njegova žena, sigurno su je sakrili.

– Vjesit će ko pantlika na šeširu!

Dođu ljudi pred njeg, smiru ga, dadu mu mjesta, a kuvarice donesu tepsiju gibanice pred njeg, samo nek ne larma. On tobož ljut začme jest, pojede pol tepsije, i kaže:

– E, da je sad tu moja žena, ovako bi joj okrenio glavu – i okrene tepsiju pred sobom, i pojede gibanicu iz druge polovice.

Nisu ga spomenili

Bili tri brata, bili su čobani. I to dobri! U nji' čopori uvik da staneš pa gledaš. Kod nji' bi i parac dobro živio, samo da nisu volili vino. A i pismu! Sve će popit do boga Isusa, a pisme nikad dosta. Volili sve pisme, samo ne onu:

Na sokaku glas se čuje
prazan ardov odjekuje!

Jedared došli do tog; mora se vidit da to neće izać na dobro. Ovce se jagnje, sunce granilo, a oni se jedva bude kad je glava teška od vina. Najstariji počo udarat čobanskom batinom o zemlju ko da dobuje naređenje:

– Ko prvi spomene vino, bit će kaštigovan.

Daj, udri u poso; rade cili dan ko da za birtaša u životu nisu čuli, a pridveče skuvali dobar jagnjeći paprikaš. Posidali, ne znaš ko bolje vaća, pa će jedared najmlađi:

– Da ga je!

A sridnji:

– Al bi ga!

Najstariji na to skočio:

– Iđem pa ću donet!

Navečerali se, napili se, zapalili na lule, i niko ništa da kaže, samo dva mlađa vidu da se najstariji zamislio.

– Šta se misliš? – braća će.

– Da se ne mislim?! Kažite vi ako znate: kako se samo moglo stvorit vino kad ga niko nije spomenio?!

Volu je sramota

Imali mi spaiju, uvik bio naliven, uvik nadrt. Njemu ne donose bokalom, bure vina je na astalu, pa usta metne pod slavinu.

Utiro on ednog sirotog parasnika u dug, onaj ne mož platit pa će mu spaija vola prodavat na bubanj. Siroma imo zdravo lipi' volova. Žao mu je rasparit, novaca nema, a spaija ni da čuje o čekanju. Uvik pijan, a uvik opak bio.

Dao Bog, čuje siroma parasnik: tu i tu za male novce prodaje se bolesan vo. Ode on spaiji:

– Gospodaru, ja platit ne možem pa ne možem, zašto me tirate na bubanj a još veći trošak?! Zašto ne bi primili u dug vola?

Spaija se misli: vo vridi više, tako će još i zaradit.

– Dobro, dotiraj ga.

Onaj ode, skupi to malo novaca, kupi i dotira vola. Marvinče onako bolesno kleca, opuštio rep i uši. Spaija je baš pijan, al i on vidi:

– Šta si mi dotiro bolesnog vola?

A parasnik:

– Gospodaru, ovaj bolesan?! Pitajte ga, nikad ovaj za bolest nije čuvo!

– Pa šta je onda taki ko rasušite gajde?

– Gospodaru, od žalosti što se rastajemo, ja i on popili bokal vina, pa mu je sramota što pijan mora izać prid vaše milostivo lice.

Šta je vino

Bili edni ljudi, sidili nediljom posli podne pod voćkom u ladu pa se razgovarali. U tim selu opće nisu znali šta je vino, samo su čuli da i tog ima na svitu. Tako došo razgovor da šta je vino, pa edan kaže:

– Ja znam šta je to! Vino ima četri noge, velike uši, dugačak rep.

Drugi ga ismijo:

Pa ti si luda, to je magarac, to nije vino. Ja znam šta je to.

– Kaži ako si pametniji.

– Vino nema noge, a ide; nema ruke, a pendžere lupa; nema grla, a piva.

– E, brate, to mož biti samo nečisti du, to nije vino.

Treći ćuti, pa se na kraju umiša:

– Vi ne znate ništa, ja ću da vam kažem šta je vino. Ja sam bio š njim u društvu.

– Ne šali se?!

– Volila bi moja leđa da je to bila šala!

– Kaži kako je to bilo?

– E, kad sam pohodio mojeg pobratima kojeg sam u ratu upozno, njegova žena zaklala pivca i kuvala dobar paprikaš. Pobratim oćo u podrum, dono je ništo u bokalu, al crveno ko krv, kaže mi nek pijem, i nas dva smo pili, a to je bilo vino. Na početku je lipo bilo, počelo grijat oko srca ko da sam do peći, pa smo slatko večerali. Kad smo jedan bokal ispraznili, a vino meni prede ko mačka, zdravo lipo.

– No, jesam ja dobro kazo da ima četri noge! – prvi će se pravdat kad je čuo da je vino ko mačka.

– Ta nema ono četri noge, već je na kraju moj kum imo četri šake i dvi glave.

– Uozbilj?!

– Slušajte vi, pa ćete čuti. Kad smo drugi bokal ispraznili, onda sam dozno: vino je velik huncut! Kaže meni: „Udri pobratima bokalom u glavu!" „O, kako da pobratima udarim kad me tako lipo dočeko da lipše ne može bit?!" Još ja neću poslušat vino, al pobratim dono još jedan bokal. Kad smo taj treći popili, a vino ne da mira, kaže, navaljiva: „Udri pobratima bokalom u glavu!" „Neću mog pobratima, kako da ga udarim!? Neću, neću!" Vino samo nagovara i nagovara, i ja edared uzo bokal pa pu! pobratima u glavu. Onda kažem vinu: „Šta ću sad?!" A ono meni: „Biž, el ćeš dobit! Ne vidiš da se pobratim izvrnio pa pao?!" A ja biž pa biž i tako sam bižo do edne vode, dalje nisam mogo. Kažem vinu: „Šta sad da radim?" A ono odgovara: „Lezi pa spavaj, ništa se ne boj dok smo nas dvoje zajedno." I ja lego, a kad sam se probudio, vina nigdi. Velik hun-

cut, vino mene ostavilo, a pobratim me našo, pa pu! po meni šakama. Udara ko da se u moju kožu uvuko njegov magarac, a samo ćutim i trpim. Edared on vikne: „Šta bar rič ne kažeš?!" A ja onda njemu: „Lako je mene tući kad si se ti udvostručio, pa vas dvojca, a ja sam".

Koliko je vino jako

Sav josag spratili, namirili, pa žena oćila malo u rod, a Švabo kulen, dobro se navečero, pa će prić komšiji na divan.

Kad tamo, a komšija baš kapariše. Prikupio od braća njeve talove vinograda, pa će njegov bit sav vinograd što njim osto iza oca.

– E, na to se pije debelo aldomašće – Švaba baš oma zasuko brkove.

Ne može kazat da neće biti, me mož nikako, običaj je da se pogodba zalije, al domaćina baš nije bio podatne ruke, pa će:

– Komšija, al ti se čuvaj. Nisi baš niki pijanac, a moje vino jako. Vrlo jako, kažem ti.

– Ne briga tebe, udarila ja dobar temelja, saranila u trbuva frtalj kulen.

I zasuko se Švabo, pa ni stao nije dok nije počelo salivat u noge. Onda se najedared sitio da žena još nije došla, pa će požurit da kuća nije sama.

Kako izašo na sokak, a jendek ko da ga oće zagrlit, povuko ga oma sebi. Nigdi nikog, mrak, a siroma Švabo baš se odupire na četri noge, ali nikako da drekne iz jendeka.

Jedared na tu dreku izašli i oni iz kuće pa mu komšija kaže:

– No, Handzika, esam ti lipo govorio da je moje vino vrlo jako?

A Švabo kresne:

– Pljuje ja na tu jakost tvog vina kad nikako ne mož da me izfuče iz jenteka.

Kumovi i pečenica

Bili dva kuma, jedan i drugi pijanac neiskazan. Piju i na uzajam, a vrlo su volili i pratit se, pa astal u njevoj kući nije baš uvik pun, a žene se baš ne raduju kad ovaki momci dođu kući. Jedared mlađi došo do laki' novaca, pa kumovi cilu noć pili, igrali, veselili se i u zoru prate se kući.

– Kume, znaš ti šta nas čeka?! – kaže mlađi. – Poslo sam ženi zapovid, al vrlo strogo, da na astalu bude šta još nije bilo.

Stariji dobro poznavao kumu, pa se počo češat:

– Da to ne bude oklagija?

Baš tako je ispalo. Kad su se dopratili, a žena i' dočekala oklagijom i metlom:

– Vi ovake bekrije, onake bekrije, tu ste došli, pijane lude! Obi, bikovi senski, da vas još i dvorim?!

Tako je pa tako, ovako pa onako i izvija kumove napolje. Kad su se našli već u zavitrini, stariji počo da skače:

– Ee, moj kume, šta ti misliš da bi moja žena tako štogod smila učinit?! Na vrat lanac, na usta katanac – to je u mojoj kući tako! Ja, moj dragi, ja ujutru ustanem, peć ugrijem, vodu donesem, sobu pometem, đubre iznesem, pa da žena smi još ednu rič da kaže?!

Mlađi sluša, sluša, p' onda misli, misli i lupi šakom:

– Odseleću i ja morat tako! Samo strogo! Ženo, ženo, ovo ti neću oprostiti što si nas ostavila gladne!

– Ta i željne!

– A pečenicu sam zapovidio, kume, pečenicu! Jesi ti to 'io kadgod pečenicu?

– Moj dragi, ja nikad. A ti?

– I ja nisam 'io, kume, a jedared sam mogo 'ist kad sam kumovo u svatovima, al kad je pečenica došla na astal, ja sam već pod astalom tražio.

Ljudi s livkom u grlu

Nije to bilo sad, al još dugo posli prvog rata bila peca oko naše varoške kuće. Tu su bile kruvarke što su pekle kućevni kruv, sirarke, pa mečkari i oni što su prodavali kućevne divenice, slanine i pušeno meso. To mi već ne pamtimo, a slušo sam od dide da se ranije tu prodavalo i piće. Ko je imo vinograda, istira bure vina pa iz njeg se napiješ koliko troška imaš.

U to vrime ni drugo ni se prodavalo na kile, pa ni vino nije išlo na litre, neg u bure se zadije trska pa piješ na gucaj. Ko je žedan, uzme trsku u usta. Gazda od vina metne prst na grlo pa broji gucaje.

– Jedna krajcara, dvi krajcare, tri krajcare...

Koliko puti se grša zaljulja, toliko krajcara, el već pošto je išo jedan gucaj. Tako to išlo dok se nije našo jedan majstor od zanata. Kako se on izvištio, to on zna, samo taj nije guto, već salivo. Kad nagne bokal el bilo šta sa vinom, dok i poslidnju kap ne ispije, njemu se grša ne miče. Došo taj tako na pecu, pita jednog pošto gucaj vina. Gazda kaže, onaj trsku u zube. Sad će gazda prst njemu na grlo pa će brojit. On će brojit, al onom se grlo ne miče. Jedared će gazda:

– Pa počni već piti!

Onaj maše rukom da on već odavno radi. Sad gazda od vina pogledo bolje pa, borme, vidi da onaj sisa na trsku ko da se đuture pogodio. Sisa majstor, al grlo mu nikako da zaigra pod prstom. Kad je gazda to vidio, on prvo iskokoštio oči pa onda poviko svojim komšijama:

– Braćo, umrlo je prodavanje vina na gucaj! Počeli se rađati ljudi s livkom u grlu!

Glava nije stala u pregač

Bio u Santovu jedan stari čovek, jako voljio pit. Kad se opio, mlogoput bio je ukaljan, haljine izderane kako je upo u trnje, ali glava nikad nije bila uvriđena, ni bila izgrebana, ni bilo modrica. I to je žene njegove bilo krivo.

– Šta je s tobom, čoveče, tolikoputa si spo, haljine uprljane, izderane, a glava nikad izudarana?!

– E, ženo moja, kad ja iđem pijan, mene Marija Divica, majka božja čuva, da kad spadnem, onda pregač metne pod glavu, tako ju nosi da se ne izudaram.

Za vrime dvi-tri nedilje čiča se opet opije. Išo priko jendeka, tamo drvo bilo primetnito ko ćuprija, spo pa ošo je kući svaj izudaran i izgreben u licu. A žena dočekala:

– Ždero pijani, di je sad bila Marija Divica, majka božja da metne pregač pod glavu?!

– Ženo, bila i sad, bila je Marija Divica, majka božja, al sad nas bilo toliko pijani' da kad sam ja spo, moja glava već nije stala u pregač.

Undanska kuzla va kladi

Liktar je zis purgeri daciju bral na Undi. Kad su deciju pobrali, pineze su vrgli va novi mišak. S'e su pobrali, s'e je bilo dobro, me'tim su i vino pili ter su mišak penuli doli pod stol. Kucak je pod stolom ležal i dokljek su pili, on je mišak s pinezi požrknul.

Kad su Undanci vidili da jim je kucak požrknul mišak, su ga va kladu zaprli, donlek su ga tukli i stiskali dokljek pineze ni van dal, dokljek pineze ne posral.

Po njeg Undance dražidu da ča dela undanska kuzla va kladi, je li 'oš serie pineze.

Jednuć je došal u selo ališpan, pregledal je selsku kasu i tom prilikom je špotljivo pital likatara:

– Jeli 'oš undanska kuzla serie vam pineze?

Liktaru zaškurilo, ter veli:

– Nam da, nam pineze serie, ali gospodinu govno!

Zač se tični zis klazljin

Kad smo va društvi, kerčmi ili pri drugači prilika pak pijemo ter zamemo i tičnemo zis klazljin, velimo jedan drugom:

– Na zdravje!

– Bog nas živi, Bog nam dal zdravje!

Sad je takovi' ki pitaju zač se mora tičnuti zis klazljini? Odgovor na to je: aš kad pijemo, ruka popade ta klazljine, nos zadahne vina, oči vidiju ta klazljin i vina, noge prislabiju ako već pije – s'i kotrigi delaju, ali uši nimaju ništ dela, zato ju se tične da budu i uši dela imali, da posluhniju.

Da posluhniju kad se tične i veli:

– Na zdravje!

Ovo dan-denas naši govoriju.

Pivanje za đermom

U ono vrime kad sam bio deran, u crkvu se išlo u Kunbaju, jel u Tavankutu još nije bilo crkve. Prid crkvom bio bunar s đermom.

Onda se u korizmu postilo i postilo da su se criva stanjila, vajda bi i vitar produvo kroz nji. A kad dođe Uskrs, onda se za post osvećiva posvetilištom. Tako se naderali šunke, divenice i jaja iz posvetilišta, pa kad su na Uskrs došli u crkvu, burag gori ko pako. Stojidu na red kod bunara i đerma s kablom samo iđe doli-gori, pa samo škripi i škripi.

Kad je misa već počela, edared zvonar istrče iz crkve pa sve u članjak keča one na bunaru, tako i rastira ji.

– Stanite već edared! Koliko svirate s tom đermom! Nadsvirali ste kantora na koru, pa oni u crkvi ne pivaje svete pisme za vorgulama, već za vašom đermom.

Popila novce svetog Antuna

Baba nije imala čovika, al je imala ćer. Ni ćer nije imala čovika, al je rodila curu. Majka unuku volila većma neg rakiju, i zdravo se uzdala u nju.

I nije to ni bilo zalud. Divojka je samo triput ostala uskočkinja, četvrti put je nisu otirali iz momačke kuće. Našo se klempo, vinčo š njom.

Sad je ona majkina dika. A kako i ne bi bila, ka' je ona jedina iz njene grane uspila sebi ulovit čovika.

I šta bi drugo majka, darivat će svetog Antuna što je uslišio njezine molitve. Od dragosti to jutro kod kuće zaboravila i rakije pit.

Al crkva daleko, bircova nagusto, pa kod poslidnjeg grlo sve gori, mora sirota zalit.

U to vrime je bilo sramota ako žensko čeljade pije. A sačuvaj bože da to radi još u bircu. Zinio i birtaš kad je babu ugledo na vratima, a još kako mu je bilo kad je ona odjedared naručila dva fićoka rakije. Al ona digla prst:

– To nije za mene. Nemam zube, pa ću nalit u zemljičku, da je razmekšam.

Više posisala neg požvakala, pa se okuražila, i birtašu:

– Šta si zinio ko gladno svrače? Kad zemljička tako mala mož popit dva fićoka, zašto da ne mož i jedno kršteno čeljade?

Iza četri fićoka rakije odeše svi novci koje je naminila svetom Antunu. Al nek su, kad je krenila, majka će tamo i otić.

Stala prid kip svetog Antuna, sve se ginga, sad desno, sad livo, a kobajagi traži džep. Pipa se, pipa po buđelaru i jedared grakne:

– Zašto si se kog vraga namrkosio, ko da nisi svetac?! Okrećeš se oko mene, okrećem se oko tebe – ko dvi vitrinjače – pa nikad da se sastanemo. Kako onda da ti pružim novce?!

Polivači vraćaju vodu

U našoj kući osam-devet dice, sirotinja velika, pa sam rano pošo u svinjare. Kad sidnemo ručat, dobijemo po dva komada kruva, pa idemo kruv s kruvom, da ne ručamo samog suvog kruva. Uveče čorbe. Navalimo na tu čorbu ko prasici na alov. Nikad u kući krajcara sa krajcarom sastavita. Vajda sam zato i bio zdravo gladan na novce, ta vajda ni parac nije tako posrtan na 'ranu ko što sam ja bio na novce. Dva kilometra bio dućan od gazdinog salaša. Skinit ću opanke i po snigu ću otić i doć za dvi krajcare, taki sam bio gladan na novce.

Zato sam se i otimo životu. Čim me otac skinio s njegovog kruva, gledo sam da svašta naučim – nikad ne bi' došo do zanata da nisam bio taki – pa sam već svinjarčićom zdravo lipo sviro u vrulu. Sve bi' ja radio i uradio, samo da se otmem s gazdinog kruva.

Kad se sitim kako se onda svinjarovalo, i sad me prođe zima do petni' žila. Risar držo, a gazda batino samo zato što su svinji bili napuštani. A mi se samo malo zasigrali. Ne mekinja, konjske galebe mišali s krumpirom i to kuvali svinjima. U zemlji iskopali četrnajst katlanaka, pa, svinjaru, loži katlanke, kuvaj praskovima galebu i krumpir. Umivo sam se samo subatom. Ruke ispucane, koža prava turpija. A gazda pije rakiju. Leži na suncu, sunce spolja grije, a rakija iznutra.

Nije samo gazda batino. Kad se samo sitim krizmanja... Prid krizmanje išli na nauk u Kumbaju. Tu najviše svinjara i svinjaruša, svi žuru da gazda ne zakiljiva. A već kaki sam, ja prvi usto:

– Molim, gospodine, da mene uzmete na red, moram ić puštit svinje.

A on – popo – batinu pa pu!

– Tebi su svinji u glavi, a došo na nauk svetog sakramenta!

Sve mi se gaće zalipile za tur kako me grdno natuko.

Čekaj, čekaj, di sam ja ovo stao?!... Aha, da, ta nisam bio vajda ni dvi vrule visok, a već zdravo znao šarat na vruli. I ednog Vodenog ponediljka pogodu mene momci da i' pratim kad išli polivat divojke, dobit ću koju krajcaru i šta nakupim šareni' jaja. Daborme da su to bili siromaški momci, gazdački su se pratili s tamburašima el trumbetašima.

Kaki momci, take i divojke koje su oni išli polivat. Svud nas lipo dočekali i ispratili, a mene ko deranca još najviše darivaje. I sva naša polivačina bi se lipo svršila da kome nije prdlo u pamet da iđedu polit i edinicu nike gazdačke udovice. Ja sam baš bio deran, al čim sam vidio tu olu gazdaricu, oma sam ostio da tamo nismo baš morali svraćat. Doduše, divojka nas lipo dečekala – ta bilo je tamo lipi' momaka, makar su siroti – al matora svaku rič cipa nadvoje-natroje.

Ka' ćemo već polazit, matora će se onda ko raskravit pa donela niku zelenu bocu od debelog cakla i pruži ednom:

– No, momci, kad ste već i vi došli da polijete ednu ovaku divojku, red je da se malo i napijete.

Onaj dobro nagnio, al kad je već progunio, onda vidi da je to mlaka voda. Matora samo trepće i gleda u usta ko da broji gucaje. Al onaj ne kaže ništa, već bocu dodaje drugom, onaj trećem, pa četvrtom i tako boca došla i do mene. Deran ko deran, nisam ni omućko usta, ja ću zagrajat da to nije vino, al onaj na mene:

– Sviraj, dedara ti onog siromaškog, nek se čuje šorom i selom da pratiš momke siromaške pa biroške.

Matora kučka ni divojki ne dopušća da isprati polivače kako je red, već bocu švornila u stražnju avliju, i ode u kuću. Čim smo se dovatili sokaka, a onaj što je prvi čašćen vodom, zapovidi:

– Duši dok se vrula ne raspukne, da se svit skupi.

A pajtašima kaže šta kaže, pa se oni oma i poređali. I svit nije tribalo zvat. Samo se otvaraje pendžeri, dičurlija dotrčala, pa prid divojačkom kućom graja, u sokaku smij i cirikanje. A polivači samo zapišavaje pa zapišavaje kuću i kapiju.

I šta drugo mož bit kraj – edared i gazdarica nikla na kapiji. Zajujkala, zaskičila, a kad se sitila koliki je svit gleda, ko žaba se nadula, pa zapciva i priti se:

– Oplakat ćete vi još ovo, al gorko ćete oplakat el ja više ne bila ona koja sam.

A onaj to i čeko da ona progovori, pa kad je on dreknio, ta vajda se u tri sokaka čulo:

– Gazdarice,oće l' bit da nije dosta što vam vraćamo vašu mlaku vodu s kojom ste nas ponudili?! Ne bi l' tili još i to da sturamo gaće pa da vam za radaš ostavimo i ono najgore?!

Svinjarski nauk

U ednim selu popo drži nauk mladima što su se upisali za vinčavanje. Koji manje, koji više, svi izdovolje kapelana i plovana, al edan momak baš ništa da pogodi iz katekizma i sakramenata.

– Kako to da si taki glupav, a plećatiji i rukatiji od svi' ovi' momaka? Šta si ti? – plovanu edared već prigustilo.

A momčina veli:

– Svinjar, gospodine, otkako sam uvatit u poso, uvik samo svinjar.

Mislio sam da si još gorje. Jal, pa nisi išo u školu?

– A ko bi onda čuvo gazdine svinje?

Plovan se prvo našo uprašit, a kad je to čuo, on se niki odobrovoljio, još i namignio kapelanu, pa veli momku.

– Dobro, kad je već tako, da se više ne mučimo ni mi, a ni ti: dat ćemo ti samo edno pitanje, al pravo svinjarsko, pa ako odgovoriš kako valja, za te je nauk gotov.

– Kako odredite, gospodine.

– Dobro, kaži ti onda nama koliko na ednim bravcu ima dlaka?

Plovan se smijucka, misli sad je siroma svinjar sprid udarit u pabušinu, a momak njemu ko iz puške:

– Gospodine, edan čestit bravac ima dlaka sto puti toliko ko vi i ovaj vaš ćelavi kapelan i još dvi više.

Sad su i plovan i njegov kapelan zinili ko da su kamenom u glavu treviti, pa plovan na kraju pita:

– A otkale ti to znaš?!

Momak njemu prst isprid nosa:

– E, ne važi, gospodine, to je već drugo pitanje.

U svakom selu mu divojka rodi

Edan momak osvane u selu, traži službu. Došo ednom gazdi, a taj, zmijino oko, vidi: ovaj gladan, a osim britve ništa nema.

– Esi l' oženit?

– Ako Bog oće ko ja, nikad neću ni bit.

– Esi l' rad sve poslove radit?

– Šta bude naredito.

– Moj si.

Gazda ne pita čiji je, ni u kojim selu je rodit, glavno da je jak. A nije bio ni ružan.

Al šta je gazdi po volji, gazdarici baš to nije.

– Ti ko da si zaboravio da mi imamo divojku u kući. Vrag nikad ne spava, uvik sije nevolje – kaže mu kad su ostali sami.

– Ženo, neka mi divanit ma šta. Naša ćer je u poštenju odranita.

Edno je poštenje, drugo je mladost, i vrag nije spavo, edared ćer rodi. Sad je gazdi osvanio dan, da nikad gorjeg nije dočeko. Ne mari da šta bude, samo da ne ostane sramota.

I ode popi, a onaj:

– Neka se ti jidit, sve će biti u redu, samo mi pošalji momka.

Kad ovaj došo, a popo lipo š njim:

– To je sramota i grijota da dite bude brez oca. Sinko, ne bi bilo zgorjeg da se vinčaš s tom divojkom.

A momak lipo njemu:

– Pa ne bi bilo rđavo, al po toj vašoj pravdi ja bi' već u sedam sela tribo bit ženit.

Neće se tuć svake pridike

Tako j' bilo – kaže – dva komšije, edan Cigan i Bunjevac. Došlo vrime, dvi nedilje prid Uskrs, pa Bunjevac kaže:

– Cigo, ajde sa mnom u crkvu, sa' će popo lipo pripovidat kako su Čivuti mučili Isusa.

Ajd, opravi se Cigo, odu oni u crkvu, a popo pridiči:

– Mučili su Isusa, tukli ga, bičovali, ukrunili krunicom i propeli na križ. Gorka muka Isusova! Na križ su ga pribili!

Kad je bio kraj pridike, baš oni izašli iz crkve, evo nikoliko Čivuta. Cigo nit pita nit kaže, već biž med nji': daj udri!

– Ovako vam, onako vam vaše, vi našega Isusa tako ste mučili, sa' ću ja vama dati! – i gorko natuko sirote Čivute, ni krive ni dužne.

Drugu nedlju isto tako prošo. Siroti Čivuti na nesriću naišli isprid crkve baš kad su Cigo i Bunjevac izlazili s pridike. Na treću nedlju – već ko na Uskrs – opet kaže komšija:

– Ajde, Cigo, Uskrs je, sa' će popo još lipše pridičit.

Kad su očli – zaista – popo lipo pridiči kako Čivuti mučili su Isusa pa sve muku na muku slaže, nikad da stane, dok Cigo jedared, već nij mogo ustrpit, skoči, vikne:

– Tako ga i triba mučit! Šta ide uvik med Čivute?! Valjda neć' se ja svake nedlje za njeg tuć!

Ista nadnica, a nije ista

Prid noć komšija došo komšiji:

– Oš doć sutra u nadnicu kod mene?

– Šta je, nisi valda bolesan da ti drugi mora kopat kuruze?

– Ne, brate moj, neg ja iđem kopat kod pope. Dođi, neću ti platit gorju, istu nadnicu dajem ko što ću ja dobit.

Komšija sav začudit, nikad edan drugom nisu išli u nadnicu, kad su obadvojca tuđi nadničari, pa mora pitat:

– Zašto da ja iđem tebi, a ti popi, kad je nadnica ista?

– E, samo da ti kažem: kod pope je bolja košta.

Prodali crkvu pa piju aldumaš

Jedan kiridžijaš odno trgovca na vašar u varoš u kojoj nije bio. Stovarili sve što triba pa kiridžijaš sad ima kada do kraja vašara. Iđe ovamo, iđe onamo pa tako ušo u jednu crkvu – susto čovik pa će se odmorit malo. Kad se već ugnjizdio na klupi, vidi da to nije naša crkva. Popo za astalom dočekiva svit, a na astalu lipog kruva i bokal do bokala. Ljudi iđu astalu i svaki otkine malo kruva i pije iz bokala.

– Hej, komšija, šta je u bokalima? – pita on jednog što se baš vratio od astala.

– Šta bi drugo bilo – vino!

Oho! Kiridžijaš oma stao u red, otkinio dobar komad kruva i još bolje povuko iz bokala pa sio u klupu i ruča. Po'io kruv, opet stao u red, otkinio komad kruva, zamočio dobro brkove u bokal pa će na svoje misto, a popo njeg za rukav:

– Šta ćeš ti tu opet?!

– Osladilo mi se.

– Znam, znam, al ti si već bio jedared.

– Bude l' na zdravlje, doć ću ja još jedared.

– Čovče, šta ti misliš da to mož tako?! Pa ne vidiš ti da se mi pričešćivamo!

– Ta nemojte divanit! A ja mislio da ste prodali crkvu pa pijete aldumaš.

Uteko da se ne bi popario

U jednom selu bit će krizmanje. Došo biskup, jel to on obavlja. Tu je velika svetkovina, nije to šala da taki veliki crkveni glavar dođe u selo. Sprema se 'iće, piće, svega najboljeg i najlipšeg, da se ne bi biskup i nedajbože ma ko od gostivi našo uvriđen.

Kad je prišlo krizmanje, došlo podne, na plebaniji ćedu sidat za užinu. Među gostima će biti i zvonar. Makar nije velikaš, al je bio taki da je uvik bio glasonoša i okretan u svakoj priliki – jednom ričom čovik što je sve zabavljo.

– Pravi šale, za to si i zvat, al neka divanit prid biskupom i njegovom biskupacijom štagod tako šta se ne prilići – svituju ga senski popovi.

– Ajte, čeljadi, valjda ja znam kako se triba vladat prid svetim i svitlim licama.

Zvonar je volio vruću čorbu. I on je gost – svaki mora bit zadovoljan i izdvorit – pa domaćin još naruči u kujni nek zvonarova čorba osobito bude vruća, kad se njemu ugodi, i on će šalama ugađat gostima. Doneli čorbu, počeli 'ist, a zvonar kad je prvu kašiku metio do usta, vruća čorba mu se zatrčala, i nato siromašak veliko prdnio.

Šta će sad bit?! Svi ućutili ko zaliveni. Zvonara posili baš prema biskupu, da ovog prvo zabavlja, da biskup najbolje čuje njegove šale, a biskup imo šta i da čuje za početak. Svi ućutili ko nimi, al zvonar se obazro iza sebe i veli:

– Ej, ti si bar srićan što si uteko, jel kaka je ova čorba vruća, i tebe bi još poparila.

Zašto nema zvona na vatru

Kadgodar je bilo, a i sad je tako, nek se u selu edna rič kaže, sto se stvori. Posvađali se popo i kantor, pa gospodin kaže:

– Ne pivaš, njačeš ko magarac.

Zvonar čuo, istrčo na sokak pa prvoj komšinci kaže:

– Popo polio kantora vrilom vodom.

Ova bila po cili dan pod tuđom pendžerom, samo da joj jezikom kupat po rašetu, a čovik njezin lin i umrt. Otrčala ona kući, čovik siđi u avliji pa se isteže, i još s kapije viče:

– Poludio zvonar!

A onaj primetnio kamiš ispod jednog brka pod drugi pa sve stenje:

– Zato ja već polak sata badava čekam ka' će zazvonit na vatru.

Onda žena gledi, a njegova strija sva u plamenu.

Popo i zvonar

E, kaže, nema pope brez zvonara. Kaka vriža, taka i bundeva; kaki popo, taki mu je bio i zvonar. Taj popo je volio malo više pit neg što mu je glava mogla ponet, a zvonar je mogo malo više pit neg što mu je kesa mogla podnet. Popo i njegov zvonar patili su od iste nevolje, samo je svakog nevolja drugačije šibala.

Al iz te jedne nevolje rađale su se i druge. Kad popo počne tražit dno bureta, onda natetura i na druge nevolje, a zvonar je, nuz tu veliku nevolju, imo još i ednu malu: volio se kartat, a na novcu je uvik bio tanak.

Popo je popo, a zvonar je zvonar, pa kad popo nađe zvonara di je ukrstio očima, on ovako kara:

– Ti si kriv, šta se ne čuvaš!

– A ko je kriv kad gospodin sustane pod buretom?! – tira mak na konac zvonar.

– Đavo, sinko, đavo – popo sije blažene riči.

Pozovu tako popu u svatove, a on vodi sobom i zvonara pa ga svituje:

– Ti, sinko, pazi na sebe i na mene. Ti si čovik brkat, mora da si vlastan vladat sobom, a moraš čuvat i mene jel mene đavo napastuje. Ako i tebi obraz ponudi, sam si kriv.

Siroma zvonar mora napolak žednit da bi mogo popu kući vodit. Al ako se dogodi nesrića da svatovska kuća zovne zvonara u pomoć kad se vino vuče na teglicu, drugi dan popo mora zvonara svitovat brez kraja i početka. Siroma zvonar imo običaj da teglicu ne prazni dok sebe ne naduje do dna. Sisa on teglicu, al ova uvik puna, u buretu manje, u zvonaru više, jel on teglicu ne vadi iz bureta, usne ne skida s nje dok daniti mož. Onda popo putom iz svatova nema zvonara da mu se na ramena naslanja, već mora od ograde do ograde. Drugi dan ga kara:

– Ti si kriv! Šta se ne znaš čuvat!

– A vi?!

– Ja nisam, već đavo, zapamti već edared – svituje ga popo.

Siroma zvonar se nikako nije mogo izmirit s tim da je on kriv za svoju nevolju, a popo kad se opije, da je onda đavo kriv. Edne nedilje nazvecko dosta novaca pa kad je svoje odzvonio, on ispraznio crkvenu kesu, i pravac u mijanu. Malo je pio, a više se karto, i tako malo pomalo do ponoći osto prazne ruke.

Kad ga je manja nevolja ubila ukoren, on bi se sad latio veće: oće zvonar da zagasi žeđ. Oće on, al neće na veresiju mijandžija. Lipo zvonara sad svi svituju: vrime je da iđe kući. Svituju ga, al on neće da sluša kad je baš ožednio. Kad je jako poćo baljezgat, a mijandžija se dositi, pa natira sate naprid i kaže:

– Vidi, čovče, ako si žedan, tribo si u vrime. Evo sad će bit pet sati. Ako ti do jutra nije bilo dosta, nikad ti neće ni bit. A vrime je da oglasiš prva zvona a meni da zatvorim.

Zvonar je svoj poso poštivo i kad je vidio da je već pet sati ujutru, otrči u zvonaru.

U svojoj glavi je mislio – oglasit će prva zvona, pa će se vratit u mijanu. Samo je i mijandžija mislio u svojoj glavi, i to i uradio; čim je zvonar koracio priko praga, mijanska vrata su već bila zaključata.

Ni briga zvonara što je ponoć, povuče on sve štrange pa zvoni da sve selo bruji. Te noći je i popo digod ukasnio pa se baš vraćo kući kad su se zvona oglasila. Utrči on u zvonaru ko da ga tri trizna zvonara potpaćivaje, a ne nikoliko teglica starog vina, pa vikne:

– Di je izbila vatra?!

– Kakva vas vatra napopala?! Ko i svako jutro, moram i sad oglasit prva zvona kad je već pet sati – izbekari se zvonar.

Kad je popo čuo taku pridiku, istrgne mu štrange pa drekne:

– Kako jutro?! Kaki pet sati, ludo čovče! Ta ni ponoć nije još prišla. Šmoljo jedan, pristrašit ćeš sve selo, mislit će da je vatra.

Ruži on zvonara, al onaj ni ne sluša, već zaintaćio da je već pet sati ujutro.

– Teško nama kad ti već toliko ne znaš paziti na sebe da u ponoć misliš da je jutro – zakuka popo ko kukavica. – Sinko moj, razbistri malo glavu i razumi da je sad ponoć.

– E, sad ćete me, gospodine učit – izbekari se zvonar. – Valjda bar ja znam koliko je sati kad sam se s crkvenim novcem karto baš do pet sati!

– E, sinko, sad vidim da se i kod tebe upleo đavo – jaukne popo i pobigne iz zvonare.

Uplašio se popo, pa je jedva zaspo tu noć. Bome je to moro biti stra kad je popo čak i crkvene novce prostio. Čim se drugo jutro razbudio, poruči oma po zvonara. Smislio on da će se bratski ličiti od nevolje: na dan će podiliti bokalić vina sa zvonarom, al više ni kapi vina neće piti. Natoćio popo prvi bokalić, za lik, pa ga namistio na policu iza vrata. Sunčan dan, pa popo otvorio vrata širom da sunce zagrije sobu, a on stao pa kroz pendžer gleda kako divojke plive u bašči. Čeka on tako zvonara, i dok gleda u bašču, misli se kako će svog čovika svitovati i kako će se na jedan bokalić zavitovati.

Zvonar je znao da ga popo zove na svitovanje, al nije znao na kako, već se bojo da će ga karati za novac. Bojažljivo se dovuko do vrata pa proviri unutra. Popo ga nije spazio, al siroma zvonar ositio miris vina. Proviri on još edared i kad je vidio kako se popo zamislio i još više zagledao u bašču, on polagano bokalić s police i ispije ga. Kad ga je opet metnio na policu, javi se popi.

– Sinko moj, da ti kažem zašto sam te zvao – lipo njemu popo. – Vidim da će ono čudo i pokor saraniti i tebe i mene ako se ne trgnemo.

– Tako je, gospodine.

– To volim kad si razuman – još lipče će popo. – Onda slušaj, da se zavitujemo: od danas ćemo nas dvojca na dan smiriti samo ovaj bokalić.

Oma on i dovati bokalić s police, al mu je zadrćala ruka kad je tio u čašu naliti.

– Pa di je otud vino?!

– A je l' ga bilo u bokaliću? – zapitat će bajage zvonar.

– Kako ne bi bilo kad sam ja natoćio iz bureta!

– Onda ste ga valjda ispili.

– Al ni kapi! Sinko, ja danas bokalić nisam ni liznio.

– Ni ja, kad nisam tu ni bio – prinemaže se zvonar.

– Pa ko je onda? – sav se ustravio popo.

– A ko bi drugi mogo, već đavo.

Kad je popo to čuo, onda se samo ustravio.

– Pa dabome – kaže zvonaru – dobro sam reko da je taj već i tebe smoto. Jesi ga vidio, dok pijemo negleduš, onda nam tura bokaliće na usne; a kad se oćemo jednim ličiti, onda ne da – sam ga isprazni. Taj prkosi i baš ne pušta da se kanimo nevolje.

Zvonar se malo počeše iza uva pa onda kaže:

– Gospodine, meni se čini da taj ne prkosi, već se uortačio s nama. Taj nas je dotle nazlabao dok se naša bola nije prilipila i na njega.

– Kako ćemo se onda tužni i žalostni kurtalisati nevolje! – zakuka popo opet ko sinja kukavica.

Siroma popo od nevolje što se đavo s njim uortačio, a zvonar od veselja što tako lako prošo za crkveni novac, počeli opet prazniti bokaliće po starom običaju. A lako su se praznili bokalići kad jednog isprazni popo, drugog zvonar, a trećeg đavo. Tako su taj dan pali u još veću nevolju neg ranije.

Tu noć je popo lako zaspo, al se rano probudio, i opet udario u mišalj. Smislio on opet kako će se nevolje oteti, i oma rano ujutru poručio po zvonara. Poručio jedared, zvonara nema. Poruči drugi put, zvonara opet nema. Poručio treći put, i edared, edva, vuče se zvonar. Čeka njeg popo, al sad brez bokalića. Ušo zvonar, al sav modar i u čvorgama.

– Šta je to s tebe, sinko?! – sav se oladi popo. – Sad vidim da se moramo kurtalisati naše nevolje.

– Ja se ne moram, jel sam se već kurtaliso – prostenja zvonar. – A vi, gospodine, ako vam još triba pomoći, pomoć ću vam poslati.

– Pa šta se to dogodilo?

Kaže njemu zvonar.

– Stigo ja sinoć kući, a žena će: „Šta je to sad?! I dosad je bilo čuda i pokora, al ovako još nikad nisi izgledo!" A ja njoj: „Dosad je bilo šta je bilo, dok sam ja sebi tražio nevolje, al teško meni, ženo, jel se sad i đavo sa mnom uortačio!" Kad žena razumila riči, bome nije zakukala ko kukavica, već trgla prakljaču, pa po meni. Kad me je izroljala, još mi lipo kaže: „Dosta si naorco dok si sam tražio nevolju, a još i đavola s tobom neću trpit. Il se, čovče, mani i opameti, il ću svaki dan prakljačom i tebe i đavola u tebi!"

Razrogačio popo oči pa je jedva izustio:

– Pa jesi, sinko, još žedan?! Oćeš jedan bokalić, onako upole?!

– Al ni kapi, gospodine! Za svoje krste se ne bojim, al ako žena đavola tukla svaki dan, taj će mi se za to osvetiti.

Razmislio se popo, pa onda kaže:

– Sinko, pa ti si se onda sasvim izličio od nevolje.

– Ja, jesam – nato će zvonar – a vi ako niste, da vam pošaljem moj lik?

– Juj, juj, al nikako! – vikne popo. – Kaži tvojoj ženi da sam se ja s mojim đavolom razortačio i bez prakljače.

– Ne virujem ni ja to, a di će onda moja žena povirovati – nato će zvonar. – Kako smo se upole nagodili kad smo se se tili ličiti s jednim bokalićom na dan, tako moramo diliti i ovaj lik što cigurno liči.

Uzalud se popo branio, zvonar dovatio niku staru livču i dotle se nije manio dok popo nije imo dvared više modrica i čvorga neg on.

– A zašto si toliko, zašto se bar nisi kad sam već imo čvorga modrica ko ti?! – prostenje popo kad je bio izličen.

– E, nisu naše glave pod jedan šešir krojene, gospodine – nasmije se zvonar. – U moje poslove se đavo duplo upleo svega od priksinoć, a vama je đavo bio kriv kad se opijete otkako vas znam i poznam. Ne mislite valjda da se sa isto toliko bubataka može istirati i taj stari đavo ko i ovaj moj mlađi?!

Od to doba se popo čuvo da prid zvonarom ma za čega kaže da je đavo kriv za njegove poslove, a livču nije volio viditi ni na kolima.

Drveni popo

Bilo selo, bio knez. U ono doba ni ne mož bit brez kneza. A taj tušta puti se falio da su ljudi u selu tako mudri da još samo to ne znadu kako će brez ženski' dite doć na svit. A knez najmudriji. Znavo i s višticama izać na kraj. Svi bili jaki čobani, svi na magarcima jašili, sa sirom nisu znali šta da radu. Nasriću, vitar njim srušio crkveni toranj. I sad nemadu više brige sa sirom – knez je znavo šta će. Napravili toranj od sira.

E, al je knez zaboravio da pućke zdravo volu sir, pa one malicko pa malicko, i poile sav toranj. Svi se sad jidili, pa će pućke potuć. A knez kaže:

– Nekate to radit. Spaija kaže: više vridi edan pečeni pućak neg dva crkvena tornja od sira. Šta ćemo mu nosit ako potučemo pućke?

– A di ćemo zvonit na misu el na vatru?

– Bila je ova glava natovarita i većim brigama. Nekate se bojat dok sam ja tude.

I nije knez išo u komšijsko selo tražit pameti. Prid crkvom bila vrba, obisio na nju velik drven klin, pa gotovo zvono. Napravito sve ko desna ruka. Kaže knez:

– Još i molitvu sam smislio. Štogoder molitva: dragi naš kline, drž nam slime!

Raduje se i popo: ne moradu da kupu zvono. Kaže knezu:

– Oću-neću, moram ti pofalit pamet. Tako si lipo sve udesio, i još brez troška!

– Ja l'te, gospodine? Baš se mislim kako bi bilo da napravim i drvenog popu, pa ni vas ne bi morali plaćat.

Ne zna koje je zelje

Došo u selo nov popo, a zvao se Kupusarović, Krumpirović el tako nalično. Oma prvi dan on će muštrat zvonara:

– Znaš ti kako se ja zovem?

– Čuo sam, al mi baš sad nikako da uniđe u pamet.

Popi nije pravo, pa će ružit:

– Kad tražidu popu, dođedu, kvrcadu kod tebe na pendžer, kako 'š znat je l' baš mene tražidu el popu iz one druge crkve? Oni će zacilo kazat ime kojeg popu bi, al šta 'š ti kad ne pamtiš moje ime?

A zvonar će lipim:

– E, kad budu kazali ime, onda ću se ja već sitit. Znam ja i sad, da ste niko zelje, samo ne znam el za ljude el za zecove.

Ne može znati kad ni gospodin ne zna

Kod nas živio prija pedeset godina jedan stari pop. Imao slugu iz Erčina, pisao se Bilić Mato. Moj Mato i pamet su se malo poročkali.

Jedanput uputi se Mato u Erčin na Gospojinu. Zgrabiv dvi zavijače pod pazuvo pa nosi. Ide Mato, prošav Doline, dobra dva sata 'oda od Andzabega, a dvi zavijače prošle. On krene natrag.

– Mato, pa nećeš doma na Gospojinu? – pitaju ga.

– E, kako ću sad putovat do Erčina kad su mi zavijače prošle.

Drugi put Mato kosi – muka i gledati.

– Mato, kako si to otkovao kosu?

– Kako ću kad ne znam?

– Kako da ne znaš, Mato?!

– E – kaže – gospodin tolike škole učiv, pa i on en zna da otkuje kosu.

Fratrov stan

U naše selo je jedan fratar hodiu, s'ako leto je tiu dojt prosit. Su mu tili dat pinez, jila, a k nam je hodiu na stan, mi smo dali stan, ter smo mu tili odviest ča dostane od ljudi, mi smo zis tim platili mu.

A na jednom mesti su mu dali prase majucko, al jedno lieto se kermi prase, seda to prase je zraslo do drugoga lieta tako da je ur velik pitanac, ur na zaklanje. Ali pod tim časom drugi frater dojde va selo, ter zna pri nas će spat i mi ćemo mu to odviest furt va kloštar, al ne znam da tomu pitancu, tomu prasetu su dali ime Frater.

Kad je večer, se legne frater, je va perjov hiži spau, a jutro se kaniu ta pitanac zaklat. No, bude dobro ručenje, frater je kanio na ručenje. Sada frater je 'oš spau, a su si vani muži brusili nože ter da ćeju zaklat pitanca. Nabrusili nože pak kriči jedan:

– Deržite Fratra! Simo zis tim Fratrom, seda ćemo zaklat!

Ko je on zi perve hiže čuo da ćeju fratra zaklat, on kroz obluk van, prez kreljutov leti krez vrtljac.

– Neka se paštit, ručenje 'oš ni gotovo – veli mu jedan čovik.

Al frater biži, ne skerbi za ručenje, neće da posluhne niš. Na koncu sela kriči:

– Žuhak je fratrov kruh, žuhka ternova krunica, žuhak kruh i kervav.

Odonda je ta stan fratrov stan.

Torbina vira

Bila edna stara udovica, imala sina momka. Malo kućice, malo zemljice, koji struk lozice – to je sve šta imadu, a i to sve zapuštito. Lina mama – imala ruvo od mišije kože, na svakoj dlaki po jedna uš. Lin momak – vran da bure zavrane ne uzima u ruke. Sve šta je poslidnje, to je u njevoj kući. Još i roditi su na omak godine.

Edared dao Bog i zemlja, čak i za njevom rukom žito dobro rodilo.

– E, sinko, više ni mi nećemo bit siroti.

– Mâmô, zacilo da nećemo.

– A znaš kako?! Ti 'š se ženit, al ne ublizo. Tude 'š malo nać dobri' divojaka. Nama triba samo bogata.

Ispekla sedam pogača pa sinu u torbu.

– Nigdi neka kazat čiji si, ni viru ne kaži – uputi ga mater. – Dosta je nek vidu kaki si lip.

Sad on lagacko, lagacko, kakog je stvora, pa od sela do sela, traži divojku, al zdravo lipu i još više bogatu.

Nikom nije kazo ni kako se zvavo. Mâmâ je tako zapritila. Tako je išo dok je trajala pogača. Sad već nikoliko dani nije imo šta ist, pa zakvrca u ednu dobru kuću. I kaže šta traži. Kućegazda oma vidio s kim ima posla pa pita:

– Ja l' ti, momče, a jesi l' ti bogat?

– Vite, nisu ovo izradite parasničke kosti.

Pokaziva čoviku dlanove; nema žuljeva.

– Vidim, vidim – kaže onaj – i baš esapim: u našim selu samo je edna divojka šta tebi priliči. Tude, u onoj kući na kraj sela.

– Je l' ta mala?

– Ta, ta, jest je.

Ajd on tamo. Prid kućom na panju sidi dida, amaha par njegovoj mâmi, al je divojka zdravo lipa bila, samo je i ona u nikima gadnim aljinama. Pekla i baš vadi kruv iz peći.

Momak kaže zašto je došo, al prigladnio, pa kad je vidio kruv, i zaboravio da pita za bogatstvo. A dida od prve riči kaže da mož o tom bit divana.

– Samo, sinko, ti si izdaleka, kaži mi najpreg kake si vire?

Sitio se on šta mu je mâmâ zapritila, da sve taji, pa kaže:

– Torbine.

Dida skočio od dragosti:

– Sinko, ta i ja sam prosijak. Bogu dragom fala kad sam našo zeta što će me odminit u poslu.

Ko je glupav

Bio edan momak siroma pa gadan, a pametan vrlo. Bila opet u tom selu divojka bogata pa lipa vrlo, a glupava, al taka glupava da nikom nije tribala. Taj momak se misli: uzeće on nju. Kaže sam u sebi:

– Dat će Bog, dica će udarit na nju po lipoti, na mene po pameti, pa neka tražit lipše i pametnije dice, a ja ću bit bogato oženit.

Dobro bi bilo da je bilo, a ono dica udarila na njeg po lipoti, na mater po pameti – svi ružni i glupavi. Šta će sad?! Što je na svit došlo, to se ne mož natrag poslat. Što su dica veća, s tim su ružnija i glupavija, pa se on jidi:

– Bog vas ubio, nuz mene ovako pametnog kako znate bit taki glupavi?

A edan sin kaže:

– Čiča, jeno u škuli sa mnom ima edan i od nas je glupaviji.

– Vamo ga dovedi, pa da ga poljubim, ako i tako čudo ima na svitu.

Doveli tog derana, a on stao ko da je s police skinit – prava ćupa.

– Jal ti si baš uozbilj glupaviji od moje dice?! – pita ga ovaj matori.

– Prava istina, glupaviji sam. A moj čiča kaže da je još i od mene glupaviji.

– Neka mi lagat.

– Nelažem – ta bar dvaput glupaviji od mene. Vidit ćete i sami. Znate šta on kaže?! On taki glupav nije mogo znat šta pravi, a kaže, kako ste vi taki pametan čovik mogli napravit ovaku dicu. Jalte da je i od mene glupaviji?!

Našo džak zakrpu

U staro vrime živila udovica. Iza čovika ostala kuća puna svega, pa udovica zaboravila šta je to briga. Kad nema svoji' briga, latila se ona svačiji'. Tako drugo i ne radi, već po cili dan zaviriva u tuđe poslove i razgaljiva i di triba a najviše di ne triba. Ako se momak ženi, udovica je prva da kaže kako je u mladoženje teška ruka. Udaje se divojka, a udovica već tamo da kaže kako se udavači plišanj vaća pod pregačom od linosti.

Ne miruje ni dan, al ni noć, već samo gleda u tuđe prste i usta, pa je valjda od tog udovici i vid otupio. U nje je bila jedinica ćer, pa udovica i svoju jedinicu mezimicu tako odranjivala. Dok nije došlo vrime za udaju, udovicina ćer je toliko oči trošila da jedva vidila do praga.

Dorasla jedinica za udaju, al je sad došla nevolja na udovicinu kuću. Nađe se, doduše, pokoji prosioc, al kad vidi da i udavača i mater stoje s očima ko sovuljaga za dana, a on se počasti i više se za bravu ne uvati.

Došla sad nevolja u udovicinu kuću pa tu i zasila. Prolazi vrime, pa što više čekaju prosioca, a za njega se sve manje čuje. Pristala bi udovica i na prosjaka, samo nek je momak.

U ataru tog sela bio jedan siroma stari čoban. Dođu njemu jedared u goste dva sina njegovog brata. To bila siročad, pa se potucali po svitu. Jedan dorasto za ženidbu, pa mu čoban ispripovida kaka divojka ima u selu na udaju.

– Ne marim ja – nato će momak – ako je kuća puna svega, a samo pameti nema, onda je to džak za koji sam ja zakrpa!

Oma čoban poruči udovici, a ona od dragosti povrati punu tikvu rakije da se prosci i okripe za put. Oma se oni latili, pa krpe malo pritegli, otresli blato s opanaka, a mladoženja još tu noć sašio sebi i novu šepicu. Čoban će dati magarca, da baš ne bi išli kroz selo ko da nemaju ni kuće ni kućišta.

– Al kako ćemo svi trojica na jednom magarcu? – zabrine se mladoženja.

– Lako – nato će stric čoban. – Ti i diver ćete uzjašit, a ja ću za vama s tikvom rakije.

– Al kad nas vidi divojka na jednom magarcu?!

– Neće – umiri njeg čoban. – Ni divojka ni njezina mater neće nas čekati prid kućom, već u kući, jel kažu da se onaj koga na sokaku dočekaju ne zadrči u kući.

Kad je tako, onda se đuvegija krene mirne duše. Sidi on na magarcu, a diver za njegovim leđima. Čoban stego tikvu pod pazuvo i kasa za njima. Daleko je do sela, pa se čoban čas-čas zaduše.

– Ja sam žedan kad kasam za vama – kaže on.

– Vi dunite u tikvu! – ona dvojica će.

Čobana baš nije tribalo rabriti, paštri se on oko tikve, i kad su momci stigli pod selo, a čoban se jedva vidi u daljini.

– Doć će on za nama, a ti potiraj magarca da nas divojka ne bi dugo iščekivala – kaže diver.

Tako oni i urade. Kad su došli kod divojačke kuće, sjaše braća i magarca vežu u avliji za krušku. Kako čoban reko, tako i bilo. Oko kuće nikog živog, pa prosci zadovoljni što od ukućana niko ne zna da su dojašili na magarcu, a ne na konju, i još obadvojca na jednom. Uđu oni u kuću, a tu već sve spremno za goste. Udovica i' posila u pročelje pa jednog dvori ona, drugog divojka.

Spremila je udovica za prosioce i čime će se zasititi, čime će zalogaje zalivati, al i to da njim se divojka dopadne. Kad je dobila poruku, čitavu noć oka nije sklopila da izmisli kako će đuvegiji pokazati da divojka dobro vidi. I smislila u zoru. Zadila iglu u dovratak, pa je ćer morala cilo jutro pipati di je igla, dok je nije znala napipati i stisnuti i' očiju.

Ima ona svoje račune, al đuvegija ima svoje. Malo se vrtio u pročelju, pa se onda primistio leđima do vrata, a i divera tako posio.

– Znate, nane – opravdat će se on – ne trpe mi oči kad u nji' udara svitlost kroz vrata.

Pravdo bi se on još, a udovici kamen pao sa srca kad je to čula. Misli ona da je i đuvegija pod manom na očima, pa se obradovala: barem neće mladi zanovetati zbog njezine mane. A prosci se namistili do vrata da udovica i ćer ne vide magarca pod kruškom. Ne znaju momci da divojka do kruške vidi ko u magli.

Raspoložili se oni sad, pa ne znaš je l' vino bolje teče, kad udovica najedared stisne palac na livoj ruki. Divojka već zna šta će nato, pa bajage zapita:

– Šta ste naradili, nane?

– Ta, u velikom veselju mora biti nezgode makar male: ušo mi trn u prst.

– Lako je s tim: sad ću ja potražiti digod iglu pa ću trn izvući.

– Dobro i kažeš, 'rano moja – nato će mater. – Sinoć sam digod u dovratak zadila jednu iglu.

Mater i ćer govore ko da štiju iz knjige. Skoči divojka do vrata i dovati iglu ko da joj je na dlanu, pa oma začeprka po materinu palcu.

– Ne daj njim više vratima – šapne đuvegija diveru – ta ove vide bolje neg kobo. Ko je to nalago da ova ne vidi dobro.

Oma oni povuku stoce još bliže vratima, pa sve šire ramena da udovica i divojka ne bi ugledale magarca pod kruškom. Al jedva se oni počeli te nevolje spašavati, a divojka baci oko kroz vrata, i ko kroz maglu ugleda magarca kako striže ušima. Odrišio se pa stoji prid vratima.

– Izgleda da vam je došo rođak. Samo što ne ulazi, već maše štogod – divojka će na prosce.

Momci se uplašili da je kaka nevolja kad onaj maše na nji', pa se ne bi okrenili ni za živu glavu, a još više se boje da divojka ugleda magarca.

– Puštite vi našeg rođaka – kaše đuvegija divojki, al priko ramena – doć će on ako mu što triba. A, pravo da kažem, on je malo i posusto od tikve, što ste vi, nane, poslali.

– Zato se valjda i drži četvoronoški – nato će divojka.

Kad su prosci još i to čuli, od sramote njim poćo obraz goriti pa ne znaju kud bi pogledali.

Udovica vidi da su se momci zabunili, pa da bi se opet odobrovoljili, ona okrene na šalu:

– Ništa to nije. Vaš rođak se samo ociguro da ne padne. Neg ti, ćeri moja – na divojku će – uvedi ga lipo u malu kuću, pa će se tamo na krevetu odmoriti.

Prosci nisu imali vrimene ni da zinu, a divojka već potrčala. Ta kako ona ne bi podvorila rođaka njezinog đuvegije! Izletila ko strila, al se uskoro i vratila.

– Taj vaš rođak mora da je slab na piću – oma ona na prosce. – Ja ga povela u sobu, a on nagnio pod naslam pa sunio na sino i, valjda od muke, grize sino ko da je pogača.

– Kurtala i našeg strica – šapne đuvegija diveru. A divojki kaže: – Ne spominjite ga više. Tako mu i triba kad se ne zna vladati u čestitoj kući.

Udovica je oma vidila da se momci pomalo stide zbog rođaka, pa se latila drugog razgovora da brže-bolje zabašuri stvar. Jedva je njoj to pošlo za rukom, kad se najedared otvore vrata i u sobu bane đuvegijin stric. Crven je ko da ga mraz ištipo, al je rakija već izvitrila iz njega.

– Eto, jedva jedvice stigo i ja! – veselo će na udovicu.

– Glavno je da niste zakasnili – još veselije odgovori ona.

Čudi se doduše i udovica, al još više divojka. Kako je rođak sad već ciguran na nogama, a još malopre je batrgo četvoronoški? Al ne kažu ništa kad je to rođak prosioca.

A stric ne zna ništa, već misli na ono što se zadržo u avliji. Kad u avliji nije vidio magarca, on je malo zavirio po ćošama, i sad šapne đuvegiji:

– Šta ste tako slabo vezali ular? Da nisam malo povirio pod naslam, moglo je biti nevolje, al je sad sve u redu.

– Da, vama je u redu, kad dolazite tu na prag četveronoški ko magarac – srdito na njega đuvegija.

Stric zinio na đuvegiju pa se zaboravi, i naglas kaže:

– Otkud mene na pragu kad sam ja bio pod naslamom?!

– To znamo mi, pretelju, da ste bili pod naslamom – umiša se i udovica. – Kako ne bi znali kad vam je moja ćer još pomogla.

Stric sad samo zinio od čuda pa mu se rič zamrzla na grlu. A kad je još i divojka počela:

– A pravo je čudo kako vas je to naše sino diglo na noge! Sad vidim da ker i mačka ne grickaju zalud travu kad su bolesni. Eto – materi će – pretelj je je jedva mogo poisti pregršt sina pa se već ni ne vidi da je rakije ručo.

– Šta sam ja radio sa sinom?! – jedva dođe do riči stric.

– Sigrali se magaraca – srdito mu šapne đuvegija – al' sad je već dosta od vas. Ćutite i ne sramotite nas više.

– Šta ste, da ste radili, živom čoviku se svašta dogodi – umiša se udovica – neg vi, pretelju, sad udrite po ovom „sinu" što je na astalu.

Sirotom stricu se sve smutilo u glavi pa, ko veli, da će i najbolje biti ako se privati onog svega dobrog što je naspremano. Okripit će se rođak, a divojka će ga podvorit,

kad je stric misto svekra. Oma će ona prid njeg i zdilu i čašu, al, na nesriću, đuvegija baš prid strica metnio svoju novu šepicu.

– Vidi ti dosadnog stvora! Šic, sa astala – vikne divojka.

Kad se šepica taj čas nije pomakla, a divojka je udari da je odletila čak u ćošu.

– E ova mačka baš ne zna stid i sram!

Siroma stric baš tio latiti, al mu je stala kašika. Okrene se on pa u potaji kaže đuvegiji:

– Ružio ti mene, a ne ružio, al ova nije samo ćorava, već i luckasta, kad mi tu divani koješta o sinu, a evo šepicu drži za mačku!

– Jesam vam reko da već jedared zanimite – đuvegija na njeg zlim. – Luckasti ste vi, stričko, al ko luckasti magarac. Divojka ne samo da dobro vidi šta je prid njom neg vidi i zna šta se ranije događalo. Zato je bolje jezik za zube kad nas ovako lipo primaju, a znaju ko smo.

– Ta šta znaju?! – ne može se stric umiriti.

– Znaju eto to da je meni bilo sramota doći u onom poderanom šeširu, a kad nisam imo ovcu, ja noćoš odero mačku, pa sam od njezine kože sašio novu šepicu. A divojka je dobra domaćica pa ni mrtvu mačku ne trpi na astalu.

Kad je stric to čuo, moro je i sam viditi da ta divojka ima pameti i više neg što triba, pa kaže:

– Sinko, baš si dobro uradio što si odero tog mačka, i tako mi je već bilo muka gledati ga kako kod mene gladuje.

Diver je sve dosad ćutio ko da mudrost što mu se skupila pod kosom čuva za sebe. Sad je obilio zube i on.

– Tu nema šta tajiti, ta ovi i tako vide ko smo – šapne on bratu. – Lipo ti njima kaži kako mi kabanicu jednu još i imamo, al košulju ne baš uvik.

Đuvegija se nato oma okrene udovici i kaže:

– Nane, da ne prodajemo mačku u džaku: ja ne samo da nisam dojašio na konju, ko dobar prosac, već osim deset nokata drugo i nemam. Ja sam pusti siromak.

– A di bi bio siroma kad ćeš ovaku divojku dobiti za ženu – prisiče mu rič udovica.

Bome je ona požurila kad je čula da je u kuću došo već i taki prosac koji bi se praga lipio, a ne ostavio ga iza sebe ko zaborav.

Al kad je ovake riči čuo stric, iživio i on ko riba kad je bace u vodu, pa sve sipa riči:

– Dabome, taku lipu, dobru i pametnu divojku! Zar ti siroma nuz toliko blago?!

Poskočilo srce u udovice, pa ne bi marila da je momak i go i bos.

– To je razgovor – pofali ona sad strica.

– S pametnom ženom kako mož, neg samo pametno.

Udovica se skoro rastopila od dragosti, pa veli dalje:

– Da je divojka lipa, to ona vidi najbolje kad se ogleda makar i u bunaru; da je dobrog srca, to ste, pretelju, vi vidili najbolje kad vas je vodila na sino; a da je pametna, to ti vidiš, sinko, najbolje – okrene se đuvegiji – kad pristaje da se uda za takog krasnog momka.

– Vidimo, vidimo mi sve to – u jedan glas kažu sva tri brkonje.

– To je meni dosta – kaže onda udovica. – Glavno je da mi ćer dobije čovika koji će je znati ciniti koliko ona vridi, a u našoj kući je berićeta i tako dosta.

I oma su svršili da se đuvegija iz kuće više ni ne miče.

– Kazo sam ja: ako za ovaki džak triba samo zakrpa, onda je od mene bolju nigdi nećete naći – pokaže sad svoju mudrost i novi zet.

– Al sam i ja kazo – nato će brže-bolje stric – ako je divojka lipa, dobra i pametna, al ni mater ne zaostaje za njom. Kaka jabuka, taka je i grana od koje je otpala.

– Da vi, pretelju, niste udovac? – pobanu će udovica kad je čula tako pametan razgovor.

– Al stari, i sam brez diteta i grdeta.

– Šta tu triba još riči trošiti – pokaže sad i diver svoju mudrost – već da pravimo dvostruke svatove, a u ovako lipoj, dobroj i pametnoj rodbini nać će se već mista i za mene.

Kako je on reko, tako je i bilo, i u svatovima on je dobio magarca da sam jaši na njemu, a da bi se mogo i podičiti, đuvegija mu je poklonio i onu novu šepicu koju je sebi napravio od mačkove sirove kože.

I posli su svi srićno i zadovoljno živili, dok i diver nije našo džak na koji je on pristajo baš za zakrpu.

Izabrani đuvegija

Edan lončarski momak išo tražit posla. Snađe se s jednim što se išo ženit izdaleka. U to vrime nije to tako lako bilo da svaki šalje divojki jabuku, pa ovaj đuvegija svezo prstena na ugaćnjak, i tako ide tim poslom. Lončar vidi da je ovaj malo trgnit od bare, al na putu se ne bira društvo. Odu oni u mijanu na konak, al za večeru već nisu imali novaca. Tu zanoćio i jedan šljivar, pa đuvegija u mraku ode do kola i udri po šljivama. Kad drugi dan krenili, a đuvegija se vuče ko da je po pupku udarit lopatom.

– Šta je tebi?

– Šljive sam večero, pa su proradile dok sam spavo, sve gaće su mi uredite.

– Neka brigat, samo kad prsten nisi užutio, đuvegijo.

– Lako ti divaniš, al danas ćemo stignit divojačkoj kući, kako ću je zaprosit ako spazi šta sam naradio od sebe.

– E, mi ćemo gledat da do tog ne dođe.

Šta će? Lončar će bit đuvegija, posli će se to već sredit sa pravim momkom. Došli oni, kažu i zašto, divojka pita đuvegiju:

– Šta si ti?

– Lončar.

– A, Gospe Judska, većma se volim udat za usranog neg za lončara.

A pravi đuvegija u radost:

– Ja sam taj!

Jedared u Baji, dvared u suvaji

To se u selu našim dogodilo. Tako je bilo u staro vrime da svit nije bio učan, dakle samo jedan je bio čovik mudar u selu, i to je bio dida Mika – taj znao svašta.

Jednim paoru se dogodilo, zaglavilo se tele u kabo. Kako je napajo, kabo teletu se natako na glavu i niko ga nije mogo skinit. Skupili se baš silni ljudi, komšije i rodovi, tamo i vamo, a niko ne zna naštudirat kako kabo da skinu s glave teletu. Od silne muke jedared siti se prvi komšija:

– Čujete, ljudi, zašto se mi mučimo kad ja znam ko će to nas uputit i ko će to i skinit.

– Je l' moguće da živi na svitu i taki čovik?!

– Ta iđite po dida-Miku, on će brez po muke kazat kako će to moć se skinit.

– Pa da! – sad se sitili svi. – On je bio jedared u Baji i dvared u suvaji: to je najmudriji čovik u selu!

– No vidiš, eto pamet! – kaže i gazda teleta.

Oma zovu dida-Miku, a on gleda tele pa opet gleda i gleda, na kraju konca okrenio da mu miče kabo na glavi. Zaglavit je, neće da se miče. Ljudi se već ustravili, vide kako ne popušća ni najmudrijem u selu, al dida Mika onda samo mane rukom:

– Ništa, ljudi, lako je s otim! Doneste samo nož, velik al oštar!

Oma gazda posluša. Uzo dida Mika nož i ko končić osiče teletu glavu, šta li vrat, i padne kabo na zemlju s glavom zajedno.

– Šta ćemo sad?! – uzbunio se gazda.

A dida Mika onako ko najmudriji:

– Donet sikiru!

Zapovida – najmudrijeg u selu moraš slušat. Donese gazda i sikiru, a dida Mika pljune u šake, kabo polupa od jednog udarca – i ispadne glava!

Oni silni ljudi svi zagrajali od dragosti:

– Mudar je naš dida Mika!

– Evo vidite, da nije njega u našem selu, niko ne bi znavo kako bi mogli izvadit glavu iz kabla.

– E, drugo je to kad „glava" radi s glavom!

Dida Mika sav raste i samo odmanjiva:

– Ništa, ljudi, ništa.

– Kako ništa kad je nama svim zastala pamet?!

– Ništa, kad vam ja, dida Mika kažem! Onda bi vi vidili šta je pamet kad bi' ja oćo još jedared u Baju i bar još dvared u suvaju.

Svi dižu dida-Mikinu pamet do nebesa, al gazda gleda zaklato tele i jedared uzdane:

– Al šta si mu siko vrat, šta nisi brez tog razlupo kabo?

Dida Mika u smij:

– Čovče, valjda nisam lud ko ti! Da je glava bila na teletu kad sam lupio sikirom po kablu, ja bi' ti tele još i mogo i ubit!

Plač za dobrom materom

Dvojca lovili u šumi. Ništa nisu ulovili, a zabasali.

Ogladnili da sve klecaje, a nisu našli ništa osim rena. Glad nema oči, idu jedan za drugim pa svaki glaba svoj struk rena.

A ren ko ren, samo tira suze; a glad ko glad, samo ište zalogaj. U toj nevolji jedan se sitio pokojne matere, pa počo:

– Nane moja, nane moja, da si ti sad živa...

Malo zagrize pa opet zaintači:

– Slatka i rođena, nane moja...

Jedared će onaj drugi:

– Ama kaka je dobra morala bit ta tvoja mater kad i ja moram plakat za njom da nikako suze zaustavit ne možem.

„Velika” pamet

Dvoje mladi’ se uzeli, džak našo zakrpu, obadvoje šprljekali. Da su šta probali, jezik nikako da se kurtališe mane, pa su nerado i divanili. Kad su sami, najviše ćute.

Jedared uveče nikako da zaspu, pa da ne bi cilu noć gutali maglu, mlada će načet divan:

– Da se kladimo: neteš pogodit koliko košulja sam ti donela!

A on:

– Pa dvadeset.

Ona se nasmijala.

– Natlag.

– Pa deset.

– Natlag.

– Pa pet.

– Natlag.

– Pa četli.

– Natlag.

– Pa tli.

– Natlag.

– Pa dvi.

– Natlag.

– Pa jednu.

– A kako si mogo pogodit?! – ona zinila ko svrače.

Lako s pametnim, al teško s ludim

Starovinski ljudi se nisu baš ljučili, pa u kući ljudi ko mravi. Tako je u jednoj kući dida bio još starešina i u njeg devet oženjeni' sinova, a u ovi' priko trideset snaja. Al ima dida još i desetog sina, samo taj nije bio ženjen, jel je bio malo nedočuvan. Taj je bio poslidnje dite, baba ga kasno donela na svit, pa se komarnjik već pokido kad su bile njegove babine.

Izađe kuća čeljadi kopati kukuruze, a on posiče polak stabaljika. Odu kosit litinu, a on ni triput ne zamane, a već je slomio i kosu i kosište, pa se čeljad još i raduju što nije ubogaljio koga. Prava sapetnja! Za poso nije, šta će sa šmoljom?! U toliko snaja uvik nikoliko sitne dice, pa dida naredi da ta njegova nesrića čuva dicu. Valjda će znati dicu metnit u čisto i na'ranit.

U to starovinsko vrime mater, el već ko se duči s malima, nažvaće dici 'ila, i tako i' 'rani. E, to će biti glavni poso ovog delije. Dali su mu još jednog bagljivog konja što već nije radio, a nisu ga ubili samo zato što ga je dida jašio u mladosti, pa mu ga je bilo žao. Ovaj junak će timarit tog konja.

Dice karvanj, pa snaje ispeku priko desetak lepanja za dan, da delija ima šta žvakat. Nuz to još ostave i koji ćup skorupa da lepanje budu mekše.

Žvače on sad, žvače i u skorup umače, pa guta i guta, al se siti u po dana, i maličak skine sa zuba, i dici. Kad uveče matere došle, a dica od plača izgubila glas i glabaju šake.

– Pa šta je to?! – tisnu one na „dadilju".

– Kurtala i vaše dice! – sunio on na snaje, a jedva dakti tako mu je pun trbu. – Ja nisam vidio ovaku dicu! Sažvako sam njim dvadeset lepanja i valjda tri ćupa skorupa, a još se deru da su gladna!

– A jesi l' bar mog starog, virnog konja nazobio? – karat će ga i dida.

– Da sam još i za to imo kada! Baćo moj, teško meni ako to ovako pođe s dicom. Ja ću pasti s noga. Da i nji' na'ranim, pa tu će tribat sažvakat bar trideset lepanja i najmanje šest-sedam ćupova skorupa! Ljudi ljucki, ta ja to ni do ponoći neću svršit!

Seljani gojili pauke

Davno pa davno bilo edno selo, al zabačeno da ga se ni sunce ni misec nisu baš uvik spominjali. Nit je kogod u ovo selo dolazio nit je kogod iz njeg odlazio, i ko je najmudriji u selu, taj je za seljane bio najmudriji na svitu.

A nije baš ni lako bilo u to selo doći ni iz njega otić kad su svud oko njega bile velike šume. Edan od seljana izađe ednog dana u te šume i tu tako zabasa da se već i noć spuštila, a on nije znao nać put u selo. Šta će tužan i žalostan, već se popne na jedan visok 'rast da ga ne bi zvirinje raskidalo u mraku. Nije se on tu ni ugnjizdio ni zadrimo kad u daljini lizne veliki plamen. Krene on u pravcu plamena i uskoro dođe na obalu edne duboke i brze vode, a tu se oko vatre ukonačili putnici.

Lipo oni njega primili i ugostili. Potužio se on da je zabaso, i ispripovida iz kakog je sela. Nato će edan stari putnik:

– Doduše, mi nismo čuli za tvoje selo, al ne brigaj ništa. Ujtru ti samo gledaj za vranama il za švrakama: na koju stranu se one dignu, tamo mora da je selo u šumi.

Prispava on sad tu, pa se u zoru digo na noge kad i putnici. Prije neg će se spremit na put, svi će se okupat, kad su već na obali vode. Bilo tu i dice koja ne znaju plivat, pa onaj stari putnik vezo svakom ditetu po nikoliko veliki' tikava ispod pazuva. Kad je ovaj iz zabačenog sela to vidio, zapita u čudu:

– Alaj,čestiti starče, šta je to što si vezo dici ispod pazuva?!

Starac je već sinoć vidio s kim ima posla, pa se malo nasmije i kaže:

– Sinko moj, to su noge s kojima možeš po vodi ići.

Čudi se onaj kake su to noge, al vidi dicu kako se koprcaju, i bome ne potonu. Al je voda nosila i kojikake drvuštine, panjove i druge stvari iz šuma, pa tako jedan panj lupi o tikvu i razbije je.

– A šta se radi da se te noge za vodu ne slomiju?! – zapita seljanin starca.

Onaj se opet nasmije pa kad vidio o čemu se radi, kaže lipo:

– Ti kad kreneš s ovakim nogama na vodu, uzmi dobru batinu u šake, i, još ako imaš olova, zali joj deblji kraj. S tom batinom ćeš otisnit od sebe panj, il razmrskat, što je još bolje.

Kad su se okupali, starac da seljaninu čitav naramak prazni' tikava i još simena čitavu pregršt pa mu kaže:

– Samo pazi, sinko, što ovo bude prazno, višlje će ti glavu izdizat iz vode.

Raduje se sad onaj. Kad stigne u selo, ta od njeg mudrijeg neće bit. Putnici počeli tovarit svoju prćiju na konje, a ovaj samo gleda ne bi l' još štogod mogo uvrebat i naučit. Tako on edared vidi di na jednog konja tovare lipe velike bundeve bile kore. Al baš tako bile su bile ko čilaša na koju su i' prtili. Ni tako što on nije vidio u životu, pa zapita starca:

– A kako je čudo ovo?!

– To?! E, moj sinko, to blaga vridi. To su jaja iz koji' se ležu najlipče čilaše – prišapne starac.

– Da se i ta, na koju tovare, nije tako izlegla?!

– Nego kako – starac će njemu, al ozbiljno. – Samo moraš naći tako veliku kvočku koja će ovo veliko jaje znati prikrilit. A znaj da se skoro sve u svitu iz jajeta leže.

– Vidiš, starče, to kod nas niko ne zna, čak ni ja!

– Da ne vidim, ne bi ti valjda uzalud govorio. Eto, poklonit ću ti jedno ovako jaje da zapatiš sime, samo ako ćeš imat tako veliku kvočku.

– Ništa drugo, već ću morat uvatit jednu droplju. Nji' ima oko sela i priviše.

– E, to će biti najbolje. Vidiš kako si ti vedra glava – kaže mu još starac i skine s konja najveću bundevu pa mu je pokloni.

Nije tu sad bilo kraja zafaljivanju i da putnici nisu pošli, seljanin bi svima poljubio i noge i ruke. Radost je tu još veća jel kako oni pošli, diglo se čitavo jato švraka. Di čovik ne bi zafaljivo kad je zapatio noge s kojima mož ići priko vode pa jaje iz kojeg će leći čilaše a švrake mu pokazivaje put. Ta više brige nema, već samo za švrakama, pa i priko šume i priko vode možeš odit i brodit brez brige.

Kad samo to razglasi po selu, mudrijeg od njega bit neće, a još kad kaže kako mu je i ovaj čestiti starac kazo da je vedra glava, ta u selu neće bit nikoga ko ne bi krenio njegovim tragom. On će samo za švrakama, a selo za njim, i da mi takog života.

U toj radosti nije se dobro ni zauko, već je stigo pod selo.

– E, baš je mudar taj starac! – kaže onda sam sebi. – Ja se čitav dan lupo i o drvo i o panj, pa još i u mraku tumaro, i nikako da nađem put do sela, a vidi ti sad: kad sam pošo za švrakama, nisam se ni naznojio, ni trunka muke primučio, i već sam u selu.

Razglasio on po selu da je za dan i noć prigazio po svita i napabirčio mudrosti da će svakom i doteć i priteć. U tom selu nije bilo konja, već samo magaraca, pa kad su čuli da će on izleć čiste bile konje, al oma su se dali lov na droplje. Ulovi jedan droplju da bi dite na njoj moglo jašit, pa će je već namistit na bundevu, al uto dotrči drugi s još jednom dropljom. Nisu još ni tu razapeli nad bundevom, treći već trči s još većom. Jedva su se prid noć skrasili s ednom. Al droplja ko i druga divljačina, neće da miruje, i šta će ljudi, već je po dvojca drže. Edni za dana, drugi priko noći, a svi bi bili babice oko droplje, kad će njev mudrac svakom dat po jedno jaje, samo kad čilaša počne nosit.

Tako su oni prid noć kvočku, što će izleć čilašu, kojikako nasadili, pa je sad došo red i na noge s kojima se može ić i po vodi. Diglo se cilo selo, i svi oko kvočke, al kad će poći nogama koje po vodi gaze, vrat da slomiju jedan drugom. Svaki bi da prvi krene, a mudrac ne da samo jedan par noga. Šta će i kako će, već na kraju da par tikava onom koji je imo najveću batinu i na njoj najveći grumen olova.

Vezat će njemu tikve već pod pazuvo, al se nato dositi mudrac, i kaže:

– A zašto bi se ti kvasio i do pazuva, već da mi tebi ove noge za vodu vežemo doli na tvoje noge!

– Dabome – poviče i onaj što će ići po vodi – kad se sjedine moje noge i ove za vodu, i kad budem zapuzo, mora će izgledat ko da trčim.

Tako oma i urade, pa se ovaj zatrči s tikvama na člancima i skoči u najveću dubinu. Kako on skočio, privalio se od težine pa ode doli, a noge s tikvama ostale gori. Da mu težine i nije bilo dosta, pomogla je tu batina sa dobrim grumenom olova. Voda ga zavatila pa ga ponela čim se privalio, i seljani su samo još vidili kako klamiće s tikvama nakićenim nogama. A kako ne bi treso nogama kad se ispod vode ne može podignit, ma koliko se koprco, pa se tako i udavio.

Odnese njeg brza voda začas, a jedan od seljana poviče:

– Jesam ja reko da ne damo njemu noge! Svidilio mu se toliko što može ić po vodi da je eto umako oma u svit. Nemojmo ga više ni gledat ni čekat jel se taj neće više vratit.

– Tako je – poviče mudrac – i ne dam više nikom od ovi' nogu dok ne posijem sime i dok ne rodi više.

Šta će seljani, slušaju ga kad je on najmudriji, pa se lipo raziđu kućama. A mudrac kad je došo kući, kaže ženi:

– Neću dati ove noge viš niednom, pa da mi rodi na svaku glavu sto pari!

– A što ne bi dao?!

– Još pitaš?! Nisi vidila i ovog! Čim se domogo nogu, otrčo u svit, da bi se vratio kući još mudriji od mene.

Dao se on sad u brige pa samo ševelja oko droplje. Ako kojeg izgrebe kako se otima, mudrac je već tu da podmetne krste. Ne boji se ni kljuna, pa je za dan-dva bio išaran krastama ko da je opigavio. Ni briga njega što mu dica suše zube u praznim ustima. Nije to pravo ženi, pa bi se ona kurtalisala te nevolje.

Prošlo tako skoro tri nedilje, a sirota droplja se već jedva miče na bundevi. Što se više približava vrime da droplja iz tog jajeta izleže čilašu, selo se sve više uzbunilo, i sad će već i mudracova žena pogledat šta je s tom kvočkom. Kad ona došla, a bundeva sva trula i plisniva.

Rasrdi se žena, i dok se oko nje nisu sitili, ona je bundevu već zgrabila ispod droplje.

– Dosta ste mi dosad gadili kuću s ovim strvom – poviče ona i baci trulu bundevu u mrginj.

Nit su seljani stigli nit je mudrac stigo da je zadrže. Stigli su do mrginja baš onda kad je i bundeva pala u gustu zubaču. A baš tamo u mrginju su drimali zec i zečica. Kad je bundeva pala na nji, zecovi skoče i otperjaše ko da njim je žerava vezana za repove, a bundeva se sva raspala i rasula iz trbušine rpu špica.

– O, ljudi ljudski – zajauče kad je to vidio. – Da su ti se ruke bar osušile prije neg si došla u moju kuću! – na ženu će.

– Šta si to naradila, nesrićna dušo?! – navale na sirotu ženu i drugi seljani.

– Pročistila kuću od strva, kako sam već kazala! – drekne žena, i ode unutra.

– O, ljudi, to je njoj strv! – zajauče opet mudrac. – Jeste vidili – pokaže on na špice – koliko je tu samo ovi' mali' jaja?! I eto iz dva se i ovako izlegla mala ždribad, a šta bi se tu naleglo da je kvočka još koji dan ležala?! Iz velikog jajeta čilaša, a iz ovi' silesija mali'!

– Al i ta dva su se poplašila, kako i' je bacila, i ko će i' sad uvatit kad su pobigla u šumu – kaže edan koji je potrčo za zecovima.

Ostali sad seljani tužni i žalosni, a ponajviše mudrac, al se žena razgoropadila pa ne pušta ni blizo. Izbacila ona i droplju pa uzela žarilo i grnjaču i bome priti čoviku da će se i š njim računat ako se ne lati posla i dici kruva ne nastači.

Okreće se on sad po selu dan za danom pa se misli kako bi nabavio drugo jaje iz kojeg bi mogo leći čilaše. Bar da je već proliće, a ne jesen, pa da može zasadit ono sime za noge s kojima može ići po vodi! Al ovako počo čovik da vene od tuge i nevolje.

Vidi on edared da mu mudrost počinje pomalo rđat i nema drugo, već jedno jutro krene opet u svit ne bi li kako steko novu mudrost.

Tako dođe na jedan veliki pašnjak, a tu pod šumom ergela, pa još kaka! U njoj sami čilaši, al bili ko da su se u mliku kupali. Kad je stigo, ljudi baš skinili kotlić s vatre pa će ručat. Pogoste oni njega, al njemu nije do čašćenja, već će oma ispripovidat svoju nevolju. Kad su ovi čuli kakog svata dobili u goste, oni samo namignu pa jedan kaže:

– Pretelju, mi bi ti skratili nevolju, al baš sad nemamo nijedno jaje iz kojeg se legu čilaše! Vidiš koliko je tu čilaša, a to je sve otud što su i' naše kvočke baš juče izlegle.

– Nego znaš – nato će drugi – da ti kod nas služiš nedilju dana, pa ćemo ti dati čilašu pa i' vodi. Kvočku već imaš, pa ćeš kod kuće lako čekat dok ti čilaša ne snese jaja!

Pristane on od prve riči, a oni mu onda kažu:

– Služba ti neće biti teška. Kurjaci su nam raskidali jednog kera, pa ćeš misto njega ti lajati i tirati konje. To će ti bit možda i od koristi jel ako koja čilaša slučajno snese jaje, pokupi ga, nek je i to tvoje. Drugi poso će ti biti da se s našom dicom sigraš „zolje". Mi nemamo kada s dicom se dučiti, a ti ni tako nemaš drugog posla, već samo ćavkaš.

Pristane on drage volje pa izgrebe sve iz kotlića što je iza ručka ostalo, i kad se onda zakaso, ne triba ga ni pujkat. Ćavka on oko konja, ta sve se nadvikiva s drugim kerovima. Do podne je već i dušu izlajo. A u podne evo karvanj dice di nose užnu konjušarima.

Latili se ljudi u 'ilo, pa bi š njima i novi sluga, al se dica nadotalila pa će u sigru.

– Pazi, zolja! Udri je jel će te uštinit – vikne edan deran, a drugi je već oparmačio mudraca po ušima.

Navalila sad dica pa svi viču na njega „zolja", a ćuške padaju ko kiša kablara. Ljudi užnaju i bajage ni ne gledaju. A šta će i gledat što se dica s novim kerom sigraju „zolje" kad su to radila i sa drugim kerovima.

Kad su kašike dovatile dno kotlića, sad će dica poći kući. Novi sluga je jedva stigo da izgrebe ono što je u kotliću ostalo iza užne, al teško mlašće kad je sav otečen.

Tako je to bilo prvi' dana, i svakog dana dok nedilja nije istekla. Od silnog trčanja i lajanja smršavio, al se to ne vidi kad je iz druge ruke nateko od silnog sigranja „zolje".

– E, pretelju, dobro si služio, ta boljeg kera nikad nismo imali, pa sad biraj čilaša kako ti srce želi – kažu mu konjušari.

Oma je on zaboravio sve muke pa već i uvatio dobar par čilaša. Ode on sad, a kako se dovatio šume, digne se jato švraka, pa on za njima. Tako je on srićno dojašio u selo da ga opet usrići.

I sleglo se sad čitavo selo ko na čudo.

– Makar nam je ono prvo jaje propalo, prava muka ne može propast jel sam evo pronašo ona dva ždribeta koja su se izlegla iz mali' jaja – kaže on.

– Badava, ko traži, taj i nađe – nato će jedan starac pa ga zapita di i' je našo i kad su brže-bolje tako porasla ta ždribad.

– Kako ne bi porasli kad su na medu odranjeni – slaže ovaj, al ko da iz knjige štije, i kaže da i' je pronašao u jednom velikom šupljem 'rastu.

– To je morala biti muka, na takom mistu i' pronać – opet će onaj starac.

– Bome je i bila muka – uzdane mudrac – tamo su i' divlje čele na medu odranji-

vale. Ja ištem, one ne daju. Kažu one su i' odranile. A ja njim: „Mi smo i' izlegli!" Lipa rič nije pomogla, moro sam i' otet.

– Da te nisu one izbole kad si tako otečen?! – uteče mu se u rič edan komšija.

– Neg od čega drugog bi' oteko?! – vikne mudrac ko oparen.

– To je moro bit, al pravi kerećiji poso! – opet će onaj komšija.

– Otkud znaš?! – drekne mudrac, al se sad već sav uzmuvo i spleo.

– Glavno je da znam! – kaže onaj samo onako nasumce.

Kaže onaj nasumce, al se mudracu uvatio mrak na oči. Oma on komšiju uzme postrance pa mu prišapne.

– Kad znaš, a ti zaveži jezik, al ko kera na lancu, pa ni riči više o kerećijem poslu. A evo ti čilaš. A evo ti čilaš, meni će ostat čilaša.

Začudio se onaj, ne veli ni riči, kad mu je mudrac tako zapovidio, već ćutećki primi čilaša. Kad je došo kući, on samo veli:

– Ženo moja, kadgod sam slušo od stari' ljudi: nemoj bit čovik, već ker, pa ćeš bit i sit i napit. Al otkako se naš komšija promudrio, izgleda da je dosta štogod kerećije samo i spomenit.

Mudrac se sad užegurio. Ide oko komšije ko mačak oko vruće kaše, pa ga svaki dan vaća stra da još koji mudrac ne nikne u selu. Zato razglasi da niko ni za živu glavu ne tumarne iz stara jel će grdno nasradati. On je sve što dosad ima zapatio od taki' ljudi koji mudrost beru sa takod drveta kojeg krvlju zalivaju. S tima se nije šala naći.

Al kaži ljudima da nije slobodno šedit, pa da vidiš koliko nji' će već sutra i za užnom šedit! Tako je to bilo i u tom selu. Sve su vrebali kad će njev mudrac opet krenit u svit. Edne zore ga i uvrebaju i oma se diglo za njim više od po sela.

Provlače se oni kradom za njim kroz šumu ko hajka u lovu. Prikradaju se od drveta do drveta, od panja do panja, pa tako nisu ni primetili da su stigli u drugi atar. Selo se još ne vidi, al je pod šumom njiva. Mlado žito je već lipo odskočilo.

Kad je mudrac izašo iz šume, srce mu se razigralo od radosti, a kako i ne bi kad je njiva puna vrana.

– Av, ljudi, što sam srićne ruke! – poviče on.

Di čovik i ne bi poviko kad je ušo u trag tolikom jatu vrana, pa će ga one sad vodit. Al kad su oni u šumi čuli šta on veli, edan med njima šapne:

– Brže, braćo! Taj je opet pronašao kako veliko blago. Brže da ni mi ne ostanemo suvi' zuba!

Navale oni pa začas grunu ko da se kamen izvalio iz šume. Kako banili, a vrane prnu ko da i' je zemlja odbacila.

– O, nevolje nikake! – drekne mudrac kad je razabro o čemu se radi.

– Šta zanovetaš?! Kaka je nesrića kad je malopre bila tako velika srića?! – graknu oni na njega i misle da se on samo prinemaže i oće da sakrije blago što je pronašo.

– Još vi pitate kaka je nesrića?! – zakuka on ko kukavica. – Pa je l' u vas baš taka kratka pamet da ste već zaboravili kako se tu skoro sve iz jaja leže?!

Vide ljudi da se mudrac ne prinemaže, pa se ustravili i edva edan zapita:

– A šta se sad leže?!

– Samo se leglo, bola vas morila, al ste sve upropastili ko ona moja nesrića što je upropastila čilašin nasad. A sad sušite zube u praznim ustima!

– Ta govori već, šta je tu bilo?!

– Pa zar niste vidili da su na svoj njivi polegle vrane?! Gledajte kako su lipo žito izlegle, a jedva što su tu stale kad sam ja došo. Da ste i' još samo malo puštili da kvoče, izlegle bi zrilo žito. Samo kosi i nosi!

Ljudi se ustumarali pa kad bolje pogledali, ono lipo zeleno žito, bome su se ražalostili. Edva edan reko:

– Tribalo je to nama?!

– Jesam vam reko da ćete samo nesriću doneti ako se krenete iz našeg atara?! – zagrmi onda mudrac.

Ljudi se pokunjili pa biž natrag u selo. Uzjogunio se sad i mudrac pa se i on vratio. Ljudi, da bi ga udobrovoljili, goste ga i časte na sve strane, pa mu kuća sad puna svega i svačega. Dotekne dosta i onom komšiji koji je dobio čilaša, a taj sad sva usta razvalio pa fali mudraca, al goni svakog kera da mu prid oči ne izađe.

Smekšalo se mudracu srce, pa će uskoro opet krenit u svit. Šta će kad je proliće još daleko, ne može sadit sime za noge koje i priko vode iđu, a čilaša još nikako da snese bar prvo jaje.

Krene on, al nije stigo ni u po šume kad u rašljama ednog isušenog drvete spazi pauka kako prede pređu. Nikad on tako što nije vidio, pa se grdno začudio. Još se više začudio kad se u pređu zaplela mučica, a pauk joj oma isiso krv. Gleda mudrac, a pauk prede pređu da je milina gledati, a kad se uvati komarac il muva, on oma sune na nju.

Nije se mudrac mislio dan i noć, već oma u lov. Namučio se, sav se izgrebo u granju dok pauka nije ulovio, al ga je veselo u torbi dono kući.

– Pogledajte, ljudi, šta sam zapatio! – kaže on kad se selo okupilo oko njega. – Imat ćemo štrangara kakog svit nije vido!

Puštio on pauka na dovratak, a ovaj se oma latio u predenje. Seljani stali pa gledaju kako je to čudo. Nit mu triba kučine ni druga šta, a prede konce.

– Vidite šta sad radi ovako mali, a kad ga još ugojimo! – poviče mudrac. Imat ćemo štrange i vrengije da će se o njima po svitu pripovidat. Samo ga triba gojit, a ja ću donet još ovaki' štrangara.

Oma ljudi naneli svega i svačega, samo da se taj čudni štrangar što prija ugoji, pa će svakom biti i štranaga i vrengija. Pauk prede svoju pređu, guta muve i komarce ko i ranije, a mudrac se bome misto njega goji, pa još dosta ostaje i za komšiju koji tira iz sela kerove da ne bi na kerećiji poso ni pomislio.

Tako je sad mudrac lipo živio i po šumi lovio pauke. Što i' više ima, seljani sve više pune kuću.

Ko zna kako dugo bi teko taj lip život da edared nije dunio veliki vitar i š njim banio jedan sidi prosjak u selo. Kud će se sklonit od nevrimena, već baš u mudracova vrata. Čim su u selu vidili čovika koji dolazi iz nepoznatog svita, ljudi nagrnili. Stari prosjak se uzmuvo kad ne zna šta su se slegli na njega ko na čudo, i kako se tu vrpoljio, zaplete se u paukovu pređu.

Seljani nisu stigli još ni da dreknu, a stari prosjak je već ubio pauka što mu se zapleo u kosu.

– Šta si to naradio, nesrićni čovče?! – viknu oni na njega.

– Šta bi' radio?! Valjda neću puštit da mi priko oka prilazi – lipo nato prosjak, pa kad je vidio i druge pauke, on onako srdit začas smakne sve.

Uto se našo tu i mudrac. On potrčo da skloni čilašu isprid vijara pa se baš vrati s paše. Kad je vido šta mu je prosjak naradio od „štrangara”, sunio na njeg ko živa vatra.

– Ko si ti, nesrićo matora?! – drekne na sirotog starca.

– Prosjak, valjda vidiš.

– A zašto ti prosiš ode?!

– Zato što ja prosim di god oću. U tom jednom mi još niko ne mož zapovidat – otkreše starac.

– Al si nam stamanio sve štrangare, koje smo mi gojili – viknu na njega seljani.

– Kake štrangare, dobri ljudi?!

Ne čude se seljani što ovaj starac ne zna kad ovake štrangare samo oni imaju, pa mu onda i kažu kaku je nesriću počinio. Kad je starac to čuo, on najedared upači prstom na mudraca i zapita:

– A da vam te „štrangare” nije zapatio ovaj?

– Da ko bi drugi? – razgoropadi se mudrac. – A zašto pitaš?

– Zato što sam pripozno ovu čilašu – nato će prosjak.

– Otkud si ti nju pripozno?!

– Po keru koji ju je čuvo kad sam prosio kod njezinog starog gose – nato će prosjak.

Kad je prosjak spomenio kera, mudracu je zemlja potonila pod nogama, al je prosjak zaintačio pa tira dalje:

– Da, ja kuće i domaćine najbolje po kerovima pamtim. Ima domaćina koji me pita zašto ja prosim ode, a ima i taki' koji na mene starog napujkaju još i kerove. Al ima i taki' kerova što zalaju na mene, makar mi domaćin štogod i udilio. Te kerove pamtim najbolje.

– Šta se mene tiču tvoji kerovi?! – drekne mudrac.

– Zato što sam i tebe upozno kad si me otiro od ergele iz koje si ovu čilašu zaradio.

– Zato on ne trpi da se kerećiji poslovi spominju – izlane se nato mudracov komšija i oma zapita prosjaka je l' mudrac još štogod zaradio u toj ergeli.

– Jednog čilaša, istog takog ko i čilaša.

Kad su seljani to čuli, navale oni na prosjaka, a ovaj, bome, ispripovida sve šta je vidio kod ergele. Zapita on onda za pauke, pa kad je čuo, a on kaže:

– Niste vi, braćo, gojili te pauke, već ovog – pa pokaže na njevog mudraca.

Tu dalje nije bilo pripovitke, već kad su onda seljani počeli da se sa mudracem sigraju „zolje”, bome su mu oči začas zatekle, tako da ni vidio nije kad su ga istirali iz sela.

Starog prosjaka su onda ugostili, a on njim je sve pripovido šta je i kako je po svitu. Nisu ga onda više ni puštili od sebe, nego su sami pošli da nauče sve što njim je on kazo. Tako su prvi seljani koji su pošli u komšijska sela našli svog mudraca di služi kod ergele. Čim i' je spazio, a on biž oko ergele.

– Biž, biž! – poviču oni – jel ako te mi odvalimo štapom, oma' ćeš naučiti i urlikati, a ne samo ćavkati, kerekanjo nikaki!

Čizme za letenje

Bio mator momak, jedinak u materc. Kad je Bog dilio pamet, nije stigo baš poslidnji, al je dobrim ukasnio. Al Bog je pravedan, kome ne dotekne s jednog kraja, tim dodili s drugog. Momak je znao igrat, da je to za pripovitku, pa se s otim dičio i kad triba i kad ne triba, a još više njegova mater.

Jedared bili pozvati u svatove. Momak sav sritan, oće pokazat svitu šta zna u kolu, a mater nije mogla ić. Sad ona snuždita što neć moć sina falit, al kad već ne mož bit u časti, ona će ga spremit da će se o tim pripovidat. Naručila čizme kod najboljeg čizmara, plaća šta ište, samo da budu lake ko perce.

– Ne da ćeš igrat – kaže njezinom jedinku – sinko moj, letit ćeš u njima ko lasta. Nek svi znada čiji si sin, i kako si odranit.

U svatovima nema kola brez njeg. Malo, malo pa se zagleda u čizme, p' onda digne glavu ko junac i podvikiva.

– Poletit ću, poletit ću, drž'te me, odletit ću, ijuju!

I šta će dat dragi Bog el vrag, kad je edared onako bisno pa tisno podviknio da će odletit, stao na koru dinje. Kad se onda okliznio, najedared se prikošedio u po kola i nosom zaoro ledinu.

I poranio iz svatova, ni večeru nije dočeko. U mraku se uvuko u krevet, materi se nije ni javio.

Ona ujtru ustala, a on okrenit duvaru, po glavi pokrit dunjom.

– Sinko – ona ga drma – pa nećeš materi ni kazat kako si svatkovo u novim čizmama?

– Nane moja, letio ko lasta, ko što ste prorekli, al pao ko vo a ugruvo se ko bundeva.

Jedno piva, drugo plače

Bio tu niki Grga, što su ga zvali Jorgovan. Bio lip, vile ga lipčeg ne bi rodile, pa nije ni čudo što su se divojke lipile za njeg. Al koliko je bio lip, još više je bio neozbiljan. Uvik on brigu baci iza leđi.

Nije njeg zabolila glava ni kad mu je divojka ostala u blagoslovenom stanju. Dotle obećavo vinčanje i kule i gradove, a sad samo zasuko gaće, i pobigo.

Al Grga imo mater veliku bogomoljku, a divojka tetu za sve potpasanu. I teta nije udarila u velika zvona i prazne divane, već umotala dite u dunjicu pa ga uveče ostavila na pendžeri Grgine matere. Ni ova nije otrčala u crkvu da iz popine pridike čuje otkale je dite. Kad je Grga tu noć stigo iz bećarovanja, mater u jednoj ruki drži oklagiju u drugoj ditešce.

– Momče materin, ti kanda si štogod zaboravio: ne vidim da si dovo ditetovu mater, a ja već razglasila ka' ćete se vinčat.

Grga ko Grga, samo se nasmijo, uzo dite, lipo ga poljubio pa kaže:

– Mater moja, ne mora se to baš oklagijom tolmačit, razumim ja bunjevački i lipim.

Nije njeg zabolila glava ni čerez tog što se moro oženit š njegovom Marom. Iživili su oni lipo, još šest dice podigli na noge. Bože sačuvaj da bi se on rasrdio i na Marinu tetu što je dite tako prikazala svitu.

Često joj ode na čašu vina, a ona se samo smijucka ispod brka:

– Grgo 'rano, a šta ti radi Mara?

Ona se smijucka, a Grga se grotom smije:

– Sidi pa piva – udala se za koga je tila.

– A ti, Grga 'rano?

On se samo smije:

– Sidim pa plačem – uzo sam koju sam moro.

Braća „hitre" pameti

Jednom gazdi sve išlo ko po loju, samo u dice mu pamet stojala čvrsto ko čičak na ovcinom repu. Tri sina, a pamet u nji' lina; kako vitar duše, štogod u nju natruni.

Jedared zima se otegla, došo već i Sveti Joso, a proliće nikako da se otme. Naiđe mlak vitar, grane pravo prolićno sunce, al' sve je to zamalo, opet udari snig i mraz – za jedan dan sto vrimena. Da je kako vrime, novaca triba pravit, i kad je došla Velika nedilja, gazda pošalje dvojcu stariji' sinova:

– Ajdac do čobana, odaberite jaganjce što ćemo za ukras nosit na pecu. Cinu nećemo propuštat makar sikire padale iz neba. Jutro bilo ladno, momci ogrnili opaklije. Zapalili lule.

– Da bude vruće!

– Vuči dobro i ti, nemoj da i tebe grijem s mojom lulom.

Nisu dobra ni zakurdačili kad iznenada zavrućinilo, opaklije postale teške, počeli se znojit.

– Nismo daleko od salaša, da se vratimo i ostavimo lule.

Prošli dvi-tri duži kad drugi izvadio iz zubiju:

– Kad već lule nismo vratili, mogli bi malo skinit opaklije.

Prošli opet dvi-tri duži, a prvi:

– Pa mogli bi.

Uto stigli do mijane pod šumom. Malo će se okripit. Ožednili ko kerovi, ta sunce peče božijanski, a oni tabanadu u opaklijama. Mijandžinca udvorna, skida s nji' opaklije. Od dobrog vina još više se razgrijali, opaklije neće zagrćati, već na štap pa priko ramena i ajdac dalje. Nisu dobro zašli u šumu kad dune niki ledeni vitar, nik'o oblak i udarila vijavica. Pravo šarovito vrime. Al nek vije, nek duše, oni išli opet dvi-tri duži kad stariji uzo lulu u zube:

– Moždar bi mogli malo i opaklije zagrnit.

Prošli još dvi-tri duži, a mlađi:

– Pa mogli bi, al moždar bi bio red da nam i' mijandžinca ogrne kad je ona i skinila.

Snig već dobrim navijo na put, pa se stariji počešo iza uva:

– Što kažeš nije luckasto, al da mi o tom malo porazmislimo.

Svaki smoto poda se opakliju, sili – jedan na jednu, drugi na drugu obalu jendeka, a snig nek pada, mraz nek steže.

Da je sve bilo kako triba, oni bi prid ponoć morali vratit se na očev salaš, al osvanilo i drugo jutro, a nji' nema. Otac osedlo konja, poslo najmlađeg sina da i' traži. Ovaj pošo izrana pa kad se do podne ni on nije vratio, a snig samo sipa, otac sakupio sluge, dozvo u pomoć komšije, i ajd da traži sinove. Putom se iđe, nije teško naći. Dojašili do tog mista di su ona dvojca zasili, a tamo i gazdin treći sin. Ona dvojca siroti zavijani, side jedan naspram drugog, svaki naslonio bradu na ruku pa se tako i ukočili, a najmlađi

između nji' nasrid puta. Naslonio se na čobanski štap, stoji ko kip, i on se već sav ukočio, al oka ne skida s puta.

– A šta ti radiš kad su se ovi već smrzli?! – otac da pobisne.

A onaj ko anđelčić:

– Ta gledam i gledam, baćo moj, pa se mislim i mislim u čega su se, bože, mogli tako zagledati kad ja baš ništa ne vidim na putu.

Crv u glavi

Kuća do kuće – dva brata. U samoj ogradi izmeđ avlija izrasla lipa kruška. Na kruški tica imala gnjizdo, namistila ga na granu što je rasla iznad avlije starijeg brata. Braća krušku zajedno njigovali, zajedno brali dok se jedared nisu proričili. Kraj braćinstvu, neće ništa zajedničkog, al da se ne bi dalje mrazili, neće brat krušku, neg kupit šta kojem spadne u avliju.

– Eto nek voćka kaže šta je čije – kaže stariji.

– Ne marim, nek ona dâ šta kome dâ.

Misle braća svemu je kraj, al kad vrag metne nogu u kuću, tu se ne posrne samo jedared. Kruška kaže šta kaže, al njezinu rič udešava godina, i već prvog lita na strani mlađeg brata rodila ko bisna, a na strani starijeg jedva i cvatala. Starijem nepravo, al kako će sam sebi skakat u usta kad je baš on nudio taku diobu. Kako će?! Ako on ne zna, tu je vrag da zamuti repom. Stariji vidi di mlađi brat sluša ticino pivanje. – Hej, ti tamo – on već i viče priko ograde – ne piva tica tebi, ona piva samo meni, na mojoj strani je njezino gnjizdo.

– To će tako bit kad ona bude tako kazala.

Rič po rič – posvađali se ko dva bisna kera, i stariji nikud dalje, nikud bliže, već ode na sud, sudija nek prisudi kome tica piva. Sudija privrće debele knjige, mućka pamet al nigdi zakona kako će glas ogradit, ni kilaša kojim se tičija pisma razmirava. Ko će sad braću pomirit kad ni sud nije napravio reda?! Drugo i ne rade, već od zore do mraka vrebaju jedan drugog.

– Ne slušaj, tica meni piva!

– Ne slušaj ti, danas meni piva!

Nazlabali i boga i vraga, dosadili cilom svitu, a nikako da pronađu kome tica piva, dok se jedared nije javio Cigo:

– Ni ja još ne znam kome tica piva, al vračkom možem pronać onog ko to zna.

– A ti vračaj.

– Oću, al ko će to meni platit?! Možda će vračka trajat nediljâ.

Plaćaju oni sve. Svaki dao po šaku dukata, još 'rane cilu čergu ko da su svaki dan svatovi. Cigo vı ača, vrača, i jedared se javi:

– Braćo, ja sam navračo, samo pazite da ni ne dovračate. Niko drugi na svitu, to jedan crv zna kome tica piva.

– Ko će crva razumit?!

– Znam ja i crvovski jezik, al je nevolja u tom da tog crva nije tako lako naći.

– Šta naopako, ti ne znaš di je?! Za čeg si onda toliko vračo i za čeg smo ti toliko platili?!

Nije da baš ne znam di je, al opet ga nije lako naći. Crv je tu u njevim kućama, al nji' dvojca nek budu mudri i kažu kako će se jedan taki i taki crv nać u kućama.

– Kako?! Rušit ću kuću komad po komad, al se taj crv mora naći pa nek kaže kome tica piva – stariji brat lupa šakom o astal.

Lupa i mlađi:

– Rušit ću i ja moju!

I braća ruše, cipaju svaku trsku iz strije, lupaju sve od ciglje do varnjače, a Cigo samo javlja:

– Ovaj nije. Naš crv ima crvene prstenčije po krştima.

Kad su raskopali i temelje, Cigo iščeprko niku trulu slanicu, razmrvio je u šaki i samo podviknio:

– Evo mu oca!

Braća bi da on oma divani s matorim crvom, al Cigo kaže:

– E crvovski divan ne mož svako slušat jel ode sva vračka u propast.

Braća dan-noć oko čerge, a Cigo samo maše rukom da ga ne zbunjivaju i da nose što bolju 'ranu da gosti crva. Braća već spadaju s nogiju kad Cigo iskočio ispod čerge.

– Av, ljudi, ko bi to mislio da se jednom matorom crvu tako teško driši jezik? Jedva sam mu slomio sramotu! Jedan crv iz daske, a tako se stidi čerez sina!

– Šta je naopako s tim njegovim sinom, oće l' još bit da ga nećeš ni naći?!

– Skoro da je tako ispalo, al je vaša srića što sam se ja primio tog posla. Ljudi moji, jeste l' vi klapili tako štogod – taj mladi crv se umišo u rđavo društvo, i kad ga otac pokaro, on se tako osramotio da je pobigo od kuće i sakrio se da mu se i trag izgubio. Al ne brigajte, u mene pamet nije ucrvana. Pitam ja starog crva: a da i ti, matori, nisi bižo otkaleg?! I prizno mi, kaže pošteno: „Jesam, brate Cigo. Ja sam ranije pribivo u glavi ove dvojce što njim vračaš, prvo u glavi jednog pa u drugog. Grizo ja tamo dasku, grizo i izgrizo, pa kad sam se dositio da ovima fali jedna daska u glavi, a ja ko velim: dobro će biti ako se ja otud sklonim na vrime." Kad sam ja to čuo, meni oma svanilo prid očima, i kažem mu: slušaj ti, matori, tvoj sin se mogo sakrit samo u glavu ove dvojce, jel zna da ti tamo nećeš. „Ja tamo ne idem, al nikako!" – stari crv sve viče. „Za jednu glavu priviše je i jedan crv. Imaš ti pravo, brate Cigo, taj moj sin nikud na drugo misto nije očo, već baš ovima u glavu."

Braća iskokoštili oči:

– To tebi kaže matori crv?!

– Valjda neće vama kazat kad ne razumite crvovski jezik.

Cigo ne čeka šta će braća dalje kazat, već uze veliku sataru pa je oštri na tocilo. Ovi gledaju i jedared stariji zapita:

– Šta ćeš s tom satarom?!

– Svakako neću crva šišat ni brijat, neg prvo rasić glavu tebi, pa kad u njoj ne nađem crva, onda ću rasić glavu tvom bratu. U jednoj mora da se nađe, i nek već jedared kaže kom ta tica piva.

Braći sad samo oči narasle ko šljiva, najedared njim se usta osušila i jedva da će prošapljat:

– A šta će nam to kad ostanemo brez glave?!

Cigo se niki ko razbisnio:

– A šta će vam i glave kad u njima nema pameti!

Braći najedared ko da je počelo pucat prid očima, namrkosili se, i stariji lupio šakom.

– Zato smo te platili da ti tako divaniš s nama?!

Cigo se nato niki ko spleo:

– Ljudi, to ne kažem ja, već crv. Evo, još i kad sam uzimo sataru, ja ga još jedared pitam: „Ti, matori, jesi l' baš siguran da smo mi to dobro navračali da je tvoj sin ušo u glavu ovi' ljudi?!", a on veli da sâm nadošo na to da crv ne mož uć u drugu glavu, već samo u praznu, jel – kaže – u kojoj glavi pameti ima, tamo za crva mista nema.

Bika pase na toranu

Prija sto i više godina Tukuljci još nisu imali na crkvi toran pokriven sa škrgljom, oni su škufom pokrili toran. E, pa raž bila slabo izmlaćena, došla jesenska kiša, pa raž klija. Gledaju Tukuljci da šta je to. Zeleni se toran.

– Ej, šta ćemo sad? Oćemo svetom križu u Ostrogon?

Kaže pridnjak:

– Tu ne pomažu svete pisme, ni da se ide svetom križu.

– A šta ćemo?

On kaže, moradu da biku odnesu gori da opase taj samonik.

Moradu, da šta ćedu, kad su slabo izmlatili raž. I kako je pridnjak kazav, tako će biti. Uzeli štrangu pa vuču biku gori, a bika plezi jezik.

– E – radosno poviču – fala Bogu, čim je došav gore, naš bika pase, neće se na toranu zeleniti samonik.

Ne pomaže ni križ ni anđel

Bilo je tri brata. Prvi je bio mudri, drugi sridnje mudrosti, a treći glupav ko opanak. Imali oni jedan or, pa glupavi samo sidi pod tim orem, ništa ne radi. Jedanput kažu braća:

– Šta si se ulinio? Idi u svit ako neš radit.

On se neće pripirat, pa je ošo vandrovat. Stigo do jednog križa u žbunju, a taj se križ klima.

– O, siroma križe, ja ću tebe ispravit.

Kad ga je ispravio, a pod križem kraj žbunja jama puna zlata. On lati to zlato, i otide kući.

– Evo, da viđete šta ja zaradim kad radim.

Kaže on da di je bio i kako je našo zlato, a braća:

– Lasko je tebe kad ti križ pomaže.

Sutradan je ošo na vašar pa je za sve zlato kupio tamjana, i ošo na jedan veliki brig pa zapaljio. Došo je jedan anđel i pito ga:

– Je l', šta bi ti željio?

– Mene drugo ne triba – ka' moram vandrovat – već jedna taka kola kad kažem da iđu, onda da iđu, kad kažem da stanu, onda da stanu.

– To je lasko. Okreni se.

On se okrenio, a kola su mu za leđima. Ni se ni zafaljio, sio je na kola i ošo je kući. Ka' su to vidila njegova braća, nisu znali zamislit da otkale mu je to. On kaže:

– Mene je to jedan anđel do.

– Lasko je tebe kad ti i anđeli pomažu.

Išo je nikoliko vrimena na ti' kola pa mu se već dosadilo. Prodo je ta kola pa je kupio kravu. Dva-tri dana – dosadila mu se i krava, on bi vina, dosta je bilo mlika. Prodo je kravu, kupio jedno bure puno vina. Došo kući, latio bukaru pa će pit dok je u buretu vina. E, braća to ne dopušćivu:

– Bit ćeš pijan, sordinjat ćeš se.

Braća ne du da vino sve bude njegovo, već je moro popolovit na tri dila.

– Dobro – neće se on pripirat – al vaše je goru i u sride, moje je najdolnje, i ja pijem prvi, jer sam vrlo ožeđo.

– To je već istina. Ka' si toliko vandrovo, mora da si vrlo žedan – kaže mudri, a potvrdi i onaj sridnje mudrosti.

Glupavi onda latio bukaru pa je dotle pio dok nije popio do dna, do svojega, tako da nijednom bratu nije ostalo ništa.

Glavna je kukavica

U staro vrijeme kad bi u Marazi sakupili porciju, birov je nosio novce u Lak. Jednoga proljeća napunio on strunjaru porcijom pa se uputio u Lak da ju preda. Iduć atarom, naiđe na dvi kukavice što su se čupale. One s granu na granu, on lati strunjaru na zemlju, uvati batinu pa za njima. Svenak ćero, ćero dok se jako umorio, a kukavice se svenak čupaju. Birov malo sjedne da se odmori i onda se sjeti da je daleko ošo od strunjare, sjeti se, al kasno. Kad je došo natrag, samo je sjo da ne bi po. Strunjare nema! Njetko odno novce.

Nije to luda, birov je! Začme zaglasa vikat:

– Žurno u pomoć, našo sam pun bunar zlata, tušim se u njemu. Krčag zlata dajem onome tko me spasi!

Smislio taki: dotrkat će onaj što je odno strunjaru, u potrk će doć na bunar zlata, al se onaj nije prevario. Ne hasniva pamet birovu. Šta mu ostalo, smjerio se tužan, i došo doma njegovem društvu. Sakupio poglavare i nema šta tepst, kaže:

– Ljudi, zlo je!

– Kako zlo more bit u maraškog birova?!

I lijepo kaže:

– Kad sam išo atarom čupale se maraška i lačka kukavica, a ja ćo da obranim marašku.

– Tako i treba naš birov da radi!

– Da bi laglje radio batinom, ostavio sam strunjaru porcijom na zemlju i dok se nisam vrno, njetko latio pa odno strunjaru novcima.

A poglavari:

– Koja kukavica je bila jača?

– Neka to ni pitat! Valda znate da je maraška bila jača kad sam ju ja pomago!

Oni sve šepke lupaju o zemlju od dragosti:

– Vrag nosi novce! Kako si začo o zlu, već smo se uplašili da je lačka kukavica bila jača.

Maraški bika iz koršova

Marašci kosili u ritu pa su ujutro poneli sa sobom koršov pet literi vina, i oko deset sati već ga popili, a nisu koršova začepili. Vjetar je puvo, pa koršov 'uči, a jedan kaže:

– Ljudi,bjež'te, ide bika!

– Di je tu bika?! Šuti, ništ se ne viđe.

Uto vjetar još jače začme puvat, koršov još jače 'uči, pa onaj poviče:

– Slušajte kako bika mumljuje!

Sad začmu bježat svi, a kako jedan sto na grablje, one se dižu pa ga lupu u čelo, a on:

– Braćo, bjež'te, joj, evo ga, mene već bode rogovima u čelo.

Je čarolije – ni čarolije

Jedan naš človik pojde kerčmu okol pol deset uri na večer. Tote su se pominali dva muži, jedan s crni mustaći, 'nako vrlo malo pečen, drugi je mervu pametniji, ter su se pogađali da ni čarolije. Veli ta naš človik:

– O, je, je čarolije.

– Ni čarolije, ni!

– Jaću vam pokazat da je čarolije. Ja ću se s vami vajat da ću vam s'e gumbice porizat od dupca pa do lače za petih minuta i prišit ću je još.

– To nemoguće.

– To je moguće. No, vajamo se za sto dukat.

– Sto dukat će bit meru čuda. Vajamo se za pet piva.

– Dobro! – udrili su.

No, friško konobar donese škare, ter človik poriže s'e gumbice od rubača, prusleka, s'e, s'e, naposlidnje veli ta škuri s črni mustaći.

– I na šulini 'oš imam.

Dobro, i njemu je porizo. Kad je bilo s'e gotovo, onda va pladnji su zbrojili, bilo je osamdeset gumbicov. Naš človik skerbi, kriči:

– Friško, konobar, konca pag jiglu!

Konobar donese konca i jiglu, al škuri s mustaći se smije:

– O, ur je pet minut, ne pet minut, ur je frtalj ure – kasno, kasno!

Naš človik:

– Kaj ću?! Je, je, ur je kasno.

Ona dva su stali nasred krčme, gumbice nisu imali, derže lače, nisu mogli zakvačiti, al su kričali:

– No, ni čarolije, ni čarolije.

A konobar je kričal da je fajeront:

– Vun, vun!

– A do će naše gumbice sad prišit?

Naš človik veli:

– Ne znam.

– Ne znaš? Onda si zgubiu si!

– Pivo, ali ne i lače!

Lončičak za pljunat

Jedan stari paor pojdo jednoč u varoš va jedan kafehaus. Zapali na fajfu pak zapovida kave. No, donese mu konobar kave, paor kuri, pak je mogal pljunat dole.

Konobar gleda, pojde tamo, ter mu donese jednog lončička ki su va kafehaus za pljunat. Paor gleda na konobara i spot senek kuri, kuri, te na drugu stran stola je pljunul. Konobar vidi, zopet toga lončika prik. Onda paor pogledi na konobara i kriči:

– Nekate mi toga lipog lončička simo pak tamo nosit, ar je boga da ću vam jednoč pljunut va njega!

Prez bataca vola zlomotat

Pri priliki smo bili Ugerskoj Kemlji va kerčmi ko tamo je došao jedan tišljer ki je imau pri sebi hoblu, batac i drugo dugovanje. On je rekau da zna jednuć udrit po čavli i bar va kako tverdo drivo čavao će nuter zabit. Na stoli su bile herge od daske, mesto od kitov. Jedan človik mu pokaže:

– Simo zabi! – i zi perstom verže doli kada je na stoli bilo od kite mesto, velje kade je tverdo.

Tišljer zame batac ter toga udri ravno po persti. Ta si je ruku pod pazu zeu i suze mu došle, ter je jaukau. Človik tanca od muke, a tišljer se smije. Na kraj hipca, na kraj maloga časa, se ta človik obernu najzad i tišljera tako zaplesnu da se je zlomotau. Onda se tišljer plakau, ada mi smo se smijali. Tišljer se plače, a ta mu veli:

– Ča prosiš, teče?! Pa ti nisi znau da je prez bataca znam jednuć udrit – vola zlomotat?!

Zmijina krv

Bio tudeg par čeljadi, dobra kuća bili, nema to ni bogov gazda šta je u njevoj kući, amo nikako dicu da odrane. Tamo-vamo žena već peto-šesto dite na svit donela, al roz koju nedilju dragi Bog uvik uzme ditešce.

– Jalte, zašto ne uzmete Ciganina za kuma? Ciganin nosi sriću – kaže edared nika najka.

– Ženo, da probamo i to, pa će se valjda dragi Bog smilovat na nas.

I dao Bog, rodila ona derančića. Ciganin ga krstio, i to dite ostalo. Sad srića u kući, a srićan i kum. Nema te nedlje da Ciganin ne dođe vidit kumče. Volio on to vrlo, još više kad ga zaustave na užini. Uvik tako svesrdno guto ko da su svi pladnjovi i sve čaše za njeg metnite na astal. A derančić volio kuma, nji' dvojca se uvik jaru.

– A šta se jarite, šta se smijete?

– Što za večeru nećemo bit gladni – kum se ko šali, a već se javio za večeru.

Tako on s kumčetom po cili dan, pa što dalje, sve češće, i jedared ovima dosadilo. Dok je bilo na sriću, Ciganin bio dobar, al sad njim uvik nika zveka u kući kad kum dođe, pa krevet uvik razvrndan, kokoše na sve strane – ta svemu kum kriv. E, al deranu ne smidu ništa kazat. Rič da se čuje na Ciganina, derančić već skače:

– Neka dirat mog kuma.

Edared čovik kaže:

– Ženo, bogara mu iz kumom, znam ja kako ćemo: nećemo sist za užinu dok ne ode.

Imali puno janjaca, za nedlju zaklali edno, spremili demižon vina, al sve zarana, dok ne dođe kum. Da, tako bi oni, al baš kad je žena pečenicu vadila iz peći, čovik vikne:

– Ženo, jevo ga kum!

Šta će, ku' će, derančića poslali prid kuma, a žena pečenicu pod krevet, čovik demižon u pendžer, pa svetu sliku sa zida i metio prid demižon, zakrilio ga.

– O, site, site, kume – ko dočekali Ciganina kad je već bio tude, al oma ćedu i za nikim poslom po avliji. Mislu derančić ne zna šta se tamo stvaralo, a onaj bio obišenjak, od kuma izučit, pa sve vidi, i kumu oma kaže. Ono dvoje vučedu se po avliji doli-gori, mislu, kumu će dosadit užinu da čeka, pa će otić, al jedared čuju po sobi čandrka ko da se kukuruz kruni. Sad već moradu uć. Kad došli, a kum s batinom kod kreveta.

– Šta je to, kume?!

– Ubio sam ednu veliku zmiju.

– Di, ako boga znaš?

– Pod krevetom, baš tamo di je pečenica metnita.

– Nisi to sanjo?!

– Kako bi' sanjo kad sam još i to vidio da je krv u nje crvena baš ko ono vino iza svete slike.

„Najbolja” užina

Biov je jedan kralj koji je želiov svaki dan drugo a drugo kuvanje da ima. Tako sto dana pa opet sto dana. I tuteg nije smio niko pisnuti – možeš jal me možeš – pa kuvači okrećedu, okrećedu dok možedu, a ondak biž ako neš da ti hrđa pojede glavu. Bila već hrpa kuvača i kad se već niko nije smiov javiti, ondak došav jedan malečak deran.

– A šta bi tiov kad bi smiov? – kralj se grotom nasmijav.

– Kad biste bili radi dati šta musim imati, ja bi' se primiov za kuvača.

– Dovoljeno ti je metnuti šta oćeš jal ispod odžaka jal iz barče, istom sto dana da bude drugo a drugo kuvanje za užinu, pa ću te lipim darom darovati, al ako ne bude, ondak glava doli.

– Dobro.

– A znaš ti esapit do sto? – kralj se opet nasmijav kad vidi kaki je malečak.

– Četiri škulama znadem štit i esapit koliko dostane jedna parasnička glava.

Deran ćutiov i radiov. Devedeset i devet puta drugo a drugo kuvanje načiniov, a kad došav stoti dan, nije znav šta da već kuva. Mogav je dostat sve, al je već izmišav i skorup i paradičku, sve barče i ispod odžaka. Došav do tog da će ostat prazan sadžak na banku. Škrabav se iza uva, okreniov se na mlogo mista u avliji i u sobe, al je ovako jal onako, nikako da se smisli. Bilo studen, ide po avliji da razladi glavu, kad jedared zapev on za jednu hrpu. Pogledav, a to hrpa smrznutih telećі galeba.

Svaki si kruv čuva, di ne bi glavu, i deran odma se smisliov šta će. Prvo oprav i teleći' galeba načiniov na prezlu, i kad su gospoda posidali stolu, deran unev.

– Izvoljite stotu užinu.

Kad je bilo po užini, kralj uzvav kuvača pa će ga lipim darom darivati kako mu obećav.

– Jev sam već jelo od svačeg – kaže kralj – al užinu ko ova još nikad. Kaži od čeg si je gradiov?

Kazav bi on samo da smi, jer se boji da će izgubit glavu. Kralj zapet pa pita se ga i samo pita se ga, a deran ne smi da odgovori ništ. Jedared kralj vidiov da tu druge riči mora hasnirat pa kaže:

– Neće ti nikaka fala biti, samo da već čujemo šta je bilo, od čeg ova užina?

Sad deran se već ne boji, al se opet malo i žaca. Zna da je kralj ol, al tuteg su i njegova gospoda.

– Dobro – kralj će lipo i što smirnije – ako si od nečeg načiniov, to mi se tako dopadalo ko ništ drugo, samo kaži. Ne branim ako je bilo i govno.

Deran se ondak morav nasmijati:

– Oproščavajte mi, al baš to je bilo.

Uštrovit vrag

Tako bio Slavonac, istiro volove nek pasu, a dođe vrag k njemu:
– Ej – kaže – alaj imaš lipe debele volove!
– Pa jesu debeli.
– Zašto su oni debeli?
– Pa kad su uštroviti.
Vrag mršav ko trska, pa kaže:
– Bi l' i ja bio debel da sam uštrovit?
– A, obi da!
– Znaš ti štrovit?
– Znam.
– Za koliko dana će to zarast?
– Dva-tri dana.
– O, pa ondak mož, ajde uštrovi i mene.
Uštrovio ga, vrag očo. Četvrti dan došo:
– Kad ću bit debel ko tvoji volovi?
– Kad pooru na tebe koliko su na mojim volovma.
– Pa zašto nisi kazo da i orat moram?!
– Ja mislio: vrag si, ti znaš sve.

Siromak jači od vraga

Bilo je u jednoga siromaka mlogo djece, pa jedan bio već odrasan. Taj bio pastir, po pastirski se noso. Kaže on: nećeju tako siromašni živit, on ide po svijetu tražit posla i zarade, laglje da se živi, dost je dan za danem krumpijera i krumpijera.

E, pa ide on, ide, jedanput ode u jedno selo, a tu gone njega psi. On lati kamenja, pomeće u lijevi džep, a s druge strane opet vidi da padaju oraji – to bilo u jesensko doba – pa u desni džep kupi oraje. Kamenjem se bacio na pse, a oraje redom grize i jede. Tako je došo na kraj sela, a sreto njega jedan mlad, tako, mali čojek – a to bio vrag.

– Kuda ti ideš? – pita njega vrag.

– Idem tražit službe.

– Pa baš meni bi trebo jedan taki momak. Znaš, ima nas šest, ali jako je mnogo posla, pa da ti k meni dođeš pa da budeš moj sluga.

– Pa oću.

No, idu oni s putem a momak samo oraje grize i jede.

– Čuješ, druže, daj i meni da grizem.

– A, ti si jako slabičak, ne moreš to grist.

– Ja ne morem?!

Momak lati s lijeve strane i dađe mu jedan mali kamečak. Tu je vrag grizo, sijevaju mu zubi, jedanput kaže:

– Kako ti izgrizeš, a ja ne morem?!

– Kad si slabičak: već ti rep vjesi a šta radiš, nije vrijedno ništa.

– Pa još nitko nije jači od mene!

– Vidiš da sam ja jači.

– Onda baš ti trebaš nama.

Dođu oni u jednu šumu, tu kuća velika, to je bila njova. Bilo i' šestorica: đedo, otac, mat i tri momka. Ovaj što momka sreto bio najmlađi. Oni su ga lijepo primili, treba njima taki momak mlad za slugu, jel treba vrlo mnogo radit. Jevo je, pio je, tam je noćio. Ujtru se digli, ićeju momak i onaj najmlađi oćerat svinje u šumu. Imo je vrag jedan veliki buzdovan pa lati, baci ga gor vrlo visoko. To je teret veliki, velika snaga treba pa buzdovan spade dol i zakopa se u zemlju.

– Iščupaj – kaže momku.

– Ko je zbacio, nek iščupa, pa gleđi kad ja bacim.

Vrag iščupa, a momak lati buzdovan pa gleđe gor, gleđe, samo gleđe gor.

– Šta gleđeš toliko gor?! – vrag je ljut.

– Tražim brata. Imam gore brata, taj ima tamo dobar viganj pa će ovo gvožđe bit dobro za njegove poslove.

– Hu, neka to radit, onda više nemam buzdovana.

Sad vrag lati jedan veliki bič pa je vrlo puco da je momak ćeo ogluvit.

– A sad de ti! – kaže vrag.

To bi bio teret. Momak lati u dvi ruke, kaže:

– Okreni se od mene da ti oče ne iskoče.

Kad vrag uradi, a momak njega po uši.

– Aj – kaže – još bolje se čuje pucanj nego moj.

Vrag je sad vrlo jako ljut na momka. Kad su odvečerali, momak u svoju sobu, a onaj vrag kaže ocu i đedi šta je bilo. Đedo kaže:

– Čuješ, pa on uvjek tebe svlada i vara. Taki nama ne treba, nego njeg ove noći ubit.

– Kako ćemo ga ubit?

– U po noći latit buzdovane pa ćemo dotle tuć po njim dok ipak mora umrt ako je kaki jaki.

A momak ćuti to na vrati. Šest i' ima, on jedan, al je bio jako mudar. U ćošku bila je jedna stara košara. Kad je bilo pol noći, on tu košaru lati pa mete pod ponjavu đe je spavo, a on u drugi ćošak, i tamo se stisne u mraku. Jedanput čuje on da tapaju, po njovoj sobi se spravljaju. Zakoračili u njegovu sobu pa tap! njegovoj postelji i samo udri i udri po košari, tako da je sva širom ošla. Pruće puca, šibe pucaju, pa jedanput đedo kaže:

Ama manimo se, vidite da mu kosti pucaju, nema iz njega ništa, već nijedan trenut nema.

Kad je svanilo ujutro, a on ništ, već zakorači u sobu:

– Dobro jutro!

Pa tap! za buzdovan. A oni već drću kao prut.

– No, sa' ću ja s vama se računat.

– Joj, neka, neka, neka.

– Sa' ću vas da potučem – sve!

– Pa ti još živiš?!

– A đe je još momak umro kad ga buva grize?!

Sad se vragovi vrlo jako poplašili: toliko ga tukli, a momku ništ, ko da ga buva grize. On na nji' zlo, a oni drću:

– Neka, neka, platit ćemo ti šta želiš.

– Vreću zlata.

Ajd u podrum, iznesu vreću zlata van, a on:

– Ko će nosit?

On nije ćeo, a ni ne more, zlato jako bilo teško. Nosit će onaj što ga sreto. Lati vrag vreću, mete na leđa. He sad momku teško ić pješice, sjedne još i on na vreću. I tako išli, išli, išli do jedne šume đe je bila njegova koleba. Kad su ga braća vidli, oni svi trču naprijed, a vrag:

– Čuješ, šta je to, kaki su to?!

– Moja braća. Ti su još jači nego ja.

– Šta trču ko ščenci?

– Od glada, mesa bi. Mi smo siromašni, ne 'ranimo si svinje. Ti imaš rep, mort mislu ti si svinjče.

– Ti ćeju mene zaklat.

– Mort bi uprav to ćeli. De zapitaj i'.

Vrag lati, baci vreću i momka pa bjež! Ošo njekak doma a đedo ga već čeka:

– De kaži da i ja imam njeku radost u nječim, jesi l' ga oćero?

– Oćero bi on mene u krvavice da nisam zno bjegat.

Matijino zlato

Bio jedared Matija, žena mu i vrag. Matija pođe u šumu da sječe drva, a žena mu kaže: ide i ona.

– Ama ne idi, ženo, budi doma, kuvaj večeru dok dođem doma.

– Al idem.

– Pa hajd ako ti se baš toliko oće, sam' vrata zatvori, ni je ostavit tako.

On pođe prije, a žena potle. Počne Mato sjeć drva, al mu žena nosi i kućna vrata na leđi.

– Zašto nosiš i vrata?

– Pa ti kazo da ne ostavim tako, ja sam ji ponela sobom.

A Mati dosta života, kaže:

– Sad idem se objesit, ja više ne živim s takom ludom ženom.

Ođe Mato pa po šumi traži drvo na koje će se objesit, a vrag već zna i čeka ga, al pita Matu da šta traži, da Mato ne kaže posle da se nije došo objesit. Al i Mato nije od najbolji', zna i on što onaj misli, pa prevari vraga:

– Tražim tamjena da vas vragove ispušim iz pakla.

– Ni za Boga! Onda di ćemo stojati?! Nas neće nitko primit ni u kuću ni u crkvu.

– Al, oću da vas ispušim, brate.

Vrag se sad samo uplaši:

– Brate, Mato, dat ću ti zlata, sam' nam daj mira.

– Ne marim, ako 'š mi napunit šešir zlatom, onda vas neću ispušit.

Dok je vrag ošo po zlato, Mato dotle iskopa jednu jamu pa protruljavi šešir i metne ga na jamu. Nato dođe i vrag sa zlatom, donese u vreći za jedan osmak pa istrese, a zlato ođe u jamu, sam' jedno dva-tri dukata ostane u šeširu. Mato na vraga:

– Pa za otim ti ideš da me prevariš?! Sa dva-tri dukata misliš napunit šešir?! Odma idem po tamjen pa ću vas ispušit.

Vraga samo treba plašit, pa kaže:

– Čekaj malo, idem ti donet još, nek ti bude pun šešir.

Ođe vrag i donese za pol vreće, pa se napuni šešir, a Mato uze zlato i odnese doma. Al misli: što će kazat luda žena?! S putem kako je išo, kupi peretaka, kiflika i kobasica pa obnoć povješa ji na plot, na tarabe, na kapiju, trgne ženu iz postelje i kaže:

– Ženo, tako njako mi se čini noćas će padati iz neba što još nije padalo.

Kad je svanilo, žena se prva digla ujutru i kaže:

– Ajde, friško, gleđi šta je padalo noćas iz neba! Kiflika, peretaka, kobasica, pune tarabe!

– Čudo!

I Mati drago, al malo potli će ženi:

– To je dobro, a posle dobrog dolazi i zlo. Ajd da se sakrijemo, jel bit će danas kokošiji rat.

– Joj, čovječe, ku' ćemo se sakrit?!

Bila jedna kaca na dvoru, Mato je prekrene i podigne:

– Ajd, ženo, pod nju – pa ju poklopi kacom a na kacu metne kukuruza.

Kad su kokoše opazile kukuruz, one pođu na kacu, stale čvrkat, a onda još i jedna drugom se počele tuć i drečat. Kako koja čvrkne i kuca, iznutra je čut kao da njetko puca, pa se žena uplašila da nećeju i nju ubit.

– Mato, pomozi ti i Bog!

– Sa' ću, ženo, sa' ću!

Baš uto su kokoše kukuruz pojele, još su se malo tukle, jedna drugu čvokale, i ođu sa kace. Sad dođe Mato pa otklopi ženu, a ona pita:

– Di su mrtvaci?!

Mato znao di sve selo u jednu jama baca crknite kokoše pa kaže:

– Da se ne plašiš, ja sam već mrtvace odvezo na kraj sela u jamu. Ajd pa ćeš ji' vidit.

Kad ono do jame, a tam oko sto kokoša crkniti'.

– Dobro, samo kad sam ja živa ostala potle tog rata! – kaže žena.

– E, ne znam da l' bi, da nije tvog Mate.

Dobro, kokošiji rat je prošo, al vrag dotleg se doma prodivanio, kažu mu to je jako mlogo zlata šta je Mato odno, nek ide i, ako kakogod zna i more, nek prevari Matu i bar polak zlata donese natrag. Ode vrag Mati, baš ga u šumi našo, pa mu kaže šta je došo. A Mati se svaka zverka dala podojit, jel su ga poznale. Lati on sikeru i kaže vragu:

– Ako znaš tako zasjeć sikerom u zemlju da odnud mlijeko frči, onda ću ti dat sve zlato natrag.

Vrag se sad poradovo. Šta on ne more kad je vrag iz pakla?! Lati sikeru pa ju do ruke zasječe u zemlju, a mlijeka niotkale. A Mato je u šumi u jednu jamu dojio zvjerad pa s ledinom pokrio. Sad lati sikeru, zasječe ledinu pa vraga zaštrca mlijeko.

– I ti si mi vrag?! Pogleđi, tebi mlijeka niotkale, a ćo bi zlato.

– Ajd, brate Mato, daj mi bar polak zlata natrag.

Mato nađe jedan bjeli kamen i kaže:

– Dobro, ako ovaj kamen zdropiš u ruki da voda ide iz njega, onda ćeš dobit natrag sve zlato, ne samo polak.

Lati vrag kamena pa ga zdropi, od kamena pra bio, a nije voda. Sad lati Mato taki komad sira pa ga zdropi, a ono sirutka curi iz njega pa se vrag samo čudio.

– Što se čudiš tome, ja nisam vrag, ja sam Mato.

– No, Mato, i ja sam jak a ti si još jači, al zato svejedno, brate Mato, daj mi natrag zlato. Brate Mato, ne morem doma ako nemam zlato.

– Znaš, vraže, šta? Koji ćemo bolje moć fićnit, onog će bit zlato.

Fićne vrag, Mato pol sata nije čuo ni na jedno uvo. No, sad će Mato, al kaže:

– Vraže, ti si još mlad, žo mi je da oćoraviš kad ja fićnem, ajde da ti svežem oče da ne oćoraviš.

Onaj se već plaši svega, i pristane, pa mu Mato sveže oče i fićne, a baltom udari po čelu. Vrag se smota med Matine noge.

– Sad vidim, Mato, bio bi' oćoravio da mi nisi svezo oče. Mato, sad ću ja kazat nješta: ajd koji ćemo bolje nosit mog konja šta tam pase oko one bugarske kuće.

Lati vrag konja ispod trbuva, uzme ga na dlan pa jedanput ga naokolo odnese i kaže:

– Mato brate, to drugi još nitko nije uradio.

– A meni da zavežeš ruke, i onda ću laglje uradit nego ti. Ja ću med nogama ga nosit.

Sjedne Mato na konja, triput obiđe jašući oko bugarske kuće i kaže:

– Ja sam ga med nogama odno prije triput nego ti jedanput.

– Mato, sad vidim da si jači od mene, al zato daj mi natrag zlato. Znaš, Mato, šta, ajde koji ćemo se dalje bacit s mojom baltom.

– Dobro, da vidim još i to.

Vrag se baci – jedan dan čekali, samo sutradan ujutru spala balta na zemlju. Sad će Mato se bacit pa sto ciljat Sunce.

– Šta ciljaš, Mato?! – vrag se čudi.

– Ono sjajno, ono ću stepst sa neba nek nije tamo.

A vrag će:

– Nemoj, Mato, onda će bit mrak svuda, kazat će da sam ja to počinio, nego koji bolje moremo trčat.

Mato je znao di spava jedan zec u bokoru, pa kaže:

– Šta bi ti sa mnom trčo?! Ako se ja zatrčem, polak pakla će vjetar odnet, nego imam ja od tri godine sina, ako ga uvatiš, tvoje je zlato.

– No, ajd da vidim.

Odu tamo di zec spava pa Mato batinom po bokoru i kaže:

– Ivice, ajde trči s vragom, al ne daj se uvatit. Zec bjež, a vrag za njim. Kako trči s putem, a bila jedna tekunčija jama, pa vražja noga zapane pa se polomi, i tako vrag nije uvatio Ivicu zeca.

– Znaš, Mato, šta? Koji moremo jače prdnit, da bude zlato onog.

– Drugo već ni ne moreš, a morebit samo još ono šta dolazi za otim. Pazim, more kod tebe drugo šta bit žuto, a ne zlato.

Vrag prdne, leti Mato ko škvorak pa Matu zrak digo do tavanice. Pita vrag:

– Šta radiš, Mato?

– Evo trpam ove mišije jame, kad prdnem, onda će se krov dići do neba.

– Mato, to nemoj učiniti, onda će kiša padat u sobu.

I nije dao Mati da prdne. No sad šta ćeju izmišljavat? Kaže vrag:

– Znaš, brate, šta? Hajd k meni u goste, budi mi gost.

– Oću, brate, oću. Još nikad nisam bio gost u paklu.

Ode Mato, a tamo jedna stara baba. Kaže vrag:

– To mi je majka.

– I vi imate majku?! A ja mislio vrag vraga rađa.

Baba će:

– Đeco, i'te donesite mi vode pa ću vam skuvat štagod ručka.

– Ajd, Mato, pomozi mi pa ćemo više donet dvojica.

– Vidim ja: u paklu nije dobro ni gost bit.

Lati vrag kacu i jednu pauzinu. Mato je odma zno šta misli vrag, pa našo jedan ašov. Ođu oni u šumu k bunaru. Vrag vuče po kotlić u kacu, a Mato sto kopat oko bunara. Kad to vidio, vrag pita:

– Šta radiš to, Mato?

– Radim, ne šalim se ko ti. Oću da iskopam bunar i odnesem ga u tvoj dom, nek ne budeš siroma da ni bunar nemaš i nek ne moram tako daleko po vodu.

– Jao, meni, Mato, ni za Boga nemoj, to nije naš bunar, to je šestoglavne aždaje, pojest će nas svedvojicu ako vidi.

– Baš se ja plašim njekake šestoglavne aždaje!

Kad je to čuvo, vrag je kacu friško napunio, sveže užetom ju i kaže Mati:

– Ajde, lati kraj pauzine pa pomozi.

Mato zno da ne more, već kaže:

– Ako ne daš bunar odneti, ja s tako malo neću se šetat.

– No, ne moraš nosit, samo ajde dok ne dođe aždaja.

– Ja neću ić. Neka dođe aždaja, da i njoj kažem.

– Ajde, ja ću te nosit, sam' ajde otud.

Odnese vrag vodu i Matu, al sad kaže vražja mat:

– Ajd, đeco, donesite mi i drva, jel nemam čim kuvat.

– Ajde, Mato, pomozi mi.

– Sad vidim: gost i sluga u paklu svejedno.

Ođu u šumu, vrag iščupa šest komada s panjem zajedno i traži Matu, a Mato pravi gužve i veže od drveta do drveta.

– Šta radiš, Mato?

– Evo vežem šumu naokolo i najedanput ću da ju trgnem iz zemlje i nosim tvojoj majki nek nam kuva ručak pa da se već jedared gostim. Nećemo za svaki ručak trkat.

– Joj, Mato, to nemoj nizašto, to je aždajino, potrgat će nas ako odneseno sva drva njezina. Ajde, ja sam načupo i za te, dosta će bit, evo.

Al Mato kaže:

– Ako ne daš sve, ja s tako malim neću se šetat.

– Ajde samo čim prije otale dok nas tu ne uvati aždaja.

– Baš se ja plašim aždaje!

Mato opet nije ćo ić, već ga vrag mora nosit, i tako odu doma. Mat njim skuvala ručak, tu se gostili, pili i pjevali, došla i večer, sad ćeju spavat. Mati prostru u prednjoj sobi, a vrag u kući spava. Sve je dobro, al Mato zna di je u gostima, pa se nada zlu. Izađe kroz pendžer i donese veliko drvo, pa metne u postelj, a on sjeo u orman. Dobro je mislio. Oko pol jedanajst vrag kaže materi:

– Znaš, majko, Mato je odviše jak, već me stra od njega, trebalo bi ga zaćerat od nas, al ne smijem.

A mat mu kaže:

– Ta nije ni on jači od drugi' ljudi, sam' on tebe vara. Lati sikeru, ubit ga treba.

Sad se vrag uzbatrio, zna da Mato spava, pa polako u sobu i sikerom šta god može triput udari po postelji, mal se ruka nije polomila, pa bjež u kuću, i legne. Misli: sad

je mrtav. A Mato izađe iz ormana, iznese drvo pa legne u postelju onako srušitu. Kad ujutru svane, vrag će ić vidit kako ga ubio, pa će onda otić k Matinu domu i donet zlato sve. Al kad on u sobu, a Mato se smije.

– Mato, kako si spavo? – vrag ga pita.

– Dobro, vraže, sam' oko pol noći ko da su me tri buve ugrizle, al tako jako da su srušile mi krevet.

Onda se samo vrag uplašio od Mate, pa je zbiljam mislio da je Mato jak ko sto vragova. On je Matu sikerom što god može udario triput, a Mati samo ko da su ga buve ugrizle! Vraga je stra, a Mato sad kaže:

– Ajde, vraže, sad ti k meni u goste, ja sam kod tebe bio, sad ajde ti budi moj gost, da te i ja izgostim.

Oće vrag, samo da Mato već ođe. Kad su došli k Mati, on kaže ženi da skuva jedan lonac kaše.

– Moj gost to volji – a zna da vrag kašu ne volji ni vidit.

Mato donese i vina, pa su se najeli i napili, a kaše još ostalo. Kaže Mato:

– Čuješ, vraže, to moraš sve pojest. Neću da njetko pomisli da je moj gost osto gladan.

Vrag se već jako bojo od Mate pa začme jest. Al kad Mato ne gleđe, vrag kašu sam' baca u košulju, u njedra. A Mato je bio i gajdaš pa kaže:

– Ja ću ti sade svirat, a ti de igraj.

Svira Mato, a vrag igra. Kako se vrag trese, a ostrag mu stan od košulje izašo, pa kaša stala padat ostrag. Mato mislio da vrag to zarad sebe ide, pa baci gajde, uvati baltu pa vraga u čelo:

– Ja te gostim, a ti mi kuću gadiš!

Kad je vrag vidio da će Mato sikerom svirat, njemu odma dosta igre, pa bjež kroz vrata tako da je i dovratke odno na vratu, nije imo vremena da ji' otvara. Tako se Mato oslobodio od njega.

Sad Mato osto i žena, sami dvoje. A žena odma:

– Otkud tebi toliko zlata, Mato?

Mato nije ćo kazat. Ona uvjek ga tentala, pa se Mato razljuti i jedared ju natuče. Ona sad ić će na sud da ga javi, e, al Mato ju ne pušća samu, već i on ođe.

– Ne znaš ni pisat ni štit, kako ćeš me sama javit – kaže ženi.

Kako su išli kroz grad, a jedan čibis ukro u mesari mesa pa ga dva mesara na ulici tuču. Mato kaže ženi:

– Ajd doma, ne vidiš da eto baš suca tuku mesari, sad i tako badav idemo.

Ođu doma, a sutradan opet ga pita žena:

– Otkale ti Mato toliko zlato?

On nije ćo kazat, a ona opet se spravi i ode u grad da ga javi, al i Mato išo š njome. Kako idu kroz grad, a na jednom mjestu velika skupština, ubili su ministera, tražu ko je ubio, pa ćeju ga objesit. Mato kaže:

– Ajde, ženo, doma, sudac je ubio ministera, pa i tako ćeju ga objesit.

– Al idem, idem dok ga ne objesiju. Jedared mesa krade, jedared ministera ubije, dokle ću ja čekat.

Ni se dala odvratit. Ođe pa ga javi da je mnogo zlata dono, a neće da kaže otkale.

– I'te sad doma, dobit ćete poziv na sud.

Čekali sud jedno tri mjeseca, jedared al evo poziv. Ođe žena pa kaže da Mato dono mnogo zlata. Sad oni pitaju da kad? Ona ne zna pisat ni štit, pa kaže:

– Onda, gospodo, kad su padali iz neba peretki, kiflike i kobasice.

– Kad je to još bilo?!

– Ne znate kad je bilo?! Kokošiji rat kad je bio.

Oni se zgledaše pa kažu:

– To nije bilo nikada.

Pitaju: ne zna li žena koji mjesec i koji dan?

– To ne znam, nego vas kad su tukli oni dva mesara što ste ukrali kobasice i mesa.

Sad se već sudac razljutio, al ona kaže:

– Ni to ne znate?! Gospodine suče, pravo ću vam kazat, jedan dan prije neg kad ste ubili ministera.

Onda se samo razljutio sudac, pa lati batinu, ženu dobro natuče i zaganja ju doma. A Mato čeka van u ganku, pa ođu, više nije išla javit, i Mati tako ostane zlato. Došli doma, žena kaže:

– Ja sam prošla ko vrag.

A Mato:

– Samo tebe još nisam oćero do pakla.

Pintar, vrag i baba

Bio jedan mladi pintar, lužice delo i išo uvek tako u šumu. Radi danas, radi sutra, već tri godine, a vrag je bio uvek kod njega, tento nek on se posvadi sa svojom ženom. Eto tri godine su već prošle, ide vrag:

– Pa ja tog nisam mogo pretentat, da sam bio negdi u gradu, tri stotine bi' ja pretento da se svađaju.

Ide vrag ljut, a nekaka stara baba bila za kućom toj pintarici mladoj. Ona gledi – ide vrag, pa kaže:

– Di si bio, smešota?

– Ša te briga? Ne možeš mi pomoć!

– No, kaži mi što?

– Šo?! Tu sam bio kod tog tvog komšije tri godine, pa je nisam mogao posvađat.

– He, šo ćeš ti meni dati? Danas ću je posvađat da se budu tukli – kaže baba.

– O, babo, štogod prosiš, platit ću ti, donest ću ti.

– Jednog kožuva, bekeča donesi mi, jednu krpu na glavu, jednog vrtuna.

– Mam ću ti donest, al ako ne bude, onda znaš šo je tvoje: on' te bum gulio.

– Slobodno.

Otide vrag, a baba se lepo pokupi, uzme stolnjaka na ruke pa ide u šumu po drva. Otišla, sela kod pintara di on radi.

– Šo, babo, jesi l' opešala?

– Bome, sinak, jesam. Znaš, ne bi došla ni zapodništ, al žavo mi te je. Taki mlad, raban čovek, siguran, služi, a šo? Al, sinko, pazi se k večeri.

Pintar zaseče švarbu u panj, gledi u babu: šo, za čega da se on pazi?! Al baba kaže:

– Ta tvoja nezgoda taka ti je umiljata kad ti dođeš, al kad tebe nema, gle što radi. Tako je kazala: k večeri će ti britvom vrata odrezat. Čuvaj se!

– A šta bi joj bilo pa bi meni vrata odrezala, pa mi tako lepo živimo.

– Oće, mrcina, oće! Nego pazi, tu nju ćeš ufatit. Legni na postelj kad se navečeraš, ona neće leći. Kad ti zaspeš, gleđi, polako. Buš videl da će britvu ufatit i će ti vrata prerezat, onda ćeš ju ufatit. Nego ti nj' dobro zmeti – kaže baba.

He, sad ga je stra, ne zna ni radit. Ša bi joj bilo?! Baba kupi dvi-tri treske, dene na glavu, i ide. Došla doma, baci drva, sela na panj pa se opočiva, a pintarica na drvljivu kupi drva.

– Šo, baba – kaže – babo, si opešala?

– Opešala, ćerko, opešala, al ne mrem ostat. Znaš, da je zemlja propala, ja bi' otišla u zemlju od srama.

E, pa sad mlada pintarica digla glavu:

– Zašto?!

– Ijuj, meni! One tri tamo kod njega, al ja ću tebe naučit. Ti k večeri kad on lepo zaspe, pazi. Zaspat će on friško. Uzmi britvu pa onog njegovog brka, koji je najdulji, polako britvom odreži i deni k sebi u nadra. Onda on ne mre više s one tri.

Oće, ona oće. Kad dođe, ona ga lepo dočeka ko i dotleg, a on misli: „Hm, kako me lepo dočeka, pa koji bi joj bio Bog da ona meni vrata odreže?!" E, pa sad navečerali se.

– E – kaže – ženo, ne ideš spavat?

– Ja ću malko štrifle krpat, plesti, onda ću i ja leći.

– No, ja idem.

– Legne na postelj, okrene se na kuću, zažmuri, počas on: hr, hr, hr – zarguča. Ona gleđe: ej, spava! Ona se digne. Tako kod ogledala britva visila na koži veveričinoj, ona polako britvu zvuče, nju otvori i k njemu, al on nju za ruku:

– O, Boga, a šta ćeš ti?!

Ufatio nju za šake, e, sad se uplašila. On grbaču u šake pa nju preko leđu udri, ona u vrisku, a vrag u ganku igra:

– Ho, baba, ta jedan dan tako je posvađala da se tuču, ja tri godine nisam mogo.

Ide vrag, viče babi:

– Babo, više znaš od mene.

– Je l' da znam! Ne buš ti mene gulio.

Kraljević Marko spava na sokaku

Naš dida nam pripovido, kad je on bio mlad na sve strane su se još znale pisme o Kraljević Marku, Senjanin-Ivi i drugim junakama.

U to vrime je već bilo uvedeno i to da je na duvan država metnila ruku. Njoj se moro prodavat, nije bilo dopuštito da se prodaje iz slobodne ruke. Na to su pazili financi.

Huncuta je bilo uvik, pa jedan lego na sokak. Pod glavu namistio svežanj duvana i čobansku batinu.

Naišo jedan dobar čovik, požalio ga pa ga drma.

– Pretelju, pretelju, razbudi se. Naić će financi, pa će te globit čerez duvana.

Onaj skoči pa ovog batinom po turu:

– Bogoruciju ti tvoju, kako ti smio budit Kraljevića Marka kad on spava?!

Car Vranje se sigra kralja Matije

Edared car Vranje Josip išo po državi da i on vidi kako narod radi i živi, valjda se tio sigrat kralja Matije. Iđe on, iđe po svitu, al di krene, svaka stopa mu pokrita stražom, i sprid i sastrag stoji oko njeg žandar, policaj i katana.

Došo on tako u veliku varoš, kad on stigo na genciju, a dva žandara baš dotirali ednog Ciganina. Kad je Cigo ugledo tu veliku stražu oko Vranje, a on kaže njegovim žandarama:

– Ja sam ednu kuću porobio pa me dvojica vodite, a koliko kuća je ovaj moro porobit kad ga tolika straža čuva da ne pobigne.

Još da je bisnog vina

Kod jednog spaije bisna kera ugrizla debelo svinče, p' onda su ljudi javili spaije šta se dogodilo. Spaija naredi:

– Valja ga ubit i dobro zakopat, to ni slobodno da jide se. Ni slobodno ni ker da jide, a bože sačuvaj čeljade.

To je svaki zno, pa ljudi duboko zakopu svinče, al tamo Cigani baš trefili doć, šatre napravili. Ne znu oni da bisna kera ugrizla svinče a doznali da je tamo zakopano. Kad su ljudi ošli, Cigani lipo izvadili svinče pa da vidieš kako kuvu i jidu.

Kad su čuli, ljudi otrkali, javu spaije:

– Gazda, eno Cigani izvadili to svinče pa jidu.

Spaija friško sio na karuce pa do čerge. A ciganski dada se obradovo:

– Imamo gostî!

– Vi ste jili to svinče?! – spaija pita.

– Jesmo, zašto ne bi jili kad smo gladni?!

Kad je on to čo, sa karuca skočio:

– Ljudi, pa to svinče je bisno, bisna kera ga je ujila!

Pripovida spaija kako će svi pobisnit, svaj se do u stra, a ciganski dada:

– Joj, gospodaru, imadeš ti i takog vina što ga ta bisna kera ujila?! Joj, gospodaru, još da nam takog bisnog vina dadeš, mi bi se moljili za tebe dok smo živi.

Može bit i gorje

Cigana su uvatili u krađe i ovezanoga bacili u trsku. Prolazeći kraj njega, jedni kažu:

– Gle kako pati siromak! Kako može podneti te muke?!

Drugi sažaljivu ga:

– Od otoga već gorje ne može biti!

A on odgovara:

– E, može!

– Ta kako?!

– Ako zapalju trsku.

Varalice

Živela baka i deda, oni su imali cucka, mačku i miša. Jedanput zišli iz kuće baka i deda, a kruva su ostavili na stolu. Iz prela zišo miš pa poeo kruva. Dojde baka, dojde deda unutra pa vide da nema kruva.

Uvečer su legli u postej, a zišo miš iz prela pa navuko je mačku i cucka. U drugu večer odno baku i dedu. Sad jako teško bilo u prelu, pa pridne miš to mački, pridne mačka toje cucku, pridne cucak toje baki, pridne baka toje dedi, pridne dedi toje tebi.

Dida i momak

U davna vrimena živio jedan siroma momak. Nigdi nikog, u rukama ništa, pa nije ni imo ko da plače za njim ako ga nesrića snađe. I šta mu je ostalo, neg da krene trbuvom za kruvom po svitu. Iđe on tako, pa mu noć stere postelju, sunce ga budi, rosa umiva, a vitar suši. Prošo je već svita i svita kad jedno veče pristigne jednog didu.

– Kuda, dobri čovče? – zapita momak.

– Za životom.

– I ja.

Dida se malo nasmije ispod brka pa mu veli:

– Ne bi' reko. Čini mi se da ti još iđeš prid njim. Ta nemaš još ni brkova za sukanje.

Začudi se momak što dida tako s njim govori, al kad su se opružili na suvom lišću pa povadili iz torba koji je šta imo, dida mu onda kaže:

– Evo, kako je to. Dok sam još i ja mladovo, skako sam nasumce, kako me je život tiro, a sad mi se već i kosti suše jel sam moje vrime skoro saživio. Al sam za to vrime od života koješta naučio, pa sad ne skačem prid njim, neg idem za njim kako me je naučio.

– Mora da si se nakupio pameti po svitu, čestiti didače – kaže momak kad je sve to čuo.

Rič po rič, i na kraju se sporazume da dalje idu zajedno, pa šta zapate, da je njevo.

– Al zapamti jedno – opomene dida momka – neću da čujem rič „moje", neg je sve naše.

Išli su oni sad po svitu i dilili i dobro i nevolju ko dva rođena brata. Nije tu bilo zamire ni kad su izvrnili torbe, pa mrvice dilili za večeru, dok i' jedno veče, baš kad su proveli dan brez zalogaja, iznenada zadesila srića.

Side oni pod nikim gustim lišnjakovim granjem i baš se spremaju da se tu zavuku na noćište, da rosa ne bi pala na nji', kad iz lišća iznenada iskoči droplja. Dok su se dida i momak sitili, ona se već zaplela u momkov bućurić. Zgrabi on nju, a uto mu i dida pomogne.

– E, ovo će biti pečenica – obraduje se dida – ko da nam je ko iz oblaka bacio.

Tako dida veli, al se momak iznenada polakumio, pa će didi:

– Kako ti to misliš: da nam je bacio?! Ako je ko i bacio, onda je meni bacio jel se u moje krpe zaplela, i ja sam je uvatio.

Dida se zlo iznenadio na take riči, al se nije rasrdio, već se samo nasmijo ispod brka i kaže:

– Dakle, još uvik trčiš isprid života!

Karo, a ne karo momka, onaj zaintačio da je droplja njegova, pa je neće bome peći za večeru, kako bi to dida tio, već će je prodati.

– Bome ću još čitavu noć gladovat, a sutra ću je prodat i s novcom štogod počet.

Opomene njeg dida na pogodbu, al se momak ne da opametit. Zaintačio pa samo tira da je droplja njegovo tecivo.

– Dobro, nek si je ti steko, al ja bi' je nama za večeru peko – nasmije se dida.

Dida uvik lipo, a momak od lakoumnosti zamutio očima, pa skoro zlim na didu, i dotle je išla rič iza riči dok se momak na kraju pomalo osramotio. Poćo mu goriti obraz, makar su mu na droplju narasle zazubice, pa na kraju smisli da didu nadmudri.

– Dida, kad smo se već proričili, baš da vidimo ko ima pravo. Ako pristaneš, da svaki ispripovida kako je u životu mudrovo, pa ko bude mudriji, nek je tog droplja.

Dida se opet nasmije ispod brka i pristane, al tako da momak prvo pripovida.

Momak je pripovitku već i smislio, i oma pristane.

– Moj otac je – počne on pripovidat – doživio duboku starost. Bio je čak sedam godina kad je umro. To je bilo baš devet godina prija mog rođenja. Koliko stara je bila moja mater, to nisam upamtio, jel je umrla nedilju dana prija mog rođenja. Komšije su mi posli pripovidale da se najviše žalostila što nije mogla dočekat da ja dođem na svit, jel sam joj bio jedino dite. A znala ja kako ću ja biti mudar kad odrastem.

Tako sam ja osto siroče od ponika, al mi to nije teško padalo jel sam imo sedam braća i šest sestara. Kako sam ja bio najstariji, bio sam i najmudriji, pa su oni u meni našli krilo. Živili smo složno, u miru. Kuća je uvik bila puna svega i svačega, makar mi iza roditelja nije ostalo ništa. Ta i svu mudrost sam sâm steko. Svake godine smo ugojili po jednog pivca, a još bolje se gojio kopun, i kad mu istopimo polak slanine za mast, a polak upušimo, tu posnog ila u zdili nikad nema. Kad su mi braća malo već porasla, moja briga je bila jedino da pomuzim jarca. Onda sam zapatio i drugu brigu jel kad su mi se braća i sestre napili mlika, moro sam i' razvađati po čitav dan jel su se buckali ko da su svima rogovi izrasli.

Imali smo i veliku bašču. Kako su mi braća i sestre najviše volili pivčija rebra kuvana u kiselom kupusu, u toj bašči osim kupusa drugo nismo ni sadili. Silan kupus je tu rodio. Nisu to glavice, već prave kačice! Barem tri nedilje nam je tribalo svake jeseni za samu vozidbu kupusa. Kako je kod nas jesen kišovita, morali smo žuriti da što prije sklonimo kupus. Šta ćemo kad su magarci jako spori u kolima! Braća se dala u brigu. U našem selu je bilo samo magaraca, a za konje nisu ni čuli. Ako braća ne znaju s brigom izaći na kraj, a zašto sam tamo bio ja?! Oma ja u svaka kola upregnem po dva zeca. Ta ima l' brži kasača, neg što su zecovi?!

Nije sad bilo nevolje, makar kola i u blato zapala. Zecovi su imali veliku rodbinu, pa je tu silna moba na kupus. Da ne bi kola ostala u blatu, svaki zec ponese bar po glavicu kupusa, pa kako su nosili, da su nosili, al što je glavno, korenje smo uvik srićno uvezli u salaš.

'Ranio sam braću, da ni za carskim astalom ne bi više sala nakupili, al braća lakuma, pa njim niko ne nastači. Jedared mi kažu da će oni klati zecove. Al ja ne dam. Oće,

neće, morali su me poštivat kad sam ne samo najstariji već i najpametniji. A di bi' ja dao klati marvu koja radi?! Ko bi nam onda kupus vozio kad bi sve zecove zaklali?!

Sto nevolja bi bilo kod braće i sestara, samo da mene nije bilo. Tako je jedno proliće nadošla divlja voda. Izvire iz zemlje, ko da se ledina rasplakala. Selo se pritvorilo u buzalicu. Stane mrav na džombu, pa već i propadne, tako se zemlja raskvasila. Ruše se salaši ko zrile kruške. Naš stoji ko dren. Kako i ne bi kad sam mu temelje plivom nabijo kad sam ga pravio. Stoji on, al je voda silna. I jedno jutro razbudimo se mi, a naši kreveti se popeli na duvar, al baš pod tavanicu. Iskočim ja na ledinu, a moj salaš krenio, sav se već naerio. Kako ćemo ga sad potpačiti kad je zemlja riđa neg prokuvani pekmez, pa svako potpačilo tone.

Sitim se ja oma. Kažem braći i sestrama da samo malčak ramenima podupru zidove. Još od mog oca je ostala na tavanu kesica sa špicama od veliki' bundeva. Taki' bundeva nije bilo širom svita: kad te pladnjare sidnu pod zid, može se on na nji' naleći, ko da mu je temelj poduprt. Oma ja posijem pod zidove špice ti' bundeva. Braća i sestre su samo malčak poduprle zidove, a kad se vriža načičkala bundevana, salaš bi stojo i da lito nije popilo svu vodu.

Tako sam ja spasio naš salaš, al mi je ta nesrićna godina odnela svu braću i sestre. Dokle si okom mogo doprt, porušili se salaši, pa se svit razbižo. Ostavio sve, samo da glavu mož iznet. Tako je u ataru ostalo sijaset pućaka, al krupni', baš ko ova droplja. Nad ritom, baš u našem dolu, u obali bio velik trnjak. Svud je buzalica, pa se pućke okupile i nanizale na trnjak ko čičak.

Kako su braća i sestre to vidili, digli se pa će sve pućke spratit na našu ledinu. Kažem ja da se kanu tog posla, al me ne slušaju. Skaču, lete, otimaju i grebu pućke, a ovi zaslipili pa samo za njima po trnjaku. Bode trnje, dere se koža s braće i sestara, al' oni zaslipili. Vidim da će propasti, pa otrčem i ja u trnjak da i' izvučem i spasim. Oću ja, al neće oni. Kako se od nji' otimaju pućke, tako se od mene otimaju oni. I kad sam se sitio, bome se i ja dobro upleo u trnje, i koža visi s mene u krpama. Ogledam se, a i moja braća i sestre prisvisli, pali ispod trnja i potonili u buzalici.

Na meni još ima koji komad čitave kože, al kako sam se zazoco, tako sam se zapleo usrid trnjaka. Šta ću sad?! Da i ja ne prođem ko braća i sestre! Sitim se ja oma! Iskočim iz kože, ostavim je u trnjaku, i kako sam se onda dovatio čvrstog druma, putujem po njemu sve dosad.

Šta je bilo s pućkama, ne znam, i nijednu više nisam tio pogledat od žalosti za braćom i sestrama.

Kad je momak tako ispripovido sve svoje mudrovanje u životu, kazat će svoje i dida.

– Sinko moj – poče dida govoriti o svom životu – ja sam prošo malo drugačije neg tvoj otac. Ja sam se rodio tri godine posli rođenja mog sina jedinka.

Momak napripovido svoje, pa se sad zagledo u usta didi, i bome napolak i zaboravio šta je malopre naređo. Čim je dida pošo, a momak mu se uplete u rič:

– Kako si, dida, mogo doći na svit posli sina?

Dida se opet samo nasmije ispod brka pa kaže:

– Moraš znati da sam čovik s dva života. Baš kad sam se spremo za smrt, doznam kako će pamet mog sina jedinka biti jako nakratko nasađena. Šta sam mogo radit?! Kad mi jedan život nije stigo do sina, pa da mu nakalamim malo pameti, moro sam za-

patit drugi život, da kako stignem sina. Tako sam moro, baš kad sam umro, krenit za drugim životom. Sad da vidiš šta je bilo sa mnom.

Vučem se ja mrtav po svitu pa tražim drugi život, al niko da mi ga da. Nalupo sam se već i o drvo i o panj, i mrtvom mi već dosadilo kad jedared u pustolini nađem šugavog magarca. Ne znaš u koga je veća nevolja, al se ja bar njemu potužim. „Znaš šta" – kaže on – „meni je života i tako dosta. Navuko sam se za druge, batina nadobijo, sad me još i šuga mori, uzmi moj život ako će ti to pomoći." Šta sam mogo, neg uzmem život šugavog magarca. Al kako ću sad sinu pamet nakalamiti, kad imam magarećiji život?! „Ako je zglavljen taj tvoj sin" – kaže mi nato magarac – „još i s mojom pameću će biti u velikom dobitku."

Odem ja sad potražiti sina, al nisam bio na dan hoda do našeg salaša kad ide meni usuprot jedan magarac. Sav je ulopan, gladan i izmoren, al jedva oće da stane na koju rič. „Bižim, brate, iz ovog atara jel se tu sprema velika opasnost. Nadošla divlja voda, pa mož da pomori sve živo." Zapitam ja njeg ne pozna l' mog sina. „Ta, ko njega ne bi poznavo među nama! Taj zna i jarca pomuzit" – kaže mi pobratim, al dalje neće da se zadržava. Pobigo on otud, i samo sam još toliko dozno od njega da mi je sin zdrav i čitav i da ima sedam rođeni' braća i sestara.

Odem ja dalje, kad se nađem sa čitavim čoporima zecova. Biže i oni iz tog atara. Pitam i nji' šta njim je dotužilo da ostavljaju rodni kraj. Makar sam od magarca dobio život, ne virujem baš onom ulopanom, uvatom pobratimu, al mi i zecovi kažu da je nadošla divlja voda. „A što je najgore" – kaže još jedan matori – mi smo uvik išli na mobu u jedno veliko kupusište, a sad se gosi nakrivio salaš pa zaboravio da posadi kupus. Moramo ići za životom na drugo misto."

Požurio ja, ta magarac cilog života na četiri noge nije bio tako hitar ko što sam mu ja život nosio na moje dvi. Srićno sam stigo. Salaš je jedva malo krenio zidovima, al u njemu još svi spavaju. Zanjačem ja još iz daljine, ko velim, sin će me u snu čuti. Zanjačem ovako: „Braća i sestre nek podupiru, a ti, sinko, brže posij pod zidove špice od oni' bundeva pladnjara!"

Jedva ja zanjako, a sin mi skoči s tavana, i već treska kesu sa špicama. Kad sam to vidio, odem na guvno, i kako sam se primorio od puta, zaspem pod jednom kamarom. Al mirno sam spavo, jel sam znao da je salaš spašen.

Koliko sam spavo, ne znam. Izgleda da je mog pobratima magarca, koji mi je pozajmio život, šuga namučila, pa dugo oka nije sklopio. Mora da sam ja sad odspavo sve njegovo vrime, i kad sam se razbudio, u salašu nikog. Bundeve pladnjare već velike, poduprle zidove ko da i' u krilu drže, al žive duše nigdi. Što okolo nema žive duše, nisam se ni čudio, kad su svi salaši porušeni, al sam se čudio di mi je sin nesto iz čitavog salaša. Odem ja na do – nema ni tamo nikog, samo u nikom gustom trnjaku visi sva iskidana ljudska koža. Šta ću, opružim se na travi baš ispod trnjaka, i tako tu opet zaspem.

Ne znam koje doba noći je bilo kad sam se trgo iza sna. Ne bi' se ja valjda ni onda razbudio, al sam skočio na glas. Na jednoj grani side tri gavrana, i to oni govore. Ja, brate, pozajmio život od magarca, pa mislim kako sam s tim unesrićio i sebe i sina, al sad vidim kolika je je to korist. Razumim jezik svake zviri i tice. Čujem ja sad kako jedan gavran kaže: „Kad bi kogod znao kolika je mudrost u ovoj poderanoj ljudskoj koži! Ko bi je navuko, ne bi našo od sebe mudrijeg na svitu!"

Kad sam ja to čuo, jedva sam čeko da gavrani odu. Kad zora došla, oni odlete, ja

u trnjak, i navučem tu kožu na sebe. I u njoj sam ja steko svu mudrost mog drugog života, koju sam tio nakalamit na pamet mog sina. A kolika bi mudrost u toj koži bila da se još na trnju nije poderala!

Kad je dida to kazo, a momku se sad otela rič.

– Dida, ta to ne može bit da si ti od te kože posto baš tako mudar.

– A zašto, bajage, ne bi moglo bit?! – nasmije se dida opet ispod brka.

– Zato što je to bila moja koža.

– Dobro – kaže dida. – Ako ti tako misliš, onda izlazi da ti u toj koži i nisi baš bio toliko mudar, a još manje i mudar kad si iz nje iskočio. A drugo izlazi da si ti onda moj sin jedinak.

Momak sad samo zinio, pa kad mu se vratila rič, kaže:

– A otkud bi ti, dida, bio moj otac? Valjda sam ja bar oca poznavo!

Dida se opet nasmije ispod brka i kaže:

– E, onda bi i ti moro biti čovik s dva života, jel je tvoj otac umro devet godina prije neg si ti došo na svit. Je l' tako?

Sitio se momak svog pripovidanja, al se sitio i didine mudrolije, pa mu stala rič u grlu. Dida se samo smijucaka pa kaže dalje:

– Vidiš, sinko, da nisi iskočio iz te kože, ja bi' u miru drimo med mrtvima, ne bi' se moro mučit po drugom životu, a ovako si me natiro i u drugi život, pa sam, ne jedared, već triput mudriji od tebe: jedno, što sam ti otac; drugo, što sam prošo dva života; a treće, što sam ja u toj primudroj koži, a ne ti. I da ne tiramo mak na konac: droplja je moja.

Da momka droplja nije ćapnila po rukama, ne bi šale došo sebi, tako se smuvo. Ni sam ne zna kako bi sad počo razgovor s didom. Al ga guši ladna gar, pa se na kraju odbrecnio na didu:

– Kad bi to sve tako bilo, al ja iz kože nisam nikad ni iskako!

– I onda je droplja moja, jel je droplja što i pućka, samo divija. Ti si sam kazo da pućku ne možeš ni vidit otkako su ti se braća i sestre usmrtili zbog pućaka.

Momku gori obraz od sramote, al kad je već zaintačio, kaže dalje:

– Kad bi i to tako bilo.

Dida se nije iznenadio. Smijucka se on i dalje ispod brka i veli:

– Pa da se ljudski razumimo: jesmo l' utanačili da vidimo ko je mudriji, il ko zna bolje lagati?

Vidi momak da ga je dida skrljušio u ćošu i da tu nema više oduška, pa kaže:

– Znaš šta, dida, da se mi manimo razgovora, jel ovako nikad nećemo imati pečenicu od droplje. A mene glad već jako čukljika.

– A je l' droplja moja?

Momku je sramota već i tako došla priko glave, pa mu zagustilo što ga dida još konabi.

– Dida – drekne on – jel moja, jel tvoja, ajde da je već pečemo, il ću je puštit u vitar, pa će u šumi biti i moja i tvoja.

Razgoropadio se momak kako se samo od nevolje mož razgoropadit, al dida samo ispod brka kaže:

– Ta ne luduj. Droplja je moja, al ne misliš valjda da večeru neću podilit s mojim sinkom jedinkom?!

– Onda se spremaj, a ja ću vatru, jel mi već ruke drću od gladi – vikne momak, i prida droplju didi.

Kad su se dobro navečerali, a dida će onda momku:

– Čija da je bila ta droplja, al mi smo se dobro okripili.

– Ne spominji je više.

– Još kako ću je spominjati, a još više triba da je spominješ ti. Čija je, da je, glavno je da nam je na korist, onda je zapravo naša.

Mlađi otac neg sin

U ono davno vrime kad još nisam došo na svit, ednog risnog doba reduša dobro užarila peć. Ja se namučio dok nisam nakosio rukovet mrševine, pa kad me je znoj već tako oblio, a ja prostro opakliju u vruć zapećak, pružio se i ladim se od znoja.

Težak je to život, gorka ona korica krušca, al se moram paštrit da bar dvi šake meljaja spremim kad se spremam za tako velike babine. Nije to šala: još dan-dva pa će mi se rodit babo. Al se ja spremio da mi otac ne bi kako osto suvi' zubi na ovom svitu.

Gazdaluk – stani pa gledaj! Konji i marva na tavanu! Di ćeš suvlje i vruće košare?! Pivac nalego pilića toliko da pivčica samo sto ubijem kad se spremam za paprikaš i bacim batinu med živinu. Vodi sve to pivac po striji, pa načeprkaju zrnja toliko da ni čuvarkuću ne moraju popasit.

Timarim ja dobro i 'ranjenike. Tri krmače s prasicima u bunaru, pa ni u najvećoj vrućini ne dakte od sala. Bravca imam da sav atar plače čerez njega! I priko zime se dudom 'rani. Ne moram mu ni trest, već se ventra po dudu i ne gadi mi bar avliju.

Čopor kerova mi čuva salaš. 'Rane se zelenim jabukama, pa se ugojili od te mrsne 'rane da sam troje svatove obavio s njevom slaninom. Još se nikad ne bojim ni gosta dočekat i ispratit makar mi i u ponoć pao na prag, samo dok je moji' kerova i njevog sala. Imam ednu kozu i malo manje ovaca, pa samim sirom možem tri sela na'ranit.

Ne bojim se ni žeđi. Imam velik vinograd – od kućni' vrata do pendžere. Nabro sam i sad kljuka da je sve selo opralo noge dok ga je gazilo. Al imo ja makar koliko, moram bit i čuvaran. Zato sam i salio sve vino u mekinje da kako ne bi procurilo iz bureta. Još burad spolja svako jutro mažem mašćom da bolje zacvrknu.

Prid čičino porođenje su me sve brige morile – nije to šala dobit u kuću još edna gladna usta. Da bi' i njemu nastačio čestit zalogaj, odlučio sam i kerove od jabuka spadanica, pa dvi hasne – bolje laju, a na njuške njim se navaćala paučina i neće ugrist baću dok se š njim ne upoznaje.

Ogriva! Ta kakvog ogriva?! U peći mi zimi pečurke rastu. Imam podrum da je na glasu. Imam i karmić. U podrumu zobim slipe mišove, ta valjda sam zato tako srićne ruke. U karmiću sadim dinje, a moje lubenice rode u komšijinom bostanu.

Imam još i tambure, da baću razveselim. Nji' držim u vodi, nek se i žice goje od rđe kad se kod mene sve ugoji. Nema tu brige ni staranja. Spremio ja kuću, pa nek se rodi baćo makar i juče. Tako se ja mirno sušim od znoja u vrućem zapećku kad me edared začukljika štogod po tabanu. Pogledam ja, a to prasici u bunaru ližu moj palac s live no-

ge. Nemojte mislit da sam ja imo baš tako dugačku nogu da dovati priko cile avlije. Pamet je u mene bila dugačka. Al su me mogli dovatit, jel sam iskopo bunar pod pragom.

A i pačist sam bio. Kad mi ni bravac ne truni po avliji, nisam valjda ni ja gori od njega. Sve đubre slažem prid prag, nek svit vidi da ga ne ostavljam u kući. Sve je kod mene pačisto i na ruku. Bunar pod pragom, pa reduša ne mora trčat kad gostu triba dat čašu vode, el krmače napojit.

U to blago vrime kad sam sve tako spremio, polakumi se moj čiča na sve to dobro i dođe na svit prija vrimena. Ja ga dočeko ko nikog živog, ta čak sam se iz zapećka mako, a on oma na mene hu-bu!

– Di su mi – kaže – papuče?

Roditelja moraš poslušat makar te i tarmo i karo, pa oma privrnem čitavu kuću, al papuča nigdi. Na kraju zakoljem i krmače i prasice da vidim nisu l' oni proždrli papuče. Kad i' nisam našo ni u pivčijim buragama, a ja ajd po čitavom komšiluku ne bi l' tamo uvatio baćin trag. Iđem i iđem, al po čitavim komšiluku baći nigdi traga, dok me na kraj sela nije dočeko niki luckasti dida pa mi veli:

– Iđi ti, ludi derane, vile te odnele, šta tražiš papuče po selu kad ti se otac u njima rodio. A baš i da nije tako, po papučama ćeš mu slabo nać trag u komšiluku.

Ja kod jednog komšije po polak dana, kod drugog cilu noć, i prošla tu koja nediljica dok nisam krenio natrag. Usput se tužim svitu kako mi se taj dida narugo, makar sam i sam vidio da sam malo udario na komšijskog pivca. Ja se tužim, a edna luckasta baba me počela svitovat:

– Nemoj ti, derane, ni pitat za oca kad ga nemaš. Ti si, sinko, kopile. Poslušaj ti šta ti dobra majka kaže.

Upletu se tu u divan i drugi pa kad su svi zaintačili da sam kopile, ja se posvađam sa svitom. Šta su navalili na mene da sam kopile kad bar ja poznam oca!

– Ta nisam samo bio tamo kad se rodio – viknem – već sam ga i dadijo. Vi ćete me sad tarmat i sramotit, vi laže i vrtljige!

Ja tiram pravdu i moram mak na konac, a oni se još našli uprašeni i oće mene po ušima. I bilo bi svašta da u mene nije tolika pamet. Al kad sam vidio da će zagustit, a ja se sitim: pametan se ludom sklanja s puta. Ja rep na krste, i uju! Znam svoju krv! Da nisam pobigo, ta po sela bi' ubogaljio, i eto meni nevolje!

Dok nisam stigo do kuće, naleglo se i golubova. Čuvaran je i moj čiča, makar mu još edva zubi probijaje, pa golubove zatvorio u krušnu peć da bi bili svi na čoporu. Vidim: po pameti ne izostaje iza mene. Od kake grane otpala, taka je jabuka. Ne pada ona dalje od drveta. I još kažu da mi nije otac, već da sam kopile! A još i papuče mu na nogama, ta š njima se rodio! Eto, kad sam vidio papuče na nogama, čist poso: nigdi mu traga po komšiliku, makar i sam ja malo i udario na komšijskog pivca.

Radujem se ja čerez tog, ta obraz mi sve sjaji ko čađav koto, a baćo na mene opet hu-bu!

– No – kaže – ti si hitar amaha ko doljnji žervanj. A pametan čovik čim se rodi, nek misli na smrt, pa će imat blažen i blagosloven život. Zato najbolje da tebe oma pošaljem rad smrti kad si tako hitar.

Ovaki sin takog roditelja mora poslušat makar naredio da mu i glavu skineš. Baš sam susto dok čičine papuče nisam našo na njegovim nogama, al nisam ni pridanio kad mi je kazo šta mu je nova želja.

Nije šala čičine papuče pronać, pa kaka još nevolja mora bit doprit čak do smrti! Odio ja, brodio, nalupo se i o kamen i o panj, al nigdi ni na živu dušu, a ne na smrt da naiđem. Baš sam zapajdačio da noga nogu ne stiže, al nikog da sustrijem. Šta je to?! Nigdi živog stvora, a nigdi ni smrti. Spleo se ja, pa nikako da namudrujem je l' je to baš tako el dobro ne vidim. Kad sam još baćin trag tražio, uletio mi trun u livo oko, pa možda čerez njeg ne vidim dobro.

Baš kad sam tako kvrco ovu moju mudru glavu, opazim u jednoj šumi na stotine krava. Opazim ja nji' al i one mene. Ne znam ni dandanas po čemu sam tako strašan, al se krave unezvirile i pobigle ispred mene ko vijar. Šta ću trčat za njima kad već edva stojim na nogama, a ljubopitljiv sam kud su zamakle. Popnem se na edan čičak pa sidim ko na jastuku a vidim polak svita kad sam na tako visokom mistu. Otud sam vidio i priko cile šume. I šta sam ugledo?

Krave se šćoporale oko velikog divljeg bika. Baš sam mudra glava, al marvećiji ezik ne razumim. Razumio, ne razumio, oma sam svatio da se krave tuže štogod na mene. A kako ne bi' svatio kad je bik iz petni' žila sunio na mene. Trči on sve zemlju kopa ispod sebe, al se ni ja nisam uplašio. Baš se tu našla vriža krastavaca, pa ja uzjašim na najveći krastavac i tisnem biku u kob. Ne falim se, već pravu istinu kažem: moj konjic kad poskoči, bik mora triput skočit, al zato kad me je dovatio rogovima, ispo sam iz sedla tako da se ni sad ne sićam kroz koliko oblaka sam proletio. Koliko sam letio gori a koliko još doli, to ne znam, samo kad sam se opet našo na zemlji, a ono svud okolo šuma krastavaca. To je vitar razvijo sime onog krastavca što sam ga jašio, pa se raskorenio na sve strane.

U tim i ne bi bilo još nevolje šta sam ja toliko vrimena letio kroz oblake, al je nevolja što me je bik još i sad čeko. E, al se sad više nisam pouzdavo u mog konjica krastavca, već zasučem zapanjke, raskopčam obašvu pa skočim na tikvinu vrižu. Sad nek me dovati divlji bik! Namistim se na jednu tikvu pa lipo prinoćim. Mislim: valjda će biku dosadit čekat me cilu noć. Tako ja mislim, al ne misli tako bik, jel di je u njega ta silna pamet što je u mene? Kad sunce granilo, a on bembuče pod tikvinom vrižom pa sve rogove oštri na njoj. Vidim da se tu ne mož drugačije izaći na kraj, već opet na mejdan. Al čime ću u kob?! Baš me ta muka morila kad na tikvu stane edan veliki skakavac. Odvalim mu jednu nogu pa kad sam onda maznio bika u čelo, kleko je prida me ko da će se pomolit za pokoj duše.

– Sad si moj! – dreknem ja.

U skakavca druga noga još teža, pa je odvalim da š njom dokrajčim bika, kad se sitim onog prokletog truna u oku. Pametan čovik se spremi za velik put, pa sam tako i ja u džepu od prsluka imo dugačku vrengiju. Oma ja upregnem bika, a za drugi kraj vrengije vežem trun. I sad biku samo pokažem skakavcovu nogu! Upro bik iz sve snage, i, kad sam ga i treći put omilovo mojim buzdovanom, kojikako iščupo trun.

E, sad mi više nije na bika nužda, pa ću ga u čelo kako sam i smislio. Baš sam zamanio skakavcovom nogom, kad ispod šume trče ko brez duše sam smutipuk.

– Ne ubijaj ga, pobogu pobratime! – viče nepro iz sveg glasa.

– A šta će tebi ovaj bisni bik?

– Ako drugo ne pomogne, jedini me još on može spasit – zaplače siroma lofro.

Požalio ja čovika kad i mene tuče nevolja, al zato nisam sasvim izgubio pamet, već mu kažem:

– Pomoć ću ti, al ti pomozi meni.

Oće čovik, samo da mu kažem nevolju.

– Pa ne vidiš ovo – mane on zarđanom kosom, kad je čuo da ja tražim smrt – i ja njezin prag obijam! Ovo je njezina kosa.

Baš sam pametna glava, al sad baš ništa nisam svaćo, dok nepro nije ispripovido kako stvar stoji. Ima on lipu ženu, da joj para na svitu nema. Daborme da je i ona tila poć samo za lipog momka.

– To je bila baš moja nesrića što sam ovako lip i prikrasan, pa se edino za mene tila udat – tuži se smutipuk.

Kaže on da su za njom lipi momci padali ko muve na med, a nevolja je što i sad obijaje njezin prag. U njega pune šake posla, pa ne mož kuću čuvat od napasti, pa siroma već nije znao šta će, već pošo rad smrti da utamani i tu lipu ženu i njega, pa da se tako kurtališu priteške nevolje.

– Pa kud si onda nagnio s njezinom kosom – zapitam ga.

– Pobogu pobratime – zagrli me s pridnjim papkom – nevolja je i kod smrti. Već stotinak godina hrče ko zaklana. Znaš kaka je suva, sama kost, ta ni škramice mesa na njoj, a kaki đavo je uvo u napast, pa je zamočila jezik u rakiju. Edared jezik potonio u rakiju, pa od to doba samo loče i loče, hrče i hrče. Eto i kosa joj zarđala. Ja sad zašo svitom, uništio i poslidnju kap rakije pa čekam da se smrt razbudi. Dotle iđem da naoštrim njezinu kosu pa kad se razbudi, da me oslobodi nevolje.

E, sad sam svatio zašto nigdi smrti nisam našo pa oma zapitam di ću je naći.

– Ni briga tebe za to – kaže lofro. – Čim ja kosu naoštrim i smrt se razbudi, dovest ću je do mog konaka, a ti bi mi i dotle mogo pomoć umisto da tabanaš do nje.

Vidim da čovik ima pravo, pa zapitam kako ću mu pomoć dok se smrt ne rastrizni.

– Ti si čovik slobodan, a ni diteta ni grdeta, pa bi mi mogo čuvat ženu dok se ne vratim. Di ću ja uvik sidit kod kuće i čuvat od momaka taku lipoticu kad su mi poslovi uvik za vratom – počo me lofro molit.

Kad sam sve razumio, oma sam se posla primio. Pošo sam ja čiči rad smrti, al sam se sitio da je ni čiča ne želi baš sutra imat za vratom, već je baš mene zato i poslo da je što kasnije dovedem. Zato sam se i primio lofrine žene jel mislim: take aždaje se i smrt boji, pa će krajčit i od mene.

Obradovo se smutipuk, pa me oma odvede do žene, al i bika vuče za sobom.

– Znaš, pobogu pobratime – kaže mi – kako je lipa moja žena, možda će i smrt požalit da je uzme. Ako tako ne mogu stresti našu nevolju, ti razbisni bika, pa nek nas rogovima raznese.

Ode on sad kosu oštrit i od rđe svitlat, a ja ostanem na straži. Šta da se falim, ja ne volim rknjaču podmećat pod teške poslove, već glavom sebi olakšati trud. I oma smislim kako ću. Da smutipukova žena ne bi bila tako lipa i da momci baš ne bi tako prag obijali, izbijem joj oma edini zub što ga još imala. Kako joj je edno uvo kogod već odgrizo, ja otkinem i drugu klepu. U ustima sam joj ostavio svega tri krnjetka, da ima čime ugrist kerove ako nasrnu na nju.

Ociguro se ja i od divljeg bika, pa prvi' dana nosim na ramenu po dvi skakavcove noge, al sam uskoro vidio da od bika nema opasnosti. Kako je ugledo lofrinu lipoticu, poćulio se, pa se samo zavlači da ga niko ni ne vidi. Ušo stra u njega više neg od moji' buzdovana.

Živim ja tu sad ko car. Lofrine sluge me dvore, ta jastuk meću poda me čim oću sist. Tako sam proživio godina i godina, a posla nikakog, jel svaki biži čim vidi onaj veliki zub što sam lofrinoj ženi izvalio.

Ta i zaboravio sam zašto sam tu, kad edno veče koga vidim? Iđe lofro, al sva mu opaklija izderana, niednog papka čitavog. Vodi on pod ruku smrt, a mora je potpačivat kad ona još i sad batrga. Siroma lofro nosi i oštru kosu na ramenu, makar mu rep svaki čas brije oštarje, a čim me je ugledo, od radosti poviko:

– Pobogu pobratime, evo spasa i tebi i meni. Smrt se skoro otriznila.

– Ni blizo neću! Tebi nevolja da uzmem, a meni da je naprtim na vrat! – drekne ona na lofru.

– Razbisni bika! – drekne lofro, al na mene.

Oma ću ja bika dražit, al onaj samo žmirnio na lofrinu ženu pa ko da ima razuma, zadrćo prvo, pa kad je odnikud smogo snage, priskočio ogradu, i ode, da mu ni traga nije ostalo.

Šta je sad mogo siroma smutipuk, već udario u plač, a ja kad sam vidio da njakanju nema kraja, oma prid smrt. Kažem joj zašto je tražim, al brže-bolje, dok još ne pobigne. Makar je tabani već svrbe, saslušala me lipo, al onda okrenila divan pa mi veli:

– Iđi, ludi čoviče, di ćeš ti doć ocu rad smrti kad se on nije ni rodio!

Vidi sad divana ko razgovora! Kažem ja njoj da ću dovest bar po sela za svidoke da se meni otac rodio.

– Dobro – kaže ona. – Dovedi samo dvi žive glave, pa mi je dosta. Al ne zaboravi da svi oni znadu da od mene živ ne odlazi ko mi edared u šake dođe. Iđi pa sad dovedi te svidoke!

I mislite da je kogod tio poć?! Ta ni moj rođeni otac. Ako se ne virujete, eto nek pođe sa mnom koji od vas. Aha, nećete kod smrti! Daklem, i vi ste iz mog sela. Pa šta to niste ranije odali, pa vam ne bi' toliko nalago. Al izgleda, nisam uzalud rič sporio, jel smo se sad bar dobro ispoznali. Od ove moje pripovitke bi se davno već i smrt rastriznila, makar je stotinak godina pijana, al vi nikad da se zasitite!

Ko je popio sluginu krv

E, kaže a ne laže, bio jedan gazda koji bi lakše otrpio da mu zub čupaju neg da i slugi da dobar zalogaj el bokalčić vina. Ženio on sina pa će sad bit veliki svatovi, bit će vandizanja, isprsit će se svekar – babo. Sprema se svega i svačega, misliš i kerovi će 'isti iz tanjira.

U njeg dva stara sluge, sasušili se od pošćenja, pa jedan kaže:

– E, gazda, sad će biti što bilo nije, jedared ćemo i mi 'isti velikom kašikom.

A drugi sluga dodaje:

– Ženi gazda sina, i slugi će bit bokalčić vina.

Sluge navijaju rudu na svoju stranu, al i gazda kaže svoje:

– Di to piše da će to baš tako bit? Ko je kazo da ćete i vas dvojca svatkovat?!

– Gazda, pa mi smo valjda ljudi, i mi smo čeljad ove kuće.

Onom mrsko i divanit, na drugom je njegova pamet, i samo odmane rukom:

– Dobro, ne marim, nek bude i tako, al samo zaslužite.

– Ako za tolike godine nismo zaslužili, ne znam šta bi još tribali uradit da zaslužimo.

E, to će gazda kazat. Bit će tu gostivi i gostivi, to triba izdvorit, raspoložit i razveselit, da se pamti kad je on ženio sina. Eto, ako nji' dvojca izmisle da su klapili štogod zdravo smišno, el kažu kaku laž što niko ne mož povirovat, onda će dobit svatovsku večeru.

Dobro, kad baš oće, nek bude. Prid večeru došli sluge, i prvi počne:

– Ja zapatio uši, al toliko da samo pod jezikom nemam. Što je nji' tušta, zato još ne bi tribalo rič trošit, al kake su?! Sisaju te uši moju krv, sisaju, pa narasle ko volovi. Ja nji' u plug vaćam, orem na njima gazdin atar – blago gazdi, ne mora više volove ni odranjivat ni 'ranit, dosta je da ima ušljivog slugu i jarmove. No, gazda šta veliš?!

– Šta drugo – to mora da je istina, i sad jer bar svaki iz tvoji' ustiju mogo čut od čeg si ti tako mršav, a dosad si ljudima lago da je to od slabe 'rane.

Ode svatovska večera! Sad je drugi sluga na redu. Gazda oštri pamet kako će i ovog izmrkat, al sluga ne muta, već kaže:

– Ja sam čovik siroma, imam svega malo vinogradca, al što je to vinograd! Rodi vino da bi ga i Bog Otac mogo pit, samo kad bi' mu dao.

– Nisi ti štogod klapio, a ne doklapio – gazda će ga čačkat.

– Nikako, ovo je prava pravcata istina, nema tu klapnje.

– Zašto onda ne bi dao Bogu Ocu da pije?!

– Akaži ti meni zašto bi' mu ja ko dao kad ni on ne da meni siromašku slugi, već tebi gazdi.

– Ti poćo dubok divan.

– Ja ne bi' ni da večeram iz plitke zdile, al ne diraj ti sad u me i u Boga Oca, već slušaj kako smo nas dvojca trgovali.

Kaže sluga: Bog Otac i došo njemu, daje mu čorapu dukata za akov vina, a on:

– Ajak, tebi nema. Svakom, samo tebi ne!

Bog nudi ovo, nudi ono, i na kraju već ne zna šta bi, pa kaže:

– Baš ne bi' smio, al uradit ću i ovo: pridat ću ti misto svetog Pere, imat ćeš ključ od rajski' vrata, samo mi daj tog vina. Ne marim, možeš i trgovat s tim ključom.

– Ko da drugi nisu trgovali s njim.

– Dobro, nećemo se inadit, eto, trguj s njim i ti do mile volje, pušćaj koga oćeš i pošto oćeš, samo daj tog vina.

To već vridi, nije to samo zlatan ključ, neg i zlatan džak, ko ne bi pristo na to.

– I ja onda dlan o dlan – kaže sluga – a ovaj moj ušljivi kum prisiče, pogodba je gotova. Sad ću ja Bogu Ocu akov vina, on meni ključ od rajski' vrata, al vidim Bog Otac se štogod skanjiva, ušvrćko se, češe se iza uva, i jedared kaže: „Sad smo se već pogodili i ne bi bilo lipo da jedna ovaka glava trza rič, i što sam kazo, to i vridi: pušćaj u raj ako 'š i šugavog magarca, samo na jedno ne pristajem – da tvog gazdu primiš u raj. Kad bi' ja gazdovo i u paklu, ni tamo ga ne bi' puštio, već bi ispod pakla iskopo kaku pacovsku jamu pa bi' ga u nju sabio". Ja ću ko pitat zašto da baš mog gazdu rođenog ne puštim, a Bog Otac gotovo zapinušio ustima: „Oš ti dat mista u raju takom čerez kojeg si se i na mene rasrdio?! Misliš ti da ja ne znam da se ti srdiš na mene što sam njemu davo svega blaga ovog svita?! A je l' on tebi el drugom siromaku da mista za njegovim astalom, za tim njegovim rajom zemaljskim?! Ne pristajem makar nikad ne pio tvog vina. I možeš mu slobodno kazat nek se raduje ako ga budu primili u pako."

Sluga se raspripovido, a gazdi se zamutilo prid očima pa nikako da se siti da štogod kaže el da ne kaže baš ništa, al nato skočio njegov sin, đuvegija:

– Baćo, šta vi to trpite, šta mu ne začepite ta žvalava usta?!

Onaj skače, sluga dočekiva:

– Mož, mož, ako 'š i s pućijim i pivčijim batakom, samo da još kažem šta sam s Bogom Ocom divanio. Kažem ja njemu: „Ti si Bog Otac, ti sve vidiš i držiš na računu, kaži ti meni može l' biti istina ono što je maloprija ovaj moj siromak kum pripovido da su se na njegovoj krvi uši tako ugojile?" Oma sam vidio da sam nakaso na trn, Bog Otac se samo nasmijo pa mi kaže: „Jesi l' ti pametan?! Di će na njemu uš živit, a ne ugojit se kad mu gazda isiso svu krv."

– To je laž kaku živ čovik ne mož povirovat! – gazda ne viče, neg bembuče ko bik bisni.

A sluga dočekiva:

– Ako tebi i Bog Otac laže, onda nemoj ni zakvrcat na rajski' vrati, al te račune s njim raščišćavaj, a sad jedared meni i ovom mom kumu moraš dat dobru večeru ako ne želiš ostat lažov.

Krastavčije drvo

Kad sam ošo u kertiznicu, popnem se na krastavčije drvo da berem jabuka i krušaka. Došo kertiz, spazio me, uvatio rotkvu pa se baci s repom, tako me ošinio da je sve zveknila sikera na leđi.

A ja uteknem i trčim, trčim, pa bjež, našo sam jednu lipu. Na toj lipi škvorci su stajali u jednoj rupi. Ja probam ruku u rupu metnit pa nisam mogo, nikako ruka mi nije stala u rupu. A ja šta ću – zavučem se sam. Sad kako ću, kad sam izbaco škvorce, mladiće, a ja ništ, ja ću van, a kepenja mi se skupila pod pazuvo sve, pa se zaglavim i ni napred ni natrag – nikud!

Sad šta ću?! Palo meni na pamet da imamo doma jednu od suklenca skrojitu švarbu, pa sam otrko doma i sam se s otim isjeko, tako sam mogo ondale izić.

Uže od pljeve

Prije neg što sam se rodio, moro sam dedu, svojeg apu starog nosit na kršćenje, a onda još nije bilo popova, nego gore u nebo smo morali nosit Bogu dragome. Sad usijem ja jedno zrno kukurza pa sjednem na to zrno, i kako je raslo, tako ja išo gore do neba. Kad sam stigo gor, a Bog baš istresivo iz opanca zemlju. Pitam ga pa di je bio?

– Ej – kaže – sinko, oro sam i sijo. Kaži šta si dono?

– Nosim, evo, svojeg dedu pa ga pokrsti.

– Oću – kaže – čekaj dok užinam.

Ha, dobro, čeko sam dok je jo. Kad je odužino, on lati pa pokrsti mojeg dedu. Gleđem: došlo svinja njekoliko pa izvaljili moj kukuruz. Sad kako ću ja doma ić? Šta ću i kako ću?! Sad ja ne morem nikako dol.

Vidio sam tamo tri vreće pljeve. Kad mi nije do užinat, uzmem ja od Boga dragoga pljevu. Latim, od pljeve osučem jedno dobro dugačko uže. E, sad nije stiglo do zemlje, ko toranj od naše crkve tako još trebalo bi da sam plo. A ja ništ, kad nije stiglo do zemlje, ja latim, predvostručim, pa sad hajd dole.

Sad idemo mi dol, a gor jako puvo vjetar, velika zima bila. Šta ću s đedom?! Sad kršćen, a zima velika. Đedu metnem na uže. Imo sam dvi-tri igle, latim pa raskoljim, i onda naložim vatru. Tu smo se mi ugrijali ja i đeda – dobro.

Idemo mi dalje dol. Kako mi dol došli, tako kako je crkva, toranj kaki je visok, a uže se otrže pa ja spade, zapo u zemlju ja i dedak. Sad šta ću?! Latim pa otrčim doma, donesem budak, sa budakom iskopam se ja njekako, pa i dedaka iskopam. I kako ću ja doma, a vidim idu vrlo mnogo vrana, letu, sve su pokrili nebo. Joj, dedaku će iskopat oče!

A ja ništ, lati' pa se baci' budakom, i sve vrane pošćepo', sve meso, a perje nijedno. Latim pa zapaljim, a ono meso izgorelo, ne perje. Sad šta ću, šta ću?! Hajd, tražit ću moj budak, a ono budak izgoro, a držalo ostalo. To sam dono doma, i dedaka.

Kade je zimljije

Jedan Bizonjac ter jedan Kemljanac su se valjali da kade je zimljije. Valjali su se za liter rakije: ki se zna bolje slagat, ta će dobit, a ki se zna manje slagat, ta neće pit.

Veli Bizonjac:

– Bizonji je taka jaka zima da kad človik pljune, da se to smerzne va zraku.

A Kemljanac:

– Pri nas je 'oš zimljije. Pri nas jutro kad se staneju, kad griedu po placi, kerčmu ali z mlikom simo-tamo se strefiju ljudi, onda jedan drugoga pozdravljaju: „Kako si? Ča ti se sanjalo?" – a je tako zima da niš ni čut, nigdor niš ne čuje. A va podne, kad se ur od sunce stepli zrak, se tie riči rastaliju, onda se selo gluši od ti' riči.

Sila vijar

Edared bilo, našli se zmija i stari zec. Zmija baš iz rita izlazi, migolji se kroz blato, a zec tamo došo, travu užina. Zmija da pobisne.

– Tu si došo u moje carstvo?! Biž s puta, progunit ću te!

– To kaži didi što u zapećku sidi. Nećeš mi valjda u po zalogaja otkazat užinu!

Zec uzvirit, uvik uplašit, al sad ušla kuraž u njega kad je vidio da se zmija kroz blato prikobeciva, uzda se on u noge. Al zmija opet bisno:

Biž dok lipo kažem, progunit ću te!

– Aha! Našla si „plašljivog"! Da opance imam, uvuko bi' te u nji' za kajiš!

Evo nato ednog spuža, ušla u njeg kuraž, ispuštio rogove pa viče:

– Kad sam ja stigo, divana nek je dosta! Kosti ću vam na prikrupu izlupat! S puta, el ću vas na rogove nabost!

Došlo do tog, sa' ćedu oni jedan drugom, kad evo bumbara. Zazujio bumbar a spuž već u svojoj kući, zec u jami, zmija u trski – razbignu se. Prošlo vrimena, bumbar već u drugom hataru leti kad su se počeli izvlačit i kukučkat.

– Ti si utiro stra u nas – zmija i zec kažu spužu – a ti si još više uplašit.

Nato spuž ko mator:

– A ko se ne bi uplašio toliko silnog vijara.

Ima i gorjeg

Muva strvinara ukasnila na spavanje. Našla crknitog magarca, pa srcu ne mož odolit, sladila se sve do mraka.

A komarac poranio, ne mož već čekat da se nasisa ljudske krvi. Poranio i čerez drugog, ide na dvi štake.

– Kume, kaka je nevolja tebe stigla? – muvi čudno što on šantucka.

A on digo štaku:

– Kumo, ne ajmeči, kako je derano još nije tako ni krvavo.

– Pa di si zapatio tu nevolju?

– Bumbari svatkovali, staćale nazdravljale trojanicu za trojanicom, jednog matorog svatovci natpili, pa onako naljoljan naletio na mene, slomio mi nogu.

– O, o, o, o, nesrićan ti i dica ti.

– A komarac opet digo štaku ko što bi čovik prst, pa muvi:

– Kumo, esam ti reko: ne ajmeči. Po ljudskoj pameti ja sam još i dobro prošo. Znaš ti kako oni kažedu: komarcu je lako iščupat nogu.

Lija i kurjo

Kadgoder živili zajedno kurjo i lisica i da kad kurjo krene u lov, a lisica:

– Neka se nać uvriđen, a šta se i krećeš kad te nisam naputila? Glupav si ko panj, neš ništa ulovit.

A kurjo misli: „Ako ja tebe samo jedanput zaglupavim, za čitav život će ti biti dosta."

Edared ode kurjo kod ednog salaša, uvuko se u bostan pa nuz niki kukuružnjak lego i čeka. Došla kokoš pa njeg kljunom po repu, a on skoči, za vrat nju, i odnese kući. Pita lisica:

– Bože, Bože, di si to ulovio!

– Ta mene kokoške već odavno tražu da se sigramo mrca. E, tako sam se u snigu valjo pa tamo ulovio.

Naputio on nju i di je taj salaš. Ode sad i lija, a kurjo u potaji za njom. Legne lisica u snig pa čeka, čeka – nema ništa. Legla nauznak, raširila noge – kako se to dica u snigu igraju mrca – kad edared doleti orlov, uvati liju pa je digne pod oblake. Orlov leti, a lisica viče edno te edno:

– Neću se više sigrati mrca! Neću se više sigrati mrca!

Edared počela orlovu grist noge, on se istrže, a lija poleti zemlji. Kurjak sakrit iza plasta diteljine sve to gledo, pa poviče:

– Neka vikat toliko, bit će po tvojoj volji, samo dok lupiš o zemlju.

Lisica štela letet

Jedanput je lisica sela pod drvo i počela se mislet, kad čuje da se nešto na drvetu miče. Otide tamo, a vrana prne iz gnjezda. Lisica se počela mojit vrani nek nju nauči letet. Vrani dosadevo taj divan, kaže:

– Sedi mi na ledža i kruto se uvati za moje peruške.

Lisica i sedne. Vrana prnila iz lisicom u zrak. Leteli so i leteli, kad vrana pita:

– Je l' vidiš nešto od zemlje?

– Vidim.

Letijo još daje i daje, kad opet pita vrana?

– Vidiš nešto?

– Još malo vidim.

– Moramo it još daje.

Vrana se podigla još na višje, opet pita:

– Vidiš nešto još?!

– Ne vidim.

– Onda se spušći i leti. Sad si vidila kako sam ja, tako sad i ti.

Lisica kad je vidla da se približava k zemlji, počela je mavat iz nogama, al mogla je ona mavat dokle je štela kad nije znala letet. Kad jedanput vidi nešto na putu. Počela je vikat:

– Bež, popo, jel ću te podvriskat!

A to stup. Čopnila je iz visine na stup, pa se sva razišla. Sad sve vrane su se pokupile pa su pametnu lisicu raznosile i dobro se najele.

Mačka i miš idu na krst

Bila negdi jedna mačka i jedan miš, uvek su zajedno živeli. Našli su jedanput ćup mašću i odneli so na oltar u crkvu. Mačka jedanput čuje od miša to da on ide u crkvu na krst jel će njegove kume dečoka krstit. Dojde miš iz crkve i mačka pita:

– No, što je bilo ime dečoka?

– Lizo sam odozgor.

Drugi put opet otide miš u crkvu na krst, kaže da će njegove kume drugog dečoka krstit.

– No, što je bilo ime dečoka? – pita mačka.

– Lizo sam po pol.

– No, to je lepo ime!

I treći put otide miš u crkvu, dojde natrag, a mačka:

– No, što je bilo ime dečoka?

– Lizo sam do dna.

– I to je lepo ime.

Projde vreme i jedanput mačka kaže:

– Znaš šta, Miško, idemo mi pojest našu mašću. Otidejo i vidijo da je prazan ćup. Kaže mačka:

– Miško, ti si pojo našu mašću.

A on:

– Nisam.

– Ti si pojo.

– Nisam.

Svađali se dok mačka nije kazala:

– Dobro, Miško, ali i ja sam došla u crkvu na krst, jel će i moje kume dečoka krstit.

– Dobro, a što je ime dečoka?

– Mačka pojela miša!

I ona pojela Miška. Odonud je mačka vatala miše.

Zec i cucak

Još na početku sveta kada sve životinje su bile u rpi, zec i cucak jako dobri pajtaši su bili. Jedanput samo došla zima. Zec je otišo u šumu po drva i jako veliku vatru su ložili.

Slučajno je zec cucka rinijo u vatru, a cucak u viku:

– Joj, joj, izgorela je mi papuča!

A nato zec bež! Za njim cucak beži. Nije ga mogo ufatit, samo od repa mu je odgrizo. Od otoga vremena zec uvek obilazi cucka, a cucak kada vidi zeca, uvek ga ganja.

Lisica i njezin rep

Edared išo edan lubenčar, vraćo se otud od Dunava. Imo na koli malicko kupite ribe, nosi ženi i dicama. Opravit onako za put ko i drugi siroma paor čovik, prodaje lubenice pa vodi i šarova da mu čuva kola. Lisica skočila, latila ribu pa biž! Al šarov za njom, povijo je. On vija, a lisica štogoder biži, zna: uteć el umrt. I srićno se dovatila njezine jame. Spasla se, i sad kaže:

– Vi, pridnje noge, šta ste mislile kad smo bižali?

– Mi se sve vukle, vukle jami da što prija uđemo.

– A vi, stražnje?

– Joj, mi se otiskivale, otiskivale, sve se prikobecivale da što prija stignemo do jame.

– A ti, rep moj, šta si ti radio?

– A ja već mislio kakim gospodaru ću doć oko vrata.

– Lipše šta nisi znavo mislit? Kad si tako mislio, a ti napolje iz jame! Samo napolje, ne tribaš mi!

Pa ga isturi, a šarov zubima za rep, izvuče lisicu, i udavi je. Naedared bilo odsudito! I tako lubenčar dono kući i lisicu.

Od voska peć

Bio dida i baba pa njim se edno lito srušila peć. Počim dida uvik pudario u vinogradu, zima i' zatekla brez peći. Šta će, kako će – dida i baba napravili peć od voska.

Dida spolja loži, baba u sobi pipa jel' se peć ugrijala. Baba pipala pa napipala, viče:

– Dida, hajde friško, jevo sam se zalipila za peć!

Došo j' dida da odlipi babu, oslonio se, pa se i on zalipo za peć. Dida viče unuka:

– Hajde, odlipi didu!

Došo deran – i on se zalipio.

– Joj, šta ćemo sad?! Svi smo se zalipili.

Unuk viće:

– Hajde, kuco!

Kuca došla – zalipila se i kuca. Ona viče:

– Hajde, cico!

Došla cica – zalipila se i cica. I sad trgli svi. Niko ne viče. Trgli svi – srušila se peć, bilo peći od voska, pa više nema.

Babina puška

Jedna baba i mlada očle u šumu, kad nato došo napre jedan kurjak p' onda još dva.

– Tetka – veji jedan babe – tebe nije strah?

– Zašto da me je strah?!

– Pa mi se ziramo koga ćemo potrgat, gladni smo.

A baba:

– Neka te se zirat! Kad tako lepo džakate, hajdete mrva k nama u selo. U moga dedaka dvoje krmadi, lepo otvorite vrata kočaka, i potrgajte krmad.

– E, tetka, ti bi nas u boj! U selu su posleniki, imaju streljke puške, ti ćeju nas u les!

Nećeju oni u selo, tu je mlada, i teli ju potrgat. Kad su već zaobišli k mlade za leđa, a baba veji:

– Nekate ju! Imam ja i streljke i puške!

Baba odadre jedno i kurjaci pobegneju, a jedan ostane, tog bilo tolko strah da ni mogo ni da otide. Baba onda gipi i objaši kurjaka, pa moro je u selo doneti.

Tamo druga baba. Ona petla drži u ruke, a petal na kurjaka: kukuriku!!!

– Šta taj veli? – pita kurjak.

A baba kaziva:

– On veji: drž'te kurjaku kiku da ne pobegne. Kad moja baba odadre, ne treba da mu dušu vuču van.

Kad je kurjak onda gipio, očo u šumu, i nema ga više da ga ko zvao.

Mladoženjin blagosov

Bili jedni svatovi pa išli preko Dunava. Snijeg bio i led, sve bijelo kao mlijeko. Dunavo bilo smrznito, sonama su išli. Lijepo su stigli mladinoj kući, obavili su. Ej, sve su naš zavičaj dali mladoj i mladoženje, božji blagosov – da sretni bili kud se makli, cvalo za njima i rodilo kud se krenili i vratili. Dali su i pečenku od purana, i zatim svatovi pošli momačkoj kući. Odu putem, kad deca obnjuše – pod pečenkom jedan mali mišić. Oni ćeju ga ćerat, a mladoženja kaže:

– Sjedite na mjeru, nekate ga dijerat. I on je dobio blagosov.

Ićeju sad opet preko, i kad su došli na pol Dunava, led se progrutio, pa mlada i mladoženja i svi svatovi pod led. Šta ćeju, kom ćeju se moljit da izbavi – nisu znali plivat. Al što ne moru oni radit, to more mali mišić, on zna plivat. Podigne malo višlje rep pa tam pod led i samo zakvači:

– Ajde se spravit!

Mali mišić najprije izbavi mladu i mladoženju, zaotim je sve svatove. On bio mladoženjin blagosov.

Kuhta mačku, mačka miša davi

A je perlje biu jedan stari kralj va škurini. Ta si je prosiu da bi mu posvitio. Do mu je posvitiu? Pau.

Pau je nečinjeniu paučinje tako da je se za tu paučinju svitlost deržala, ali muha je došla ter je s'e progrizla, s'e poburaravila, da je opet kralj va škurini biu.

A ta kralj imau kuhtu, ta mu se kani ženit. Seda kuhti veli:

– Ako mi ti takoga pošalješ do meni posviti da ja svitao budem, onda ćeš se ti moć uženit.

– Dobro, ali prosim pisanje.

Seda kuhta dostane pisanje ter je morau pojt na bandre. On je to pisanje dau mački da mu merka na to dokle on domon dojde. Mačka je odnesla na pod to pisanje, ali kada je došau kuhta domon pa je prosil pisanje, mačka donesla, a miši su s'e pogrizli, ter se ni mogao uženit. Od onog časa kuhta mačku davi, a mačka miša davi, kuhta mačke, a mačka miša ne lajda.

Krmača prorijala nebo

U staro vrime – tako sam čuvo od stari' ljudi – nije bilo svinja na zemlji, samo na nebu. I onda, kako je na nebu svinjar čuvo svinje, edna krmača počela j' da rije. Svinjar lipo kaže – neće bičom, na nebu je to – nek ne rije el prorijat će nebo, pa će past na zemlju. Krmača ne sluša, ta kaka bi krmača i bila da sluša. Na zemlji a na nebu svinjar je svudan svinjar: slaba plaća, slaba 'rana, pa tako i radi – edared kazo pa dosta. Krmača rije i rije, edared prorijala nebo, i padne na zemlju. I pala u nike kukuruze. U kukuruzi nađe ednu veliku bundevu i oma počela da ždere. I progrizla je, ušla u bundevu i oprasila se u njoj. Na proliće izvela edno deset komada prasica. Dakle, odondoba ima – kažu – i na zemlji svinja.

Uzmajevac u Andzabegu

Evo, tu mi je kuća pored Rimskog puta. Ovaj put su nekad rimskim armijama napravili. Tu je među dva briga silna dola. Kad je pošav u boj kod Muvača, madžarskom kralju je tu konj posrniov. On je onda znav da će boj s Turcima izgubiti.

Naš narod, mi Ilirci tako znamo da je tu pored Dunava živila jedna ždaja. Svakog novog miseca ždaji su nosili kad jedno janje, kad jedno tele, kad jednu divojku. No, zasitili se naši stari sa ždajom. Pitali jednog didu pustinjaka, šta ćedu, kako će je upustiti. On je kazav šta ćedu raditi.

Odrli jedno tele i napunili ga krečem. Kad je ždaja proždrla to tele, strašno zažedila, napila se na Dunavu vode, i silna voda ju je nadula. U svojoj muki se upuštila na brig, pa se te zemlje na brigu i danas zovu Uzmajevac.

Tako silnu muku je imala da je razbila ovaj brig, napravila se ova dola što se zove Đerma.

Zvon na Vedešini

Kaj vele naši stari ljudi? No, ovde kod nas, odaleg poldrug kilometer ima jedan brižić ter velidu ovoga brižića se njegda Turki simo nanosili va šapki.

Tak 'oš veje naši stari ljudi da je ovde njegda bilo troje selo va jezeri. Ončas je moralo njekat bit da je voda zaverovila, zničila ove troje selo. Vedešin od ovi' sela mora bit.

Vedešin ima jednog malog zvona, va seli je turmić, va turmiću je zvon. Ovoga zvona je njegda od jezera bika donesla vun, ar njegda blagum da bude dost paše, ono je vu jezero hodilo, ter ova bika mogla dalje pojt nuter. Jednuć njekak si je obesila zvona na roge i donesla vun, ter je moralo bit da je ov zvončić od ovi' razničeni' sela.

Tak je veje naši stari ljudi, a kaj je to, ne moreju znat, to zna Bog.

Prepovidanje od Matiaša kralja

Matiaš kralj i njegova mati, sestra i s'a familija su išli se va lozu šetat. Onda su se dogovorili da ćeju se po lozi rastegnut ter jiskat.

– Ki pervi žamfiu halugu najde, ta će dostat čuda pinez – je Matiaš kralj rekau.

Onda su začeli jiskat ter je Matiaša kralja sestra perva našla. Onda su vsi skupa došli, a Matiaš kralj je najpotribnije žamfiu prauhau. Onda su se rastegnuli, a Matiaš kralj je ostau sam zi sestru ter ju je umoriu i onda su ga na smert odsudili. A 'oš perlje mu je jedan kralj rekao:

– Ako zi Vundasberga od Aivelovog turna ot te gospe šoljin doprimiš, ko te neću na smert odsudit.

Onda je Matiaš kralj rekau da će doprimit. A Aivelov turan jima dvi ure daleko sinj, a to gre se krez lozu, a tamo nigdor ne more kat je čuda divlje stvari. Onda je začeu Matiaš kralj jahat ter je dojahau do sinja Aivelovoga turna, a tote su stanovali Cigani. Oni su ga zastavili ter su ga pitali kamo jaše. Onda je rekau:

– Va Vundasberg gospi po šoljin.

Oni su mu rekli da to drugi da ne more nek va podne kat onda te stvari spiju. A ta put su Cigani dobro znali i su jimali ur konje zrihtano va tu uru, u saki fertalj ure je po sinju jedan konj stau na preminanje. Onda su mu Cigani rekli da najzat jahat. Kad tamo dojde, će gospa vina doprimit.

– Moreš gledat ka pili budete da nje staklo dostaneš – su mu 'oš rekli.

Onda je začeu jahat ter je dojahau. Onda su se hartali ter je Matiaš kralj silu z laktom harte doli sunul, doklje je gospa zbirala, je Matiaš kralj nje staklo preminiu, i onda su pili. Gospa je zaspala, a Matiaš kralj je šoljin ju sazu. Cigani su mu nazvistili kat bude najzat jahau, da je va kuti jedno vretence.

– A to je vretence kat jahau budeš, moreš razmatat, onda ona neće moć za tobu tako friško, kat ćeju se za vretencom brigu načinjat.

Onda je začeu jahat. Tako je se i stalo: on s'e po ravnom, a ona s'e po brigi, i je dojahau zvana sinja, ter ga ni dostala. Ona mu je rekla:

– Srića tvoja. Seda je biu jedan ovde ki je pervi i zadnji.

A Matiaš kralj je biu otkupljen ka je odatlje šoljin doprimiu.

Zašto sveti Petar voli dide

Jedared stari svit počo umirat ko da se đuture pogodio, pa to sve duše, što su se s Bogom na vrime pomirile i na rajska vrata nagrnili, same dide i babe.

Al ne mož ni tamo uć svako, neg se prve s ovu stranu rajskog praga mora vidit ko je ko. Bog Otac vidi da rajski kapidžija sveti Petar ne mož savladat toliki poso, pa će mu doć u pomoć.

– Ti, Petre, derane – kaže – priuzmi babe, a ja ću dide.

A Petar sklopio ruke:

– Bože, ka 'š mi već pomoć, onda mi bolje daj sto dida neg tri babe.

– Ta zašto, Petre, derane?!

– Babe će mi rondzat i rondzat, a sa didama ću ja lako: sa svakim popit bokalić vina, i gotovo.

Od trišnje pečurka

Kaže Petar Isusu:

– Čuj, meštre, hajdemo mi malo da idemo po svitu da vidimo kako narod živi. Ne musi niko znat kako smo i ko smo.

– Hajdemo, Petre.

Sašli u jedno selo, tamo je baš pijaca bila, doneli ljepi' trišanja, a Petar se polakomio.

– Meštre, gladan sam, ja bi' malo jev.

– Pa kupit ćemo kilu trišanja.

Isus ide naprid, a Petar nosi trišnje, i kad su izašli iz sela, on kaže:

– Hajde, meštre, da pojedemo ove trišnje.

– Ta pojest ćemo onamo dalje, još imamo kad.

Petar lakom ko dite, ne čeka, već uzme jednu trišnju, a Isus to zna makar je Petar natrag, i kad ovaj oće da progune, Isus ga pita štogod. Petar ne može pojest, mora ispljunit trišnju da bi mogo progovorit. Kad su išli jedan komad, Petar sve trišnje ispljuvava u jarak, jel kako jednu po jednu ćev da pojede, nikad nije mogav, onaj ga uvik upitav. Kad Isus se sjetio da u papiru nema ništa, veli:

– Hajde, Petre, sjest ćemo ovde pa ćemo pojest trišnje.

– E, meštre, ja sam pojev.

– A! – Isus mu veli – nisi ti pojev, Petre, ti si se prevario. Hajde, sa' ću ti pokazat đe su tvoje trišnje.

Vratili se natrag kraj jendeka pa đe je god Petar ispljunio trišnju, svagdi pečurka narasla.

– Meštre, more l' to bit istina?! – Petar stao na mjestu ko da su mu se noge ukopale.

– Istina je i to da ćeš, Petre, sad ljepo sve ove pečurke pojest.

– Meštre, naduvat ću se ko krava – Petar moli da ga mine ta kaštiga.

A Isus prstom:

– Petre!!! Oćeš da od svake trišnje stvorim voz sijena?!

Tako je siroma Petar izvukao kaštigu i odma mu bilo dosta svita. Kad se sjetio da nema nijedne pečurke, veli on Isusu:

– Meštre, dabogda pečurka jev svaki onaj ko sebe oće prevarit da se najev.

Uvik je na Petru red

Idu Petar i Isus po svitu da vide kako narod živi. Došli su u jedno selo, a noć i' uvatila. Kaže Isus:

– Čuj, Petre, trebalo bi degođ prenoćit.

– Pa prenoćimo, imamo kada još.

Izišli su iz sela, noć i' uvatila, nemadu đe noćit.

– Pa – kaže Isusu – nećemo na putu ostat.

A veli Petar:

– Nećemo ostat, eno, vidi se jedna svićica, nije daleko pa ćemo se iskat.

Kad su otišli tamo, to je bila mijana kraj druma. Kaže Isus:

– Idi, Petre, pa pitaj za kvartilj.

Ušav Petar – tamo se jede, pije i mulatuje. Pita mijandžije: ne bi li mogli nji' dvojica dobit kvartilj.

– Mož'te – kaže mijandžija – al ode đe ovi piju, đe mulatuju, druge sobe ja nemam ni kreveta, nego ovaj jedan krevet, tu morate noćit.

Kaže Petar Isusu:

– Imamo jedan krevet, al tamo đe ovi pjevadu.

– Kako oćeš.

Ušli su unutra, legli su. Kaže Isus:

– Ja bi' rado, Petre, počinut, ja ću od zida leć.

– Izvoli, ja ću skraja leć.

Petar je mislio kad skraja stane spavat, kad meštar zaspe, on će meštra prevarit, pa kako će se dolibit da malo pije i jede štogod sa astala, pa si pokrio glavu dunjom i gleda ispod dunje. A niki lopov pijani kaže:

– A šta ovaj zailjiva ode, dajte da ga nalupamo.

Uzeli pa ga dobro nalupali. Ostavili ga, izišli su napolje.

Sad Isus friško kaže:

– Petre, ti su tebe nalupali, je l'?

– Baš me nalupali!

– Da te opet ne nalupaju, hajde ti lez ovamo, a ja nek legnem na tvoje mjesto.

Promenuli se: kod duvara legav Petar, a Isus legav skraja. Isus se pokrio pa spava, a Petar se migolji, jelde on je izbijen. Sad oni ušli, opet piju, opet njeki lopov veli:

– Čujte, ovaj skraja dobio, pa i onog od zida treba, da i taj dobije dost.

Udarili su opet, a Petar viče:

– Pa ja sam dobio opet! Uvik je na meni red!

Otog doba je ostalo: uvik je na Petru red.

Bog spari

Bog išav sa svetim Petrom po zemlji. Putuju, putuju, nađu na drumu jednog pijanog čovika.

– Uklonimo ga – kaže Bog – ne da ga tu još kogod pogazi kolima.

Uklonili ga pored puta, i idu dalje. Istom zažedili, spazu jednu divojku, baš vodu nosila.

– Slušaj, divojko, daj nam čupor vode.

– Čekajte, donet ću vam friške.

Zgrabi svoju bukaru i zagrabi friške vode, ponudi ji'. Idu dalje pa Petar kaže:

– Gospodine, tribalo bi ovu divojku darovati s jednim dobrim mužom.

– Ja sam već mislio – kaže Bog. – Znaš šta, Petre, tog pijanca ćemo ju dat.

– Tog pijanca?!

– Slušaj, Petre, triba je spariti, jer ko će tog pijanca paziti? Uvik ti i ja?

– A, to ne!

– Vidiš, Petre, ona će ga paziti.

Zato se kaže da Bog spari.

Sad su išli dalje. Išli, išli, sustali, u jednim selu u mijani dostali prinoćište. Gazda tamo imav jedan krevet. Petar legav pored duvara. Momci se u mijani poroškali pa ćedu se potuć. Kako, kako ne, spazili da ova dva tamo noću pa jedan kazav:

– Zašto da se mi tučemo? Bolje da natučemo jednog putnika.

– Kojeg?

– Onog što je pored duvara.

I natukli Petra. Kaže on:

– Gospodine, s kraja je prvi, do duvara drugi, zašto sam ja dostav, a ne prvi?

– Pa vidiš, na tebi je bio red.

Za jedno dobro vrime po tim istim putem išli natrag i opet su tamo spavali. Isti momci noćom se opet poroškali. Kad je Petar to čuv, on kaže:

– Gospodine, sad ću ja spavat s kraja, a ti hodi do duvara.

– Dobro, Petre.

Tako i bilo, no momci i' spazili pa jedan kaže:

– Tu su opet putniki.

– Onda zašto da se mi tučemo. Al sad ćemo s ovog kraja, onaj do duvara je niki dan dostav svoje.

I opet natukli Petra. On se ljuti:

– Gospodine, pa šta je to, opet sam ja dostav!

– E, na tebi bio red.

Otud se kaže: uvik je na njem red kao na svetim Petru.

Košuljka plavčica, rukavci veslavci

Kad je Marija Jezušem išla crikvu, je pozoj došau preda nju da će požerat. Marija se plakala, a sveti Juraj dojahau zis mečom ter je prebadau pozoja. Seda je Marija došla srićno nuter va crikvu, sveti Juraj je bodio dalje pozoja, ali pozoj je 'oš zato moć imau, se hitau simo-tamo, sveti Juraj ga 'oš ni umoriu.

Marija je šla do vodije tim ča prik prevažaju, tim je rekla neka ju čunjkom prevoziju prik, ar da ju kani pozoj požerat. Ti su rekli ada ča će platit? Ona pak da neće, da će Bog platiti. Oni ne primiju, ne prevažaju da Bog plati, neg za zlato ter srebro.

Seda je Marija Jezuša košuljku slekla, je rastrla na vodu ter se je ona siela na košuljku. Košulja je bila plavčica, a rukavci su bili veslavci. Tako-tako da se ona odveslala, prečunjkala na košuljki prik te vodje. Kad su to ovi uz vodi vidili, su kričali ter čunkali se za njom da oćeju da ju prevažaju, a Marija je mahnula:

– Sad pojte najzad, sad ja ne nucam pomoći.

Ona je prik srićno došla, ali ča su perje bile te hute, tim ribarom hiže, začele su gorit i su s'e zgorile.

Onda su vidili božju moć, vidili su da je to Marija bila. Nećeju da Bog plati ča va čunki gredu prik, neg za zlato-srebro? No, ona je pokazala da će zato prik pojt, neg skusila je ove je li ćeju bit tako ljudi, takovi da joj pomoć.

Šta najbrže raste

Jedna udovica otranila tri kćerke, sve tri već bile cure za udaju. Ona bila tuđa nadničarka, a pojdu š njom i cure. Imali su samo kućicu i bašću, pa kad zima dojde i velike nadnice projdu, onda se zna šta je to bit siromak. Pet-šest bremeni kukuružnjaka u peć, mat skuva velik lonac gra, najviše obariti' kompira, onako soparno, pa kruv, i gotovo. Živili su siromaški, a sve lipo i pošteno.

Jedared mat bila nadničarka kod komšije kad su doneli graoricu pa će je obijat s vilama, ko kadgod kad se vršilo žito. Viče ona kćerke i dve dođu, a jedne nema. Mat nju viče imenom, a ono iz vojata momak otilazi kroz bašću pa kroz komšijsku avliju beži.

Šta će sad mat?! Gomba se: oće, neće karat, oće, neće okaglijom. Misli se: lagano je upropastit, al je teško odgojit čoveka. I najpotlam samo poviče:

– Pa doš već jedared?!

I ni rekla ništ za momka. Kad došli kuči, ona za večeru skuvala kompira soparno, drvene tanjuriće za siniju, pa kaže da ima svega jedno jaje.

– Mile moje kćeri, jedno jaje za nas četir nije ništ. Eto, dobit će ga ona koja od vas pogodi šta najbrže raste na svetu.

Prva kaže:

– Mamo, ja sam vidila nešto u polju, skočilo i od ništ narasto mu dugačak rep.

– A, pa to je lisica.

Druga kaže:

– Ja sam vidila nešto u polju što je imalo kratak rep, a kad se podiglo, narasle mu uši ko ruka.

– Mila moja kćero, pa to je zec.

Ona što je pustila momka u vojat kaže:

– Najbrže raste sramota.

A mat:

– Jaje je tvoje.

Pa će svima kćerima:

– Nekate mi to donet u kuću, ono za dan naraste širom sveta, a ko se tim poljije, to otriše samo otarak na križu, onaj za smrt.

Suđeno – neobiđeno

Kraj Dunava bio jedan skeledžija. Gospodin Isukrst kad je išo na zemlji svetim Petrom, svratio je tamo, isko konaka. Kaže skeledžija da puštit će ako njim je dobro u kujni, jel žena je onda trudila. A tamo već bio jedan mladić, koji je također isko konaka.

Žena se rađala, patila se, a nikako da porodi štogod. Kaže sveti Petar:

– Meštre, šta ne oprostiš već tu ženu?!

A Gospodin poslo ga:

– Idi vidi šta je napolju na nebu.

Izašo sveti Petar, i već došo natrag:

– Vidio sam višale na nebu.

– E, onda se još neće rodit.

Malo posli opet sveti Petar kaže:

– Meštre, šta je ne oprostiš?

– Pa idi vidi šta je na nebu.

Izašo Petar, i kaže:

– Lipa, čista smrt je na nebu.

– E, onda nek se rodi žensko dite, i kad već budne za udaj, divojka će biti ovog mladića.

Oni misle da momak spava, a on budan, sve sluša. Sad divojčica se rodila, i ujtru se oni zafalili na konaku i očli. Posli tri godine taj mladić došo natrag, imo svoju lađu pa išo po Dunavu. Curka imala u avliji hintačku pa se hintala. Mladić obisio curku na hintačku, ne triba ona njemu za ženu. Kako došo, tako i očo, niko ga nije vidio, al mater naišla na vrime i oslobodi curku.

Sad prošle godine i godine, curka bila osamnajst godina, naišo lađom opet taj mladić, i kad je vidio on curu i ovolio, ne pita ništa, uzo je za ženu. Došli u njegovu lađu, mlada će se prati, a on pogledo:

– Kaku biligu imaš na vratu?!

– Kaže mi mater, kad sam bila tri godine, kogod me obisio na hintačku.

A on:

– Joj – kaže – pa to sam ja bio!

Eto, vi'te: suđeno – neobiđeno.

Snajina srića

Kaže, edna žena imala snaju, a ta uvik prokleto je radila sa svekrovom. Sin priko dana nije kod kuće, pa snaja uvika prkosi. Edared svekrova vidi da je već ostarila, šta će sad š njom, triba da je obavisti na to da je dobro dvori.

– E – kaže – snajo moja, pa ti ne znaš, vidim ja to, na čast moje smrti tak 'š bit sritna da 'š svašta imat, al samo tako ako 'š me dobro dvorit.

Snaja misli uvriško će svekrova umrt, dobro će to biti da njoj ostavi svašta. Kolje sad pilića, ima za svekrovu i vina, dvori snaja da već zna šta će i koliko će i uvika nudi:

– 'Idite samo, 'idite.

Tako došlo vrime, svekrova će umrt, već se koči, privrće očima. A snaja šta će, ded svekrovu za ramena pa trese:

– Niste kazali kako ću biti sritna!

Svekrova pružila ruku, u njoj svrtak konca, al velik.

– Snajo moja, vidiš ovo?

– Pa vidim.

– E kad udiješ konac u iglu, nikad nemoj zaboraviti da na kraju vežeš čvor.

Srpske narodne pripovijetke

Dva za deset

Tako bili dva brata, jaki momci, mogli su da jedu ko da će danaske da mredu. Ne volu raditi, a trošiti i brez prilike. Otac im izumre, oni rasprodu zemlju i sve, kola i korelca, a opet dobro živu. Imali roda na svaku stranu, rodovi nemaju dece, pa kad mredu, ondak dva brata dobivljali tal priko tala, i tako njima nikad slabo da rođava. Što se kaže: ne radu, a dobro zarađivu.

Volu i da piju, a znadu da pevadu – to je njima bilo sve. I digod kreneš ženiti momka, tu su oni buklijaši – to je njin poso. Jedared komšija ženi sina, a u četvrtak – kako je red – odeše braća njemu, jedan će biti buklijaš. Sad se ovdena kiti buklija, na konja će da metedu obajliju, prapoljke da obesidu na vrat, palicu da okitidu – devojke to radu, a buklijaš će već da plati devojkama na šećer.

Baš je prid svatove, al udarila nika hampa pa gazda moro uzet radenike da mu radu u polju. On imo bolju pa samo sedi i gladi kako radeniki radu, a ovdena devojke kitidu buklijaša. Bilo dosta radenika, gazdarica skuvala taške sa sirom za jedno deset ljudi. Metila taške na astal, radeniki još nisu došli da jedu, a dva brata ne treba kaniti, uzvrtili se ko da su sas korenom iščupani, pa će buklijaš.

– Kletva me sastigla ako nisam već storedi ovake teške snevo!

A gazdarica:

– Pa što ne je'te malo dok devojke okitidu?!

– Ne dolaze radeniki.

– Hajte vi da ne čekate.

Ne treba nji' trired kaniti, odeše, namestili se za astal pa jej, pa jej, i poješe taške, sve dok jedared vidi da tašaka više nema, pa će:

– Ju! Ja se prevari pa malo skuvala.

A braća:

– Ne, ne, baš dosta, baš kolko je nami trebalo.

Zbuniće sunce

Ciganin radio kod gazde, kopu oni kukuruze. Radili zajutra do fruštuka, a kad su dobro fruštukovali, Ciganin kaže:

– Gazda, da pojemo i ručak pa onda nećemo stati u podne, i kako bude do večere.

Pojeli i ručak a Ciganin opet ne kreće na poso, nego kaže:

– Gazda, da pojemo mi i večeru, sredimo sve odjedanput, pa ćemo mirno kopati dok sunce ne siđe dole.

Gazda pristo i na to – misli: kad se zatociljadu, oni će da kopu i nakopu dok sunce ne siđe. Kad su večerali, gazda će na poso, al Ciganin hitno motiku:

– Gazda, znaš šta je kod mene?! Posle večere neću raditi ni mom ocu.

Počim je tako, gazda vidi šta ga je sastiglo, neće on Ciganina ni kaniti poslom na salaš, pa Ciganin taj dan živi ko da je došo u gosti.

Sutradan došli da kopu, radu ko da ćedu da mredu, a gazda furt iz džepa vadi da Ciga ne vidi pa je'. Došlo da se fruštukuje pa Ciga kaže:

– Gazda, vreme je da se je'.

A onaj:

– Mani, u podne ćemo odužiti i fruštuk i ručak, nećemo dvared voditi brigu o tim.

Kopu i kopu pa došlo i podne, a gazda opet iz džepa vadi da Ciga ne vidi pa je. Onaj gledi na sunce, i jedanput kaže:

– Gazda, vreme je za ručak.

– Mani, kad sunce siđe, ondak ćemo odužiti fruštuk, ručak i večeru pa nećemo trired imati posla sa otim.

Šta će Ciga kad je on taj što je sve teo odužiti dojedanput, nego kopa, al sve gledi na sunce. Tako došlo i pridveče, sunce počelo već da lakšava, al je Cigi već dosta. Maše on rukom suncu da ide što brže dole, maše pa furt maše. Al ako on maše suncu da ide dole, a gazda maše da ide gore. Jedared Ciga stao pa kaže:

– Gazda, je l' ti nisi ko što treba?! Šta si udario ko hampa?! Ja dole, ti gore. Ako ne staneš, mi ćemo ga zabuniti pa neće ni gore ni dole!

Kecelja od trave

Bio jedan čovek pa išo po drva s kolima i s volovi. Lepo on ode u šumu pa kako će da mu bude priči put, dakle manje da radi, da ne bira, da ne tovari drva i ne znam šta, on stao pored drveta s kolima i volovi pa daj sikeru i seči, seči. Kad je oseko drvo, a ono padne na volove i kola, ubije mu obadva vola i potre kola. Zamislite! Izabro kako će da mu bude priči put. Šta će jadan? Ide kući. Uzo sikeru samo pa ide sumorno. Kako je išo pored nekog potoka, on maje, maje sikerom, a na potoku se vidla njegova senka.

– I ti mi još prkosiš?!

Uzme sikeru, zamane pa udari senku po glavi, a sikera ostala u vodi. Skine se jadan, za grm ruvo ostavi pa ugazi da traži sikeru. Kako je tražio, a nije ni našo, kakav naišo, ruvo obuko i otišo. Ruva nema, ovaj osto jadan go. Šta će sad? Oplete od zelene trave ko malo kecelje, sveže i hajd kući.

Ide jadan, još jadniji, a u susret mu kum sas njegovom kobilom s kolima, i kad srete ga:

– Ho, stani, stani! Di si bio, kume, ako Boga imaš, di si bio!

– Ostavi me – počo tek da govori, a kobila kad je vidila zeleno, spopade tu kecelju, pa spopade sve, jadni kume, i ode moj kum bez ništa kući. Zamislite!

Koža šuška

Bili dva suseda, jedan bio siroma, a jedan bio bogat, jedan imo četir konja, a jedan samo jednog, i taj što je imo jednog, uvek onim radio i pomago, tako da su se slagali donekle. Jednom kad čeljad išli iz crkve, a siromašni tero konje pa kaže:

Potrčte svi' pet moji' konja.

Gazda se naljutio:

– Ako još to kažeš, ubiću ti tvog konja.

Kad je još više naroda išlo iz crkve, a siromašni opet:

– Potrčite svi' pet moji'!

I tako po treći put kazo, a bogati mu ubio konja. Šta će jadan on? Odere i osuši kožu i ponese na vašar da proda. I kako je nosio, noć ga zateče u komšijkim selu, jel ti u petim selu, ne znam dokle to da ga je zateklo, i on ostade kod jedne kuće. Pita domaćicu da l' će ga primit na konak.

– Mož. Muž mi otišo ne znam kuda, a zato vi sed'te tu malo pa ću vam napraviti malo večere, i ne znam šta.

Domaćica ga primi, a on seo kod prozora. Kad jedared ona peče, kuva jako, vina donela bukaru i sve sprema veliko, kad ono dođe njen dragi. Tek počeli da jedu, a ide domaćin, i počo s ovim da divani napolju. Žena oma posklanjala sve, a ovaj pogledo: u pećicu je meso metla, ne znam di je metla testo, di je vino, dragog u orman, i onda sve bilo. Ušo gazda i:

– Ajd i ti, ajd i ti.

Sad kad su ušli unutra, ona spremila kaše i donela im večeru:

– Izvolite, izvolite!

I počeli da večeraju, a siromašni uno kožu. Gazda pita:

– Zašto si uno? Ostavi.

– A ne, ovo ne mož, ovo je skupa stvar, ovo ne mož ostavit napolju.

I kad su počeli da večeraju, on gurno, ono šuška.

– Šta ti to šuška? – pita domaćin.

– Bože, šta šuška?! Govori mi štogod što ti ne moraš znati.

– Pa šta, ja bi' da znam.

– E, pa govori mi zašt mi – kaže – jedemo kad ima u pećici pečenja.

He, da vidu: a ono pečenje! Kad izvadiše pečenje pa jedu, ono opet šuška.

– Šta opet šuška?

– Pa govori: ima i kolača ne znam di, na ormanu kolača.

Ka' će da vidu: na ormanu kolača. Tako i vino, pa na kraju krajeva našuškalo i gavalira: bio dragi u ormanu.

– Jao – kaže domaćin – prodaj ti to meni, dragi moj, platiću ti šta išteš.

– Dobro, pet stotinarke.

Onda bili dukati, veliko je pet stotinarke, a domaćin dâ, i siromašni ode kući. Sad više nije, samo je bio siromašni. Kad je otišo kući, kaže onim bogatim:

– Vidi pošto sam mog konja kožu prodo.

Hej, ovaj ubije, svi četir konja poubija, osuši kože pa ajd na vašar. Kad je otišo pa kad je počo da ište veliku cenu, svi ga ismijali. Jaoj, ćeli i da ga tuku.

– Ko j' to video za kože samo toliko išteš! Šta ti misliš, valjda je kogod lud?!

On sramotni došo ojeđen kući, ojeđen i ojeđen i lepo kaže:

– Čekaj, sa' ću ja od zlobe, od besnila, ubiću ti mâmu.

I lepo udari babu u čelo sikerom, i ubije. Onaj ni pet ni šest, obuče babu i ogrne je tako i sve da niko nije video da je jama na čelu, i ajd ide s njom. Opet ode u jedno drugo selo, stane s kolima, ušo u mijanu:

– Mijandžija, daj mi vina – jednu čašu meni, a jednu čašu nosi mojoj mami. Malo teže čuje – kaže – memoj, znaš, da bude fale.

Mijandžija odno pa kaže:

– Bako, evo vino, sin ti poslo.

A baka ćuti ukočena.

– Bako,čuješ?! Vina evo.

Baba ne čuje, on se razljuti pa čašu puf! – babu u lice. Onaj istrče.

– Šta si sad naradio?! Naopako, jao, mati, mati! Ubio si, ubio si mi mater.

– Jao, molim te ćuti, daću ti petstotinarku, samo ćuti.

Ovaj uzme petstotinarku i lepo ajd s materom kući, sarani je pa pokaže bogatim:

– Vidi šta sam uradio – mater sam mrtvu prodo za pet stotina.

Bogati oma ubije mater pa ajd da proda. Kad su to vidili, a oni predadu ga i uvatiše pa zavoriše mog gazdu, a bio pa nije.

Kolege

Kako su u Čobancu i Srbi i katolici, ima i dva groblja: pravoslavno i katoličko. Čika Marko bio stariji čovek i čuvo koze u selu, bio pastir koza. Jednog dana, bilo je to već predveče, on čuvo koze pored katoličkog groblja. Ko stariji čovek, misli svašta, bog sveti zna šta se zabrinuo i zaboravio na koze, a one otrču u groblje. Nije to prvi ni poslednji put, al ovaj put nesreća se desila što je katolički sveštenik baš na to došo i primetio da koze u groblju brstaju cveće. Koze, a još druge vere! Napo pastira koza pa jako. Kaže:

– Kako to izgleda?! Znaš li čika-Marko da je groblje sveto?! Tu leže naši preci i to svaki čuva.

Čika Marko se brani:

– Znam ja sve to, al nisam ja kriv time što su ušle, neotice su.

– Neotice, neotice! Čika-Marko, zašto ne paziš na tvoje stado?!

– Kolega moj, zaboravio sam se.

Kad ga je onda sveštenik napo!!

– Kaki sam ja tebi kolega?! Ja sam sveštenik, a ti si pastir!

Čika Marko njemu ko bratu:

– Pa naravno, baš zato si mi kolega – ti si pastir duhovni, ja pastir koza.

Kad želi, dobio i batinu

Bio jedan kurjak i išo u selo da traži 'rane. Kad je otišo u jednu avliju, a na drvetu kokošaka puno, i peto leži na drvetu. Kurjak kaže:

– E, peto, sa' ću te pojesti!

– Pa nemoj, brate, oma da me pojedeš, čekaj prvo da popevam lepe pesme, jako znam da otpevam jednu pesmu, to će mi biti poslednja pa najlepša, pa ćeš me onda pojesti.

– Pa, ajd otpevaj, otpevaj.

Peto počo da kukuriče, da se dere iz sve snage, iz sveg grla. Domaćin kad je čuo da se dere živina i peto, on iziđe puškom. Kad je opazio kurjaka pod drvetom, on pukne i pusti mu pod kožu, a moj kurjo bež, bež i pobego u polje. Tamo naiđe na konja mršavog i kaže:

– E, sa' ću te pojesti!

– Idi onamo odostrag, pod repom ima zapisano koliko sam godina, bar će mi lakše biti umreti kad znam koliko sam godina.

On otišo, a konj se izbaci s obadve stražnje noge al tako lupi kurju da mu sva rebra izlomio. Sad šta će jadan kurjo – ajd dalje, dalje. Kad jedared otišo do jednog tora di su ovce bile. Tamo ovnu prešo pa kaže:

– Ej, tebi ću prvo – ti si domaćin – da kažem: poješću te jel jako sam gladan.

A ovan kaže:

– Nemoj me oma pojesti, idi malo dalje da vidiš: sam ću ti u usta doleteti odjednom.

Kurjo ode dalje, a ovan počo malo da se kosiri, sve bolje, pa kad se zauko, tako lupio u njušku kurjaka da sve mu polupo zube. A moj kurjo ajd dalje.

Jaoj, naopako, sad sam ode još gore prošo. Kad je očo u šumu, a tamo svinji i svinjari. Dalje bila jedna krmača, on prešo:

– E, krmačo, sa' ću te pojesti jel jako sam gladan.

– Pa nemoj oma da me pojedeš, uvati me malo za kožu, samo da vidiš: doć će ti oni sve lepši zalogaji, doć ćedu moji sinovi, braća i sestre, pa izbiraj slađi zalogaj, šta ću ti ja stara.

Kurjo se polakumio za slađi zalogaj pa uvatio krmaču, a ona počela da ciči, pa ciči, vrišti, a oni svi dođoše, sva hulja, pa na njega, svu mu kožu podrpali svinji, jedva pobego.

Ajd jadan, sav izlomljen, izlupan ode u šumu pa seo na jedan panj i sam govori:

– Oćeš ti da čekaš peto da ti otpeva poslednju, najlepšu pesmu, ej, butasti kurjače! Oćeš ti da konju vidiš još koliko je godina? To ti je trebalo?! Pa ti sva rebra sad izlomljena. A trebalo ti kao ovan da ti sam u usta doleti?! I to ti baš trebalo?! E, a oćeš i slađe zalogaje da izbiraš, ni ti dobra krmača, pa sad ti pokidali za zimu svu vunu. Sad samo da ima kogod dobru batinu pa da ti ni ne fali.

I lepo to svinjar čuo, bio kurji iza leđa, pa uvati odostrag za rep, batinu pa udri koliko god je mogao.

Svima se ispunile želje, na kraju i kurji, al tako da moj kurjo baš se provo rđavo.

Kurjakova umačka

Bili kurjo i lija, sreli se u šumi, a kurjo jako bio gladan, al jako.

– Kuma-lijo, ajde selu, ne možmo u šumi ništ da nađemo, u selu da tražimo štogod za jelo.

Kad su otišli na kraj sela, a u jednim svinjcu svinče hrče. Kurjo uđe pa zadavi svinj-če.

– Ajd, kuma-lijo, sad da se podelimo.

Lija će da deli pa kaže:

– Znaš šta, kume, tebi ću mnogo dati, mnogo! I glavu-vavu, i uši-buši i noge mno-ge, i creva-veva, još rep lep, a meni ću samo caninu-baninu i meso-ceso.

I onda jeli, jeli, kurjo pojeo začas, a lija nikad da pojede svo meso i svu slaninu, dok se kurjo razljuti pa joj otme. Tako se posvađaju pa lija ode.

Kad jedared opet se sretoše u selu, a lija ubrljala u umačke usta pa ide.

– Di si bila, kuma-lijo?

Opet gladan kurjo, jeo bi. A ona kaže:

– Di sam bila?! Ajd, odvešću i tebe. Ima o'de jedno veselje a umačke koliko oćeš, ajd samo, lizaćeš do mile volje.

I ode s njim, prepnu se na krov.

– Sad kroz odžak ćeš gledati pa ćeš tamo dovatiti di će umačke biti.

Kurjo gleda, ne može dovatiti.

– Još se sagni većma, još se sagni!

On se sago već do polovine, a lija mu digne stražnje noge, i kurjo kroz odžak pa pade med kuvanje, tamo baš med kuvarke. One uzele oklagije i varjače pa udri kurju, udri, tako ga izlupale da jedva pobego, nije ni viđeo umačku.

Opet lija pobegla. U šumi vidi: jedan ide, ribe nosi kolima. Bure puno ribe. Ona se napravila da je crknuta, legla nasred puta. Onaj stao s kolima.

– Samo – kaže – stoj, konju. Ovo je crknuta, dobra će koža biti, prodaćemo pa će biti novaca.

I lepo je baci u bure na ribu, i tera dalje. Lija bacaj dolje, bacaj. Kad je nabacala dost, skoči pa daj jedi, jedi i poslednju, najveću uzela u usta i ide s njom. A kurjo ide opet gladan, osmorio nos.

– Di si navatala ribe, kumo slatka, kaži mi.

– Di?! Ajd i tebi ću pokazat, aj samo ajd.

Odvede ga na vodu, bila zima, tamo led, na ledu ljuka. Kaže:

– Sad turi rep u tu ljuku i čekaj. Biće ribe koliko ti drago.

On turi jadan.

– A da ne vučeš oma, dugo čekaj dok ti bude teško, dok se dost ribe navata na rep.

On čeka, čeka, a led zamrzo. Jedared on vuče, vuče, a ne mož.

– Šta je, gospode, ne mož!

A ono idu žene po vodu, sve sa obramicama i sa kantama. Moj kurjo sedi na ljuki, a njima ljuka treba. Kad su ga vidle, a one:

– Ucu, kurjo! Ucu, kurjo!

Daj obramice, a kurjo će da beži pa trgne – i otkine mu se rep. I bež bez repa, a one po njim još i s obramicama. Jedva pobego odund. Opet ide, ide, bez repa, i srete se s lijom.

– Kuma-lijo, dobro si me naučila!

– Pa šta si čeko, ludo, da ti se tako mlogo napuni da baš ne moreš izvući! Ajd, sa' ću ti napraviti rep.

– Daj, kumo slatka, smrzo mi se tur, a još mi i osto go bez repa.

Lija ukrade u jednoj senici kudelje pa mu sveže rep.

– Ajd, ni brige nemaj.

Idu kroz šumu, kurjo brige nema, al mu zima.

– Kumo slatka, koliko sam sedio na ledu, zima ušla u tur. Ne pomaže ovaj tvoj rep.

A kuma lija vidi: na jednim mestu gori vatra.

– Ni brige nemaj, sad ću ti ja pomoći. Sa' ćemo lepo preskakati ovu vatru da se ugrijemo. Sad gledaj kako će te ugrijati taj rep.

Preskaču oni, preskaču, kad jedared uvati kudelja pa počela da gori. Rep gori kurji, gori sve do gore, a jadan kurjo:

– Jao, šta ću, kumo, šta ću?

– Niz vetar, kume, niz vetar!

On niz vetar, ono sve još bolje gori, sav kurjo izgorio, pa priči kraj.

Čovek, ala i lisica

Išo jedan čovek sikerom u šumu. U šumi naiđe na jednu alu, zatrpana s kamenjom, tako da nije mogla izići, pa se molila:

– Molim te, otrpaj me, zahvalna ću ti biti, jako ću ti biti zahvalna.

On je poslušo, a kad je otrpo, ala kaže:

– Poješću te, sa' ću te pojesti.

– To je zahvalnost?! Ajmo do tri suda pa da čujemo šta ćedu nam odsuditi, p' onda ćemo već dalje znati šta ćemo.

– Dobro.

Naiđu na jednog konja mršavog, jako, jedva ide. Kaže čovek:

– Vidi, oće ala da me pojede.

A konj kaže:

– Pojedi samo čoveka, pojedi. Dok sam bio mlad, kosirio se, i mogo da radim, on me držo, a sad kad nisam ništa kadar, odbio me od kuće da crknem od gladi. Samo pojedi!

E sad idu dalje, dalje, kad dalje naišli na pseto. Opet tako jadno pseto, mršavo, šantovo. Opet čovek:

– Oće ala da me pojede.

– Pojedi ga, samo pojedi. Dok sam mu zecove vato, čuvo kuću i sve sposoban bio, dotle me držo, sad kad sam nesposoban, otero me.

I oni opet tako dalje. Već je ala ćela da pojede čoveka, al nema, do tri suda su se pogodili, ajd dalje. I sad naišli na lisicu. Čovek kaže:

– Oće ala da me pojede.

– Zašto da te pojede?

– Zamisli, otrpo sam je od kamena, a oće da me pojede.

– Ajde da vidim ja kako je to bilo zatrpano i sve, pa onda ću suditi.

I vratu se na ono mesto, a lisica:

– Sad lezi ti, alo, a ti zatrpavaj da vidim prvo kako je to bilo.

Kad zatrpo dobro, sad kaže čoveku lisica:

– Sikera u ruci, a pamet u glavi!

Čovek sikeru i ubije alu.

Kuca, maca i dve devojčice

Bio čovek pa je imo drugu ženu. Imo on i devojčicu, imala i žena. Maćiji dosadila čovekova devojčica, pa će da je otera. Otac nije ni bio kod kuće, maćija joj lepo ispeče od brašna i pepela pogaču, i otera je. I devojčica ode. Išla, išla. Kad je noć zadesila u šumi, ona ku' će? Vidi jednu malu kućicu, i uvuče se. Kad tamo, pseto i mačka svega, nikog nije više bilo. A ona počela da jede, bila gladna, pa jela bi i ne bi, a mačka počela da mauče:

– Mau,mau!

Kaže:

– Gladna si?

Mače opet, a devojčica odlomi pogače:

– Evo, i tako ne možem pojesti, to mi je maćija sas pepelom umesila – pa da mačetu.

Onda i pseto počelo, i ono krnjauče, ište, a ona da i njemu dobar komad:

– Evo, to maćija mi i tako pepelom zamesila, pa jedi.

Oni se najeli, a ona zadremala, kad jedared čuje se huka, jaka huka kroz šumu.

– Šta je ovo – kaže – jao, kuco, maco, šta ću sad?!

A oni kažu:

– Ni brige nemaj, na'ranila si nas, mi ćemo te zaštititi.

I lepo dođe zver nika, a oni devojčicu sakrili. Zver miriši:

– Šta je, ode ima ljudskog stvora? Šta tu ima?

– Ne je dirati. Ima jedna devojčica, na'ranila nas obadvoje, ne je dirati, molim te.

– Neću je dirati. Nek iziđe.

Kad je izišla, a zver:

– Ajd,devojčice, kud oćeš, neću te dirati kad si i' na'ranila.

I onda joj dadu još, ne znam mnogo dukata i zlata, i tako ona dođe bogato kući. Kad je to sve raširila, a maćija:

– Jaoj, ša je ovo?! Di si bila?!

– Pa tu u jednoj kućici u šumi.

Ne znam di, već ona kaže da pseto i mačka i ništ drugo nije. Nije devojčica više ni znala. E, a maćija sutradan njenoj ispeče pogaču, i opravi i nju. Lepu pogaču ispekla, i devojčica hajd tamo, išla, išla, baš noć je zadesila u šumi. Kad tamo, vidi kućicu, i uđe, a u kućici pseto i mačka. Ona bila gladna, počela da jede, a pseto ište.

– Baš mi zato mati tako lepu pogaču ispekla baš tebi da dam! – ne da.

Mače ište, i ono mauče.

– Baš mi zato mati ispekla! Nema ništ, ne dam vam!

Kad posle počela huka i sve, a ona:

– Jao, kuco, maco, šta ću sad!

– Sama jela, sama pila, sama odgovaraj. Nema ništa.

I ona tako dočeka, a dođe ta zver, i pokida je. I sutra ujutru na kolac natakla glavu, a creva oko ne znam čega, a meso valjda pojela. Tako da sutradan kad je nije bilo, mati kaže čoveku:

Sigurno je dukata dobilo mnogo naše dete, pa ne mož da donese, sigurno. Ajd pred nju da joj pomognemo.

Kad oni bliže tamo, a ono detinja glava i više dece glava na kocovima, creva i sve, i oni jadni odoše kući plačući. Tako se to svršilo.

Jarac kozoderac

Bio deda i baba pa imali jarca. Deda od prve žene imao tri devojke a i baba imala tri devojke pa išle sve jedna po jedna da napasu jarca. Napase ga, kad dođedu kući, a jarac preskoči plot, prdne pa ogladni. Pita ga deda:

– Jesi se najeo, jarče?

– Kako ti, starče.

Deda uzme sekiru pa ubije devojku. Sve tri ubio. Onda išle babine devojke. Napasle jarca, doćerale kući, on preskoči plot, prdne pa ogladni. Pita ga deda:

– No, jesi se najeo, jesi se napaso, jarče?

– Kako ti, starče.

Deda uzme sekiru pa ubije devojku, tako sve tri. Onda će baba da čuva. Čuvala ga, tako i ona doćera, jarac preskoči plot, prdne pa ogladni. Pita deda:

– Jesi se najeo, jarče?

– Kako ti, starče.

Deda uzme sekiru pa ubije i babu. Onda otišao on, čuvo ga, čuvo, da pukne jarac. Dotera ga kući, a jarac preskoči plot, prdne pa ogladni. Kaže deda:

– Jesi se najeo, jarče?

– Kako ti, starče.

A deda uzme nož pa ga zakolje. Počo da ga dere, a jarac trk, pobegne pa u lisičinu jamu. Kaže lija:

– Ko to ide oko kuće?

– Ja, lijo, ja!

– Nemoj da mi pojedeš moje male.

– Neću.

Ušo onda unutra pa kaže:

– Ja sam jarac kozoderac, živ drt, neodrt, imam zube ko kolac, pregrišću te ko konac.

A lija pokupi male, trk, pobegne iz jame, pa jarac ostane u kući.

Rječnik manje poznatih riječi

ajdac – sklanjaj se
ajer – zrak
ajmečit – cmizdriti
ajz(l)iban – vlak
akondar – kao da
al – ili
aldovnost – požrtvovnost
aldumašće – čašćavanje
alov – valov
alvatno – komotno, udobno
am – ali
amaha – već, skoro
ambetuš – otvoreni hodnik
andrak – vrag
anta – humak
apa – otac; djed
ar – jer
ardov – bačva
arog – graba, jarak
astal – stol

baburača – dosadna stara žena
baćo – otac
badža – otvor na tavanici
bak – ovan
balta – sjekira
bambučat – urlati
banga – banka, novčanica
bangav – bolestan, hrom
barča – vrt
bark – vrh stabla
barlikat – urlikati
basamaga – stepenica
batac – čekić
batakumjača – batinetina
batic – čekić
batunja – batina
bazat – skitati
bekeš – vrst kaputa
bercuz, birc(uz) – krčma
bešika – kolijevka, zipka
bičalje – držlo biča
birka – ovca
birov – seoski knez
birtaš – krčmar
bit gore – biti budan
bižancija – bijeg
blečat – blejati
bome, borame – bogme
boba – zrno
bosorak, bosorkanjoš – vještac
bosorka, bosurka – vještica
brez – bez
brigati – skrbiti, brinuti se
brk – pramac, prednji dio broda
brndat – mrmljati sebi u bradu
bua – je li
bublja – gruda sira
buckat se – udarati se čelom o čelo, rogovima o rogove

bucnit – poljubiti
buča – bundeva
bučura – vrč; proštenje
bućka – izdubljena tikva
bućur – zavežljaj
bud – zar ne?
budžak – kut
buđla – džepni nož drvenih korica
bujtar – pomoćnik pastira
bukara – pijanac; bokal
buša – maškara
butast – glup
buzalica – mulj, blato

carkva, cirkva – crkva
cela – ćelija
cimiter, cimitor – groblje
cipaljka – nacijepano drvo
crljen – crven
cucak – pas
cug – vlak
cuknut – cjelivati, ljubiti

čačak – smrznuto ili suho blato na putu
čakundida – šukundjed
čapa – učestale nevolje
čapat – otkidati dio po dio
čatavat – čitati
čela – pčela
čepac – klin
čera – jučer
čerez – preko; zbog
čeri – navečer
češat – češljati
čibis – skitnica, besposličar
čiča – otac
Čivut – Židov
čorda – krdo
čordaš – govedar
črišnja – trešnja
čuda – mnogo
čunkat – voziti čamac
čupor – lonče
čurakla – vrsta kaputa
čutka – okomak, kočanj

čvorga – čvoruga
čvrkat – kljucati

ćedu – (oni) će
ćer – kći
ćeti, ćo – htjeti, htio
ćev – htio
ćo – htio
ćućav – nespretan
ćutat – osjećati, slušati

daborme – dabogme
dada – otac
danit – dahnuti
degdeg – ponegdje
dekat – upravljati (uzdama) kolima
digdi – gdjegdje, ponegdje
diko – djed
divanit – govoriti, razgovarati
divenica – nadjev, kobasica
divičica – djevojka
divijačina – divljačina
dleko – daleko
'do – tko
do – dao; tko
dokonat – doznati
dolap – ormar, komoda
doljača – dolina
dosljeg – dok, dokle
dostat – dobiti
drćat – drhtati
du' – duh
du – daju
dućak – lupa
dućkat – udarati
dugovanje – roba, stvar
dunja – perina
dupka – jama, rupa
duvanjivat – pušiti
duvar – zid
dvojčad – dvojke, blizanci
dzikat – veselo plesati

džakat – govoriti
džikat – skakati

đak – jak
đipit – skočiti
đuga – glineni krčag
đuture – jedno na drugo, prosječno
đuvegija – mladoženja

edared – jednom
edva – jedva
el – ili; jer
eminoš, eminjoš – uglednik
enga – djeveruša
eptin – jeftin
esapit – računati; misliti
espap – roba za trgovinu
Esteraj – Austrija
eškut – seoski vijećnik
etrova – jetrva
ež – jež

fagan – skitnica, besposličar
fala – nezgoda; ponos
falinga – nedostatak, mana
faljat – nedostajati
fara – crkvena župa; zadnji dio lađe
fićfirić – kicoš, gizdelin
fićok – čokanj, fraklić
flaster – pločnik
frtalj – četvrt; kvart
furt, furtom – stalno

galeba, goleba – balega
gancat – tapkati
ganut – krenuti
garvan – gavran
gat – nasip
gata – mjesto za pranje rublja na potoku
gencija – postaja, kolodvor
gi – gdje
gingat – ljuljati se
gipit – naglo ustati, skočiti
glacak – gladak
gluno – gluho
glušit – odzvanjati, zvučati
gnduvat – misliti
gnt – misao
godina – kiša
golebat – hvatati se u koštac
gomba, gumba – puce, dugme
gonetat – odgonetnuti
grbača – batina
grijet – ići
grijota – grehota
groktit – grleno pjevati
grombav – grbav
grotom – grohotom (smijati se)
grša – grlo
gucaj – gutljaj
gucat – piti
gužnjak – kulen
gvozdena mačka – sidro

hajčit – goniti, požurivati
hajlek – sklonište, dom
hajsura – prostirka od rogozine
hartoknit – odmaći se
hasan; hasna – dobit, korist
hasnivat – upotrebljavati
hat – dakle
herga – čvor u obrađenom drvetu
hidu – idu
hinaus – van
hlapac – mladić
hintačka – ljuljačka
holt – katastarsko jutro
homa – odmah
horcat – lupati, dizati buku
Hortin – Miklós Horthy, regent fašističke Mađarske
hostinjec – gostionica
hotar – teritorij sela, općine, domaćinstva
hrća – vrag
hrnbat – grbačiti, teško raditi
hrp – gomila
hudoban – siromašan
huta – koliba

i' – ih
iće – jelo, hrana

ići zarad sebe – vršiti nuždu
ićište – opredjeljenje
igrač – svirač
ilo – jelo
imet se – zvati se
imovit – imućan
inako – inače
inzla – otok
iskavat – zahtijevati
iskočiljnit – iskliznuti
iskokoštit – isprriječiti se
ispraven – spreman
ista – istom, tek
isti, idem – jesti, jedem
išpan – upravitelj posjeda
it, i'te – ići, idite
iz – s(a)
izakat – izvikati se
izbignut – pobjeći
izdvorit – podvoriti
izružit – izgrditi
izvezetirat – obaviti liječnički pregled

jablaka – jabuka
jad – otrov
jagoda – dud
jal – je li
japo – otac
jarit se – zbijati šalu
je – ih
je' – jede
jedno – eno
jeď – jedi
jel – jer; ili
jeno – eno
jeti – početi
jeto – eto
jevo – evo
ji – ih
jigla – igla
josag – blago
Jucka (Gospa) – Judska (Jud, Mária-gyűd, poznato proštenište)
Jugovina – Jugoslavija
junak – momak
just – baš

ka' – kad
kabat – kaput
kade, kadi – gdje
kadli-tadli – kad-tad
kafehaus – kavana
kamarat – drug, prijatelj
kandžija – bič
kapidžija – vratar
kartancija – kartanje
kartina – krtičnjak
karvanj – mnoštvo
kat – kada
katana – vojnik
kečat – udarati nogom
kepenja – ogrtač, plašt
kermec – crkveni god
kertiz – vrtlar
kertiznica – vrtlareva kuća
keruša – pas
ket – kada
ketečka – pregača, kecelja
ki – koji
kika – vlas; kosa
kin – muka, tegoba
kinit – kihnuti
kinovat – mučiti
kinut – otkinuti
kip – slika
kipar – prodavac slika
kirdžijaš – prijevoznik
kita – grana
klamićat – klatiti
klapit – sanjati
klazljin – čaša
klekečki – klečući
klinamik – vješalica
kloktor – zapreminska mjera za drva
klošter – samostan
ko – kad
koč – nekoć, ponekad
kočak – svinjac
kočiš – kočijaš
koldušica – prosjakinja

kolumić – pleteni kolačić, lakumić
konda(r), kondaz – kao da
konđa – punđa
kordeva – dvokolica
kormanj – upravljač, volan
korombečit se – lijepo, ponosno se poigravati
koršov – krčag
košara – staja, štala
koštaber – redar, milicionar
kot – kod
kožni zubi – desni, bezuba usta
kreljut – krilo
krompla – krumpir
krpa – rubac
krvašan – krvav
ku' – kuda
kucak – pas
kucen – okomak, kočanj
kuhta – pas
kukat – viriti
kukučkat – provirivati
kumaj – jedva
kunčaft – kupac
kupačica – rukovetašica
kurit – dimiti, pušiti
kurtala – dosta
kurtalisat – osloboditi se
kuševat, kušnut – cjelivati, ljubiti
kvartilj – stan
kvrcat – kucati

labućkat – lupetati, naklapati
ladina – hladovina
lagacko – lagano
laja – crna ovca
lajdat – trpjeti, podnositi
lakomica – gornja slavina na bačvi
lanac – zemljišna mjera (oko 4000 četvornih hvati)
lapat – polje, njiva
latak – lakat
lazit – gmizati
lazno – vrijeme
lečka – mišolovka
ledina – busen
lemeš – plemić armalist
lemozija – milodar (u crkvi)
lepur – leptir
les – šuma
liktar – leptir
lipči – ljepši
liptur – leptir
lotre – ljestve
loza – šuma
ludje – ljudi
ludoglav – lud, nastran
luja – oluja

ljučit – lučiti, odvojiti
ljuka – rupa, jama

ma' – mah
maćva – maćeha
majka – baka, starica
majucak – malen
maljukni – mali
mamaljuga – kukuruzni žganci
manit – mahnuti
masa – miša
Matužalem – Metuzalem; vrlo star čovjek
med, meda – među
medvedić – rovac
mero, meru – malo
meran – miran
merhunac – mrav
meštar – učitelj
metotim – međutim
micak – mali
mijana – krčma
mijur – mjehur
milovat – voljeti
mišak – vreća načinjena od mjehura
mjer – mir
mladinja – mladost
moč – mokraća
močat – mokriti
mogućan – imućan
morgovati – mrgudati

morkonja – mrkva
mrginj – zatravljena međa
mrišit – mirisati
mrnđat – gunđati
mrska – bora
mrva – malo
mulatovat – lumpovati
mustaći – brkovi
muš – muž
muštrat – vježbati, zlostavljati
mut – nijem
mutkat – mucati

'n – eno
nadra – njedra; grudi
'naj – onaj
najpotli – naposljetku
nakinčit – uresiti, ukrasiti
'nako – onako
naljoljan – pijan, nakresan
namrkosit – namrgoditi se
nana – majka
narihtat – srediti, namjestiti
naslam – sjenik
nastačit – probaviti
našedivat se – natrčkarati se
nausnice – brkovi
navragnjit – nagnuti
nazlabat – uporno dosađivati
nazlobrzan – prijemčiv za zlo
nebo – tavanica
negdo – netko
nek – samo
neka, nekate – nemoj, nemojte
nemeš – plemenitaš
nenadijano – iznenada, neočekivano
nenavidit – zavidjeti, zlobiti
neš – nećeš
nigdo, nigdor – nitko
nim – nama
niotkale – niotkuda
niz – udolina
'no – ono
nora – luda
notaroš – bilježnik

nujte – dakle, evo
nuter, nutri – unutra
nuz – uz

njaki – nekakav
njekud – nekud; nekamo
njov, njev – njihov

o' – od
obedit – okriviti
obi – bih, bi, bismo, biste
obliče, oblika – fizionomija
oblok, obluk – prozor
ocići – odsjeći
ociknit se – obrecnuti se
ocmurit – oglodati
ocov – očev
očo – otišao
odadrt – tvrd, grub
odalec – otuda
ode, odeg, odeker – ovdje
odit – hoditi
odjakarit – odrezati
odmanjivat – odmahivati
odmikat – povraćati, bljuvati
odminit – zamijeniti
odvit – odgovor
odvrljat – uteći
odžak – dimnjak
oklagija – rasukač, sukalo
okoprcan – vješt, živahan
okvakvi – ovakav
ol – ohol
olaj – ulje
oma – odmah
omak – izmak, na kraju; odmah
on' – onaj
on'a – onda
onak – onda
ondalek – odatle
opaš – rep
opcina – opsjena
opešat – sustati, zamoriti se
opravit – odjeven
opudit – spustiti, baciti dolje

or – orah
orlan – orao
oroz(ak) – pijetao
oslica – magarica
osmak – mjera za zapreminu
ostit – osjetiti
'oš – još
oš – hoćeš
oštarje – sječivo
otar – okolica sela, općine
o'tar – oltar
otarak – ručnik, otirač
ovolit – zavoljeti
ovolno – po volji

pa – opet
pabušina – slabine
pak – opet
paor – seljak
parac – štakor
paradička – rajčica
parasnik – seljak
pasirat – odgovarati
paštit, paštrit – truditi se, žuriti se
patako – također
patikar – ljekarnik, apotekar
patrovat – čuvati, voditi brigu
pauzina – uže
peca – pijaca, tržnica
pećar – peć
pek, piek – pekar
peka – svinjokolj
pendžer – prozor
penut – baciti dolje, rinuti
penjage – ljestve
perjar – mađarski žandar
perlje – prije
petelj – pijetao
pinez – novac
piplići – pilići
pištikare – maškare koje dolaze na svinjokoljsku večeru
pitanac – tovljenik
pivac – pijetao
plačkav – plačljiv
pladanj – tanjur
plavčica – čamac
plebanoš – župnik
plenđupa – glupača
plišanj – plijesan
počukljikat – poškakljati
pođan – gost na svadbi kod djevojačkih roditelja
pojt na bandre – poći u skitnju
pokrka – dvojba, sumnja
poj'u – pojedu
pokukivat – provirivati
polak – pol, pola
poljat – politi
porcija – porez
poročkat – posvađati
porodiv – porođaj
porta – kapija
porten – sa zlatnim vezom
posi – poslije
posit – posaditi
poslenik, poslovač – radnik
posluhnut – poslušati
posrtan – zadovoljan
postar – stariji
pot – znoj
potit se – znojiti se; debljati se
potlanji – posljednji
potli – poslije
potpašit – poduprijeti, podmjestiti
potrven – rasturen
potripčina – potrepština, fiziološka potreba
povidat, povjedat – pričati
povrza – porijeklo; soj
poza – nakon, poslije
pozli – gori, više zao
pozoj – zmaj
poživo – brže
praci – prasci
pratit se – veseliti se uz pratnju svirača
prdačit se – rugati se
prdalica – cijev na gajdama kroz koju izlazi zvuk
predida – pradjed

pretelj – prijatelj
prez – bez
pričet – početi
prija – prijateljica
prikobecivat se – premetati se preko glave
prikojak – prejak
primnut – primiti
pripomjenka – pripovijetka
pripoznat – priznat
priskočiv – spreman da pomogne
prognudavat – promisliti
progunit – progutati
prošnjak – prosac
protuliće – proljeće
prvice – isprva
pule – magare
pulin – čobanski pas
puljav – prljav
purger – seoski vijećnik
purićak – vrst tijesta
pustahija, pustaija – razbojnik, odmetnik
pustolina – pustinja
putra – krčag

raban – rabljen, upotrebljavan
raca – patka
račić – pače
radaš – pride, dodatak
rađa – posao, rad
rampaš – mošt u vrenju
ranje, ranjina – jutro
raspuće – križanje putova
rastroćkat se – raspasti se
raubat – pljačkati
ravrit – hrabriti
razmarvašit – razmetati se
razvrndan – razbacan
rednja – raditi po rasporedu
rihtar – seoski knez
rijat – rivati
robot – tlaka, radna obaveza kmetova
rondzat – stalno prigovarati
rujat – valjati
runit – onemoćati

sa' – sada
sadžak – željezni tronožac
sađe – voće
saginjat se, sagnjivat se – sagibati se
sak – svaki
sakačka – kuharica
saklama – vještica; zla žena
sam' – samo
samonik – samonikla biljka
sašta – svašta
s'e – sve
seda – sada
sekser – stari ugarski novac
senek – svejedno
senski – seoski
senzar – mešetar, posrednik
serdit – otrovan
sič – kostobolja
sidit – stanovati
sidva – dvojica
sigra – igra
sikera – sjekira
sinija – nizak okrugao sto
sinj – sjena; tamnoplav
sinja – sjena
sipolj – sipljivost
sirdik – zgrušano mlijeko
site – sjedite
sjev – sio
skobiti – snaći
skrndavit – slomiti
skrućit – na brzinu uraditi
skurlati – propasti
slepanjit – stanjiti, zbiti
sleznut – sići
slip, slipan – bezobrazan
sluktit – osluškivati
smanjkavat – smanjivati
smešota – vrag
smi(j) – smijeh
smijuckat se – smijati se
smutipuk – vrag, sotona
soldat – vojnik
soparan – suhoparan

sordinjat se – stropoštati se
sovezat – razriješiti
spavinjak – spavanje
spreću – prema; naspram
spuž – puž
srunit – primoran, prisiljen
stan – kuća, dom
stelja – krevet, postelja
stra, od stra – strah, od straha
stražmešter – nekadašnji podoficirski čin
strija – streha
striž – plijesan; slana, rani mraz
subaša – čuvar polja
subito – osobito; jamačno
sur – crn
suvaja – mlin na konjsku vuču, suhara
svaj – sav
svednak – stalno, jednako
svedvojica – obojica
sv'ega – svojega
svekrvača – svekrvetina, babetina
svićica – žigica
svionica – pogača zavijača
sviš – više
svitovat – savjetovati; grditi
svudak, svudan – svugdje

'š – ćeš
ša – šta
šalangov – kožni ukras na biču
šamija – rubac, povezača
šantuckat – hramati
šarovit – nepouzdan
šavolj – drveni sud za vodu
šepa – kapa
ševeljat – teturati se
šiler – crveno vino
šinter – strvoder
škip – vrsta posude
školnik – učitelj
škvorak – čvorak
špica – sjemenka; žica
špioda – čioda, bumbača
špotat se – rugati se
šprljekati – tepati; govoriti s manom

štacija – postaja, kolodvor
štalog – staja, štala
štat – čitati
štau – što
štel – htio
štit – čitati
štrajtat se – svađati se
štranga – konop, uže
štrepet – strepjeti
štrkalj – strka
šturma – juriš
šuhaj – nomak
šulanci – vrst tijesta
švabikat – govoriti pogrešno švapski
švarba – sjekirica
švićnut – baciti daleko; zazviždati
švigar – vrh biča opleten od konjskog repa
švigarac – momčuljak
švornut – baciti u nepovrat; udariti

tabla – stol
tadli – tad
taki(m) – odmah, smjesta
tal – dio
tamjen – tamjan
tamokar – tamo
tanačit – savjetovati
tanjer – tanjur
tarmat – prijetiti se; zafrkavati
tecivo – tekovina
tegnut – potegnuti, trgnuti
tentat – nagovarati; zadirkivati
ter – i
terjunka – trnjina
tevočar – pastir za teliće
tičnut – kucnuti
tisna u pameti – ograničena, glupa
tit – htjeti
tolmač – tumač
tolvaj – tat, kradljivac
toljk – glup
tote – tu, ovdje
tovaruš, tovaruška – drug, drugarica
tračje – kolica, tragače

tranjica – krpica
tražnji – zadnji
trcav – traljav
trenit – trepnuti; zadrijemati
trganci – vrst tijesta
trhašna – krhka
trisat – otirati, brisati
tržac – trgovac
tržit – trgovati
tucat – kucati
tudak, tudan – tuda
tude, tuja, tujak – tu, ovdje
turecki – turski
turnić, turnić – toranj
turov – sir
turna – toranj
tušit – utopiti, udaviti
tušta – mnogo
tutekar, tuteker – ovdje, tu

ubernut – obrnuti, okrenuti
ucvarak – čvarak
učera – jučer
'učit – hučati
udivanit – ugovoriti
ufanje – nada, vjerovanje
ufat se – nadati se, vjerovati
ufriško – ubrzo
ugled – odlazak momka djevojačkoj kući radi ženidbe
ukebat – uloviti, uvrebati
ulest – ulaziti
umrt – mrtav; umrijeti
Unterholdung – zabava, igranka
uozbilj – ozbiljno
upačivat – pokazivati prstom, rukom
uparožit – zaulariti konja
upoparožit – ići usporedno
upustit – uništiti
ur – već
ura – sat
urberija – urbar
us – brk
usri – usred
uštrkljivat se – utrkivati se

utiskat – nabiti, ugurati
uvika – navijeke
uzbano – pouzdano, sigurno
uzbatrit – ohrabriti
uzbunit – zbunjen
uzglavnik, uzgljanca – jastuk
uzvirit – unezvijeren
uzvr – do vrha
uženit – oženiti
užeran – pijan
užina, užna – ručak, objed
užinar – južina
užinat – ručati, objedovati
uživit – oživjeti

v(a) – u
vaćati – hvatati
vada, vala – valjda
vadas – lovac
vajat – kladiti
vamo – ovamo
vandizanje – lumpovanje
vandrovač – skitnica
vandrovat – skitati, lutati
vat – hvat
ventrat se – penjati se, verati se
veternjača – vjetreno kolo
veža – toranj
viganj – nakovanj
vijar – vihor
vika – mjerica
vikat – dozivati
vikovičanje – vječnost
višćurina – vještica
viška – vještica
vitav – gumno
vite – vidite
vi'ti – vidjeti
vizitacija – novačenje, regrutacija
vjesit – visiti
vjetren – nastran, hirovit
vod – ovdje
vodeni ponediljak – uskrsni ponedjeljak
vojak – vojnik
vojkada – nekada, nekoć

volarica – čuvarica volova
vorgule – orgulje
vošćan – vojnik
vragbaba – vještica, zla žena
vragat – ljubakati
vran – čep za bačvu
vrbina – rbina
vrčak – vršak
vrći – vraćati se, vršiti
vreštit – vrištati
vriško – brzo
vrkočit se – šepuriti se
vrli – lijep
vršaj – gumno
vrtljac – vrt
vrvom – do vrha pun
vu – u
vudej – ovuda
vulopan – blatan, prljav
vun – van

zabataljit – zapustiti se
zabavit – zamjeriti, prigovoriti
zabentat – začarati, zavračati
zabit – zaboraviti
zabludit – izgubiti put; zabuniti se
zać – zašto
zaćećkat – zabrljati, zaćeretati
zad – pozadi
zadzikat – veselo zaplesati
zadnit – bačvu zatvoriti dnom
zafuruljat – zasvirati na frulu
zagladit – izgladnjeti
zaicat – zaplakati
zaintičat – zaokupiti, navaliti
zajujkat – zajaukati
zakiljivat – zlonamjerno prigovarati
zakratito – skraćeno
zaktivat – zahtijevati
zakučit – nejasan, zamršen
zakurdačit – zapaliti, zadimiti
zakuvača – intrigantkinja
zakuvat – zamijesiti
zal – zao
zamiran – začuđen
zamirat – začuditi
zamušit – umočiti
zanijat – zanjihati
zaobličit – ugledati
zapatit – steći
zapcivat – psovati
zaperti – zatvoriti
zaran – rano
zargučat – zahrkati
zaručnja – zaručnica
zašnefalica – zanovijetalica
zatiok – zatiljak
zaviškat – začarati, zavračati
zavranit – udariti čep u bačvu
zažmijerit – zažmiriti
zdvaro – jako, veoma, vrlo
zglavljen – pametan, bistar
zet – uzeti
zi – iz
zibrat – izabrati
zigorit – izgoriti
zigubit – izgubiti
zikrčit – iskrčiti
zimljije – hladnije
zis – sa
ziti – izići
zmiješit – zdrobiti, smožditi
znamda – možda
zničit – uništiti
zvračat – izliječiti
zvručat – ugrijati
zutra – sutra

žal – žao
žalit – naricati za mrtvacem
žatva – žetva
ždaja – aždaja
ždrak – zraka
ždral – privjesak na kraju biča
ždrokat – halapljivo jesti, piti, žderati
žgamlja – grumen sira; čvarak
žgat – paliti
žićak – život
žiep – džep
žigica – varnica, iskra

žit – žut
živanji – razbojnici
žmara – čvarak
žnjač – žetelac
žo – žao
žrat – žderati
žuhak – gorak
župovat – protjerati
žužati – ljuljati
žvet – žvakati

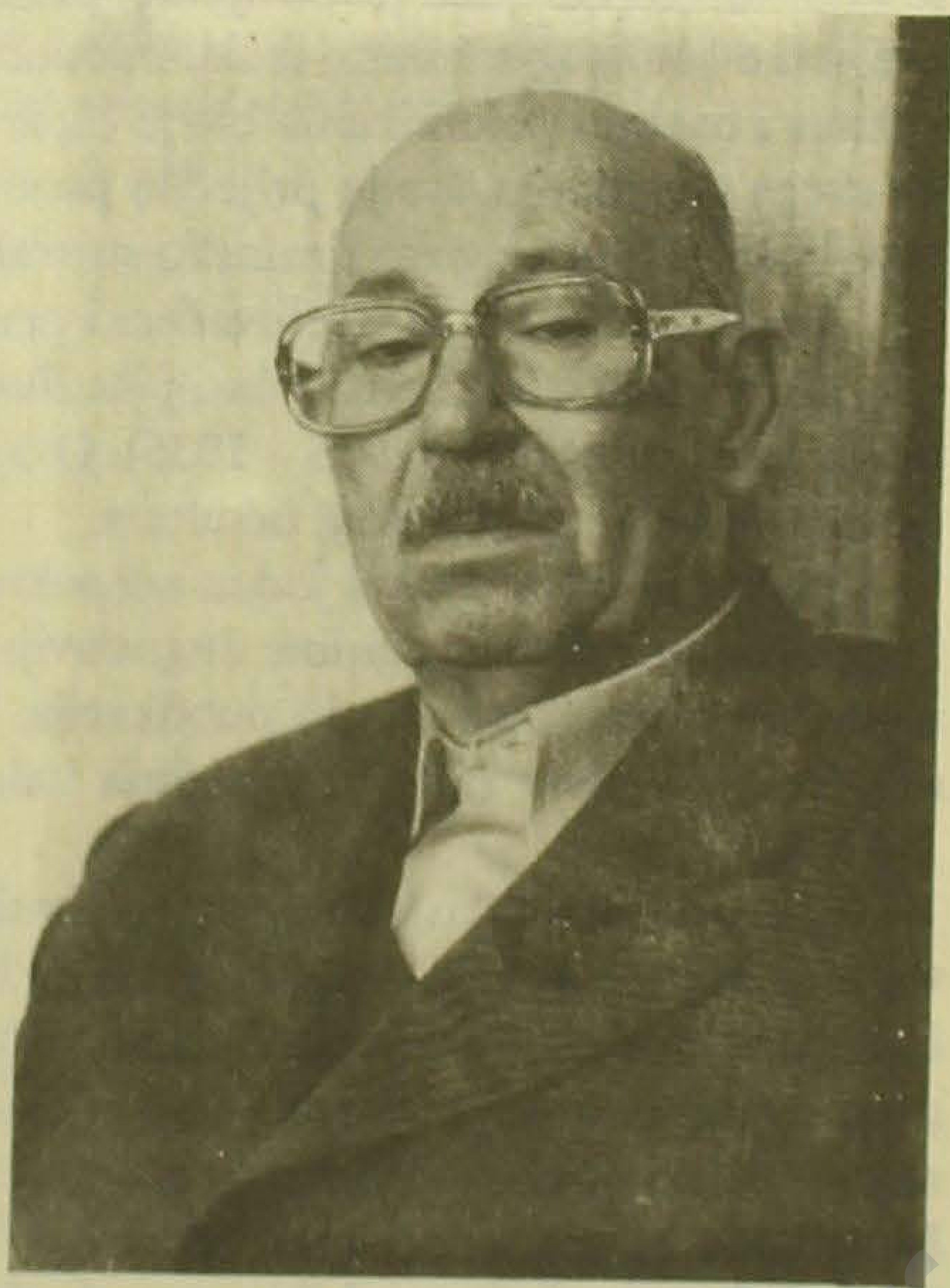
Bilješke o pripovjedačima

Antolović, Mijo, Salanta, rođen 1902. g. – 144.
Ašin, Pere, Tukulja, rođen 1892. g. – 24, 25, 29, 59, 174. i 175.
Baćić, Manda, Bikić, rođena 1890. g. – 49.
Bedžula, Ceca, Gornji Sentivan, rođena u Kaćmaru 1908. g. – 62.
Bende, Mate, Aljmaš, rođen 1901. g. – 97.
Bende, Melkir, Aljmaš, rođen 1888. g. – 121.
Beširović, Antun, Kaćmar, rođen 1897. g. – 123. i 152.
Beširović, Marko, Kaćmar, rođen 1892. g. – 2.
Blažetin, Bariša, Santovo, rođen 1901. g. – 76.
Blažetin-Đurić, Marija, Santovo, rođena 1904. g. – 149.
Blesić, Etuška, Aljmaš, rođena u Kaćmaru 1896. g. – 60.
Blesić, Ivan, Kaćmar, rođen 1897. g. – 3. i 4.
Bošnjak, Marko, Ata, rođen 1903. g. – 90.
Božanović, Kata, Salanta, rođena 1893. g. – 39.
Bundić, Martena, Gara, rođena 1899. g. – 44, 160. i 164.
Bunjevac, Kata, Novo Selo, rođena 1890. g. – 178.
Burlović, Antun, Erčin, rođen 1889. g. – 13, 23, 74. i 142.
Čikoš-Farkaš, Eva, Dušnok, rođena 1911. g. – 14. i 15.
David, Grgo, Andzabeg, rođen 1898. g. – 94, 119. i 134.
Ditelan-Petrekanović, Roza, Bikić, rođena u Aljmašu 1890. g. – 20, 77, 87, 107. i 122.
Ditelan, Stipan, Bikić, rođen 1907. g. – 55, 64, 84, 88, 98, 109, 110, 141. i 159.
Divoš, Franjo, Umok, rođen 1907. g. – 92.
Domnanić, Alojz, Koljnof, rođen u Undi 1901. g. – 51, 75. i 104.
Đukić-Kulišić, Vranka, Gornji Sentivan, rođena 1903. g. – 69.
Đuraković, Mate, Kaćmar, rođen 1901. g. – 38, 58, 66, 111, 124, 125. i 169.
Emberović, Mato, Pogan, rođen 1892. g. – 46. i 80.
Filipović, Stipan, Kaćmar, rođen 1908. g. – 40, 112, 113. i 114.
Gergić, Ljubica, Starin, učenica – 161. i 162.
Gorjanac, Martin, Santovo, rođen 1897. g. – 143.

Grajić, Ivo, Birjan, rođen u Vršendi 1896. g. – 52.
Gregor-Šperković, Terezija, Bizonja, rođena 1896. g. – 22. i 28.
Hideg, Josip, Martinci, rođen 1901. g. – 146.
Horvat, Anton, Umok, rođen 1895. g. – 78, 86, 138. i 171.
Horvat, Lazo, Aljmaš, rođen 1879. g. – 1, 53, 54, 56, 57, 61. i 173.
Horvat, Marija, Vedešin, rođena 1902. g. – 93.
Jasenović, Krista, Čavolj, rođena 1888. g. – 21, 72. i 85.
Jovica, Ante, Andzabeg, rođen 1909. g. – 170. i 176.
Karagić, Stana, Baja, rođena u Baškutu 1910. g. – 73.
Klarić, Marjan, Birjan, rođen u Udvaru 1905. g. – 32. i 50.
Kolar, Mato, Katolj, rođen 1909. g. – 136. i 137.
Kalenić, Mato, Mohač, rođen 1929. g. – 36. i 37.
Kovač, Ivan, Gornja Kanda na Mohačkom otoku, rođen 1911. g. – 65.
Kovačević, Đuro, Martinci, učenik – 18.
Kovačić, Marko, Šaroš, rođen 1882. g. – 91.
Krekić, Adam, Kaćmar, rođen 1905. g. – 180.
Kukinjac, Đuro, Kukinj, rođen 1908. g. – 145, 155. i 156.
Kulišić, Bono, Gornji Sentivan, rođen u Kaćmaru 1888. g. – 12, 45, 63, 70, 71, 81, 82, 83, 89, 95, 100, 101, 118, 130, 131. i 147.
Maluš-Simić, Natalija, Lovra, rođena 1909. g. – 183, 184, 186, 187, 188. i 189.
Mandić, Šandor, Kaćmar, rođen 1879. g. – 5, 6, 115. i 148.
Mandić-Đurić, Marija, Santovo, rođena 1902. g. – 16. i 35.
Međimori, Fabijan, Kemlja, rođen 1892. g. – 47, 105, 139. i 140.
Međimori, Marija, Kemlja, rođena 1873. g. – 19, 34, 167, 168. i 177.
Nemet, Josip, Kemlja, rođen 1907. g. – 120. i 157.
Patarčić-Vujkov, Bara, Kaćmar, rođena 1898. g. – 7, 41, 48. i 158.
Petreš, Petrona, Kaćmar, rođena 1908. g. – 8. i 99.
Petrešević, Manda, Baja, rođena u Gari 1907. g. – 165.
Popović, Milan, Olas, rođen 1913. g. – 96.
Radić, Jakob, Bizonja, osobni podaci nepoznati – 172*.
Ražić-Palijan, Kata, Minjorod, rođena u Kozaru 1908. g. – 17, 26, 27. i 31.
Rumenjaković, Bašo, Čavolj, rođen 1892. g. – 132. i 154.
Rumenjaković, Ento, Čavolj, rođen 1893. g. – 79. i 133.
Sabovljev, Joza, Santovo, rođen 1888. g. – 150.
Senić-Bogdan, Darinka, Lovra, rođena 1896. g. – 190.
Silović, Zlatica, Potonja, učenica – 163.
Stipančević, Bolto, Čavolj, rođen 1880. g. – 102.
Stipanov, Bariša, Santovo, rođen 1898. g. – 135.
Stipić, Šandor, Aljmaš, rođen 1883. g. – 106. i 108.
Svinjarević, Jozo, Kukinj, rođen 1889. g. – 33.
Šibalin, Adam, Gara, rođen 1879. g. – 10, 11. i 117.
Šimić, Živko, Santovo, rođen 1920. g. – 103.

* Ova je pripovijetka uzeta iz stare bilježnice pokojnoga Jakoba Radića, neke vrste rukom pisane pjesmarice, domaćega gospodarskoga kalendara i kronike. U posjedu je učiteljice Grafenleiter iz Bizonje.

Bilješka o piscu

Balint Vujkov* rođen je 26. svibnja 1912. godine u Subotici, u siromašnoj obitelji, od oca Franje, krojačkog radnika (1886 – 1915, poginuo u prvom svjetskom ratu) i majke Jele, rođene Poljaković Kovačev, domaćice (1884 – 1957).

Školovao se u Subotici: osnovnu je školu pohađao od 1919. do 1923, gimnaziju od 1923. do 1931, a Pravni fakultet od 1931. do 1936. godine, kada je diplomirao pravo.

Nakon završetka studija 1936, kao pravnik, odnosno odvjetnički pripravnik zapošljava se i radi u banci, a zatim u više odvjetničkih pisarna sve do 1944. godine. U međuvremenu (1936/37) služi vojni rok u školi rezervnih oficira u Sarajevu.

Tijekom 1941. ženi se tekstilnom radnicom Emilijom Vukašinović Milkom, s kojom ima jednog sina Franju (odvjetnika po zanimanju).

Za vrijeme rata aktivni je suradnik narodnooslobodilačkog pokreta u ovom kraju, te ga fašistički okupator zbog toga, kao i njegovih naprednih pogleda šalje na prisilni rad, a otuda u kažnjeničku četu, da bi kraj rata dočekao u jednom nacističkom koncentracionom logoru u Austriji.

* Pseudonimi Balinta Vujkova: Baraba Bećarović, Bunjevac Kremenjak, Hortenzije Drnić-Kubičić, d. Dugović, Ante Dujmović, Janko Grbić, R. Hristonić, I. Konjović, S. Kovačić, Martin Lisakov, Mali Baćo, Dušan Pantić, R. Parčetić, Stipan Šimković, a šifre: B(alint) Vujkov, B(alint) V(ujkov), b(alint) v(ujkov), v(vujkov).

Već slijedeći dan nakon povratka u domovinu Balint Vujkov postaje urednikom subotičkog dnevnog lista *Slobodna Vojvodina* (latinično izdanje koje je izlazilo u Subotici), odnosno poslije *Hrvatske riječi* (isprva također dnevnog lista a potom tjednika koji je 1956. promijenio naziv u *Subotičke novine).* Od druge polovice 1948. do početka 1949. glavni je i odgovorni urednik *Hrvatske riječi*.

Od veljače 1949. jedan je od vodećih službenika i organizatora Saveza kulturno-prosvjetnih društava Subotice (1949 – 1953), a od 1954. do 1961. ponovo odvjetnički pripravnik. Slijedeće, 1962. postaje odvjetnikom, da bi od 1963. do 1966. bio osnivač i prvi šef Službe pravne pomoći Skupštine općine Subotica, a od 1966. do 1973. sudac Okružnog suda, također u Subotici, kada je umirovljen.

Umro je iznenada, 23. travnja 1987. godine, u svojoj 75. godini.*

*

Balint Vujkov se rano, od studentskih dana opredijelio za književnost. Sakupljao je i obrađivao narodne pripovijetke, pisao pjesme sa socijalnim motivima, novele i pripovijetke snažnog zamaha, lirske intonacije, ali realističke prosudbe. U člancima, prikazima i osobito polemikama bio je oštar i nepomirljiv borac za novo, napredno a protiv svega nazadnoga što je priječilo prodor svježih, naprednih ideja tridesetih godina. Nije beznatno ni njegovo dramsko stvaralaštvo.

Istodobno je bio utemeljivačem i prvim glavnim i odgovornim urednikom naprednog omladinskog književnog časopisa *Bunjevačko kolo,* čiji je urednik, s manjim prekidima, pune tri godine (1933 – 1936). Ovaj je časopis pokrenuo s grupom radnika i studenata ovdašnjega Pravnog fakulteta.

Balint je Vujkov bio i jedan od pokretača i stvarnih urednika skojevskog *(SKOJ* – Savez komunističke omladine Jugoslavije) časopisa *Stvaranje.* Do rata je uredio i više narodnih kalendara i drugih publikacija. Taj je posao nastavio i poslije rata kao urednik časopisa *Njive* (1947), narodnih kalendara (1947, 1948, 1949), *Rukoveti* (1971 – 1972) itd.

Usporedno s tako izvanredno aktivnim, razgranatim i svestranim književnim djelovanjem, koje se na stranicama ondašnjih listova i časopisa, narodnih kalendara i drugih izdanja vrlo učestalo očitovalo, Balint Vujkov razvijao je i svoju ljubav prema narodnom stvaralaštvu koje će mu poslije postati trajno životno i umjetničko opredjeljenje; sakupljao je i obrađivao usmenu narodnu pripovijetku, prvo kod ovdašnjih bunjevačkih Hrvata, da bi zatim postupno proširivao krug na usmeno kazivanje hrvatskog življa u Bačkoj, Banatu, Srijemu, Liki a u posljednoj fazi svoga bogatog i plodnog sakupljačkog rada na Mađarsku, Rumunjsku, Austriju i Čehoslovačku. Sakupio je određen broj srpskih narodnih pripovjedaka u Vojvodini, Mađarskoj i Rumunjskoj.

Prvu bunjevačkohrvatsku narodnu pripovijetku koju je zabilježio i obradio Balint Vujkov, objavio je njegov tadašnji gimnazijski profesor Milivoje V. Knežević u svome književnom časopisu *Sever* već 1932. godine. Otada pa do smrti Vujkov je sakupio i ob-

* Umro je u punom naponu stvaralačke snage: dva-tri dana pred smrt još je sređivao rukopise za najnoviju zbirku narodnih pripovjedaka. Tako je u jednu potpuno novu bilježnicu unio odnosno obradio i prepisao iz bilježaka jednu kraću pripovijetku dužine 1,5 stranice.

radio blizu 1.500 narodnih pripovjedaka od kojih je veći dio do sada objavljen u 12 knjiga. Trinaesta – erotske narodne priče – nalazi se u tisku i uskoro treba da bude objavljena u okviru izdanja *Osvit*, Novinsko-izdavačkog poduzeća *Subotičke novine*.

Usredotočenost na narodno stvaralaštvo, publicistiku i javno djelovanje donekle je spriječilo Balinta Vujkova da se iskaže kao vrstan pjesnik, pripovjedač, pa i dramski pisac. Ali, to je bila njegova svjesna žrtva. Međutim, uprkos tome za gotovo pedeset i sedam godina neprekidnoga književnog djelovanja objavio je i šest samostalnih umjetničkih djela: pjesama, pripovjedaka i bajki.

Tako golemi opus jednog nesvakidašnjeg stvaraoca nailazio je na zapažen odjek u javnosti. Uz mnoge prikaze, recenzije, eseje njegovo je djelo bilo predmetom brojnih maturskih, seminarskih i znanstvenih studija. Za života je dobio i dvije važne nagrade: *Oktobarsku nagradu grada Subotice* (1962) i *Vukovu nagradu* (1971) koju dodjeljuje Kulturno-prosvetna zajednica Srbije u Beogradu.

Bibliografija Balinta Vujkova, koju je on neumorno i postojano ispisivao gotovo pedeset i sedam godina, veoma je opsežna. U nastavku naznačujemo sva njegova samostalna djela odnosno knjige, važnije zbornike u kojima se mogu naći narodne pripovijetke, umjetničke pjesme, pripovijesti itd. ovoga vrsnog stvaraoca.

Lazar Merković

Bibliografija

Samostalna djela Balinta Vujkova

PUPOLJCI: Lirske pjesme. (U zajednici s Franjom Bašićem i Blaškom H. Vojnićem.) Zajedničko vlastito izdanje, Subotica, 1934, str. 32.

CVIĆE I KAMEN: Bajka. Vlastito izdanje, Subotica, 1938, str. 51.

BAĆ BODA IĐE NA IZBORE: Crtice. *Hrvatska riječ*, Subotica, 1945, str. 16.

DVA BORCA: Novela. *Hrvatska riječ*, Subotica, 1948, str. 20.

BUNJEVAČKE NARODNE PRIPOVIJETKE, *Hrvatska riječ*, Subotica, 1951, str. 35.

HRVATSKE NARODNE PRIPOVIJETKE (bunjevačke), *Bratstvo-jedinstvo*, Novi Sad, 1953, str. 468.

BAJKA O MRAVLJEM CARU: Bajka. *Minerva*, Subotica, 1953, str. 238.

HRVATSKE NARODNE PRIPOVIJETKE (bunjevačke), *Sloga*, Zagreb, 1957, str. 340.

ŠALJIVE NARODNE PRIPOVIJETKE (bunjevačke), *Rukovet*, Subotica, 1958, str. 176.

HRVATSKE NARODNE PRIPOVIJETKE IZ VOJVODINE, *Zenit*, Subotica, 1960, str. 142.

HRVAŠKE PRAVLJICE: Zbirka najlepših pravljic in pripovedk, izabral in uredil Balint Vujkov. *Mladinska knjiga*, Ljubljana, 1960, str. 288.

DO NEBA DRVO: Hrvatske narodne pripovijetke iz Vojvodine. *Osvit*, Subotica, 1963, str. 384.

TICA ŽERAVICA: Hrvatske narodne pripovijetke. *Osvit*, Subotica, 1964, str. 254.

ČOBAN NADMUDRIO CAREVU KĆER: Narodna pripovijetka. *Naša djeca*, Zagreb, 1964, str. 28.

A BÖLCS JUHÁSZLEGÉNY: Horvát népmese (hrvatska narodna pripovijetka), prev. Bodrits István. *Forum*, Novi Sad, 1964, str. 28.

PASTIR PAMETNEJŠI OD KRALJEVE HČERE: Hrvatska ljudska pravljica. *Mladinska knjiga*, Ljubljana, str. 28.

ČOBAN NADMUDRIO CAREVU KĆER: Hrvatska narodna pripovetka. *Savremena škola*, Beograd, str. 28.

ISKRE: Hrvatske narodne pripovijetke (bunjevačke). *Rukovet*, Subotica, 1971, str. 31.

CVJETOVI MEĆAVE: Hrvatske narodne pripovijetke. *Matica hrvatska*, Zagreb, 1971, str. 543.

PRAŠINA PO DUGAMA: Pripovijetke. *Osvit*, Subotica, 1971, str. 212.

HRVAŠKE NARODNE PRIPOVEDKE, izabral in uredil Balint Vujkov. *Mladinska knjiga,* Ljubljana, 1981, str. 271.

JABUKE S DUKATIMA: Narodne pripovijetke. *Osvit* – NIP *Subotičke* novine, Subotica, 1986, str. 244.*

Izdanja u kojima se nalaze djela Balinta Vujkova

BUNJEVAČKE NARODNE PRIPOVITKE, *Neven,* izvanredno izdanje za misec juli 1939. godine, Subotica, 1939, str. 32.

NARODNE PRIPOVIJETKE: Izbor iz narodne književnosti III. *Školska knjiga,* Zagreb, 1951.

100 ŠALJIVIH NARODNIH PRIPOVJEDAKA, *Prosvjeta,* Zagreb, 1953.

JUGOSLOVENSKE NARODNE PRIČE, *Mlado pokoljenje,* Beograd, 1959.

HRVATSKE NARODNE PRIČE, *Dečja knjiga,* Beograd, 1959.

AZ ARANYHAJÚ KIRÁLYLÁNY: Délszláv népmesék, prev. Csuka Zoltán. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1961.

ŠALJIVE NARODNE PRIČE, *Prosveta,* Beograd, 1963.

ANTOLOGIJA NARODNIH PRIPOVEDAKA (biblioteka *Srpska književnost u 100 knjiga*), Matica srpska, Novi Sad – *Srpska književna zadruga,* Beograd – 1969.

KNJIŽEVNOST BAČKIH HRVATA, *Kritika,* posebno izdanje, Zagreb, 1970.

ANTOLOGIJA PROZE BUNJEVAČKIH HRVATA, *Matica hrvatska,* Zagreb, 1971.

ANTOLOGIJA POEZIJE BUNJEVAČKIH HRVATA, *Matica hrvatska,* Zagreb, 1971.

BAJKE NARODA JUGOSLAVIJE, zajedničko izdanje združenih izdavača Jugoslavije: *Narodna knjiga,* Beograd, na srpskohrvatskom; *Makedonska knjiga,* Skoplje, na makedonskom; *Mladinska knjiga,* Ljubljana, na slovenskom; *Naša djeca*, Zagreb, na hrvatskom ili srpskom; *Forum,* Novi Sad, na mađarskom, 1977.

ANTOLOGIJA NARODNIH PRIPOVEDAKA, *Srpska književna zadruga,* Beograd, 1977.

Lazar Merković

* Osim skupljenih i obrađenih ali do sada još neobjavljenih narodnih pripovjedaka (oko 500), Balint Vujkov za sobom u rukopisu ostavio je i više djela od kojih su neka konačno uobličena, kao, naprimjer: *Sprdačine njegovog veličanstva Govnovalja VII,* monografiju o svećeniku Blašku Rajiću, više eseja kao i djelimično zaokruženi II. dio *Bajke o mravljem caru* itd.

Sadržaj

Šaljive pripovijetke

Priče varaljke i lažavke

Basne i pripovijetke o životinjama

Legende

Anegdote

Zbiljska pripovijetka

SRPSKE NARODNE PRIPOVIJETKE

Šaljive pripovijetke

Basne i pripovijetke o životinjama

Tankönyvkiadó Vállalat. Kiadásért felelős: Vilhelm József igazgató. MOTTÓ Nyomdaipari és Szolgáltató Kisszövetkezet Nyomdája. MOTTÓ Nyt. sz.: 90.11. Felelős vezető: Kepler László elnök. Raktári szám: 32 248 TA 5048 II/B–5/b–9092 – Felelős szerkesztő: Mándity Zsívko – Műszaki vezető: Telekes György igazgatóhelyettes – Grafikai szerkesztő: Schnedarek Péter – Műszaki szerkesztő: Tornyai Pál – A kézirat szedésre leadva: 1989. július – Nyomásra leadva: 1989. december – Megjelent: 1990 március – Példányszám: 1000 – Terjedelem: 33,61 (A/5) ív – Készült oldaleredetiről, íves ofszetnyomással. Az oldaleredeti a Szövegfeldolgozó Irodában készült.

Örülhet a népi kultúrát szerető, féltő ember szíve — e könyv és nemes gyűjtőszenvedéllyel megáldott szerzője, a suboticai születésű *Balint Vujkov* (1912—1987) jóvoltából a hazai horvát és szerb nemzetiségek felbecsülhetetlen értékű, eredeti népmesekincse már nem vész el.

Az itt közreadott válogatás hű tükre egy jellegzetes, gazdag és színes szellemi örökségnek, és mint ilyen, jelentős értéket képvisel a hazai horvát és szerb nemzetiség, de az anyanemzetek és az egyetemes magyar kultúra számára is.

Osjećaj ugode i radosti prožima srce svih onih koji vole i skrbe za narodnu kulturu — zahvaljujući ovoj knjizi, što je plod plemenitog sakupljačkog rada hrvatskoga književnog pregaoca *Balinta Vujkova* (Subotica, 1912—1987), dragocjeno, usmeno stvaralaštvo Hrvata i Srba u Mađarskoj već ne može pokriti veo zaborava.

Izbor pučkih pripovjedaka što ga ovdje priopćujemo vjerno je svjedočanstvo jedne svojstvene, bogate i snažne duhovne baštine, i time znači golemu vrijednost za naše narodnosti, ali i za matične nam narode te za sveopću mađarsku kulturu.

Tankönyvkiadó

32248